

**EESTI
RAAMATUKOGUHOIDJATE
ÜHINGU**

**AASTARAAMAT
1998**

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHINGU AASTARAAMAT

10

1998

Viljandi Kultuurikolledž
Viljandi 1999

02
E 20

Toimetuskolleegium: Linda Kask, Mati Muru (kocstaja ja üldtoimetaja),
Helje Riives, Urve Tõnnov, Maire Liivamets (keeletoimetaja)

Tõlked toimetanud Tiina Vilberg

Trükkimist toetas Eesti Kultuuriministeerium

ISSN 1406-0876

ISBN 9985-9093-7-2

Trükkunud OÜ Vali Press, 1999

© Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing

SISUKORD * CONTENTS

Saateks * Preface	5
-------------------	---

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE VII KONGRESS "RAAMATUKOGUD AVATUD ÜHISKONNAS"

<i>Malle Ermel</i>	Ühisistungid	7
<i>Urve Tõnnov</i>	Teadusraamatukogude sektsiooni tööst	12
<i>Rutt Enok</i>	Rahvaraamatukogude sektsiooni tööst	16
<i>Ester Sõrmus</i>	Kooliraamatukogude sektsiooni tööst	19
Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressi osavõtjailt avalikkusele		22

KÜMME AASTAT EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHINGU TAASASUTAMISEST: TAGASIVAATEID

<i>Evi Rannap</i>	1988–1991	24
<i>Ivi Tingre</i>	1992–1993	31
<i>Anne Valmas</i>	1994–1998	35
<i>Lea Lumi</i>	Kogude toimikond	38
<i>Tiiu Reimo</i>	Vanaraamatu toimikond	43
<i>Marge Tiidus</i>	Raamatukogu- ja arhiivmaterjalide säilitamise toimikond	52
<i>Arda-Maria Kirsell</i>	Liigitamise ja märksõnastamise toimikond	54
<i>Ene Vilipus</i>	Bibliokirje tööruhm	59
<i>Anne Ainz</i>	Bibliograafiatoomikond	61
<i>Heljo Järvelaid</i>	Maaraamatukogude sektsioon	64
<i>Jüri Järs</i>	Rahvaraamatukogude automatiseerimise toimikond	67
<i>Kalju Tammaru</i>	Terminoloogiatoimikond	76
<i>Aivi Sepp, Evi Rannap</i>	Koolituse toimikond	78

RAAMATUKOGUHARIDUS

<i>Aivi Sepp</i>	Rahvaraamatukogutöötajate hinnangud raamatukogunduse ja infoteaduse õppekavadele	81
------------------	---	----

RAHVARAAMATUKOGUD

<i>Mare Ektermann, Elle Tarik</i>	Külaraamatukogude komplekteerimisest 1996. aasta teabekirjanduse analüüsi alusel	93
-----------------------------------	---	----

ÜLEVAATED JA ARVUSTUSED

<i>Krista Talvi</i>	Raamatukogud on õpikeskkonna osa	99
<i>Marje Aasmets</i>	Teadusraamatukogude aastaraamatud	101

KROONIKA

<i>Reet Olevsoo</i>	Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing 1998. aastal	104
<i>Margit Stamm</i>	ERÜ trükisõnas	112
“Eesti raamatukogude 80 aastat”. Näitused 12.02.–31.12.1998		114
<i>Asko Tamme</i>	ELNET Konsortsium 1998. aastal	115

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHINGU LIIKMED 116

ÖNNITLEME ERÜ LIIKMEID – 1998. AASTA JUUBILARE 131

SEADUSED JA JUHENDDOKUMENDID

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu põhikiri	132
Rahvaraamatukogu seadus	135
Eesti Rahvusraamatukogu seadus	140

SUMMARIES

The 7 th Congress of Estonian Librarians “Libraries in an Open Society”		
<i>Malle Ermel</i>	Plenary Sessions	146
<i>Urve Tõnnov</i>	In Research Libraries Section	147
<i>Rutt Enok</i>	In Public Libraries Section	148
<i>Ester Sõrmus</i>	In School Libraries Section	148
10 Years of the Estonian Librarians Association: A Retrospective		
<i>Evi Rannap</i>	1988–1991	149
<i>Ivi Tingre</i>	1992–1993	150
<i>Anne Valmas</i>	1994–1998	150
<i>Lea Lumi</i>	The Committee on Collection Management	151
<i>Tiiu Reimo</i>	Five years of Co-operation in the Field of Old Books	152
<i>Marge Tiidus</i>	Committee on the Preservation of Library and Archive Materials	153
<i>Arda-Maria Kirsell</i>	Committee on Classification and Subject Indexing	153
<i>Ene Vilipus</i>	Working Group of Bibliographic Description	154
<i>Anne Ainz</i>	Committee on Bibliography	154
<i>Heljo Järvelaid</i>	Section of Rural Libraries	155
<i>Jüri Järs</i>	ELA and the Creation of the Basis for Implementing Information Systems in Estonian Libraries	155
<i>Kalju Tammaru</i>	Committee on Terminology	156
<i>Aivi Sepp, Evi Rannap</i>	Committee on Education	157
<i>Aivi Sepp</i>	Evaluations of Public Librarians to Library and Information Sciences Curricula	158
<i>Mare Ektermann, Elle Tarik</i>	About Acquisition Problems in Village Libraries on the Basis of Non-fiction Availability Analysis	
<i>Krista Talvi</i>	Libraries as a Part of Educational Environment	159
<i>Marge Aasmets</i>	Yearbooks of Estonian libraries	160
Autorid * Authors		161
Lühendeid * Abbreviations		163

ÜHISÜTUNGI

SAATEKS

1998. aastal tähistasime Eesti Vabariigi 80. aastapäeva. Tähtpäevi, nii suuremaid kui väiksemaid, jagus ka Eesti raamatukogudele. Vaieldamatuks suursündmuseks raamatukogude elus oli Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress 22.–23. oktoobrini Tartus.

Raamatukogud tähistasid Eesti Vabariigi sünnipäeva ja Eesti Rahvusraamatukogu 80. aastapäeva näituste ühisprojektiga "Eesti raamatukogude 80 aastat", kus Eesti teadus- ja rahvaraamatukogud, raamatukogundust õpetavad kõrgkoolid ning raamatukoguhoidjate kutseühing tutvustasid oma tegevust.

Tähtis oli aasta ka Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu – täitus 75 aastat asutamisest ja kümme aastat kutseühingu tegevuse taasalustamisest.

Nimetatud sündmused kujundavadki käesoleva aastaraamatu ilme ja sisu. Loomulikult ei puudu ka traditsioonilised ja tuntud rubriigid.

Täna kõiki autoreid ja toimetuskolleegiumi liikmeid abi eest.

Mati Muru
Viljandi, aprill 1999

PREFACE

In 1998 we celebrated the 80th anniversary of the Republic of Estonia. There were also enough bigger and smaller festive events of Estonian libraries in 1998, the most important of them the 7th Congress of Estonian Librarians, held in Tartu on 22-23 October.

Estonian librarians organized a serial of exhibitions *80 Years of Estonian Libraries* to celebrate the birthday of the Republic of Estonia and the 80th anniversary of the National Library of Estonia. The expositions introduced Estonian research and public libraries, universities and colleges that contribute to LIS education in Estonia, and the Estonian Librarians Association.

The year of 1998 was special also to the ELA – it marked 75 years of its establishment and ten years of re-establishment.

The present annual follows the pattern of these events. Traditional and well-known columns are also included.

I want to thank all the contributors to the annual, and the editorial board for their help.

Mati Muru

Viljandi, in April 1999

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE VII KONGRESS "RAAMATUKOGUD AVATUD ÜHISKONNAS"

Malle Ermel

ÜHISISTUNGID

Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress toimus 22.-23. oktoobrini 1998. aastal Tartus Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu ja Tartu Ülikooli Raamatukogu ühiskorraldusel. Kongressiga tähistasid meie raamatukoguhoidjad Eesti Vabariigi 80. aastapäeva, oma kutseühingu asutamise 75. juubelit ning selle tegevuse taastamise kümnendat tähtpäeva. Pühendatud küll mainitud sündmustele, ei olnud kongress tagasivaatav, vaid käsitles Eesti raamatukogunduse hetkeseisu ning tulevikku.

Kongressi tööst võttis osa 191 raamatukoguhoidjat, sh. 14 väliskülast: Aldis Abele (Läti Raamatukogude Infovõrgu Konsortsiumi tegevdirektor), Outi Green ja Leena Rehström (Porvoo Linnaraamatukogu), Arja-Riitta Haarala (Soome Teadusraamatukogude Ühingu president), Silviija Liniņa (Läti Raamatukoguühingu president), Richardt Quandt (Princtoni Ülikooli prof., A. Melloni Fondi esindaja, USA), Bob Wolton (USA) ja Mr. Carden (UK), mõlemad tarkvarafirma *Innovative Interface*'i esindajad, Vytautas Rimša (Leedu Rahvusraamatukogu teadusosakonna juhataja), Povilas Saudargas (Leedu Raamatukoguhoidjate Ühingu asepresident), Sinikka Sipilä (Soome Raamatukoguühingu peasekretär), Valdemar Vilder (Austraalia, ERÜ välisliige), Andromeda Zandraviciene (Leedu Raamatukoguhoidjate Ühingu büroo juhataja), Gunnars Mangulis (Läti Ülikooli Raamatukogu direktor). Kirjalikud tervitused saatsid Helsingi Ülikooli Raamatukogu direktor, TPÜ audoktor prof. Esko Häkli, Saksamaa Teadusraamatukogude Diplommeeritud Raamatukoguhoidjate Ühingu president Susanne Oehlschläger, Stockholmi Kuningliku Raamatukogu direktor Tomas Lidman, Taani Raamatukoguühingu president Mogens Damm, Rootsi Raamatukoguühingu president Tina Lindemalm ja peasekretär Christina Stenberg, Ühendatud Kuningriigi Raamatukoguhoidjate ja Infotöötajate Assotsiatsiooni president Bob Usherwood, Rootsi Raamatukoguhoidjate Kutseühingu president Kerstin Assarsson-Rizzi; Vene Föderatsiooni Raamatukoguühingu asepresident Andrei Zemskov ja ERÜ auliige, meie raamatukogunduse *grand old lady* Helene Mugasto-Johani.

Kuna meie raamatukogudel on nii ainuomaseid kui ka ühiseid probleeme, siis pidas korraldustoimkond otstarbekaks korraldada kongressi töö **teadus-, rahva- ja kooliraaamatukogude sektsioonis**. Kõiki puudutavaid üldisemaid teemasid käsitleti aga ühisistungitel.

Alljärgnev püüab refereerida ülikooli raamatukogu konverentsisaalis peetud kaht **ühisistungit** – kongressi alguse ja lõpu ettekandeid. (Vt. ka:

Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress "Raamatukogud avatud ühiskonnas" 22.-23. oktoobrini 1998. a. Tartus : ettekannete kokkuvõtteid. Tartu, 1998, 41 lk. ja <http://www.utlib.ee/ee/Konverentsid/1998/avatud/>).

Esimene ühisistung 22. oktoobri ennelõunal oli ühtlasi ka kongressi avaistung. ERÜ esinaine **Krista Talvi** märkis kongressi **avasõnas**, et taasiseisvunud Eesti raamatukogud on silmitsi suurte muudatustega, mis kaasnevad infotehnoloogia kiire arengu ja liikumisega infoühiskonna suunas. Siiski on raamat, lugeja ja raamatukogu need kolm vaala, millel seisab tänapäevagi raamatukogundus. Meie töö kvaliteeti näitab iga raamatukogu(hoidja) suutlikkus täita iga oma lugeja infosoovi. Koostöö eri tüüpi raamatukogude vahel on seejuures vältimatu.

Eesti Rahvusraamatukogu peadirektori **Tiiu Valmi** ettekanne "**Raamatukogud, informatsioon ja ühiskond – koos või eraldi?**" kutsus kuulajaid mõtisklema raamatukogude koha üle ühiskonna informatsioonilises infrastruktuuris. Raamatukoguhoidjad peavad pingutama selle nimel, et igale elanikule oleks tagatud juurdepääs infole, olenemata selle asukohast. Infovaeseid ei tohi tekkida. Viimase viie aasta positiivse näitajana nimetas ettekandja:

- raamatukogude osatähtsuse kasvu ühiskonnas, mida tõestab külastatavuse suurenemine – iga teine Eesti elanik kasutab raamatukogu,
- automatiseeritud infosüsteemide rakendamist (INNOPAC teadus- ja Kirjasto 3000 jt. rahvaraamatukogudes), millega on alanud tööprotsesside tehnoloogiline moderniseerimine,
- avalikke internetipunkte raamatukogudes,
- üha suurenevat elektrooniliste infokandjate kasutamist traditsiooniliste teavikute kõrval,
- raamatukogude võimet ise määratleda oma koht riiklikus infosüsteemis,
- raamatukogude kolimist uutesse, kaasaegsetesse hoonetesse ja ruumidesse, eriti maal,
- seadusandluse uuenemist (rahvusraamatukogu ja rahvaraamatukogu seaduse uus redaktsioon (ka sundeksemplariseadus – M.E.)),
- koostööd ja koöperatsiooni nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil.

Loetletud positiivsed nihked on raamatukoguhoidjate tubli töö ja surve, mitte riikliku poliitika tulemus. T. Valmi arvates nähakse raamatukogudes ikka veel ajaviitekohta, mitte õpikeskkonna osa ja see seisukoht väljendub tagasihoidlikus finantseerimises. Välisfondide abi on olnud pigem startikapital. Taseme ja arengu peab kindlustama riiklik finantseerimine, millesse T. Valmi suhtus pessimistlikult, põhjuseks 1999. a. riigieelarve.

Kahjuks jäi kuulmata pakiliste tööülesannete tõttu eemal viibiva Tartu Ülikooli rektori prof. **Jaak Aaviksoo** ettekanne "**Raamatukogu ja Tartu Ülikool**". Oma tervituskirjas kongressile avaldas rektor kahetsust ühiskonnas ikka veel esineva üleoleva ja hoolimatu suhtumise pärast raama-

tusse ja raamatukoguhoidjasse ning soovis raamatukoguhoidjatele tarvilikku tarmukust (vt. ka RK 1998, nr. 3, lk. 40).

Rektori mõtteid Tartu Ülikoolist ja raamatukogust ning teadusraamatukogude finantseerimisest arendas edasi Tartu Ülikooli Raamatukogu direktor **Peeter Olesk**. Tema arvates tegutses ülikooli raamatukogu 1990. aastani lähtudes loogikast, et ülikool on tervik ja tervik on ka tema raamatukogu, kuigi iga teaduskond võiks saada endale oma kogu. Kui ülikool – *universitas* kasvatab entsüklopediste, siis ka raamatukogu peab seda toetama. 1980. aastate keskpaigast hakkas see loogika täienema avaliku raamatukogu erinevate rollidega, millele 1990-ndatel aastatel on lisandunud rahvusraamatukogu roll. Ülikooli enda arenguga on kaasnenud täiesti uus loogika. Õppekavade valitavuse ja paljususe olukorras võib õppevahendi ossa sattuda mistahes tekst või teave. On see raamatukogus ainueksemplar või on neid isegi mitu, kõikidele üliõpilastele ei jätku neid kunagi. Sellest tulenevalt kasvavad puht-tehnilised funktsioonid ning raamatukoguhoidja kui abilise roll. Kuna ülikool planeerib end üliõpilaskülade kaupa, siis suureneb ka teaduskonnaraamatukogude osakaal. Eri arengusuundi võib kujutada nelinurgana, mille tip-pudeks on raamatukogu avalikud, eriala ja õpetamisega ning kogude järjepidevusega seotud funktsioonid. Kuni 1990-ndate aastate keskpaigani hoidis nelinurka koos tehnoloogia, nüüdsest peab selleks saama teaduslik raamatukoguhoidja – referent selle sõna kõige paremas tähenduses. Peab suurenema referendi surve seadusandjale ja avalikkusele. Praegune avalikkus ei taha omaks võtta, et raamatukogu kasutamine on igal juhul kaup, “tuleb tingimata lisada, et see, kes sööb ja pole maksnud, on varas – ja teaduslike keskraamatukogude suhtes käitub Eesti riik praegu vargana. See on koht, kus seadusandja peab ennast näitama vastutust kandvana ja reguleerima raamatukoguteenuse kõikjal, mitte ainult rahvaraamatukogudes ja Rahvusraamatukogus”.

Istung päädis teadusraamatukogude integreeritud infosüsteemi INNOPAC avamisega. Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi projektijuht **Ülo Treikelder** demonstreeris kõigi kohaolijate silme all infootsingut arvutiekraanil. Süsteemi tarnija, USA tarkvarafirma *Innovative Interface*’i esindaja **Bob Wolton** tõstis oma sõnavõtus eeskujuväärivana esile meie spetsialistide koostöövalmidust ning kõrget professionaalsust.

23. oktoobri ühisistungil oli kavas kolm ettekannet.

RR-i tehnoloogiadirektor, ELNET Konsortsiumi nõukogu esimees **Mihkel Reial** määratles ise oma ettekannet hajamõttena teemal “**Eesti raamatukogud uuenevas infokeskkonnas**”. Tegelikult oli see süsteemne sisutihe analüüs arengust, mis on kaasnenud ja kaasneb info- ja kommunikatsioonitehnika rakendamise raamatukogudes. Ta märkis, et 1994. a. vastuvõetud Eesti raamatukogude automatiseerimise kava jääb veel mõneks ajaks kõigi tööde aluseks. Erinevalt teadusraamatukogudest pole rahvaraamatukogude jaoks veel ühtseid lahendusi. INNOPAC-i USMARC-kirjeid on võima-

lik teisendada FINMARC-kirjeteks, tehnilised lahendused peab välja töötama vastav töögrupp.

Raamatukoguteeninduses jäävad traditsioonilised infokandjad veel kauaks kesksele kohale. Raamatukogud sõltuvad üha rohkem üksteise kogudest ja teenustest. Me peame kõigi vahenditega parandama nende kättesaadavust. Selle tagab raamatukogusid ühendava infovõrkude süsteemi arendamine. Infotehnoloogia rakendamise eesmärk on kommunikatsiooni parandamine ja tööprotsesside ratsionaliseerimine. Raamatukogude sees ja raamatukogude vahel on võimalik kehtestada täiesti uus tööjaotus. Eesti trükiste kataloogimisega hakkab tulevikus tegelema ainult RR, teised raamatukogud saavad sealt vajalikud kirjed. Pikemas perspektiivis peaks see mudel toimima ka väliskirjanduse puhul, kus kõik raamatukogud hangivad eri maade rahvusraamatukogudes tehtud autoriteetseid kirjeid. Vabanenud kataloogijaid on võimalik rakendada paremate teenuste osutamiseks. Sidusotsingu võimaluste arenedes väheneb paberile trükitud bibliograafianimestike arv ja vajadus nende järele.

Uus nähtus raamatukogudes on internetitoad. Kuna meil ei jätku arvuteid, siis peame hoolega mõtlema, keda ja milleks lubada arvuti juurde. Tiigrihüppe esimene etapp, kooliarvutite ühendamise internetivõrku põhjendusega tõsta hariduse taset, on naeruväärne. See on sama, kui saata õpilane raamatuhoidlasse ja lasta tal seal õppida.

Kasvab elektrooniliste ja digitaalsete infoteenuste pakkumine. Kuidas jääda ellu niisuguses pidevalt uuenevas keskkonnas ja tihenevas konkurentsis? Taas peame mõtlema raamatukogude rolli ja koha üle. Raamatukogude eeliseks on nende kogemus suurte inforessursside korraldamisel ja juurdepääsu loomisel. Informatsioon jõuab tarbijani tänu koolitatud spetsialistile, mitte ainult tänu infotehnoloogiale. Võime muutustega kohaneda on iga organisatsiooni elujõulisuse kriteerium. Püsiv tõde on, et muudatused toimuvad igal elualal üha kiirenevas tempos. Vajadus täiendada oma teadmisi ja oskusi on eluküsimuseks juba igal alal. Raamatukogu pole ainult koht õppivas Eestis, ta ise peab kujunema õppivaks organisatsiooniks.

Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonna professori **Aira Lepiku** ettekanne "**Raamatukoguhoidja roll õppivas ühiskonnas**" arendas õppimise-õpetamise teemat edasi. Tulevikku suunatud ühiskond on õppiv ühiskond. Iga inimene võib olla korraka nii õppiija kui õpetaja. Osalemisvalmidus õppimisprotsessis sõltub meie ettevalmistuse tasemest. Raamatukoguhoidja peab oskuslikult ja delikaatselt toetama õppimisprotsessi. Tihti ei tea õppiv ühiskond, millega raamatukoguhoidjad tegelevad. Avalikkus teab ja teadvustab meid teenuste kaudu, mida me talle pakume. Et me tegevus leiaks mõistmist ja tuge, peab raamatukoguhoidja olema valmis teenuseid soovutama ja selleks palju vaeva nägema.

Raamatukoguhoidjal on õppivas ühiskonnas mitu rolli ja nende arv kasvab, sest õppiv ühiskond ootab meilt järjest rohkem. Muutused tulenevad organisatsiooni enese arengust ja täienemisest, tehnoloogia täiustamisest ja kasutajakesksuse paradigma omaksvõtmisest. Raamatukoguhoidja traditsiooniline tegevus teabe ja kasutaja vahendajana on endiselt primaarne, kuid kasvab õpetaja roll, mida tingib lugejakoolituse ja nõustamise osatähtsuse kasv raamatukogu igapäevatöös. Lisandumas on ka sotsiaaltöötaja roll. A. Lepik rõhutas, et me peaksime tundma oma võimalusi ning täitma igat rolli valitud elukutse vääriliselt. Nõustuda tuleb istungijuhataja **Kalju Tammaru** kommentaariga ettekandele, et me peame nõudlust ennetama pakkumisega, mitte hakkama kavandama uut teenust alles siis, kui seda meilt nõutakse.

TÜR-i direktor **Peeter Olesk** määratles oma ettekandes **“Miks õppiv Eesti ei mõista raamatukogusid?”** õppivat ühiskonda sellisena, kus õppimine on popp ja mitteõppivat inimest isikuna, kes ei kasuta oma võimalusi. Leides värvika võrdluse kalapüügist, tõstis ta esile olulist eetilist momenti – õpetama ei pea ainult kuidas ja millega, vaid ka seda, kus kala püüda. Ükski õppivat Eestit käsitlev dokument ei näita kohta, kus õppida. Olesk leidis, et õppiva Eesti konstruktorid pole arvestanud, et iga raamatukogu muutub automaatselt õpikeskkonnaks, olemata seejuures õpperaamatukogu. Raamatukogu on ka suhtlemiskoht. Meil tuleb õpetada inimesi ka suhtlema, sest muidu kujuneb meil üksikute inimeste ühiskond, millel võivad olla ohtlikud tagajärjed. Raamatukogu ja raamatuvara suhe on muutunud. Raamatukogu on muutunud polüfunktsionaalseks ja sellest ühiskond tervikuna ainult võib. Polüfunktsionaalset raamatukogu tuleb finantseerida teisiti kui seni. Võimutasandil aga puudub selge arusaam taoliste raamatukogude finantseerimise põhimõtetest. Ettekandja arendas edasi mõtet teaduslike keskraamatukogude (üliskooliraamatukogude – M. E.) finantseerimisest, pakkudes neli võimalust:

- määrata, kui suur osa teaduse sihtfinantseerimisest läheb raamatukogudele,
- raamatukogu avalike funktsioonide kasutaja maksab nende eest ise (samas leidis ta, et *kultuurivallas ei toimi põhimõte – mida vähem riiki, seda parem!*),
- luua teaduslike keskraamatukogude finantseerimiseks sihtasutus, mis on otstarbekas juhul, kui on olemas seadus lugemisteenuse kohta,
- tagada raamatukoguteenuste finantseerimine riigihanke korras, kuigi see ei kindlusta järjepidevust ning süstemaatilisust.

Oleski arvates oleks nende variantide kombineeritud rakendamine teaduslike keskraamatukogude puhul mõttekas, kuid õppiv Eesti mõistab seda alles siis, kui korraks “istuma” jääb. “Kui riik ei investeeriks teadusse, haridusse ja kultuuri, ei arene ka ühiskond. Raamatukogu on demokraatliku, haridust ja kultuuri väärtustava ühiskonna peegel” seisab kongressi pöördumises avalikkusele.

TEADUSRAAMATUKOGUDE SEKTSIOONI TÖÖST

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu ja Tartu Ülikooli Raamatukogu korraldatud Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress "Raamatukogud avatud ühiskonnas" on tänaseks juba ajalugu. Möödanikku ei vaju aga niipea probleemid, millele kongressil keskenduti – seetõttu on õigustatud ka väike ülevaade kõneldust.

Teadusraamatukogude sektsiooni töö toimus TÜR-i konverentsisaalis, mis oli kõigi istungite ajal meeldivalt rahvarohke ning elas ettekanne-tele kaasa.

Sektsiooni päevakorras oli neli teemat:

- **teadusraamatukogude infosüsteem: hetkeseis, probleemid, perspektiivid** (juhataja ELNET Konsortsiumi tegevdirektor Asko Tamme),
- **kogude koordineeritud arendamine** (juhataja TÜR-i infotehnoloogia projekti juht Ülo Treikelder),
- **infoteenuste areng ja kvaliteet** (juhataja TÜR-i informatsiooni ja eurodokumentatsiooni osakonna juhataja Ülle Must),
- **raamatukoguhoidja uues õpikeskkonnas** (juhataja TPÜ infoteaduste osakonna juhataja prof. Aira Lepik).

Kõik teemad olid seotud teadusraamatukogude arengu tänase ja homse suurprobleemiga – üleminekuga integreeritud raamatukogusüsteemile. Sealt omakorda küsimuste juurde, mis seisus on praegu uue infosüsteemi rakendamine, mida tuleb raamatukogudel esmajärjekorras teha, et süsteem edukalt toimiks, milline on tänane ja lähituleviku infoteenuste kvaliteet ning kuidas selle kõigega tuleb toime raamatukoguhoidja.

Käsitletavate teemade võtmesõnaks oli **koostöö**. Koostöö on vajalik eeltingimus, et uue infosüsteemi rakendamine, käigushoidmine ja areng sujuks ning süsteemi kasutegur oleks maksimaalne nii raamatukogude töökorralduse, info hankimise ja haldamise kui ka kasutajate seisukohast. On ju nüüdseks juba üheksa Eesti suuremat teadusraamatukogu – Eesti Rahvusraamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu, Eesti Akadeemiline Raamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu, Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu, Eesti Muusikaakadeemia Raamatukogu, Eesti Kunstiakadeemia Raamatukogu ja Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu – ühinenud ELNET Konsortsiumi, et rakendada tööle ja kasutada ühiselt uut infosüsteemi INNOPAC. Loodav süsteem peaks vältima dubleerivat tööd (kirjete koostamine, bibliografeerimine jm.) raamatukogudes ja andma kasutajaskonnale kvalitatiivselt uued ning kiired infootsimise võimalused.

Sektsiooni avaistung käsitleski INNOPAC-iga seonduvaid küsimusi.

Riin Oloneni (RR) ettekanne "**Kasutajakoolitus – üks osa integreeritud raamatukogusüsteemi juurutamisest**" tutvustas INNOPAC-i kui süsteemi tundmaõppimiseks tehtud tööd Tallinnas ja Tartus. Ta rääkis astmelise koolituse organiseerimisest ja praktilises koolitustöös saadud kogemustest. Kõige olulisemaks pidas Riin Olonen raamatukogutöötajate **valmisolekut** uuele süsteemile üleminekuks ja tõeses rõõmuga, et suurem osa Rahvusraamatukogu töötajatest oli valmis konstruktiivseks koostööks uue süsteemi ettevalmistamisel. Suure koolituskogemusega R. Olonen pidas vajalikuks, et TPÜ ja Viljandi Kultuurikolledž lülitaksid süsteemi põhialuste õpetamise ka infoteaduste eriala õppekavasse.

Järgmine, otseselt INNOPAC-i rakendamisega seonduv ettekanne oli **Ülo Treikeldrit** ja kandis irriteerivat pealkirja "**Mis on valaskala kõhus?**" Ta võrdles INNOPAC-i valaskalaga, sest mõlemad on tavainimesele tundmatud, suured, salapärased ja tegutsevad teises keskkonnas – seega võivad ja hirmuäratavad. Ka Ü. Treikelder pidas koolitusküsimusi ja tööd personaliga väga oluliseks, tõdedes, et kõigepealt peab olema **tahe** koos midagi suurt ära teha. Edasi keskendus ta oma ettekandes ühisandmebaasi ülesehitusel ja struktuuril, kasutajaliidestel, süsteemi erinevatel moodulitel, nende koostöömimisel ning süsteemi turvaprobbleemidel.

Teisel istungil oli põhiteemaks **kogude koordineeritud arendamine**. ELNET Konsortsiumi võimalusi käsitles **Asko Tamme**. Esineja ütles, et Melloni Fond on Eesti teadusraamatukogusid internetiühenduse väljaarendamisel tublisti toetanud, aga Eesti riik ei ole endale piisavalt teadvustanud, kuivõrd mahajäänud kogudega tulid taasisesiseisvunud Balti riikide teadusraamatukogud maailma silme alla. Riigi kohustus peaks olema piisava raamatuostusumma tagamine. A. Tamme pidas oluliseks kogude järjepidevust. Koordineerimise alusena nägi ta teadusalade jaotust raamatukogude vahel ning pidas vajalikuks, et koordineerimisotsuste vastuvõtmine viidaks senisest kõrgemale – teadusraamatukogude direktorite nõukogu tasandile.

Eelnevaga haakus **Jüri Järsi** ettekanne "**Suur koordinaator tulekul – *Conspetus* Eestisse?**" J. Järs nentis, et INNOPAC võimaldab kogude koordineeritud arendamist, aga ei anna vajalikku metoodikat ja andmeõõtlusvahendeid. Siin võikski appi tulla USA-s välja töötatud ja Eesti teadusraamatukogude poolt meie vajadustele kohandatud *Conspetus*.

Teise päeva istungil, mis algas **infoteenuste arengu** käsitlemisega, tegi põhiettekande "**Infoteenused, nende kvaliteet ja tarbijakasutuse korraldamine**" RR-i teadustöö juhtivkoordinaator **Aili Norberg** Esitatu võiks olla väikseks meelepeaks igale infokorraldajale, sest esineja peatus erinevatel infoga seonduvatel aspektidel: õiguslikel, töökorralduslikel, ökonoomilistel, sotsiaalsetel, rahvuslikel, eetilistel, hariduslikel. Lisaks esitas autor

loetelu oskustest, millest sõltub infotöötaja tegevuse edukus – ja mis oskusi seal küll nõuti!

Kõik järgnenud sõnavõttud olid huvitavad. Sõnavõttudeks võib neid vaid tinglikult nimetada, sest materjali maht ja kaalukus andsid enamasti ettekande mõõdu välja.

Keiju Saarniit tutvustas TÜ Kliinikumi meditsiiniinfo keskuse tööd nelja aasta jooksul – ja tööd on seal tehtud tublisti. Meditsiiniinfo keskus loodi selleks, et tagada arstidele, ülikooli õppejõududele, teadlastele ja üliõpilastele parem juurdepääs tänapäeva infoallikatele ja õpetada neid kasutama. Keskus tegeleb ka Eesti arstiteadlaste publikatsioonide bibliomeetrilise analüüsiga ja nende rahvusvahelise tuntusega tsiteerimisindeksite alusel. On uuritud ka oma kasutajaskonna rahulolu.

Marika Meltsas tutvustas TÜR-i näite najal infoteenindust virtuaalses raamatukogus. Elektrooniline infoteenindus, mis põhineb elektronpostil ning on WWW-kasutajaliidese abil lisatud raamatukogu koduleheküljele, on uudne nii raamatukogutöötajatele kui ka lugejatele ning sellise teenuse pakumise kogemusi on vähevõitu. TÜR alustas elektroonilise infoteenindusega 1997. a. lõpul ja vähemalt esialgu ei piira küsijate ringi. Ettekandes analüüsi uue teenuse kasutamise aktiivsust, küsimuste liike ja kasutajaskonda.

Mai Põltaas TPÜR-ist analüüsis põhjalikult *on-line*-andmebaaside teenuseid ja nende kvaliteeti, **Maria Luštšik** TÜR-ist tõi kuulajate ette tänapäeva Eesti raamatukogudevahelise laenutuse mured. Kauaaegse RVL-i töötajana avaldas ta arvamust, et viimased viis aastat on toonud nende valdkonnas rohkem muudatusi ja uuendusi kui eelnenud kümme aastat kokku. Selles, et Eesti teadusraamatukogud suutsid taaselustada täiesti uut alustel raamatukogudevahelise laenutuse ja luua dokumendilevi süsteemi, on suur teene Põhjamaade kolleegide ligi viis aastat väldanud abiprogrammil. Oluline oleks, et Eesti riiklik infopoliitika ja raamatukogude juhtkonnad teadvustaksid endale, et see tulevikku suunatud teenus, mis Lääne-Euroopa ja USA raamatukogudes väga efektiivselt toimib, väärib senisest palju suuremat tähelepanu ja rahastamist.

Sirje Tambaur tutvustas kuulajaile Eesti Patendiraamatukogu suhteliselt vähe tuntud kogusid ja teenuseid. Patendiraamatukogu mahukaima osa moodustavad leiutiskirjeldused, neist 14 miljonit on CD-ROM-idel. Arvatavasti on patendiraamatukogu ka üks esimesi, kes lähitulevikus hakkab vastu võtma ja hoiustama DVD-sid.

S. Tambaur andis hea ülevaate raamatukoguhoidjale esitatavatest nõudmistest, tulemaks toime tänapäevase infokorralduse ja -otsinguga. Patendiraamatukogu kui infokeskuse tähtsus on viimastel aastatel oluliselt tõusnud.

Kindel, et kuulajad said nende sõnavõttude kaudu palju uut informatsiooni ja ka ideid oma töö korraldamiseks.

Sektsiooni viimast istungit – raamatukoguhoidja ja infotöötaja koolitusest uues õpikeskkonnas – oodati suure põnevusega, sest kava järgi pidi toimuma ka videokonverents Suurbritannia Avatud Õppe Sihtasutuse tegevdirektori professori **David Hardyga**. Paljud meist siis olid videokonverentsil osalenud!? Ühendus toimis ja prof. Hardy ettekanne jõudis TÜR-i saali, kuigi väikeste viperustega. Põhjuseks Inglismaa halb ilm ja liiklusumikud, millesse prof. Hardy takerdus. Ta pidas oma a u d i o konverentsi autost, v i d e o p i l t i kompenseerisid TPÜ infoteaduste osakonna üliõpilased, keda meiegi nägime ekraani vahendusel Tartus toimuvat kongressi jälgimas. Niisiis osalesid kongressil üheaegselt London, Tartu ja Tallinn.

TPÜ dotsendi **Sirje Virkuse** ettekanne infotöötaja koolitusest uues õpikeskkonnas oli meistrikläss. Materjalid, mida ta tutvustas, vääriskid süvenenumat lugemist. Loodame, et tulevikus niisugune võimalus ka tekib.

Gerda Koidla tutvustas konkreetset infootsingu kaugkoolitusprojekti DEDICATE, milles osaleb üheksa ülikooliraamatukogu kaheksast riigist, teiste hulgas ka TTÜR. (Tema vastavasisuline artikkel, nagu ka S. Virkuse, A. Tamme ja M. Põldaasa kongressi teemale lähedased kirjutised avaldas ajakiri “Raamatukogu” 1998. nr. 5.)

Nii DEDICATE-i tutvustus kui ka **Toomas Liivamäe** ettekanne raamatukoguhoidja rollist õpikeskkonna kujundamisel ülikoolis jäid ajanappuse tõttu põhjalikumalt käsitlemata. Kuid Eesti raamatukoguhoidjad kohtuvad ju edaspidigi.

RAHVARAAMATUKOGUDE SEKTSIOONI TÖÖST

Rahvaraamatukogude sektsioon töötas kolmes teemarühmas:

- **kogude koordineeritud arendamine** (juhataja Elle Tarik Tartu Linna Keskraamatukogust),
- **rahvaraamatukogude infosüsteemid** (juhataja Õie Tammissaar Tartu Linna Keskraamatukogust),
- **raamatukogu üldsussuhted** (juhataja Katrin Niklus Rapla Keskraamatukogust).

Kogude koordineeritud arendamine

Kogude teemarühma põhiettekanded tegid **Mare Ektermann** Lääne Maakonna Keskraamatukogust, kes rääkis keskraamatukogude rollist kogude täiendamisel ja **Ly Haaviste** Pühajärve raamatukogust, kes puudutas külaraamatukogu kogude täiendamisel ettetulevaid probleeme. Järgnes elav arutelu, sest komplekteerimine on ju külaraamatukogus üks vastutusrikkamaid töid.

Aluse teema põhjalikuks aruteluks andis ERÜ maakogude sektsiooni 1997-1998 aastal läbiviidud küsitlus "**Teabekirjanduse leidumusest maaraamatukogudes 1996. aasta andmetel**". Küsitluse kokkuvõtet arutati suvel 1998 maaraamatukogude laagris Taeblass ja rahvaraamatukogude laagris Taevaskojas ning mõlemas vaieldi tuliselt esiletõusnud probleemide üle. Kuigi analüüs puudutas 1996. aastal maaraamatukogudesse saabunud teabekirjandust ning faktilised andmed olid juba pisut vananenud, jäävad oluliseks kokkuvõttes tehtud järeldused. Põhiline – **maaraamatukogude kogude arendamisega ei saa rahul olla**. Tuleb muuta senist mõtteviisi ning asuda **komplekteerimispoliitika** väljatöötamisele, mille põhiprintsiibiks on tõsiasi, et **raamatukogu väärtuse määrab tema kogude väärtus**. Ühtlasi tuletati meelde infoühiskonna ja raamatukogude arengu põhitõdesid ning sedastati, et trükiste kättesaadavuse mõttes on jõutud piiramatute võimaluste ajajärku. Kogude arengut pidurdavaks teguriks ei peetud ainult raha või õigemini selle nappimist raamatukogudes. Põhimärksõnadeks peavad saama **õige valik ja raamatukoguhoidja professionaalsed oskused**. Viimane eeldab ilmselt veel vastavat **koolitust**. Üha olulisemaks peetakse **koostööd** rahva- ja kooliraamatukogude vahel, et vältida asjatut dubleerimist. Suuremaid finantsvahendeid vajatakse eelkõige auviste ja elektrooniliste andmebaaside muretsemiseks raamatukogudesse. Peeti vajalikuks taastada kogude ühiskasutuse ehk **raamatukogudevahelise laenutuse** osa lugejate teenindamisel.

Tehti ka ettepanek moodustada keskraamatukogude juurde vahetatavad kogud nn. jutukatest, kuid arutelul see toetust ei leidnud, sest arvati, et orienteeruda tuleks eelkõige väärtkirjandusele. Endiselt ei saa raamatukogud kirjas-tajatelt **piisavalt informatsiooni** ilmuva ja pakutava kohta. Raamatukogu-hoidja jaoks on kõige olulisem, et raamat oleks otsustamise hetkel tema laual. Praktiline töö nõuab, et igas maakonnas tuleks selgeks teha konkreet- sed kitsaskohad ja puudujäägid ning leida võimalikud lahendusvariandid. Sa- mas soovitati ERÜ juurde moodustada komisjon, mis tegeleks rahvaraamatu- kogude kogude koordineeritud arendamise probleemidega.

Rahvaraamatukogude infosüsteemid

Teemarühma olulisema ettekande "**Koostöö võimalikkusest rahva- ja teadusraamatukogude vahel**" esitas **Jüri Järs**. Ettekandja andis põhja-liku ülevaate teadusraamatukogude infosüsteemist INNOPAC ning tõi esile need erinevused, mis on praegu rahvaraamatukogude ja teadusraamatukogu- de infosüsteemide vahel. Informatsioon oli väga tähtis, sest rahvaraamatuko- gud ei saa veel, ennekõike vastavate teadmiste puudumise tõttu, võrdset kaasa rääkida kõikides infosüsteemide valdkonda puudutavates küsimustes. Probleeme ühtse infosüsteemi loomisega on palju, tegijaid vähe. Lisaks te- gelevad teadusraamatukogud pingeliselt INNOPAC-i juurutamisega, ehkki koostöövajadust rahvaraamatukogudega mõistetakse. Puuduseks on ka see, et paljudel keskraamatukogudel, rääkimata väiksematest, pole veel interneti ühendust. Rahvaraamatukogusid huvitas kirjete saamine, kuid selgus, et ar- vatavasti valmivad väikeste raamatukogude oma arvutikataloogid varem. Rahvaraamatukogud saavad kirjeid vaadata juba internetist, sest mitmed suurte raamatukogude kataloogid on juba seal ning 1999. aastast lisandub RR-i kataloog. Rahvaraamatukogude kataloogid on kättesaadavad eelkõige kohtvõrgu kaudu. Kuna rahvaraamatukogud alustasid automatiseerimist hiljem, siis on nende riistvara ka parem. Jüri Järs vastas enda küsimusele, kas koostöö rahva- ja teadusraamatukogude vahel on võimalik jaatavalt, tuues esile eeldused ja tegurid, mille olemasolul on koostöö tulevikus võima- lik. **Inga Kuljus** rääkis Võru Keskraamatukogu infosüsteemi loomisest ja esilekerkinud probleemidest. ATP Tarkvara esindaja **Inno Joonas** käsitles oma sõnavõttus *Kirjasto 3000* arengu probleeme. Sellega seotult on töögruppidel vaja korrektselt välja töötada kõik reeglid ja nõuded, millele peaks raamatukogu tarkvara vastama.

Raamatukogu üldsussuhted

Teemarühma ettekanded tutvustasid raamatukogude praktilisi töökogemusi. **Ilvi Laidna** Rapla Keskraamatukogust rääkis raamatukogu uue hoonega kaasnenud võimalustest suhtlemisel oma lugejatega. Ta tõi näiteid tervetest ürituste sarjadest, koostööst seltside ja ühendustega ning kummutas arvamuse, et lugeja huvi raamatukoguürituste vastu on vähenenud. Rapla Keskraamatukogu võib koguni valida väljaspoolt pakutavate ürituste vahel, sest raamatukogu tundus on tulnudki kultuurikeskuse funktsioone täites.

Sirje Bärg Kose-Uuemõisa raamatukogust tutvustas isiklike kogemuste põhjal raamatukogu ja kohaliku omavalitsuse suhted. Nende raamatukogu osaleb nii eelarve koostamisel kui ka valla arengukavade väljatöötamisel. Ka on positiivses suunas muutunud kohaliku omavalitsuse suhtumine raamatukogu poolsetesse ettepanekutesse. Ettekandja kinnitas, et raamatukogu ja kohaliku omavalitsuse vahelised suhted peavad olema võrdsete partnerite vahelised suhted.

Rahvaraamatukogude sektsiooni järeldus on: raamatukoguteeninduse kvaliteet ei tohi sõltuda raamatukogu või selle teeninduspiirkonna suuruselt, vaid peab olema ühtlaselt heal tasemel nii suures kui väikeses raamatukogus. Selleks peavad raamatukogud omandama vastava tehnika ja tehnoloogia ning esitama raamatukoguhoidjale kõrged kutseoskused.

KOOLIRAAMATUKOGUDE SEKTSIOONI TÖÖST

17. aprillil 1998. aastal loodud ERÜ kooliraamatukogude sektsioon osales Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressil eraldi sektsioonina. See aitas kooliraamatukogudel lülituda ühtsesse Eesti raamatukogusüsteemi. Kongressi peame kordaläinuks. Ühisistungite ettekanded olid sisukad ja huvipakkuvad ning sektsiooni istungitel arutati kooliraamatukogude jaoks väga olulisi küsimusi.

Kooliraamatukogude sektsioon töötas Tartu Kunstigümnaasiumis. Istungeid juhatasid Ester Sõrmus Tallinna Pedagoogilisest Seminarist ja Vaike Kurel Tartu Kunstigümnaasiumist. Sektsiooni töö vastu tundsid huvi "Postimehe" toimetaja Asta Niinemets, ajakirja "Raamatukogu" tegevtoimetaja Ene Riet ja Soome Raamatukoguühingu peasekretär Sinikka Sipilä, kes märkis, et Eesti ja Soome kooliraamatukogudel on sarnased probleemid.

Esimesel istungil arutasime kooliraamatukogude **hetkeseisu ja tulevikuperspektiive**. Hetkeseisust ülevaate saamiseks viisime 1998. a. kevadel läbi ankeetküsitluse, millele vastas 41,9% kooliraamatukogudest. Alavere Põhikooli raamatukoguhoidja Ann Järvesoo esitas esialgse analüüsi tulemused. Testist nähtub, et kooliraamatukogude põhikogud (õpikuid arvestamata) on küllaltki suured: keskkoolides valdavalt kuni 30 000 ja põhikoolides viis tuhat ühikut. Kooliraamatukogusid kasutab 83,9% õpilastest ja õpetajatest. Rõõmustav on lugejahölve ja laenutuste kasv ning raamatukoguhoidjate kvalifikatsiooni tõus. Suurenenud on erialase haridusega spetsialistide osakaal, mis on märk, et koolid on hakanud väärtustama kooliraamatukogu osa õppetöös. Kaader on muutunud püsivamaks, seega on tõusnud kompetentsuse tase. Kasvanud on aga kooliraamatukoguhoidja töökoormus. Võimatu on toime tulla normtööajaga. 1994. a. tüüpkoosseisude määrus on küll tühistatud, kuid omavalitsused võtavad seda ikkagi eeskujuks. Kõige valusamaks probleemiks on materaal-tehniline varustus. Kooliraamatukogude ruumid ei vasta nõuetele. Näiteks Rannu Keskkoolis asub põhikogu 9 m² ja alla 40 m² ruumid on 11% keskkoolide ja 56% põhikoolide raamatukogudest. Kaasaeagsed ruumid koos lugemissaaliga on vaid 3% kooliraamatukogudest. Materiaal-tehniline mahajäämus takistab enamikel juhtudel meie raamatukogude arengut. **Kooliraamatukogude levinum tehniline vahend on raadio (50% keskkoolidest ja 25% põhikoolidest). Arvuti leidub 27,4% keskkoolide ja 10% põhikoolide raamatukogudest.**

Kooliraamatukoguhoidjate arvates pole Haridusministeerium ja teised raamatukogud kooliraamatukogudele piisavalt tähelepanu pööranud. Ka pole välja töötatud kooliraamatukogude ainekava, mis oleks aluseks kooli-

raamatukogude arengule ja toetaks õppeprotsessi koolis. Praegu sõltub raamatukogu tase eelkõige koolidirektori suhtumisest ja raamatukoguhoidja suutlikkusest teha koostööd kooli juhtkonna ja kohaliku omavalitsusega.

Teadvustanud kooliraamatukogude hetkeseisu, vaagisime arenguvõimalusi nii kooliraamatukogude süsteemis kui ka üksikutes raamatukogudes. Esimese istungi kõige olulisemaks võikski lugeda **kooliraamatukoguvõrgu süsteemse arendamise** arutelu. Kui teadusraamatukogude ja rahvaraamatukogude süsteem on ammu välja kujunenud, siis meie seisame alles selle loomise ees. Haridusministeeriumi toeta see vaevalt õnnestub. Rakvere Gümnaasiumi raamatukoguhoidja **Irma Raatma** tõi oma ettekandes **“Kooliraamatukogu tulevikuperspektiivis”** välja olulisemad tulipunktid:

- vajame kooliraamatukogude tööd koordineerivat keskust, kus oleksid palgalised töötajad. Keskuse pädevuses oleks seadusloome, koolitus, meetodiline juhendamine, info ja probleemide vahendamine ning nendele lahenduste otsimine,
- kõigis maakondades tuleks moodustada aineliidud, kelle ülesanne on koordineerida maakonna kooliraamatukogude tööd,
- kooliraamatukogud tuleks haarata paralleelselt rahvaraamatukogude vahelise arvutivõrgu arendamisega üleriigilisse raamatukogude arvutivõrku,
- tuleks moodustada rahva- ja kooliraamatukogude ühendus või konsortium,
- infolisti loomine kooliraamatukogudele.

Esimese istungi viimaseks teemaks oli **“Õpikeskus üldhariduskoolis”**. Arutlesime, milline peaks välja nägema kaasaegne õpikeskus koolis ning täpsustasime terminoloogiat.

On koole, kus tänu omavalitsuse ja koolijuhi mõistvale suhtumisele ning raamatukoguhoidja initsiatiivile on hakatud looma ja arendama kaasaegset õpikeskust. Istungil tutvustati Tallinna Õismäe Humanitaargümnaasiumi infokeskust, Kuressaare Gümnaasiumi koolituskeskust, Kilingi-Nõmme Keskkooli teabekeskust ja õpikeskkonda Märjamaa Gümnaasiumis.

Loetletud näidete põhjal jõudsime järeldusele, et kui raamatukogus luua kaasaegne õpikeskkond, komplekteerida teavikuid kooli spetsiifikat ja eripära arvestades ning raamatukogu on avatud kogu koolipäeva jooksul, siis suureneb märgatavalt ka külastuste ja laenutuste arv. Näiteks kui Märjamaa Gümnaasiumi raamatukogus oli enne uue raamatukogu valmimist (1984. a.) keskmiselt 20 külastust päevas, siis uutes tingimustes (1998) on päevane külastatavus 210 ning lugejate arv kasvas 345-lt 874-ni. Arvestatavalt tõusis just kohallaenutuse osatähtsus, mis näitab, kui vajalik on lugemissaal kooliraamatukogus, sest koos hinnatõusuga kahaneb hangitavate raamatute arv, s.t. ka seda, et trükiseid pole võimalik osta mitmes eksemplaris. Märjamaal on alles loodud eeltingimused õpikeskuse kujundamiseks, kuid puuduvad

vajalikud kaasaegsed tehnilised vahendid. Kaugemale on jõudnud kooliraamatukogude arendamisega Kuressaare ja Haapsalu Wiedemanni gümnaasium, kus on rajatud koolituskeskused, mistõttu on võimalik kasutada võrreldes tavakoolidega lisaressursse.

Niisiis, olulisemad **märksõnad** kaasaegse **õpikeskuse loomisel** on järgmised: omavalitsuse ja juhtkonna tugi, kvalifitseeritud kaader, õigesti komplekteeritud kogu, õpilasesõbralik kaasaegne keskkond, tehnilised vahendid, sobivad lahtiolekuajad.

Teisel istungil arutasime **kooliraamatukogude finantseerimist**. Teema on väga valus, sest Eesti Vabariigis peavad koolid saama õpikud ja algklasside õpik-töövihikud riigieelarvelistest vahenditest, ülejäänud õppematerjalidega varustab kooli omanik, st. kohalik omavalitsus. Riigi poolt ettenähtud summa ei kata aga tegelikke vajadusi ja kohalike omavalitsuste võimalused ja prioriteedid on erinevad. Kuna õppevahendite komplekti hind ületab riigi poolt ettenähtu, hakkab kooli jõudma n.-ö. varjatud õppemaks. Eesti põhiseadus sätestab õiguse tasuta õppele riigi ja omavalitsuste üldhariduskoolides. Riik aga ei suuda kindlustada seadusega kohustatud. Haridusministeeriumi kooliraamatukogu ja õppekirjanduse ekspert **Mall Saul** märkis oma ettekandes "**Kooliraamatukogude finantseerimisest viimastel aastatel**", et käesolev aasta on õpikute 39,2 % kallinemise tõttu kõige pingelisem, sest Haridusministeeriumi taotlus jäi 1998. aasta eelarves 1997. aasta tasemele.

Omavalitsuste eraldatav summa põhikogu komplekteerimiseks on küll kasvanud (1997. a. keskmiselt 25%), kuid ei suutnud raamatu hinna tõusuga võistelda. Seega on komplekteeritud üksuste arv kahanenud keskmiselt 383 eksemplarilt 316. Ankeedist selgus, et kaks gümnaasiumi ja seitse põhikooli pole möödunud õppeaastal saanud üldse vahendeid põhikogu komplekteerimiseks. Kõige suurem eraldatud summa on aga 150 000 krooni. Viimasel juhul kattis omavalitsus õpikute soetamise puudujäägi. Omavalitsused peaksid senisest enam investeerima oma piirkonna laste haridusse.

Istungi lõpetas Tartu Miina Härma Gümnaasiumi direktor **Jüri Sasi** soovitusena, et kooliraamatukoguhoidjad peaksid pöörduma kõikide ametiasutuste poole, kellest sõltub kooliraamatukogude kaasaja nõuetega vastavusse viimine ja areng.

Kongressist osa võtnud kooliraamatukoguhoidjad pöördusid Eesti Omavalitsusliitude Ühenduse esimehe, Eesti Vabariigi Riigikogu esimehe ja Eesti Vabariigi haridusministri poole avaliku kirjaga, milles teavitasid kooliraamatukogu kaasajastamist takistavad asjaolud ja palusid seisukohavõttu olukorra parandamiseks.

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE VII KONGRESSI OSAVÕTJAILT AVALIKKUSELE

Infoühiskonna kiire areng, muutused riigi majanduselus ja poliitikas on kaasa toonud infonõudluse kasvu. Eesti 1277 raamatukogu kasutas 1997. aastal ligi 800 000 lugejat, seega iga teine Eesti elanik. Raamatukogude kasutamise intensiivsuse kasv eeldab, et raamatukogud, sõltumata tüübist ja asukohast, on muutumas teavikuid laenuvatavatest organisatsioonidest riigisest ja rahvusvahelist infootsingut ning andmevahetust võimaldavateks institutsioonideks.

Päev-päevalt tähtsustub raamatukogu kui informatsiooni, hariduse ja kultuuri vahendaja roll. Maal ja väikelinnades on raamatukogu sageli jäänud ainsaks kultuurikeskuseks, kohaks, kus igal soovijal on tasuta, vaba ja piiramatult juurdepääs informatsioonile ja teadmistele. Raamatukogud vajavad seetõttu eri tähelepanu ja täiendavat rahastamist. Raamatukogude areng ja uute tehniliste vahendite ning infokandjate ostmise peab olema tagatud riiklike ja kohalike eelarveliste vahenditega.

Raamatukogude olemasolu ja areng on erilise tähendusega mitte ainult õpikeskkonna pakkujana, vaid ka rahvusliku mälu ja identiteedi säilitajana. Raamatukoguteenuse kvaliteet ei tohi sõltuda raamatukogu või tema teeninduspiirkonna suurusest.

Teaduslike keskraamatukogude vahel on kogude täiendamise vastutus- alad omavahel jagatud Eesti riikluse, majanduse, poliitika, teaduse ja kultuuri infovajadusi arvestades. Olemasolevate kogude hindamine ning komplekteerimiseesmärkide ja prioriteetide määramine eeldavad senisest tihedamat teadusraamatukogude vahelist koostööd ja komplekteerimise süvendatud koordineerimist. Ülikooliraamatukogude komplekteerimiseks eraldatud summad on olnud liiga napid, et seatud ülesandeid täies ulatuses täita. Teaduslike keskraamatukogude finantseerimine tuleb seada seaduslikule alusele, vastasel korral võib õppiv Eesti "istuma" jääda.

Tänaseks on paljudes raamatukogudes juurdepääs maailma suuremate raamatukogude elektronkataloogidele ja teistele sidusandmebaasidele. Eesti raamatukogudes leiduv informatsioon muutub peagi hõlpsasti kättesaadavaks tänu rakenduvale integreeritud raamatukogusüsteemile INNOPAC ning 200 rahva- ja kooliraamatukogus kasutatavale raamatukogusüsteemile *Kirjasto 3000*. INNOPAC-süsteemi ametlik avamine ja tutvustamine toimus Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressil. Enam ei ole haruldus raamatukogu juures tegutsev avalik internetipunkt, mis võimaldab juurdepääsu kogu maailmas talletatud informatsioonile. Usume, et aeg, mil infovajajal on võrdne võimalus saada vajalikku informatsiooni igas Eesti maanurgas, ei ole enam aastate taga. Raamatukogude tehnoloogilist arengut on tõhusalt toetanud Avatud Eesti Fond ja mitmed teised fondid, Kultuuriministerium, kohalikud omavalitsused ja rahvusvahelised projektid.

Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu, Eesti Akadeemiline Raamatukogu ja Tartu Ülikooli Raamatukogu teevad tõsist tööd Eestis ilmunud ja Eesti-aineliste trükiste ja muude infokandjate hankimiseks ning tulevastele põlvetele säilitamiseks. Eesti raamatukoguhoidjaid rõõmustab, et lõpuks on vastu võetud sundeksemplari seadus ja vähendatud käibemaksu Eesti kirjastajate trükistele. Lahendamist vajavad elektroonilise informatsiooni levi õiguslikud probleemid.

Raamatukogud on hakanud rohkem tähelepanu pöörama erivajadustega inimestele. Eriteeninduse korraldamine ja selleks vajalike teavikute hankimine nõuab sihtprogrammide käivitamist finantstagatiste loomiseks.

Senisest enam peaks tihenema rahva- ja kooliraamatukogude koostöö, et kooskõlastada komplekteerimist – kooliraamatukogu muretseb kirjandust abiks õppetööle, rahvaraamatukogu rahuldab teabe- ja ilukirjanduse lugemisvajadusi. Rahvaraamatukogud on valmis koostööks kõikide asutuste ja omaalgatuslike institutsioonidega (seltsid, klubid, ühingud).

Viimased aastad on kaasa toonud olulisi muudatusi raamatukogude haldustegevusse ja tehnilisse baasi. Nüüdisaegsetes ja avarates ruumides töötavad maakondade/linnade keskraamatukogud Haapsalus, Jõhvis, Kärddlas, Põlvas, Rakveres, Raplas, Sillamäel, Valgas, Võrus ja mujal. Kohalikud omavalitsused on raamatukogu tähendust kohapealses elus hinnanud – viimase viie aasta jooksul on Eestis avatud 8 uut külaraamatukogu, 214 rahvaraamatukogu on saanud uued ruumid või on neid laiendatud, põhjalikult remonditud ja ajakohaselt sisustatud. Keskraamatukogu ruumide küsimus ei ole seni kahjuks lahendust leidnud Harju-, Jõgeva-, Järva-, Saare-, Tartu- ja Viljandimaal ning Kohtla-Järvel ja Pärnus. Oma järjekorda ootavad ka paljud väikeraamatukogud, mille olukorra parandamine sõltub eelkõige kohalike omavalitsusorganite tahtest ja raamatukogude enda ettevõtlikkusest.

Infotehnoloogilised muutused raamatukogudes on kaasa toonud raamatukoguhoidja rolli teisenemise, esitades suuremaid nõudeid erialasele ettevalmistusele ja infosüsteemide oskuslikule kasutamisele. Lisaks peab raamatukoguhoidja olema ka hea pedagoog, psühholoog ja sotsiaaltöötaja ning täitma teisi rolli. Eesti 3159 raamatukoguhoidjast on enamik kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistid, kes ei saa oma töö eest väärilist tasu. Raamatukoguhoidja töötasu on jätkuvalt alla Eesti keskmise.

Ühiskonna vajaduste muutumisega on kaasnenud raamatukogu rolli uuenemine ja osatähtsuse kasv. See seab raamatukoguhoidjatele kõrgemaid nõudmisi ja ülesandeid, mistõttu nad ootavad nii riigilt kui ka kohalike omavalitsustelt palju enamat. Riik on nii tugev kui tark ja haritud on tema kodanik. Kui riik ei investeeriks teadusse, haridusse ja kultuuri, ei arene ka ühiskond. Raamatukogu on demokraatliku, haridust ja kultuuri väärtustava ühiskonna peegel.

KÜMME AASTAT EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHINGU TAASASUTAMISEST TAGASIVAATEID

Evi Rannap

1988–1991

Kaheksakümnendate aastate lõpus toimunud nihked ühiskonnas suurendasid avalikustamist, avatust ja demokratiseerumist. Raamatukogude arengu mitmed vastuolud olid eemaldanud lugejad aga raamatukogudest. See tulenes nõukogude ühiskonna nõudmistest raamatukogule kui ideoloogiaasutusele ja raamatukogude raamatuvalikust, dokumentide ning informatsiooni raskesti kättesaadavusest. Raamatukogunduse kriisiseisundi põhjustas nii riigi kirjastuspoliitika kui ka raamatukogude vähene aineiline kindlustatus. Muret Eesti raamatukogunduse ja raamatukoguhoidja pärast avaldati mitmetel konverentsidel, nõupidamistel ja ka trükisõnas.

1988. aastal jõuti arusaamisele, et raamatukogunduse probleemide lahendamiseks peavad raamatukoguhoidjad ise olema nende otsimisel ja leidmisel aktiivsed. Usuti, et raamatukoguhoidjate liitumine kutseühinguks aitaks sellele kaasa. Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riikliku Raamatukogu teadusosakonna algatusel toimus 1988. aasta märtsist maini viis arutelu. Analüüsiti raamatukogunduses kujunenud olukorda ja võimalikke arenguteid. Huvi arutelude vastu kasvas. Esimesest kokkusaamisest võtsid osa **Hans Hansen, Aira Lepik, Lauri Lepik, Peeter Maimik, Kalju Oja ja Kaljo Veskimägi**. Iga arutelu tõi osalejaid juurde – nii rahva- ja teadusraamatukogudest kui Tallinna Pedagoogilisest Instituudist. Tõstatati 65 aastat tagasi loodud Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu taasloomise mõte. 1988. aasta mai algul pöörduiti kõigi Eesti raamatukoguhoidjate poole üleskutsega, milles ühingu eesmärgina oli rõhutatud “edumeelsete ideede genereerimist, nende elluviimise taotlemist, raamatukoguhoidjate kutsehuvide kaitset ja raamatukogude sidemete tugevdamist üldsusega” (ERÜ taasasutamine ja tegevus, 1989, lk. 97).

Üleskutsele reageerisid paljud raamatukoguhoidjad. Taasloomise algatust toetati üksmeelselt. Väga oluline oli Kultuuriministeeriumi Raamatukogude Inspektsiooni juhataja **Ivi Tingre** poolehoid. Initsiatiivgrupp asus taasasutamiskoosolekut ja raamatukoguhoidjate V kongressi kavandama. Nende tegevusele andis toetuse Kultuuriministeerium. 16. mail 1988. a. kinnitati ministri käskkirjaga initsiatiivgrupp orgkomiteena, kuhu kuulusid Hans

Hansen, Konrad Kikas, Aira Lepik, Lauri Lepik, Kalju Oja, Evi Rannap, Elle Tarik ja Kaljo Veskimägi.

Raamatukoguhoidjate V kongressile ja ERÜ taasasutamiskoosolekule 9. juunil 1988. aastal kogunes 191 raamatukoguhoidjat ja info- ning õppeasutuste töötajat. Päeva esimesel poolal kuulati kongressi ettekandeid, mis käsitlesid raamatukogunduse olukorda (Kaljo Veskimägi), raamatukogu ja seadusandluse probleeme (Lauri Lepik), raamatukogu ja lugejat muutuvastotsiokultuurilises keskkonnas (Aira Lepik), bibliograafiatööd (Anne Valmas), haridust ja täienduskoolitust (Evi Rannap), raamatukogu funktsioone infovahenduses (Konrad Kikas). Taasloodava ERÜ minevikku ja tulevikuperspektiive tutvustasid oma ettekannetes Kalju Oja ja Ivi Eenmaa. ERÜ aktiivsest ja tulemusrikkast tegevusest aastatel 1923–1940 andis hea ettekujutuse K. Oja ettekanne. I. Eenmaa keskendus rahvusvahelisele koostööle raamatukogunduses ja sidemetele IFLA-ga.

Pärastlõunal toimus taasasutamiskoosolek. Koosolekust võtsid osa ERÜ liikmed eelmisest perioodist: Therese Edari, Helene Johani, Helmi Masing, Linda Masing, Aime Nael, Edith Poom, Leida Talvet ja Leonilla Teder. Koosolijaid tervitas Helene Johani, kes meenutas raamatukoguhoidjate I kongressi ja ERÜ loomist 1923. aastal.

Pärast põhikirja arutamist valiti ajutine juhatus, keda volitati töötama 1989. aasta jaanuarini. Ajutisse juhatusse kuulusid: esinaine Evi Rannap, liikmed – Linda Kask, Lauri Lepik, Kalju Oja, Laine Peep, Kalju Tammaru, Elle Tarik, Eha Tillmann ja Kaljo Veskimägi.

Taotlused ja tegevussuunad

Sisulised taotlused tulenesid põhikirjas püstitatud eesmärkidest. Esi-algu oli vaja tegelda organisatsiooniliste küsimustega, arendada välja struktuur ning hankida majanduslikke vahendeid. Tegevussuundade määratlemiseks peeti 1988. a. augustis koos praeguse RR-iga Lahemaal Ojaäärsel probleemseminar, millest peale ajutise juhatuse võtsid osa ERÜ esindajad rajoonidest, linnadest ja suurematest raamatukogudest, Kultuuriministeeriumi ja Kultuurialatöötajate Ametiühingu Vabariikliku Komitee esindajad. Kavandati sidemete loomist teiste raamatukoguhingutega, taotleti raamatukoguhoidjate ja raamatukogude paremat ainelist kindlustamist, raamatu levisüsteemi parendamist.

Lähtudes nendest esmastest ülesannetest pöördus ERÜ juhatus Kultuuriministeeriumi, Kultuurialatöötajate Ametiühingu Vabariikliku Komitee, Tallinna Linna Täitevkomitee ja Ministrite Nõukogu poole mitmete taotluste ja ettepanekutega. Positiivselt reageeris ainult Kultuuriministeerium, kes pidas koostööd ERÜ-ga vajalikuks ja aitas ühingu ettevõtmisi ka rahaliselt. Rahvaraamatukogude komplekteerimissummasid suurendati poole võrra.

ERÜ esindajad said võimaluse raamatukogude huve kaitsta Kirjastuskomitee tiraažikomisjonis.

1989. aastaks kavandati veel kirjastamisõiguse ja raamatukogundusajakirja väljaandmise taotlused, osalemine raamatukoguseaduse koostamisel ja IME kontseptsiooni projekti kultuuri- ja infopoliitika osa täiendamine.

1989. aasta kujunes mõttevahetuste aastaks. Esimene probleemide-ring seondus IME kontseptsiooniga. Viidi läbi seminaride tsükkel, kus käsitleti raamatukogude ja infoorganite arengusuundi. Eesti raamatukogude arengukontseptsiooni ja raamatukoguseaduse projektide arutelud, mis toimusid augustis Ojaäärsel ja septembris Laulasmaal, kujunesid sisukateks ja äratasid laialdast huvi. Tulemusena valmis töögrupil, mida juhtis Kaljo Veskimägi, 1989. aasta lõpuks arengukontseptsiooni projekt. Alternatiivse projekti koostas grupp Tallinna Pedagoogilise Instituudi õppejõude Ülle Papi juhtimisel. Need projektid ei olnud vastuolus, vaid üksteist täiendavad. Projektides esitatud arengusuundi hindas ja analüüsis ekspertkomisjon Ivi Tingre juhtimisel. Nende dokumentide alusel koostasid E. Rannap, I. Tingre ja L. Kask "Raamatukogunduse arengu üldpõhimõtted" (ERÜ aastaraamat 1989, 1990).

Arengusuundade realiseerimiseks tegevusprogrammide ja praktiliste lahendustena moodustati uusi töörühmi, näiteks bibliograafilise informatsiooni masintöötuse standardi, andmebaaside tarnimise ning tark- ja riistvara valimise töörühmad.

Vaadeldud perioodil arendati laialdaselt sidemeid ka mitme raamatukoguühinguga.

ERÜ liikmed

Taasasutamiskoosolekul esitasid ERÜ liikmeks astumise avalduse kõik 191 osavõtjat. ERÜ endiseid liikmeid elas Eestis ja välisriikides kokku 18, kes loomulikult arvati ka uuel tegevusperioodil liikmeskonda ja valiti ERÜ auliikmeteks.

Raamatukoguhoidjate huvi ühistegevuse vastu oli suur. See väljendus aktiivses osalemises ühingu mitmesugustes ettevõtmistes ja liikmete arvu juurdekasvus. 1989. aasta jaanuaris kuulus ERÜ-sse 506 liiget. 1990. aastal avaldatud aastaraamatus on kirjas 659 liikme nimi, nendest 14 auliiget ja 1 välisliige. Valdav enamus liikmeskonnast oli rahvaraamatukogudest – 426, s. o. 65%.

1990. aastal asutati ERÜ aastapremia, et igal aastal autasustada raamatukogutöötajaid, kes on aasta jooksul raamatukogunduses silmapaistvaid tulemusi saavutanud. 1990. aasta tegevuse ja saavutuste eest omistati preemia Eesti Lasteraamatukogu direktorile **Anne Randlele**. Lisaks nimetatud aastapremiale otsustas ERÜ juhatus hakata andma preemiaid ka **pikaajalise** silmapaistva tegevuse eest Eesti raamatukogunduses ja väikeste raamatuko-

gude töötajaile. 1991. aastal pälvisid preemia **Kyra Robert** Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogust, **Elle Tarik** Tartu Linna Keskraamatukogust ja **Helle Pärlin** Saku raamatukogust. Kutsealane koolitus ja täiendõpe olid probleemid, millega ERÜ toimekonnad liikmete huve silmas pidades tegelesid. Õppesõidud ja stažeerimine välisriikide raamatukogudes oli 1988. aastal alles tulevikukavades.

Välissidemed

ERÜ astus IFLA liikmeks 1928. aastal ja osales rahvusvahelises koostöös 1940. aastani. Juba ERÜ taasloomise perioodil arvati, et rahvusvahelise koostöö esmane ülesanne on IFLA-ga liitumine ja suhete arendamine rahvuslike raamatukoguühingutega. 1988. aasta suvel külastasid Eestit IFLA president Hans-Peter Geh ja peasekretär Paul Nauta. Nad kohtusid ERÜ juhatuse liikmetega ning selgitasid tingimusi ja võimalusi IFLA liikmeks saamisel. ERÜ-le soovitati taotleda institutsionaalse liikme staatust, kuna rahvuslikuks liikmeks saamist oleks N. Liidus võidud takistada. ERÜ juhatuse otsustas esitada avalduse IFLA-sse astumiseks. 1989. aasta jaanuarist saigi ERÜ IFLA institutsionaalseks liikmeks õigusega osaleda kahe – rahvusraamatukogude ja hariduse ning väljaõppe – sektiooni töös. ERÜ 1989. aasta liikmemaksu IFLA-le tasus Kultuurikomitee. IFLA liikme staatus andis ERÜ-le õiguse lähetada aastakonverentsidele Eesti delegatsioon. Varasematel aastatel osalesid Eesti raamatukoguhoidjad IFLA sessioonidel ainult N. Liidu delegatsiooni või turismigrupi koosseisus. Aastatel 1964–1988 võttis IFLA aastakonverentsidest osa ainult seitse Eesti raamatukogutöötajat. 1990. aastal Stockholmis toimunud konverentsil osales 12 Eesti esindajat ja 1991. aastal Moskvas käinud delegatsioon oli 30-liikmeline. 1991. saadi osalemisõigus parlamendiraamatukogude sektioonis, mille juhatusse valiti ka RR-i direktor Ivi Eenmaa. Hariduse ja täienduskoolituse sektiooni juhatusse arvati Tallinna Pedagoogikaülikooli dotsent Evi Rannap ja lugemise uurimise töörühma Tallinna Pedagoogikaülikooli dotsent Aira Lepik.

1989. aasta kujunes murranguliseks sidemete loomisel teiste riikide raamatukoguühingutega. Aasta alguses viibisid meie aastakoosolekul külalised Leedust, Lätist, Rootsist, Soomest, Udmurtiast ja Ungarist. Esimene koostööleping sõlmiti Soome Raamatukoguühinguga, millega pandi alus Eesti ja Soome raamatukoguhoidjate vastastikustele töövisiitidele. 1989 ja 1991 tutvusid ja töötasid 24 Eesti rahvaraamatukoguhoidjat üks-kaks nädalat Soome rahvaraamatukogudes. Sama palju Soome raamatukoguhoidjaid käis vastuviisidil. Koostöö arenes Suurbritannia, Ungari, Rootsi ja Taaniga. Avardusid osalemisvõimalused rahvusvahelistel konverentsidel ja seminaridel ning koolituskursustel. 1991. aastaks loodi sidemed 11 raamatukoguühinguga. Nende toetus ja abi oli ERÜ-le väga vajalik nii ühingu sisemise töökor-

ralduse kui ka koolituse ja raamatukogunduse mitmete probleemide lahendamisel.

Ühendused, seksioonid, toimkonnad, töörühmad

ERÜ struktuur kujunes välja esimeste tegevusaastate jooksul. Vastavalt tegevussuundadele ja kiiret lahendamist vajavatele ülesannetele hakati moodustama mitmesuguseid alajaotusi. Juba ajutise juhatuse esimesel koosolekul loodi viis toimkonda: struktuuri ja juriidiliste küsimuste (juhataja Lauri Lepik), välissidemete (Lauri Lepik), teabe- (Aira Lepik), kaadri- (Maie Gross) ja majandustoimkond (Oove Korjus).

1988. a. novembris kinnitati seni initsiatiivgrupina tegutsenud laste- ja noortetoimkond (Anne Rande). Muudatused sisulises töös nõudsid uute toimkondade loomist. 1989. aastal loodi lisaks toimkondadele piirkondlikke ühendusi: Tallinna Selts, Tartumaa Kogu, Sakala Raamatukoguhoidjate Ühendus, Võru-Põlva Raamatukoguhoidjate Ühendus. Samal aastal loodi veel töörühmad Eesti raamatukogude arengukontseptsiooni koostamiseks (Kaljo Veskimägi) ja Bibkollektori töö parendamiseks (Tiiu Valm).

1990. aastal alustasid tegevust kolm eri tüüpi raamatukogude töötajaid ühendavat seksiooni: kooli-, laste- ja teadusraamatukogude seksioon.

ERÜ struktuuri paindlikkust näitab fakt, et esimese kolme tegevusaasta jooksul mõned toimkonnad ja töörühmad lõpetasid oma tegevuse, samas vastavalt vajadusele sündisid uued. 1990. aastaks oli jäänud kaks toimkonda: hariduse ja täienduskoolituse (M. Gross) ning raamatuloo toimkond (M. Lott). 1989. aastal alustanud töörühmad olid oma ülesande täitnud. Uutena olid alustanud kutse-eeetika ja bibliograafilise informatsiooni raalformaadi töörühm.

1991. aastal jätkasid piirkondlikest ühendustest tööd Tartumaa Kogu (E. Tarik), Tallinna Selts (J. Järs), Jõgevamaa, Põlva, Sakala ja Võru ühendused. Seksioonidele oli lisandunud maaraamatukogude seksioon. Toimkondades muutusi ei olnud. Töörühmadest töötasid Eesti kommunikatiivformaadi, bibliograafiliste andmebaaside tarnimise töörühm (mõlemaid juhtis T. Etverk) ning tark- ja riistvara valimise töörühm (U. Vallner).

Kui esimesel tegevusaastal oli ühingu sisulises töös peamine algataja juhatus, siis 1989. aastast kasvas seksioonide, toimkondade ja töörühmade aktiivsus.

Aastatel 1989–1991 kuulusid **juhatusesse**:

esinaine	Evi Rannap 1989–1991
asetäitja	Lauri Lepik (kuni sept. 1989)
	Elle Tarik (alates sept. 1989 kuni 1991)
asetäitja, laekur	Kalju Tammaru 1989–1991

kirjatoimetaja	Linda Kask 1989, Aive Alamaa 1990–1991
liikmed:	Toomas Etverk 1989–1991
	Oove Korjus 1989
	Laine Peep 1989
	Silvi Saul 1989–1991
	Ivi Tingre 1989–1991
	Jüri Järs 1990–1991
	Elga Kommel 1990–1991

Töö järjepidevaks korraldamiseks ja juhtimiseks vajati alalist tegevjuhti, sest tegevuse maht oli aasta-aastalt kasvanud. Tänu RR-i abile rakendati 1990. aastal tööle ERÜ büroo, mille juhatajaks kinnitati Linda Kask.

Peavarju- ja rahamured

ERÜ alustas oma tegevust tühjalt kohalt. Puudusid tööruumid ja vajaminev vara. Aineliseks tugisambaks ja kindlustajateks kujunesid Kultuuriministeeriumi Raamatukogude Inspeksioon ja Eesti Rahvusraamatukogu. Nagu öeldud, Ivi Tingre toetas ERÜ taasloomist igati juba 1988. aastal. Kultuuriministeeriumi rahalisel toetusel korraldati taasasutamiskoosolek ja V kongress, tasuta IFLA liikmemaksud, lähetati ERÜ esindajaid nõupidamistele ja konverentsidele. Toetamine jätkus kõigi kolme esimese tegevusaasta jooksul. Kuna RR-i tolelaegne direktor Ivi Eenmaa oli seisukohal, et kutseühingu tegevus on rahvusliku raamatukogunduse arengule oluline ning vajab igati abistamist, siis andis ta ka peavarju. Võimalust mööda panid öla alla ka kesk- ja erialaraamatukogud. Nende hulgas Eesti Meditsiiniraamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu, Põlva Keskraamatukogu, Tartu Linna Keskraamatukogu, Tartu Rajooni Keskraamatukogu ja mitmed teised. Liikmemaksudest saadav tulu moodustas kõigist laekumistest umbes 5%.

Ainelist toetust saadi ka välismaa raamatukoguühingutelt: tasuta meie raamatukoguhoidjate lähetuskulusid konverentsidele ja seminaridele, saadeti erialakirjandust, korraldati ühisnõupidamisi. 1991. aastal maksis ERÜ IFLA liikmemaksu Soome Raamatukoguühing.

ERÜ büroo loodi tänu RR-i abile. Väsimatult lahendas ainelisi probleeme Kalju Tammaru, kelle nõu, abi ja tulemuslik töö ERÜ juhatuses aitas luua alust edasiseks tegevuseks.

Kokkuvõtteks

Mida pidada 1988.–1991. aastate saavutusteks ja mis jäi ERÜ-l tegemata? Sel perioodil oli raamatukogutöötajate aktiivsus erakordne. Ühingu liikmed ei jäänud passiivseteks kõrvaltvaatajateks, vaid osalesid paljude sisuliste ülesannete lahendamisel. Juhatusel esitati arvukalt ettepanekuid ja

soovitusi. ERÜ liikmed olid tolkorral ka poliitiliselt aktiivsed. Taasasutamiskoosoleku pöördumises toetati Eesti Loominguliste Liitude ühispleenumi seisukohti, isemajandava Eesti ideed ja kutsuti üles aktiivselt osalema Rahvarinde tegevuses.

ERÜ osales raamatukoguseaduse väljatöötamisel. ERÜ töögrupp koostas raamatukogude arengukontseptsiooni projekti, mis sai aluseks edaspidiste arengusuundade kavandamisel. Hakati välja andma ERÜ infolehte ja aastaraamatut ning koos RR-iga ajakirja "Raamatukogu". Loodi sidemed välisriikide raamatukoguühingutega.

Raamatukogude ainelise olukorra parandamiseks ja töötajate palga tõstmiseks ei suudetud midagi teha. Kõik jäi ettepanekute ja nõudmiste tasemele. Ainult Kultuuriministeeriumi töö rahvaraamatukogude ja raamatukoguhoidjate olukorra parandamisel vastas ERÜ taotlustele.

Vaadeldud periood oli kõigile meie kutseühingu liikmetele õppimise ja kogemuste omandamise ajaks. ERÜ kogus jõudu edasiseks arenguks.

Kasutatud kirjandus

ERÜ taasasutamine ja tegevus 1988.a. Tln, 1989. 110 lk.

ERÜ aastaraamat 1989. Tln, 1990. 218 lk.

ERÜ aastaraamat 1990. Tln, 1993. 126 lk

ERÜ aastaraamat 1991. Tln, 1992. 140 lk.

1992–1993

Miks olite nõus kandideerima ERÜ esinaise kohale?

Selleks oli mitu põhjust. Ma ei suutnud ette kujutada, et jään pensioonile ja mul pole enam vaja midagi teha. Kuna olen peaaegu terve oma elu tegelnud raamatukogude ja nende probleemidega, ja oma arvates ka midagi ära teinud, arvasin, et minust võiks ehk edaspidigi kasu olla. Ja küllalt olulist osa etendas ka teadmine, et paljud raamatukogutöötajad soovisid just mind sellel kohal näha.

Millised eesmärgid püstitasite sellele kohale asudes?

Lähtuvalt ERÜ põhieesmärkidest – raamatukogunduse arendamine, raamatukoguhoidjate kutsehariduse edendamine ja nende kutsehuvide kaitsmine – seadsin ka mina oma eesmärgid. Õigem oleks küll vist ütelda, ERÜ prioriteedid. Leidsin, et olulisemad neist olid raamatukogunduse arendusprogrammide koostamine ja nende elluviimine – koostöö süvendamine eri tüüpi raamatukogude vahel; võimaluste leidmine raamatukogutöötajate omavaheliseks suhtlemiseks ja kontaktide loomiseks erinevaid raamatukogutöötajate kategooriaid haaravate ürituste korraldamisega (laagrid, kokkutulekud, konkursid jm.); väliskontaktide laiendamine; täienduskoolituse süsteemi väljatöötamine; ERÜ materiaalse baasi tugevdamine; ERÜ prestiiži tõstmine ja veel palju muud.

Kellele toetusite seatud sihtide elluviimisel?

Toetusin ERÜ juhatusale ja töögruppidele. Juhatus töötas koosseisus: esinaine Ivi Tingre, asetäitjad Evi Rannap ja Marika Karo. 1992. a. olid juhatuse liikmed Jüri Järs, Toomas Etverk, Lauri Lepik, Aime Naanuri, Elle Tarik, Tiiu Valm, liikmekandidaadid Rutt Enok, Linda Sarapuu ja Anne Veinberg. Rotatsioonipõhimõtetal töötava juhatuse koosseisus lõpetasid 1993. a. töö Toomas Etverk ja Elle Tarik, kelle asemele valiti Ädu Neemre ja Kalju Tammaru.

Juhatus töötas põhiliselt koosolekute kaudu. 1992. a. toimus kümme juhatuse koosolekut, 1993. viis. Kokku kuulus päevakorda 66 küsimust, paljusid probleeme arutati korduvalt. Arutlusteemadest oli esikohal mitmesuguste ürituste ettevalmistamise ja läbiviimisega seotu. Arutati tööplaan ja nende täitmist, eelarvet, töögruppide ja sektsioonide loomist ja nende tööd,

humanitaarabi korras saabunud kirjanduse ja tehniliste vahendite jaotamist, tööjaotust juhatuse liikmete vahel, komanderingute korda, koostati ERÜ aastapreemia statuut ja palju muud. Enamiku juhatuse liikmete töö piirdus koosolekutel osalemisega ja seal oma seisukohtade avaldamisega. Peaaegu kõigi ettevõtmiste sisu paikapanemisel oli juhtpositsioon Evi Rannapi käes. Igapäevast tööd ERÜ büroos tegid Reet Olevsoo ja Linda Kask.

Millised olid olulisemad ettevõtmised sel perioodil?

Kui kõnelda üritustest, siis nimetaksin Eesti raamatukoguhoidjate VI kongressi "Raamatukoguhoidja ja lugeja muutuvast Eestis" mais 1993, millest võttis osa mitmeid väliseesti raamatukoguhoidjaid, samuti raamatukogupäevi '92 "Raamatukogud kõigile" ja '93 "Erialateave ja raamatukogud", raamatukogutöötajate suvelaagrit Luunjas 1992. aastal, teadusraamatukogude direktorite ja komplekteerimisosakondade juhatajate nõupidamist Lohusalus 1993. aastal teadusraamatukogude komplekteerimise koordineerimise küsimustes, raamatukogundushariduse ja täiendõppe teemalist arupidamist Laulasmaal 1992. aastal.

Suurt tähelepanu pöörasime raamatukoguhoidjate koolitusele.

Alustati Eesti teadusraamatukogude ühtse aineregistri (komplekteerimisplaan) koostamist. Valmis vabariigi raamatukogudesse 1993. aastaks tellitud perioodika nimekiri. Alustati ettevalmistustöid UDK liigitustabelite tõlkimiseks ja Eesti raamatukoguvõrgu automatiseerimise põhialuste väljatöötamist.

Püüdsime kaitsta ka raamatukogude ja raamatukoguhoidjate huve, töötades neis küsimustes tihedas koostöös Kultuuri- ja Haridusministeeriumiga. Kirjutasime mitmeid märgukirju Eesti Vabariigi Valitsusele, Riigikogu komisjonidele ja teistele asutustele. Taotlesime raamatukogude vabastamist trükiste käibemaksust, postitariifide alandamist, raamatukogude rahaliste vahendite suurendamist, raamatukogutöötajate palkade reguleerimist, maakonnaraamatukogude nelja töötaja palga finantseerimist riigieelarvest, ühingu tegevuse toetamist riigieelarve summast jne.

Kas ja kuidas arenesid ERÜ rahvusvahelised suhted?

Kuna Nõukogude Eestis oli kontaktide loomine välismaailmaga raskendatud, on ERÜ oma taasloomisest alates just sellele küljele suurt tähelepanu pööranud.

Pärast Eesti taasiseseisvumist muutus ka ERÜ staatus IFLA-s – 1. jaanuarist 1992 on ERÜ IFLA rahvuslik liige, mis avas võimaluse osaleda kahe sektsiooni asemel nelja sektsiooni töös ja saada nende sektsioonide materjale. ERÜ võtab osa IFLA rahvaraamatukogude (korrespondentliige Tiitu

Valm), liigitamise ja märksõnastamise (korrespondentliige Aili Normak), hariduse ja täienduskoolituse (korrespondentliige E. Rannap) ning ülikooli- ja teadusraamatukogude sektsioonist.

1992. ja 1993. a. osales Eesti ka IFLA aastakonverentsidel, kuid ERÜ-l ei olnud raha kellegi sõidu toetamiseks. 1992. a. aastakonverentsil New Delhis oli ainus Baltimaade esindaja Ivi Eenmaa. 1993. aastal oli olukord tunduvalt meeldivam, sest IFLA-poolse toetusega võtsid aastakonverentsist Barcelonas ja eelseminaridest osa Marika Karo (H. P. Geh stipendium), Irma Raatma (UNESCO ja Kataloonia valitsuse toetusel) ja Ülle Papp (IFLA Peakorteri toetusel). Sponsorite ning Kultuuri- ja Haridusministeeriumi raha eest osalesid IFLA-l Mihkel Reial, Kalju Tammaru, Anu Nuut, Mari Kannusaar, Taimi Saar, Tiiu Valm ja Ivi Tingre. USA Kongressi kulul osales parlamendiraamatukogude eelseminaril ja aastakonverentsil Ivi Eenmaa.

2. jaanuaril 1992 sõlmiti koostööleping ERÜ ja Sabre Fondi (USA) vahel teaduskirjanduse saatmiseks Eestisse. Koostöö Ida- ja Kesk-Euroopa Ajakirjade Annetusprojektiga *Social Research*, mida toetas Sorose Fond, Andrew Melloni Fond ja USA Infoagentuur, nägi ette välisajakirjade saatmist Eesti teadusraamatukogudesse.

1992. a. sõlmiti koostööleping ERÜ ja Ühendatud Kuningriigi Raamatukoguühingu vahel. 1992. a. tihendati sidemed Saksa Raamatukoguinstituudi välissuhete bürooga. Küllalt aktiivsed olid suhted ka Põhjamaade Ministrite Nõukogu Infobüroo, Soome Raamatukoguühingu, Soome Teadusraamatukogude Ühingu, Taani Rahvaraamatukogude Ühinguga.

Helsingi Ülikooli Raamatukogu initsiatiivil ja nende jõududega toimus 1992. a. kaks kasulikku ja huvitavat seminari teadusraamatukogude tippjuhtidele ja osakonnajuhatajatele. Huvipakkuvad olid ka Ühendatud Kuningriigi Raamatukoguühingu abil korraldatud seminarid.

Mida Te loete selle perioodi suuremateks saavutusteks?

Erilistest saavutustest ei oskagi rääkida. Nende aastate olulisimaks kordaminekuks võib vast pidada üksikute erialaprobleemidega tegelevate töögruppide loomist. Asus ju 1992. a. tööle arvukalt uusi töögrupe: kogude töögrupp, kirje töögrupp, automatiseerimise töögrupp, statistika töögrupp, raamatukoguhoidjate kutsenõuete töögrupp, täienduskoolituse töögrupp, raamatukoguhoidjate kutsenõuete töögrupp, raamatukogutöö eetika töögrupp, koondkataloogide toimkond ja terminoloogia komisjon.

Nende töögruppide tegutsemine täitis mitu ülesannet. Üks oli loomulikult vastavate probleemidega tegelemine. Teiseks väga oluliseks momentiks oli koostöö kujundamine eri raamatukogude vahel, mis oli ka ERÜ juhatuse tegevuse üks põhieesmärke. Paljud sel ajal loodud töögrupid tegutsevad tänaseni.

Millised olid puudujäägid? Mis jäi tegemata?

Võrreldes ERÜ põhikirjas fikseeritud põhieesmärke tehtuga, peame endale esitama küsimuse: kas me suutsime neid ülesandeid täita? Vastus: mõningal määral jah, aga ka ei. Üldistades võiks sõnada, et midagi sai ära tehtud raamatukogunduse arendamiseks (põhiliselt meie töögruppide ja toimkondade töö), tulemuslikult sai tegeldud kutsehariduse arendamisega. Aktiivsemalt tegutses ühing raamatukoguhoidjate harimisel ja nende silmaringi laiendamisel (meenutagem õppereise ja stažeerimisi välismaal, mitmeid välislektorite seminare, välismaa raamatukogude probleemide tutvustamist jne).

Aeg tingis, et tegelesime kõigi raamatukogusid puudutavate probleemidega. Kuid ilmselt ei olnud see päris õige.

Millega me toime ei tulnud? Mulle tundub, et me ei suutnud piisavalt kaitsta raamatukoguhoidjat. Eks kõnele sellest kasvõi raamatukogutöötajate küllaltki madalad palgad.

ERÜ oli omal ajal ka raamatukogundusliku teoreetilise mõtte arengu keskuseks. Selleni me tol perioodil kahjuks veel ei jõudnud, Eesti raamatukogudest oli neil aastail teaduslik töö ja probleemide teoreetiline läbitöötamine peaaegu kadumas.

Peaaegu midagi ei suutnud me ära teha ka ühingu materiaalse baasi tugevdamiseks. Põhiliselt tuli elada liikmemaksudest ja raamatukogude toetustest. Raamatukoguväliseid sponsoreid me kahjuks ei suutnud leida.

Omaette probleemiks oli informatsiooni edastamine liikmetele. Piisavalt ei informeeritud avalikkust (trükiajakirjandus, raadio ja televisioon) ühingu ettevõtmistest. Riigikogu, Vabariigi Valitsuse ja ka mõne ministeeriumini jõudis küll teave ühingu olemasolust, kes kaitseb raamatukogude huvisid, kuid seda oli vähe.

Loomata jäi ka minu poolt lubatud pensionäride-raamatukoguhoidjate ühendus. Praeguseks on see lubadus küll täidetud: 1998. a. alguses loodi Eks-klubi, kuhu võivad astuda kõik raamatukogutöötajad-pensionärid.

1994-1998

Missugusena kujutasite ette ERÜ tegevust, kui selle juhatuse esinaisena 1994 tööle asusite?

Olin, nagu tavaliselt uusi töid alustades, liiga optimistlik ja lootsin palju rohkem ära teha, kui tegelikult jõudsin. Samuti olin päris kindel, et neid, kes ühingu asjades hoolega kaasa löövad ja selle üle südant valutavad, on palju rohkem.

Nüüd võin avaldada, et tegin enese jaoks pika nimekirja probleemi-dest, mida pidasin vajalikuks korda ajada. Selles oli kakskümmend punkti. Tegelikuses osutusid enam-vähem realistlikeks umbes pooled. Ülejäänud olid mõttetud või ühingu põhikirja järgi selle kompetentsi mittekuuluvad. Mõningaid asju ei pidanud juhatus oluliseks, näiteks juhatuse koosolekuid eri raamatukogudes, et viimaste tööst rohkem teada saada. Eesti tingimustes ei ole majanduslikult põhjendatud ka teadus- ja rahvaraamatukogude ühingu eraldi loomine, kuigi probleemid on mõlemal raamatukogutüübil üsna erinevad. Võibolla peaks ühingut juhtima palgaline tegevdirektor, et raamatukogude heaks rohkem ära teha. Muidugi peaks säilima ka praegune büroo koosseis, tänu kellele ERÜ asjaajamine on heas korras ning kes ühingu asjade pärast tõsiselt muretseb. Tööpuudust ei maksa kellelgi karta, raamatukogunduse arengule kasu küll.

Mis tehtust meelde jäi ja rõõmu tegi?

Nagu elus ikka, jääb eriti meelde see, millega tuli palju vaeva näha. Mäletan hästi, kui üsna tööperioodi algul tõstatasin uue sundeksemplari seaduse vajalikkuse. See mõte ei saanud algul sugugi heakskiitu. Ometi oli uue seaduse vajadus ilmne ja rahvustrükise konverentsil 1995. aastal räägiti sellest palju, moodustati töögrupp ja nüüdseks seadus juba toimib. Nimetatud rahvustrükise konverents ja selleteemaline järgmine konverents 1997. aastal on kindlasti sündmused, mille toimumist oluliseks pidasin – et kohtuksid raamatukoguhoidjad, kirjastajad, kaupmehed ja trükkalid. Viimaseid ei õnnestunud küll kuidagi kohale saada. 1995. aastal korraldati suur ja huvitav eesti trükise ülevaatenäitus, mille nimel nii kirjastused kui ka RR koos ERÜ-ga suuri pingutusi tegid.

Tähtsaks pean mitme töörühma töötulemusi viimastel aastatel. Esile tahaksin tõsta kogude töörühma komplekteerimisvaldkondade kindlaksmääramist teadusraamatukogude vahel, UDK eestikeelse versiooni koostamist,

rahvaraamatukogude automatiseerimise töörühma tegevust ja rahvaraamatukogudele automatiseeritud süsteemi *Kirjasto 3000* ostmist. Kuid nii mõnegi töörühma tegevus jäi oodatust tagasihoidlikumaks ja mõned, mis hooga loodi, ei saanudki eluvaimu sisse.

Üks oluline töösuund oli kindlasti raamatukoguhoidjate huvide kaitsmine, eeskätt võitlus paremate palgatingimuste eest. Kuigi tegemist on ametiühingute pürusmaaga, tuli ka ühingul asjaga tegelda – arendada koostööd TALO-ga, sest raamatukogudes veel ametiühinguid uuel kujul polnud. Raamatukogude esindus käis koos õpetajatega Toompeal streikimas ja usun, et sellest oli mõningast kasu.

Aitasime raamatukogundusele igasugustelt fondidelt raha küsida, ärgitasime esitama taotlusi ja kirjutasime toetuskirju kõigile, kelle avaldused olid põhjendatud. Arvan, et nii mõnigi pensionär sai Kultuurkapitalilt lisapensioni tänu ERÜ järjekindlusele.

Täienduskoolituse eesmärgil toimus mitmeid olulisi seminare, konverentse, stažeerimist, õppereise, mis paljudele andsid uusi teadmisi, arendasid silmaringi ja panid oma töö üle mõtlema. Nimetada võiks siin Saksa Raamatukoguinstituudi rahvusbibliograafia seminari, Ühendatud Kuningriigi Raamatukoguühingu koolituselaseid seminare, stažeerimist Inglismaal, Irimaal, USA-s jm. Päris palju tuli mõelda, kuidas meie ühiseid kokkusaamisi huvitavamaks muuta. Selleks korraldasime koos aastakoosolekuga mälumänge, tekkis kõnekoosolekute traditsioon.

Kõigest tehtust pole mõtet pikemalt rääkida, see kajastub ERÜ aasta- raamatutes. Töö põhiraskus on aga alati lasunud büroo töötajate Linda Kase ja Reet Olevsoo õlul.

Mida andis neli aastat ERÜ-s endale?

Eelkõige palju südamevalu tegemata tööde pärast, aga ka rõõmu ja töökogemusi. Sain väga hea ettekujutuse raamatukogude probleemidest laiemalt, eriti rahvaraamatukogudes, mida vähem tundsin. Sain koos töötada paljude toredate ja tublide inimestega, keda praegu sõpradeks võin nimetada. Lõin palju uusi suhteid, näiteks raamatukirjastajate ja kaubastajatega, ka väljaspool Eestit, raamatukoguhoidjatest rääkimata. Raamatukogude töö ja tegevuse teadvustamine üldsusele, ka ajakirjanduse kaudu, nõudis päris palju vaeva. Seda tegime ka välismaal, nii ettekannete kui ka kirjasõna kaudu. Näiteks viimane, kus rääkisin ERÜ tegevusest, oli Soome-Rootsi-Eesti ühis-seminar Peterburis.

Osalesin IFLA aastakonverentsil Istanbulis ja Kopenhaagenis, samuti Saksa Raamatukoguinstituudi korraldatud seminar-õppereisil Saksamaa raamatukogudes, mis andis väga palju uusi teadmisi ja kogemusi.

Mis jäi tegemata?

Kahju, et jäi moodustamata omaette raamatukogude, arhiivide ja muuseumide sihtkapital Eesti Kultuurkapitali juures. Meil ei ole ikka raamatukoguhoidja käsiraamatut ja puudub teadusraamatukogude seadus.

Südant vaevab, et meil on endiselt rohkem rääkijaid kui tegijaid, sageli ka kritiseerijaid ja osavaid demagoogitsejaid. Kuigi ERÜ-s on üle 500 liikme, on üsna raske leida neid, kes tahaksid vastutust kanda, enam on küsijaid – mida ühing mulle annab.

Arvan, et ühing on kõigi raamatukoguhoidjate huvide kaitsja, ühingu liikmed aga teadlikum osa neist, kel on pealehakkamist ja tahtmist midagi teiste ja eriala jaoks korda saata. Seda tegemisirõõmu ühing annabki.

KOGUDE TOIMKOND

Raamatukogudevaheline koostöö kogude komplekteerimise koordineerimisel on aastakümnete pikkune.

1923. a. loodud ERÜ käsitles oma esimesel tegevusperioodil ka kogude kujundamise aspekte (komplekteerimissummad, kirjanduse valik ja sisuline väärtus, trükiste vahetus jm.)

Alates 1960. aastate lõpust koordineeris valuutatellimusi Riikliku Raamatukogukomisjoni fondide komisjon. Eelkõige jälgiti välisperiodika tellimist, säilitamist, venekeelse periodika, pedagoogikakirjanduse ja tehnikakirjanduse erilaadide komplekteerimist ja säilitamist jms.

Taasasutatud ERÜ-s arutati komplekteerimisküsimusi ka enne kogude tööühma loomist (bibkollektori töökorraldus jm.)

Raamatukogudes tekkinud ja tekkivate kogusid puudutavate probleemide lahendamiseks otsustas ERÜ juhatus oma koosolekul 26. mail 1992 luua teiste hulgas ka komplekteerimise töögrupi, millest tänaseks on kasvanud **kogude toimkond**.

1992-1994: Teadusraamatukogude ühtne komplekteerimisplaan

Komplekteerimise töögrupp alustas tööd 1. juunil 1992. aastal eesmärgiga koostada teadus- ja erialaraamatukogude komplekteerimisplaan, fikseerida teadusraamatukogude komplekteerimisvaldkonnad ja koordineerida välisperiodika tellimusi.

29.–30. septembrini 1993. a. toimus Lohusalu Öppe- ja Puhkekeskuses esimene teadusraamatukogude **ühtse komplekteerimisplaani koostamist** käsitlev raamatukogude esindajate nõupidamine. Arutati ka välisperiodika hankimist ja sellega seotud kulusid ning ühise nimekirja koostamist, eesti periodika hankimise, raamatute käibemaksu ja sundeksemlari saamise probleeme. Lepiti kokku, et komplekteerimisplaani juurde on vaja koostada trükiste hankimise valikutasandite jaotus ja sõnastada nende tähendus.

Raamatukogudes tehtud ettevalmistustöö tulemusena peeti 10.–11. oktoobrini 1994 Kultuuri- ja Haridusministeeriumi ja ERÜ kogude toimkonna korraldusel Lohusalus teadusraamatukogude direktorite ja komplekteerijate nõupidamine. Arutleti kahe KHM-i määruse eelnõu üle, mis käsitlesid teadusraamatukogude komplekteerimise põhimõtteid ja plaani. Ühise tegevuse tulemus kinnitati **kultuuri ja haridusministri määrustega 1994. ja 1995. aastast teadus- ja erialaraamatukogude komplekteerimise aluste ja**

komplekteerimisplaani ning teaduslike keskraamatukogude tegevuse põhimõtete ja loetelu kohta. /1/

ERÜ kogude töörühm koostas Eesti teadustööde klassifikaatori ning teadus- ja erialaraamatukogude komplekteerimisplaanide alusel üksikasjaliku aineloomi, mis järjestati UDK liikide järgi.

Töörühma poolt koostatud 1993. ja 1994. aastaks kogudesse **tellitud välisajakirjade nimestik** oli komplekteerijaile vajalik töövahend, kuna võimaldas tellimusi koordineerida ja vältis dubleerimist. Ühtlasi teavitas nimestik operatiivselt ka lugejaid saabuvatest ajakirjadest. Alates aastatest 1993–1994 leiab **välisperioodika koondkataloogist** informatsiooni ka järgmiseks aastaks tellitu kohta.

Komplekteerimise töörühma moodustamine ja selle paariaastane tegevus kinnitas vajadust tegelda ja lahendada kõigi teadus- ja erialaraamatukoguvõrku kuuluvate raamatukogude komplekteerimisprobleeme, mitte ainult ühe konkreetse omi. Ühtne komplekteerimisplaan, samuti perioodikatellimuste nimestik on olulised sammud kogude koordineeritud kujundamise suunas.

1995-1997: Koostöö

Üheksakümnendail aastail muutus **eesti trükise hankimine** raamatukogudesse murettekitavaks. Uusi probleeme ja kitsaskohti teadvustasid ka 1995. ja 1997. aastal toimunud konverentside ettekanded. 30.–31. maini 1995 toimunud konverentsi “Eesti kaasaegne trükis” ettekannetes tulid veel kord kõne alla Eestis ilmuva kirjanduse kättesaamise raskused: raamatukogudel puudub kirjastusmaastikul toimuvast info või on see juhuslik ja ebaapiisav, sundeksemplarid laekuvad lünklikult ja hilinemisega, raamatukogudesse saabunud trükiste andmete võrdlemiseks vajatakse raamatukogudevahelist arvutisüsteemi, raamatut nägemata on raske otsustada tema vajalikkuse üle raamatukogus.

Neid teemasid arutleti ka kogude töörühma ning kirjastuste, raamatukaubastajate, vahendusfirmade ja raamatukogude esindajate nõupidamisel 3.–4. oktoobrini 1995. aastal – selleks, et leida ühiselt teid olukorra parandamiseks.

Aastatega on koostöö kirjastustega muutunud viljakamaks. Muret valmistavad aga raamatuvahendusfirmade tellimislehed, mis sisaldavad sageli puudulikke või lausa eksitavaid andmeid, puudub ka informatsioon trükiste illumise kohta.

Arutelu käigus jõuti ka raamatute käibemaksuni, mille vähendamisest või hoopis null-variantist oleksid huvitatud nii raamatukogud, kirjastajad kui kaubastajad. Seda enam, et eesti perioodika ja õpikute osas oli saavutatud juba edu (1999. aastal on eesti raamatute käibemaks langenud viie prot-

sendini). Perioodika vahendusfirmad tutvustasid oma teenuseid, tellimise tähtaegu ja muudatusi oma töös. Raamatukogud olid ja on huvitatud välisperioodika tellimisest ka kohalike vahendusfirmade kaudu. Seni on välismaalt tellimine raamatukogudele sageli soodsam.

11. oktoobril 1996. a. toimus toimkonna laiendatud koosolek "**Raamatukogud ja kirjastused. Raamatukogud ja toll**". Tõdeti, et jätkuvalt on raskusi sundeksemplari kättesaamisega, mistõttu on kõne all olnud ka sundeksemplari keskuse loomise idee. Raamatukogud said kasulikku informatsiooni Eesti vahendusfirmade tegevuse ja koostöö arendamise võimaluste kohta nendega.

Tollis on tekkinud probleeme välisraamatuga: saadetiste kättesaamine on ebamugav, keerukas ja aeganõudev, maksustatakse ka saadetisi, mis ei ole ostud ja peaksid jõudma raamatukogudesse väiksemate kulutustega. Tolliameti esindaja tutvustas raamatukogudele kehtivaid tollieeskirju. Tunti huvi, kas raamatukogudel on trükiste kättesaamisel soodustusi, kas humanitaarabina saabunud saadetiste kättesaamise eeskirjades on tehtud muudatusi. Leiti, et raamatukogude tööd kergendaks koostöökokkulepe mõne tolliteenuseid pakkuva firmaga, nagu seda praktiseerib nüüd Rahvusraamatukogu.

1996-1998: Koolitus

Raamatukogude komplekteerimine on sattunud üheksakümnendatel aastatel täiesti uude olukorda – vajatakse **lisateadmisi** raamatukaubandusest, raamatuturust, majandusseadustest jms.

12. juunil 1996 tutvustas Tampere Ülikooli Raamatukogu komplekteerimisosakonna juhataja Tuula Siikala **komplekteerimist Soomes**. Esineja peatus nii rahvuskirjanduse kui ka väliskirjanduse komplekteerimisel. Väliskirjanduse hankimisel ei ole Eesti ja Soome raamatukogude vahel olulisi erinevusi. Rahvuskirjanduse komplekteerimise korraldamisel on näiteks RR Soome mudelist palju aluseks võtnud. Nii Soomes kui Eestis kasutatakse mitmeid komplekteerimisviise, sealhulgas ka trükiste vahetust.

12.–14. maini 1997. a. toimus **seminar "Kogude komplekteerimine ja kujundamine"**. Seminari korraldas ERÜ kogude toimkond, Saksa Raamatukoguinstituut ja EAR. Kõne alla võeti:

- raamatukogude süsteem ja tegevusvaldkonnad, eesmärgid ja ülesanded,
- kogude traditsiooniline kujundamine, nende suurus ja asukoht kogude kujundamise mõjutajana, kogude säilitamine,
- kogud kui infoturg, s.t. raamatukogu muutub säilitajast ka pakkujaks,
- kogude komplekteerimine ja kujundamine (raamatumessid ja -näitused infoallikana, raamatuturg, uued suunad infoturul, vahendid kogude kujundamiseks),
- elektroonilised ajakirjad,

- RVL-i, raamatukoguteenuste ja kogude kujundamise omavahelised seosed,
- raamatukogutegevuse tulemuslikkus ja teenuste maksumus.

Seminari läbiviijaid üllatas Eesti raamatukoguhoidjate oodatust kõrgem tase. Kuigi osalejatele pakuti tuttavaid teadmisi, sai neid diskussioonide käigus täiendada.

4.–5. juunini 1998. a. korraldasid ERÜ kogude toimkond ja RR seminari **“Maailma raamatuturg – koostöö, võrdlus, analüüs”**.

1. Prantsusmaa ja Madalmaade raamatuturg (suuremad kirjastused, raamatuvahendusfirma ERASMUS)

2. Koostöö välispartneritega (raamatukogu – kirjastus – vahendusfirma, valikukriteeriumid, pakkumiste võrdlus ja analüüs)

3. Informatsiooniallikad (bibliograafiad, erialakirjandus, internet jt., informatsiooniallikate analüüs)

4. USA raamatuturg (komplekteerimine Ameerika Ühendriikide raamatukogudes)

5. Suurbritannia raamatuturg (vahendusfirma BLACKWELL).

Väliskirjanduse komplekteerijail on hädavajalik tunda teiste riikide kirjastamise ja raamatuturu eripära. Teave kirjastuste ja vahendusfirmade kohta aitab neil teha õigeid otsuseid ja lihtsustab komplekteerimist. Seni on olnud ülevaate saamiseks aga vähe võimalusi. Seminari eesmärk oligi anda raamatukoguhoidjatele vajalikku miinimuminformatsiooni.

5.–12. oktoobrini 1998. a. osales toimkonna organiseerimisel **Frankfurdi raamatumessil** 46 teadus-, eriala- ja rahvaraamatukogude esindajat.

Esmakordselt nii ulatuslikul laadal viibinud seadsid oma eesmärgiks tutvuda messi korralduse ja kirjanduse paigutuse põhimõtetega. Samuti tutvuti huvipakkuvate kirjastuste asukohaga, nende toodangu ning teiste väljapanekutega. Messil käinutele pakkus suurt huvi raamatukogunduse keskus koos erialakirjanduse näitusega.

Frankfurdis viibiti kolm päeva. Messi kõrval külastati ka linna- ja ülikooliraamatukogu. Tõdeti, et suvisest välisraamatuturgu ja infoallikaid tutvustavast seminarist oli messil tõepoolest kasu.

7. septembril 1998 toimus koostöös Saksa Raamatukoguinstituudiga ühepäevane **saksa andmebaase DBILINK ja SUBITO** tutvustav seminar komplekteerijaile, RVL-i ja infotöötajaile. Seminari eesmärk oli anda teavet, näidata ja õpetada kasutama andmebaase, mis pakuvad põhjalikku informatsiooni ja võimaldavad tellida Saksamaa raamatukogudes leiduvaid trükiseid nii rahvusvahelise raamatukogulaenutuse teel kui ka personaalselt. Põhjalikumalt peatuti RVL-i teenuste võimalustel, kasutamistingimustel ja kättesaamisviisidel.

Toimkond on püüdnud praktilisi probleeme lahendades jõuda kogude koordineeritud komplekteerimiseni. Aastate jooksul on koosolekutel arutatud

mitmesuguseid kogusid puudutavaid küsimusi, näiteks perioodika säilitamine, kirjanduse säilitamise eeskirjad, INNOPAC-i rakendamine, *Conspectuse* meetodika, elektroonilised ajakirjad ja andmebaasid, komplekteerimispoliitika. Raamatukogude komplekteerimisjuhendite ettevalmistamiseks pakuti eeskujuks USA, Rootsi, Soome ja Saksamaa raamatukogude materjale.

Lõpetuseks

Kogude toimkond alustas oma tegevust komplekteerimisküsimustega. Seni ongi suuremat tähelepanu osutatud just neile, kuna tegemist on kõige aktuaalsemate probleemidega. Teaduslike keskraamatukogude reaalse koostöö eeldab ka kogude säilitamise, hoiuraamatukogule trükiste üleandmise, ühisostude, komplekteerimise ökonoomika jms. päevakorda võtmist. Tihedat ja läbimõeldud ühistegevust eeldab ka elektroonilise info kogumine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine.

Allikad

1. Kultuuri- ja haridusministri määrus 6. detsembrist 1994 Nr. 18 "Teadus- ja erialaraamatukogude komplekteerimise aluste ja plaani kinnitamine"; Kultuuri- ja haridusministri määrus 12. detsembrist 1994 Nr. 19 "Teaduslike keskraamatukogude tegevuspõhimõtete ja loetelu kinnitamine"; Kultuuri- ja haridusministri 12. detsembri 1994 määruse Nr. 19 osaline muutmine "Teaduslike keskraamatukogude ja nende ainevaldkondade loetelu"

VANARAAMATU TOIMKOND

Lühidalt öeldes: kõik algas raamatust.

20. sajandi lõpul on virtuaalne maailm kujunenud raamatuturule tugevaks konkurendiks. Helendavalt ekraanilt võib lugeda ajalehti-ajakirju, terveid raamatutekstegei. Tundub, nagu ei leiduks paberist raamatule selles uues maailmas enam kohta ning huvi tema vastu vaibub lähiaastatel. Ometi pole see nii. Rahvusvahelised raamatumessid tõendavad trükiteodangu pidevat kasvu ning lugejaskonna laienemist. Oma lihtsuses on trükisõnal eelised keerukaid ja kalleid vahendeid nõudva virtuaalse maailma ees veel pikaks ajaks. Trükitud raamatust ei pääse me niikuinii, kui just mõni võimumees barbari ning raamatuhävitajana ajalukku minna ei kavatse. Raamatukogudes säilitatavad vanad raamatud ning raamatukollektsioonid on samasugune kultuuripärand nagu vanad mõisahooned, mööbel, nõud, tekstiil või kaunid maalid. Nii meie kui ka järgmiste põlvkondade ülesandeks on need alles hoida ning parandada järeltulevatele põlvvedele. Miks siis?

Kõigepealt on vana raamat oma aja ideede ja mõtteviisi kandja. Raamat on üks vahend olnu taastamiseks, inimeste mõtteviisi ning tegevuse mõistmiseks. Raamatukujunduse ja -illustatsioonide ning köite uurimine annab ettekujutuse möödaniku kunstiidealidest ning ilumõistest. Oma aja raamat annab parema ettekujutuse ajaloost kui ükskõik milline hilisem käsitus. Vanad raamatukogud ja erakollektsioonid kannavad meieni endiste omanike vaimseid püüdlusi, tegevus- ja huvialasid.

Haruldased raamatud on iga raamatukogu uhkuseks. Heameelega näidatakse neid külalistele. Raamatuharuldusi tutvustatakse näitustel, püütakse taastada vanu raamatupärandeid ning -kogusid, koostatakse illustreeritud trükikatalooge jne. Töö haruldaste raamatutega on küllalt erinev tavapärasest raamatukogutööst, nõuab mitmekülgseid teadmisi ning uurijavaistu. Selles ametis ollakse rohkem omaette ning kolleegidegagi lävitakse vähem, kuivõrd tööalaseid kokkupuuteid pole palju. Koostööd vajavaid küsimusi tuli senini harva ette.

Eesti taasiseseisvumine avas raamatukogudele vaba osavõtu **rahvusvahelistest projektidest**. Esimesena avastasid seni suletud Eesti enda jaoks Saksa raamatu-uurijad. 1992. aastast alustati kaastööd prof. Bernhard Fabiani eestvõtmisel Münsteri Ülikooli Erasmuse Instituudis koostatava käsi- raamatule *Handbuch der historischen Buchbestände* (Ajalooliste kogude käsiraamat). Selles on tänaseks esindatud kõik Eesti suuremad raamatukogud, arhiivid ning Eesti Ajaloomuuseum. Baltikumi raamatukogusid sisaldav köide peaks ilmuma 1999. aastal. Briti Raamatukogu ning Kalifornia Üli-

kooli Bibliograafiauringute Keskuse 18. sajandi inglise trükiseid registree-riva ühisandmebaasi *English Short Title Catalogue (Inglise raamatu lühitiitlite kataloog)* koostamisel osalesid EAR ning RR (projekti juht Kalifornia Ülikooli Bibliograafiauringute Keskuse prof. dr. Henry Snyder). Kahe raamatukogu poolt kirjeldatud 243 teosest – nii väikesed meie 18. sajandi inglise kirjanduse kogud ongi – olid kaksikümne sellele andmebaasile tundmatud. Äsja lõppes teinegi suurprojekt: **Eestis aastatel 1918–1940 ilmunud ajalehtede mikrofilmimine**, mis teostati Helsingi Ülikooli Raamatukogu ning RR-i koostööna. Eestist osalesid töös ka EAR ning TÜR. Selle ühistöö tulemusena on nüüd igas projektist osa võtnud raamatukogus nimetatud perioodi ajalehtedest võimalikult täielik komplekt. 1996. aastal alustasid neli suurt raamatukogu, Eesti Ajalooarhiiv, Tallinna Linnaarhiiv ning Eesti Ajaloomuuseum kaastööd Osnabrücki Ülikooli Uusaja Instituudi suurejoonelises projektis, mille eesmärgiks on **16.–18. sajandi saksakeelsete juhutrükiste** registreerimine, kirjeldamine ja mikrofilmimine. Projekti initsiaatoriks on sama ülikooli kirjandusprofessor Klaus Garber – järjekindel Baltimaade ajalooliste kogude uurija ning väärtustaja. 1993. a. moodustati Euroopa Teadusraamatukogude Konsortsium eesmärgiga luua **üleeuroopaline vanatrükiste andmebaas** 1450–1830 ilmunud trükiste kohta. Andmebaas kannab nimetust *Handpress Book Database* (HPB) ning sisaldab tänaseks Euroopa üheksa raamatukogu (Bayeri Riigiraamatukogu, Stockholmi Kuninglik Raamatukogu, Šoti Rahvusraamatukogu, Prantsusmaa Rahvusraamatukogu, Briti Raamatukogu, Hollandi Kuninglik Raamatukogu, Sloveenia Rahvusraamatukogu, Rooma Koondkataloogide Keskinstituut ning Horvaatia Rahvusraamatukogu) vanatrükised. Eesti raamatukogudest on konsortsiumi assotsieerunud liikmeteks EAR ning RR.

Kõik need ettevõtmised tingisid vajaduse tihedamate omavaheliste kontaktide järele. **ERÜ vanaraamatu toimkonna sünnipäevaks** on 3. märts 1994, kui Eesti Akadeemilise Raamatukogu baltikaosakonnas said kokku 21 inimest erinevatest raamatukogudest. Töörühma esinaiseks valiti sama raamatukogu baltikaosakonna juhataja Tiiu Reimo. Suuri eesmärgi esialgu ei püstitatud: põhiline oli süvendada isiklike kontakte, tutvuda Eesti vanaraamatu kogudega ning selgeks teha vanatrükiste ja käsikirjadega seotud probleemide ring. Kui tavaliselt on ERÜ töörühmad kokku kutsutud erinevate koordineerimist vajavate tööalaste küsimuste lahendamiseks, siis vanaraamatu töörühm seadis esmaseks eesmärgiks **erialase ühistegevuse, täiendõppe ning tööalase informatsiooni vahetuse**. Et selline tegevus ei mahtunud töörühma ülesannete piiridesse, otsustati 1995. aastal töörühm ümber nimetada toimkonnaks. Liikmete arv on aastati varieerunud, 1998. aastal oli toimkonnal 19 tegevliiget: prof. Liivi Aarma ja prof. Mare Lott Tallinna Pedagoogikaülikooli raamatuteaduse õppetoolist, Heino Räim Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogust, Rein Aru, Ruth Hiie, Sirje Lusmägi, Anu Nestor,

Ph. D. Larissa Petina, Juta Siitam ning Urve Sildre Rahvusraamatukogust, Valvi Hiir, Katrin Kaugver ja Mare Rand Tartu Ülikooli Raamatukogust, Tiina Valgma Eesti Ajalooarhiivi Raamatukogust, Mari Tiits Eesti Patendiramatukogust, Eve Saks Usuteaduse Instituudi Raamatukogust, Ene Õun Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogust, Tiiu Pukk ning Tiiu Reimo Eesti Akadeemilisest Raamatukogust. Vastavalt käsitletavatele teemadele on toimkonna koosolekutel osalenud Sirje Annist ning Gristel Ramler Eesti Ajaloomuuseumist, Tiina Kala ning Lea Kõiv Tallinna Linnaarhiivist ning Tiiu Kravtsev Eesti Riigiarhiivist. Toimkonna liikmeteks võivad edaspidi saada kõik asjahuvilised.

Toimkonna ülesanded on fikseeritud järgmiselt:

- vanatrükiste komplekteerimise, kirjeldamise ja säilitamisega seotud probleemide teadvustamine ning koostöö nendes valdkondades,
- Eestis kuni 1944. aastani ilmunud kirjanduse komplekteerimise ja säilitamisega seotud probleemide teadvustamine ning võimaluste otsimine nende lahendamiseks,
- infovahetuse tõhustamine raamatukogudes, muuseumides ja arhiivides töötavate kolleegide vahel,
- erialane täiendõpe.

Et üldse adekvaatselt arutada vanaraamatuga seotud probleeme, oli kõigepealt tarvis tutvuda erinevate vanatrükiste kogudega – on ju igal neist erinev ajalugu ning koostis, erinevad võimalused nii hoiutingimuste kui ka kaadri näol. Esimese paari aasta jooksul tutvuti suuremate kogudega ning 1995. a. sügiseks valmis ülevaade “Haruldaste raamatute kogud Eestis. Probleemid ja perspektiivid 21. sajandi künnisel”. Kirjapandu esitati ERÜ juhatusse laiendatud koosolekul Laulasmaal 6.–7. novembrini 1995. aastal ning samu probleeme tutvustati Vilniuse Ülikooli Raamatukogu juubelikonverentsil.

Eestis on **seitse olulist vanatrükiseid sisaldavat kogu**. Need asuvad Eesti Ajalooarhiivis, Eesti Ajaloomuuseumis, Eesti Akadeemilises Raamatukogus, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiviraamatukogus, Eesti Rahvusraamatukogus, Tallinna Linnaarhiivis ja Tartu Ülikooli Raamatukogus.

Väiksemaid huvitavaid kogusid on mitmes maakonnamuuseumis, näiteks Viljandis, Saaremaal, Haapsalus jm. Kuigi erinevalt kujunenud, iseloomustab kõiki kogusid tihe side saksa ja baltisaksa kultuuriga. Enamik meie vanatrükistest on trükitud Saksamaal ning suur osa Eestis varasematel sajanditel trükitust on samuti saksakeelne.

Vana raamatuga töötades puutub uurija esmalt kokku raamatuharulduse mõistega. Eestis on senini raamatuharulduse ainsaks teoreetiliseks käsitluseks Voldemar Milleri 1968. aastal ilmunud artikkel “Rariteetsusest ja

selle territoriaalsusest”.¹ Trükise haruldust määravaid tunnuseid on palju, esimene neist on trükise ilmumise aeg. Eesti raamatuteaduses loetakse haruldasteks enne 1860. aastat ilmunud eestikeelseid ning Eestis enne 1800. aastat ilmunud võõrkeelseid raamatuid. Venemaal oli seni raamatuharulduse ajapiiriks aasta 1825, suures osas Euroopa riikides aasta 1800. Euroopa Teadusraamatukogude Konsortsium tõstis harulduse ajapiiri trükitehnoloogia arengut järgides 1830. aastale, s.t. ajale, mil käsipressi kasutamisel mindi üle kiirpressil trükkimisele. Paljud Euroopa raamatukogud hoiavad eristaatusega kogudes trükiseid ilmumisajaga kuni 1850, trükiste kopeerimisel kehtivad piirangud koguni sajandi lõpuni.

Eestis on haruldaste raamatute osakond moodustatud kolmes raamatukogus: Tartu Ülikooli Raamatukogus, Eesti Akadeemilises Raamatukogus ning Eesti Rahvusraamatukogus. Vanaraamatu kogudesse koondatud materjal on nii ajapiiridelt kui ka laadilt väga erinev (trükised, käsikirjad, arhiivimaterjal, foto- ja graafikakogud, kaardid ja atlased jne.) ning kogude suuruse võrdlemine on seetõttu peaaegu võimatu. Lühidalt iseloomustades võiks öelda järgmist:

Tartu Ülikooli Raamatukogu on vanim pidevalt töötav raamatukogu Eestis. Praegune käsikirjade ja haruldaste raamatute osakond sisaldab umbes 16 000 köidet 15.–17. sajandist, nende seas 48 inkunaablit, u. 2000 raamatut 16. sajandist ning u. 1000 vene vanatrükist. Lisaks on osakonnas suur käsikirjade ning autograafide kogu, Tartu õpetlaste isikuarhiivid (u. 25 000 säilikut), fotokogu (u. 15 000 ühikut) ning graafikakogu (9500 lehte).

Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogus on kõige täielikum eestikeelse kirjanduse, eeskätt vanema raamatu ning perioodika kogu. Võib öelda, et kuni 1917. aastani ilmunud eestikeelsetest trükistest leidub Arhiivraamatukogus u. 98 %, nende seas on paljud ainueksemplarid 17.–19. sajandist. Lisaks on raamatukogus märkimisväärne baltikakirjanduse kogu (u. 140 000 kd.), kaardikogu (u. 4 300 ühikut), 23 isikukogu ning suur pisitrükiste kogu.

Eesti Rahvusraamatukogu harulduste kogu on moodustatud pärast Teist maailmasõda. Praeguseks kuulub osakonna kogudesse u. 26 000 köidet, nende seas kaheksa inkunaablit, u. 1 500 köidet 16.–17. sajandist ning vähesel arvul käsikirju.

Eesti Akadeemilise Raamatukogu baltikaosakonna kogud on nende ajaloost tulenevalt vanimad Eestis ja sisaldavad u. 400 000 köidet. Lisaks raamatutele ning perioodilistele väljaannetele kuuluvad siia kaardikogu (3700 ühikut) ja noodikogu (3200 eks.), foto- ja graafikakogu (vastavalt

---

¹ Artikkel ilmus kogumikus “Nõukogude Eesti raamatukogundus” III, Tallinn, 1968, lk. 213-224 ning pealkirjaga “Raamatu haruldusest” V. Milleri artiklite kogumikus “Minevikust tulevikku”, Tallinn, 1972, lk. 158-170.

7000 ning 12 000 ühikut), väike käsikirjade kogu (u. 2500 säilikut). Vanatrükiste seas on 46 inkunaablit ning u. 1500 raamatut 16. sajandist. Vanadest raamatukollektsioonidest on märkimisväärseim 1552. a. asutatud Tallinna Linna Raamatukogu Oleviste kiriku juures (*Bibliotheca Revaliensis ad D. Olai*).

Tallinna Linnaarhiivi vanatrükiste väärtuslikem osa pärineb Tallinna rae arhiivist. Nende hulgas on 24 käsikirjalist pärgamentkoodeksit ning 21 inkunaablit Tallinna dominiiklaste kloostri raamatukogust. Kogu sisaldab ka mitmeid haruldusi 16. sajandist ning 17. sajandi Tallinna trükiseid. Lisaks on arhiivis kaardikogu, milles haruldasi linnaplaane 17. sajandist ning huvitav fotokogu.

Eesti Ajalooarhiivi raamatukogu pärineb aastat 1922. Selle aluseks sai Eestimaa Rüütelkonna raamatukogu (u. 7500 kd.), millele lisandusid mitmete baltisakslaste koduraamatukogud (von Maydell, von Middendorff, von Ungern-Sternberg jt.). Ligi 190 000-lisest raamatukogust moodustavad vanatrükised u. 1400 köidet. Raamatukogu juurde kuulub kaardikogu (u. 3500 kaarti) ning käsikirjade kogu (u. 300 säilikut).

Eesti Ajaloomuuseumis on vanatrükised ja käsikirjad kahes kogus. Esimene neist on nn. arhiiv- e. dokumentaalfond, mis põhineb Eestimaa Kirjanduse Ühingu ning Eesti Provintsiiaalmuuseumi arhiivkogudel. Kogu sisaldab arhiivmaterjale, vanatrükiseid, käsikirju ja kaardikogu, kokku u. 250 fondi 30 000 säilikus. Muuseumil on ka u. 13 000-köiteline raamatukogu, mille hulka kuulub Wrangelli suguvõsa hästi säilinud raamatukogu.

Maakondades asuvatest kogudest on toimkonna liikmed tutvunud Saaremaa Muuseumi Raamatukogu ning bibliofiil Juhan Saare raamatukoguga, 1998. aasta septembris tehti väljasõidukoosolek Viljandisse, kus tutvuti nii keskraamatukogu, Viljandi Muuseumi kui ka Viljandi Kultuurikolledži tegevusega.

Niisugust töösuunda jätkatakse väljasõitudega maakonnamuuseumidesse ning erinevate linnamuuseumide raamatukogude külastamisega. See avardab toimkonna liikmete silmaringi, annab ülevaate, milliseid haruldusi kogud sisaldavad ning, mis peamine, aitab suunata uurijaid kõigi olemasolevate allikate juurde. Ühtlasi arutatakse kohalikke probleeme ning täienduskoolituse vajadust. Mõnikord on tarvis üksnes erialaspetsialistide abi. Näiteks sai toimkonna vahendusel 1995. a. juunis teoks Eesti Akadeemilise Raamatukogu restauraatorite väljasõit Viljandi Muuseumisse, kus nädala jooksul puhastati ning desinfitseeriti raamatuid ning õpetati lihtsamaid vanaraamatu parandusvõtteid.

Valusaid probleeme on mitmeid, nende lahendamine sõltub suuresti riiklikust kultuuripoliitikast, samavõrra aga ka asutustest endist. Vanaraamatu kogude ühe põhiülesande, **raamatuvara säilitamise** täitmine sõltub eelkõige olemasolevatest hoonetest. Kui isegi uusehitiste – seda ju kindlasti on

1993. a. septembris avatud Eesti Rahvusraamatukogu – puhul tuleb pea kohe alustada remonditöödega, mida siis rääkida vanematest majadest. Eesti Akadeemilises Raamatukogus tugevdati 90-ndate aastate alguses hoidlate tugiposte, konstruktsioonivigadega maadles kümnendi keskel Tartu Ülikooli Raamatukogu. Vananenud on kütte- ja konditsioneerisüsteemid, ohtlikuks muutunud veetorstik. Veevariide hoiatavad kogemused on olemas nii Eesti Ajalooarhiivil kui ka Tallinna Linnarhiivil. Raskes olukorras on Eesti Ajaloomuuseum, kuna puudub raha Maarjamäe muuseumikompleksi ehituse lõpetamiseks, kesklinnas asuvad keldrihoidlad on aga liigniiskuse tõttu trükiste hoidmiseks kõlbmatud. Säilitustingimuste parandamine hõlmab ka hoidlate ning näituseruumide turvalisust – vanaraamatu hind on tõusnud, pääs välisturule muutnud raamatugi varastele ahvatlevaks saagiks. Nõuetekohased näituseruumid vanaraamatu eksponeerimiseks on vaid RR-is ning TÜR-is. Vitriinid, kus oleks tagatud soovitud temperatuur, valgustugevus ja suhteline niiskus on seni tulevikuunistus.

Vanaraamatu hinna tõus seab oma piirid kogude järelkomplekteerimisele. Raamatukogudel pole võimalik raamatuturu hinnavõitluses vanaraamatukauplejate ning kolleksionääridega konkureerida tihti just rahakoti kõhnuse tõttu. Sihikindlast järelkomplekteerimisest saab rääkida vaid eesti raamatut ning *esticat* silmas pidades. Võõrkeelsete ning mujal trükitud raamatutega täienevad kogud üsna juhuslikult. Ka vajaksid raamatukoguhoidjate teadmised Euroopa antikvariaaditurul toimuvast tugevat täiendamist.

Täienduskoolitusega seotud küsimusi on toimkond oma töös pidanud oluliseks algusest peale. 1995. a. suvel külastas Eesti raamatukogusid Houstoni Ülikooli Raamatukogu haruldaste raamatute osakonna töötaja Barbara Nytes-Baron. Temaga vesteldes selgus, et Ühendriikides on haruldaste raamatutega töötava raamatukoguhoidja ettevalmistamiseks võimalik valida 40 erineva kursuse vahel. Muidugi, Eesti pole Ameerika ning haruldaste raamatutega töötab meil kokku vähem kui poolsada inimest, kuid spetsiaalset varasemat ettevalmistust pole olnud võimalik Eestis ka saada. Üheksakümnendatel aastatel on TPÜ infoteaduste osakond pakkunud üliõpilastele valikainena välja kursuse “Vana ja haruldane raamat”, mida on võimalik avada kaheksa üliõpilase soovi korral. Selliseid kursusi on olnud kolm: 1992/93., 1993/94. ning 1997/98. õppeaastal. Erialasele tööle on saanud seni vaid üks kursuse läbinud üliõpilane. Lisaks raamatukogu inimestele vajavad vanaraamatu osakonnad spetsialiste teistelt erialadelt: klassikalisi filolooge, võõrfilolooge (eriti saksa keele erialalt), ajaloolasi, keele- ja kirjandusinimesi, geograafe, muusikuid, kunstiteadlasi. Nende erialade inimesed vajavad omakorda raamatukogunduslikke teadmisi, et tööga hakkama saada. Selleski valdkonnas on võimalused avardunud: alates 1994. aastast saab TPÜ-s lisaerialana valida infoteadusi, ERÜ ja Kultuuriministeeriumi eestvõttel on organiseeritud raamatukoguhoidja kutse omandamise võimalus. Juba töötavatele

inimestele on pakutud mitmesuguseid täienduskursusi. Kaks seminari on korraldanud ka vanaraamatu toimkond: 1996. aastal koostöös TPÜ raamatu-teaduse õppetooli ja EAR-iga “Vanatrükised ja rariteetne raamat: töötlemine, kasutamine, hoid” ning 1997. aastal “Usuteaduslik ja kirikukirjandus”. Mõlemad seminarid olid osavõturohked. Teadmisi ning kogemusi jagasid esimesel TPÜ professor Mare Lott, EAR-i baltikaosakonna juhataja Tiiu Reimo, tollane “Kanuti” direktor Endel Valk-Falk (nüüd EAR-i sektorijuhataja) ning sama asutuse asedirektor Heige Peets. Eriti suur huvi oli usuteaduse temaatikat käsitleva seminari vastu, kuna sel alal õppimisvõimalusi varem polnud. Siin pakkusid kahe päeva jooksul oma teadmisi kirikuõpetajad Toomas Paul, Vello Salo, Tiit Salumäe ning Tauno Teder. Lisaks külastasid osavõtjad Usuteaduse Instituudi Raamatukogu ning Academia Catholica ja Analüütilise Filosoofia Keskuse Raamatukogu. Järgmise seminari on toimkond kavandanud Eesti Raamatu Aastaks ning selle temaatika käsitleb koduloolist kirjandust. Täienduskoolituse eesmärki on täitnud ka erinevate kogude külastused.

Ametikohtade järgi töötavad vanaraamatu kogudes enamasti raamatukoguhoidjad, teaduri kohad on vaid arhiivi- ning muuseumitöötajatel. Suuremal või vähemal määral on **uurimistööga** seotud aga peaaegu kõik töötajad, jagades aega huvipakkuva teema ning muude raamatukogutööde vahel. Teatud mõttes on selline variant isegi hea: parim uurija on oma ala kõiki valdkondi tundev spetsialist. Koosseisude nappuse tõttu kipub aga teadustöö kõigi teiste ülesannete kõrval jääma raamatukoguhoidja eralõbuks. Arvestades tulemit – ettekandeid konverentsidel, artikleid, katalooge, bibliograafiaid – poleks nurinaks nagu põhjust. Mitme aastakümne jooksul on edukalt oma kogusid tutvustanud Tartu Ülikooli Raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakond: Arvo Teringu (1998. aastast küll ülikooli filosoofiateaduskonna palgal), Mare Ranna, Niina Vorobjova, Ene Jaanson, Ingrid Loosme, Tatjana Šahhovskaja nimed on tuttavad kõigile raamatuloolastele. Eesti Akadeemilise Raamatukogu raamatuloolist uurimistööd kandsid pikka aega Voldemar Miller ja Kyra Robert (1916–1997), ajaloolise ülevaate “Eesti raamat 1525–1975” kaasautorid. Vanema Eesti raamatuloo uuringuid jätkab seal siinkirjutaja, Kaja Tiiselil valmis 1998. a. lõpus magistritöö Tallinna Toomkooli raamatukogu kohta. Larissa Petina ning Urve Sildre on tutvustanud Eesti Rahvusraamatukogu harulduste kogu, huvitavad uurimused on viimastel aastatel lisandunud Sirje Lusmäelt. Larissa Petina on hea vene raamatu tundja ning uurib vene raamatukogude ajalugu Eestis. Tiina Kala Tallinna Linnaarhiivist on publitseerinud huvipakkuvaid materjale Tallinna dominiiklaste kloostri käsikirjalise pärandi kohta. Prof. Liivi Aarma on avaldanud uurimusi Eesti 17. sajandi kultuuriloost, prof. Mare Lott tegeleb ainsana raamatuteaduse teoreetiliste probleemidega. Nende juhendamisel on TPÜ-s valminud arvukalt diplomi- ja bakalaureusetöid Eesti raamatuloo kohta.

Huvitavaid lõputöid on tehtud ka Viljandi Kultuurikolledžis, kuid teave nende kohta on avalikkuses seni olnud vähene.

Ka raamatuteaduse valdkonnas annab jõude ühendada ning uurimistemaatikat koordineerida. Kaks järgmist aastat on toimkonna liikmetele katsumusterohked: algavad ettevalmistused Eesti raamatu 475. juubeli tähistamiseks aastal 2000. Selle tähtpäevaga on tihedalt seotud kõik toimkonna liikmed näituste, konverentsiettekannete ja publikatsioonide kaudu. Paljud Eesti raamatuloos vajab veel põhjalikku uurimist, eelkõige 19. sajandit ning 20. sajandi algust puudutav. Kokkuvõtmist nõuab väliseesti raamatulugu, uuesti läbikirjutamist ja rõhkude ümberasetamist aastatel 1918–1940 ilmunud ning nõukogude perioodi trükisõna. Üksikuid raamatuid ning põhjalikke artikleid on viimasel kümnendil ilmunud mitmelt uurijalt. Ühiste jõududega loodame raamatuaastal käivitada akadeemilise Eesti raamatuajaloo koostamise projekti. Nagu juba eespool öeldud, tahame korraldada ka kodulookirjanduse seminari, seda eeskätt maakonna raamatukogude ja -muuseumide töötajatele ning teha omalt poolt kõik, et raamatu tähendus ja tähtsus jõuaks iga kultuurihuvilise inimeseni.

Kuigi raamatud, mis meie käest läbi käivad on vanad, hakkame lähitulevikus kasutama nende kirjeldamiseks automatiseeritud raamatukogusüsteemi INNOPAC. Viimase kahe aasta jooksul on INNOPAC-iga seonduvast räägitud pea igal toimkonna koosolekul. Millist infot saab vanatrükiste kohta lugeja, millised peaksid olema vanatrükiste otsivõimalused, kuidas avada arvutikataloogis graafika- ning fotokogusid, kuidas kirjeldada käsikirju, kuidas kodeerida süsteemis kõik töötajatele vajalikud andmed, kas vanatrükistele üldse võotkoodi panna – need on vaid osa arvutitöötusega seotud küsimustest. Toimkonnal seisab ees vanatrükiste töötlemisega seotud eestikeelse terminoloogia täpsustamine ja ühtlustamine. Siin on eeskujuks hangitud Ameerika Raamatukoguhoidjate Assotsiatsiooni poolt arvutitöötuse vajadusteks koostatud tesaurused provenientsi-, kõite-, paberi- ja žanriterminitega. Kevadel 1999 asuvad koolipinki (tegelikult küll arvuti taha) kõik vanatrükiste töötledjad.

Selleks, et üht vana raamatut saaks nõuetekohaselt kirjeldada, tuleb teha hulgaliselt eeltööd ning välja selgitada puuduvad andmed. Vajalike teatmeteoste muretsemisel on mitmeid takistusi: vanemaid käsiraamatuid pole enam võimalik hankida ja ka raha on piiratud. Euroopa mastaabis on Eesti kogud küllalt väikesed ja hirmkallite kataloogide ning käsiraamatute muretsemiseks igasse raamatukokku puudub sügav mõte. Et asja parandada, otustas vanaraamatu toimkond esmalt kokku koguda andmed selle kohta, mis meie raamatukogudes juba olemas on. 1997. a. lõpus valmis ning 1998. a. jaanuaris esitles **toimkond oma esimest väljaannet** "Vanatrükised ja haruldased raamatud XV-XIX sajandist. Bibliograafiad ja trükikataloogid Eesti raamatukogudes". Nimestiku koostamist alustati 1995. aastal, kuid lõplik

versioon valmis alles kolme aasta pärast. Teavet teatmeteoste kohta koguti kolmest raamatukogust ning nimestikus märgiti iga teose leidumus. See hõlbustab väljaande kasutamist koondkataloogina ning vajaliku informatsiooni kiiret leidmist. Andmed kogusid Ruth Hiie ja Larissa Petina Eesti Rahvusraamatukogust, Niina Vorobjova ja Tatjana Šahhovskaja Tartu Ülikooli Raamatukogust ja Tiiu Reimo Eesti Akadeemilisest Raamatukogust. Nimestiku võõrkeelse osa seadis kokku Tiiu Reimo, venekeelse – Larissa Petina. Väljaande tiraaž oli väike – arvestasime, et tööalaselt vajavad seda umbes 10 erinevat osakonda ning asutust. Nii valmis 20 eksemplari, mis müüdi maha juba väljaande esitlusel. Kuna mitmed antikvaarid ning bibliofiilid on hiljem avaldanud soovi nimestikku saada, siis otsustasid koostajad 1999. aastal anda välja täiendatud kordusväljaande.

1999. a. märtsis sai vanaraamatu toimkond viieaastaseks. Oma sünnipäeva tähistas toimkond koos Tartu Ülikooli Raamatukoguga korraldatud vanema raamatuloo küsimusi käsitleval konverentsil Fr. Puksoo päeval 22. jaanuaril 1999. a. Jagades toimkonna poolt tehtu viiele aastale, pole just palju, mida käega katsuda või konkreetse tulemina paberile panna. Kõige olulisem – elav erialane suhtlemine erinevates asutustes töötavate kolleegide vahel – on aga toimunud ning see annab julgust optimistlikult tulevikku vaadata.

RAAMATUKOGU- JA ARHIIVMATERJALIDE SÄILITAMISE TOIMKOND

Avatud Eesti Fondi ja Ungari Avatud Ühiskonna Instituudi (*Open Society Institute*) toetusel käivitus projekt “Eesti raamatukogu- ja arhiivmaterjalide säilitamine ja kasutamine” (vt. ka: Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 1997, lk. 68–70). Alustati eesti kirjaliku kultuuripärandi tagatis- ja kasutusfondi loomist. Projekti esimese etapi tulemusena on seitsmes suuremas Eesti arhiivis ja raamatukogus võimalik filmida ning Tallinna ja Tartu ühistes laboratooriumides tagatiskoopiaid valmistada.

1998. aasta suurimaks saavutuseks võib pidada kõigi nimetatud projektiga ühinenud arhiivide ja raamatukogude varustamist mikrofilmikaamera. Originaalidele on ju nende kohapeal filmimine kõige soodsam ja turvalisem. Siiani on olnud raskusi laboratooriumi käivitamisega Tallinnas, kuid loodan, et tekkinud tehnilised probleemid on peagi ületatud ning varsti valmivad esimesed kõigile rahvusvahelistele standarditele vastavad säilitusfilmid.

Ühistööna alustati eesti kirjaliku kultuuripärandi tagatisfondi rajamist. Kolmeaastase projekti teisel etapil on ette nähtud kasutusfondi loomine.

Majanduslikel kaalutlustel ja kasutajasõbralikkust arvestades leiame, et kõige rohkem sobib meile digitaalne koopia. Mikrofilmide aeglased ja suhteliselt kallid lugemise ning printimise seadmed pidurdavad nende laialdast kasutamist.

Raamatukogude ja arhiivide põhiülesannete hulka kuulub nii kogude säilitamine kui ka nende kasutamise võimaldamine.

Eelnevat arvesse võttes on käesoleva projekti eesmärgiks lisaks tagatisfondi filmimisele arhiivides ja raamatukogudes oleva materjali kättesaadavuse parandamine. Praegu näeme me oma arhiivides ja raamatukogudes väga vähe liikumispuudega inimesi. Paljud neist suudavad suhelda vaid arvutite kaudu, CD-R-il olevad kasutuskoopiaid on aga kõigile kättesaadavad. Samuti on kallivõitu tulla teisest riigist meie materjalidega tutvuma. Eestisuuruse väikeriigi kultuuri tutvustamisel on eriti oluline muuta see kõigile huvilistele kergesti ja kiiresti kättesaadavaks.

Rahvusvahelistele standarditele vastavaid CD-R-koopiaid on kerge kasutada ka väljaspool Eestit. Kolm aastat kestev projekt võimaldab arvutiühenduse kaudu tutvuda meie raamatukogudes ja arhiivides asuvate materjalidega.

AEF-i ja OSI ning teistest eraldatud summadest on ostetud kasutatud kaamerad Rahvusraamatukogule, Eesti Riigiarhiivile, Kirjandusmuuseumile,

Tallinna Linnaarhiivile ja Tartu Ülikooli Raamatukogule. Eesti Akadeemilisel Raamatukogul ja Eesti Ajalooarhiivil olid juba enne kaamerad olemas. EAR-ile ja EAA-le muretseti luger-printerid. Eesti Riigiarhiivi juurde on loodud ilmutus- ja kopeerimislabor, kus on võimalik valmistada säilituskopiad kõigile Tallinnas paiknevatele asutustele. Teine labor töötab Tartus EAA-s, kus ilmutatakse Tartus toodetud filmid.

Töö ühistes laboratooriumides võimaldab majanduslikku kokkuvõtet, kuna väga kalleid seadmeid kasutatakse pidevalt ja nii teenindavad nad ka kõiki osapooli.

Projektis osalevad: Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Akadeemiline Raamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu, Eesti Kirjandusmuuseum, Tallinna Linnaarhiiv, Eesti Ajalooarhiiv, Eesti Riigiarhiiv.

LIIGITAMISE JA MÄRKŠÖNASTAMISE TOIMKOND

Liigitamise ja märksõnastamise töörühm (nüüd toimkond) oli üks esimesi ellukutsutud struktuuriüksusi taasloodud Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juures. Raamatukogude ettepanekute alusel kokkupanud rühm liigitajaid/märksõnastajaid tuli esimest korda kokku Kultuuriministeriumi raamatukogunõuniku Tiiu Valmi kutsel 29. juunil 1992. a. Esindatud oli kuus suuremat raamatukogu ja TPÜ infoteaduste osakond. Koheselt koopteeriti toimkonna koosseisu Eesti Üldise Märksõnastiku (EÜM) koostajad, veidi hiljem Eesti Meditsiiniraamatukogu, Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu ja Tallinna Keskraamatukogu esindajad. Praegu kuulub toimkonda 15 liiget üheksast raamatukogust. Vastavalt teemale on koosolekutele kutsutud osalejaid ka väljaspoolt toimkonda.

Toimkonna tegevuse põhisuunaks võeti liigitamise ja märksõnastamise koordineerimine Eesti raamatukogudes ning selle parendamisele kaasaaitamine. Kuue ja poole aasta jooksul on sellega ka jõudumööda tegeldud.

Juba esimesel koosolekul kerkis üles **UDK eestikeelsete liigitustabelite vajadus**. Kuigi UDK-d tuntakse Eestis üle 70 aasta ja praegu kasutatakse seda enamikus suuremates raamatukogudes, puudusid meil seni eestikeelsed liigitustabelid. Kuna ka mitmed rahvaraamatukogud olid avaldanud soovi üleminekuks UDK-le, siis otsustati vaatamata toonasele komplitseeritud majanduslikule olukorrale, mis ei võimaldanud spetsiaalset töögruppi, asuda 1992. a. novembris UDK eestikeelsete liigitustabelite koostamisele. /1/ Võeti ühendust UDK-d valdava konsortsiumiga Haagis (*UDC Consortium*) ning uuriti UDK autoriseeritud tõlke võimalusi. Meie algatus langes kokku kahe soodsa asjaoluga. Esiteks, äsja oli valminud UDK arvutiversioon *The UDC Master Reference File (MRF)*, mis on nüüdseks kuulutatud UDK etalonväljaandeks. Teiseks, Kultuuriministeriumi tollane raamatukogude nõunik Tiiu Valm toetas meie ettevõtmist ja leidis 1993. a. lõpu kitsastes oludes raha UDK MRF-i ning eestikeelsete liigitustabelite avaldamise litsentsi ostmiseks. UDK arvutiversiooni saamine 1993. a. detsembris andis seni loiult kulgenud tõlkimisele uue hoo. Nüüd oli võimalik tõlkimisel juba arvutit kasutada. Töötati välja eestikeelsete andmete tööleht, mille abil hiljem sisestati arvutisse kogu eestikeelne tekst (paralleelselt ingliskeelsele).

Tõlkimises osalesid kõigi suuremate raamatukogude liigitajad, ka mõned erialaspetsialistid – kokku 40 inimest. Kõik liigid vaadati vastava eriala ekspertide (kõrgkoolide õppejõud, teadustöötajad erialainstituutidest, 114 inimest) poolt üle.

Seda mahukat (ca 60 000 indeksit) tööd korraldas ja koordineeris liigitamise ja märksõnastamise toimkond. Tõlkimise perioodil (1992–1996) toimusid regulaarselt, vahel isegi igas kuus, toimkonna koosolekud, kus arutati töö käiku, püüti leida uusi tõlkijaid ja hoolitseti selle eest, et kogu protsess kulgeks sujuvalt. Tuli ette ka tagasilööke. Näiteks pidime kaks korda tõlkima liigi 53 *Füüsika*, millele UDK Konsortsium kehtestas 1993. a. uue struktuuri, 1996. a aga annulleeris selle. Ka loobus üks tõlkija n.ö. poole pealt ja tuli leida uus, kes alustas taas otsast peale. Kogemata kustutati arvutis osa tõlkest, mis tuli taastada jne. Tõlgitud ja ekspertide poolt läbivaadatud tekst sisestati arvutisse Eesti Akadeemilises Raamatukogus ja Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogus.

1996. a. veebruaris moodustati UDK eestikeelse väljaande toimetuskolleegium, kuhu kuuluvad Marje Aasmets (EAR, toimetaja), Arda-Maria Kirsell (EAR, peatoimetaja), Malle Lang (TTÜR), Sirje Nilbe (TÜR/RR), Maara Üksti (RR). Kolleegium on arutanud väljaande metodoloogilisi ja kujunduslikke küsimusi. Marje Aasmets toimetajana vaatas läbi kogu teksti, osa isegi mitu korda, viies sisse rohkesti parandusi ja täiendusi. Mitme liigi puhul (655 *Polügraafiatööstus*, 77 *Fotograafia* jmt.) tuli kasutada mitme eksperdi abi. Vahepeal tundus, et liigile 34 *Õigus* me ei leiagi eksperti, kuna kõik juristid, kelle poole pöördusime, keeldusid. Õnneks aitas meid välja Küllike Maurer Õigustõlkekeskusest. Keeleliselt kohendasid tõlget Rein Kull (EKI) ja Sirje Nilbe. 1998. a. algul oli väljaande tekst toimetatud ning anti edasi trükieelseks tötluseks TTÜR arvutis. Loodetavasti ei jää 1000-leheküljeline käsikiri kalevi alla.

Kuna kogu töö eestikeelse UDK koostamisel (tõlkimine, ekspertiis, toimetamine) on toimunud n.ö. põhitöö kõrval, siis kulus selleks rohkem aega, kui oleksime soovinud. Ekspertide puhul sõltusime ju nende vastutulelikkusest ja missioonitundest, kuna tasu, mida Kultuuriministeerium suutis maksta, oli tagasihoidlik. Peab nentima, et missioonitundest ei tulnud puudu. Nii leidsid oma pingelise töö kõrvalt aega UDK läbivaatamiseks TPÜ rektor Mait Arvisto, TPÜ ja TTÜ prorektorid Peeter Normak ja Tiit Kaps, professorid Jüri Allik, Hergi Karik, Viktor Masing, Enno Reinsalu, Inge Unt jpt. Hea koostöö eest oleme tänulikud dots. Enn Hendrele, Rain Lahtmetsale, Ivar Piirile, Urve Madarile, Küllike Maurerile.

UDK eestikeelsete liigitustabelite ilmumisega ei lõpe töö selles valdkonnas. Vaja on tabelite juurde kuuluvat aineleendit, samuti tuleks regulaarselt avaldada UDK täiendusi ja muudatusi.

Kuigi eestikeelse UDK käsikirja koostamine oli sel perioodil toimkonna tegevuses esiplaanil, korraldati ka mõned laiema kandepinnaga üritused. 1995. a. septembris tähistati UDK 100. juubelit ettekandekoosolekuga (29 osavõtjat 9 raamatukogust) ja väikese näitusega EAR-is. Juttu oli UDK minevikust ja tulevikuperspektiividest ning UDK-st arvutitõtluse tingimus-

tes. 6.- 7. maini 1996. a. toimus liigitamise ja märksõnastamise küsimustes seminar (45 osavõtjat), kus esinesid ka kolleegid Soomest. Tampere Tehnikaülikooli Raamatukogu direktor Arja-Riitta Haarala, kes on ka UDK rahvusvahelise toimetuskollegiumi liige, andis huvitava läbilõike UDK arengust ja selle kasutamisest Soomes. Eeva Kärki Helsingi Ülikooli Raamatukogust jagas kogemusi märksõnastamisest ja märksõnastike koostamisest. Soome kolleegidega kohtus toimkond ka 1994. a. oktoobris, kui viieliikmeline grupp Helsingist tuli tutvuma UDK MRF-iga Eesti Akadeemilises Raamatukogus. Baltimaade raamatukoguhoidjate V kongressil (1996. a. oktoobris) esines ettekandega eestikeelse UDK koostamisest siinkirjutaja.

Märksõnastamise küsimustes on toimkonnal olnud eelkõige kaasaaitav roll. Eesti Üldise Märksõnastiku koostamisega tegeleb spetsiaalne RR-i töörühm. 1993-1994 oli aga periood, kus tundus, et töö võib seiskuda (üks töörühma liige lahkus, nõrgenenud oli juhtimine). Toimkond püüdis äärmiselt vajalikku ettevõtmist igati toetada: RR-i juhtkonnale esitati vastavasisuline pöördumine, esineti sõnavõttudega eri foorumitel (ERÜ aastakoosolekul, Eesti raamatukoguhoidjate kongressil jne.). Nüüdseks on EÜM valmis.

Toimkond kuulas ära ka ülevaate märksõnastamise hetkeseisust Eesti Meditsiiniraamatukogus, kellel on kauaaegsed vastavad kogemused ja kus tänaseks on tõlgitud eesti keelde meditsiinialased märksõnad lähtudes MESH-ist. Arutati läbi IFLA liigitamise ja märksõnastamise sektsiooni koostatud dokument märksõnastamise üldprintsiipidest (*Principles Underlying Subject Heading Languages*, 1997) ning esitati omapoolsed arvamused.

Üleminekuga automatiseeritud andmetötlussüsteemidele (INNOPAC, *Kirjasto*) omandab senisest suurema tähtsuse liigitamise ja märksõnastamise ühtsus eri raamatukogudes. Normdokumentideks selles valdkonnas on UDK MRF (edaspidi eestikeelne UDK väljaanne) ja Eesti Üldine Märksõnastik. Vaatamata sellele jääb liigitamisel ja märksõnastamisel küllalt suureks subjektiivsuse osakaal, mille vähendamiseks koostatakse autoriteetfaile, mis reguleerivad kasutatavad vormid ning seovad mõisteid omavahel viidetega. Kahjuks ei võimalda INNOPAC praegu veel UDK autoriteetfaili luua, kuid eeltööna on liigitamise ja märksõnastamise toimkond asunud UDK järgi liigitamisel ühtlustamist vajavaid küsimusi arutama. Esimesena olid vaatluse all UDK üldmäärajad (vormi-, koha-, aja- jt. üldmäärajad) ning fikseeriti soovitatavad kasutamishujud ja -vormid. Näiteks: Läänemeremaad, mille puhul on võimalikud neli varianti, otsustati tähistada kohamäärajaga (4-17) *Põhja-Euroopa*; riikide pealinnu tähistab riigi kohamäärajale lisatav -25; CD-ROM-ide jt. masinloetavate dokumentide puhul kasutatakse vormimäärajat (0.034) jne. Arutati ka pealiigi 8 *Keel. Keeleteadus. Kirjandus* mitmeti lahendatavaid juhtumeid ja sõnastati rida otsuseid. Näiteks saab klassikaline filoloogia, millel UDK MRF-is puudub omaette tähistus, indeksi 80 (3); fenougristika, slavistika jt. samalaadsed erialad liigitatakse liiki 009 *Humani-*

taarteadused, lisades vastava rahvuse üldmääraja; samuti fikseeriti enamkasutatavate ilukirjanduse žanrite erimäärajate loetelu jm. Ülaloodud otsused on edastatud toimkonnas osalevaile raamatukogudele, edaspidi ka maakonnaraamatukogudele. 1998. aasta viimasel töökoosolekul oli vaatluse all hiljuti loodud liik 004 *Arvutiteadus*, kus lepiti kokku rea seni puuduvate spetsiifiliste mõistete tähistamises, nt. *arvutid puuetega inimestele* 004.383:376, *kaugtöö (teleworking)* 004.78:331, *kaugostud (teleshopping)* 004.78:658.8 jne. Järgmisel aastal käsitletakse liike 65.01 *Juhtimine*, 658 *Ettevõtlus* jmt.

Märksõnastamise ühtlustamisega tegeleb INNOPAC-i kasutatavate raamatukogude esindajaist moodustatud töörühm. On arutatud vormi- ja ajamärksõnade vorme ja kasutust, aga ka Eesti rahvusbibliograafias kasutatavat lühendatud UDK tabelit. Koostöö mõlema töörühma vahel on tihe, kuna liikmeskond suuresti kattub.

Toimkonna üheks oluliseks tegevussuunaks on **rahvusvaheliste kontaktide loomine ja arendamine**. Juba toimkonna moodustamise alguses registreerisime end IFLA vastava sektsiooni (*IFLA Section on Classification and Indexing*) juures. Eesti esindajana kuulub sektsiooni alalise komiteesse (*Standing Committee*) Marje Aasmets (1992–1997 Aili Normak), kel on olnud võimalus osaleda kahe viimase IFLA töös ning 1998. a. ka IFLA raames korraldatud UDK seminaril. M. Aasmets esitas sektsioonis mõlemal aastal ülevaate toimkonna tegevusest, mis on avaldatud UDK Konsortsiumi väljaandes *Extensions and Corrections to the UDC*. Toimkond on omalt poolt läbi arutanud IFLA sektsiooni saadetud dokumente (vt. eespool).

Toimkonnal on tihe kontakt ka UDK Konsortsiumi ja rahvusvahelise toimetusega. UDK edasiarendamiseks ja täiendamiseks esitas toimkond omapoolse ettepaneku lisada UDK keelemäärajaisse vadja ja isuri keel. Töötati välja kohamäärajad Eesti maakondade tähistamiseks (474.211/.226), mis on ka kinnitatud ja ilmuvad väljaande *Extensions and Corrections ...* järgmises köites. Meie soovitusel ja Eesti ekspertide arvamusi arvestades restruktureeriti osa liigist 59 *Zooloogia*. Eestikeelse UDK kohta on ilmunud kirjutised *Extensions and Corrections ...* kolmes köites. /2,3,4/ 1997. a. korraldas UDK Konsortsium küsitluse UDK litsentsi omanikele, milles taheti välja selgitada süsteemi kasutajate vajadusi UDK edasiarendamise strateegilise plaani koostamiseks, sh. ka elektrooniliste kandjate osas. Toimkond esitas vastustele (vajame UDK hüpertekstiversiooni jm.) lisaks omapoolse soovi UDK liigitamise (süva)metoodika järele.

Toimkond arutas Sirje Nilbe ettepanekut INNOPAC-is kasutatava USMARC-i formaadis leiduva UDK välja 080 liigendamiseks ja toetas alamvälja x moodustamist UDK üldmäärajate jaoks. Ettepanek on nüüdseks *Library of Congress'i* MARC'i büroo poolt vastu võetud ning on juba rakendunud INNOPAC-i kirjete sisestamisel.

1999. aastal kavatseb toimikond pühendada peatähelepanu metoodi-
kaprobleemidele, eelkõige liigitamise ühtsuse eesmärgil. Tahame kaasata
oma töösse senisest rohkem rahvaraamatukogude esindajaid. Ootame värs-
keid mõtteid ja ettepanekuid kõigilt liigitajailt ja märksõnastajailt.

Kirjandus

1. Kirsnel, Arda-Maria. UDK eestikeelse väljaande saamisloost // ERÜ aasta-
raamat 1995. Tallinn, 1996, lk. 68-75.
2. Kirsnel, Arda-Maria. UDC and Estonia // Extensions and Corrections to
the UDC. Vol.16. The Hague : UDC Consortium, 1994, p. 31-32.
3. Kirsnel, Arda-Maria, Järs, Jüri. The UDC Master Reference File and Esto-
nia // Extensions and Corrections to the UDC. Vol. 17. The Hague : UDC
Consortium, 1995, p. 85-86.
4. Aasmets, Marje. Developments in Classification and Indexing in Estonia
// Extensions and Corrections to the UDC. Vol. 19. The Hague : UDC
Consortium, 1997, p. 27.

BIBLIOKIRJE TÖÖRÜHM

Bibliokirje töörühma eelkäijaks oli Kultuuriministeeriumi juures tegutsev raamatukogudevaheline kataloogimise komisjon, mille põhimäärus ja koosseis kinnitati 15. augustil 1966. aastal. Komisjon tegutses 1988. aastani ja sinna kuulusid Eesti teaduslike ja rahvaraamatukogude ning Raamatupalati kataloogimise spetsialistid, Tallinna Pedagoogilise Instituudi ja Viljandi Kultuurharidustöökooli õppejõud.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juures alustas bibliokirje töörühm oma tegevust 1993. aastal. Töörühma kuulusid Eesti Rahvusraamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu, Akadeemilise Raamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu ja Tallinna Pedagoogikaülikooli esindajad.

Bibliokirje töörühma moodustamise tingis Eesti suuremate raamatukogude ülemineku ettevalmistamine arvutikataloogidele, mis nõuab kirjete sisestamist ühtsetel alustel ning senikasutatud kirjeldamise reeglite vastavusseviimist rahvusvaheliste reeglitega. Sellest lähtuvalt oli bibliokirje töörühma tähtsamateks töösuundadeks teavikute kirjeldamise ühtlustamine rahvusvaheliste standarditega, koostöö IFLA kataloogimissektsiooniga, raamatukogutöötajate täiendõpe, teavikute kirjeldamise uute nõuete tutvustamine Eesti raamatukogutöötajatele.

Kohe alguses jagunes tegevus kahes suunas – raamatukirje ja analüütiline kirje, sõltuvalt kirjete erinevusest ja ka sellest, et raamatukogudes tegelevad nende koostamisega eri inimesed.

Raamatukirje töörühma uurimuse tulemusena leiti, et meil kasutatud kirjeldamise reeglid vastasid üldjoontes rahvusvahelistele standarditele. Seoses ühtse andmebaasi loomisega ning infovahetusega erinevate raamatukogude vahel, arutati põhjalikult nn. vahetusformaati, mis ühtlustaks esitatavate andmete hulka. Võõrkeelse raamatu kirjeldamisel lähtutakse andmete esitamisel keskmisest kirje tasemest. Kõrgemaks tasemeks on rahvusbibliograafia tase, millele vastavalt kirjeldatakse Eestis ilmunud väljaandeid ja *Estonica* teavikuid. Raamatute kirjeldamisel lähtutakse *ISBD(M): International Standard Bibliographic Description for Monographic Publications* ja *Anglo-American Cataloguing Rules AACR 2* nõuetest.

IFLA kataloogimissektsioonile koostati loetelu *Anonymous Classics: Estonia*, mis peaks ilmuma väljaandes *Anonymous Classics: a List of Inform Headings for European Literatures*. Samuti esitati IFLA-le eesti ees- ja perekonnanimede vormid, mis ilmusid väljaandes *Names of Persons*.

1996. aasta kujunes praktiliste õppuste aastaks. Osaleti Tallinna Pedagoogikaülikooli korraldatud raamatukogutöötajate täiendõppe kursuse

läbiviimisel kataloogimise alal. Osavõtjaid oli rohkesti ning lisaks Tallinnale toimusid õppused veel Tartus, Kuressaares ja Narvas. Käsitleti raamatu- ja analüütilise kirje uusi nõudeid, tähestikkataloogi korraldamist, täiendkirjete kasutamist. Saadud teadmisi kinnitati praktilise tööga.

Alates 1997. aastast jagunes tegevus seoses INNOPAC-i ja *Kirjasto 3000* kasutamise kahte suunda. Bibliokirje töörühma liikmed osalevad INNOPAC-i kataloogimismooduli ja USMARC-i tundmaõppimisel ja rakedamisel Eesti teadusraamatukogudes. Kõigi rahaliste ja tehniliste probleemide lahendamisel oleks INNOPAC-i juurutamisest kasu ka väiksematel raamatukogudel, kellel oleks võimalik kasutada imporditud kirjeid. See vähendaks maakonnaraamatukogude töömahtu raamatute kirjeldamisel.

Praegu toimub raamatukogudes töötajate koolitus. Arvestades erinevate infosüsteemide kasutamist, nende edasiarendamist ja töötajate vahetumist jääb koolitusvajadus ilmselt pidevalt kestma.

Edaspidi tuleks täiendada ja süvendada lugejate teadmisi andmebaasidest, sest traditsioonilise kaartkataloogi aeg on möödumas.

BIBLIOGRAAFIATOIMKOND

Bibliograafiatoimkond kutsuti kokku 27. veebruaril 1995. aastal. Tagantlukkajaks oli ERÜ toonane esinaine Anne Valmas. Mõte pärines ajast, mil Kultuuriministeeriumi juures tegutses üsna tulemuslikult eri ametkondade raamatukogude bibliograafe ühendav komisjon, aga mitte ainult. Vajadus erialaprobleemide üle laiemalt aru pidada ei ole kuhugi kadunud.

Toimkonda valiti nii teadus- kui rahvaraamatukogude bibliograafe ja ka bibliograafide koolitajaid: Katrin Gottlob, hiljem Marianne Paimre (Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu), Rita Hillermaa, Anne Ainz (Eesti Rahvusraamatukogu), Mari Kalvik (Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakond), Merike Kiipus (Eesti Kirjandusmuuseum), Mare Kivitar (Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu), Anne Klaassen, hiljem Signe Pärt (Eesti Akadeemiline Raamatukogu), Marna Krabbi (Järvamaa Keskraamatukogu), Maare Kümnik, Anne Laumets (Tartu Ülikooli Raamatukogu), Helje Riives (Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu), Ilmar Vaaro (Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse kateeder). Olenevalt käsitletavast teemast on toimkonna töös osalenud teisigi raamatukoguhoidjaid.

Esmakohtumisel sõnastati toimkonna **eesmärgid**. Kõigepealt otsustati saada ülevaade senitehtust ja jälgida bibliograafia valdkonnas toimuvat. Taheti kaasa rääkida bibliograafiaväljaannete/andmebaaside koostamise ja publitseerimise küsimustes.

Möödunud nelja aastat iseloomustab arvutitehnoloogia kiire, ent ebaühtlane tulek Eesti ühiskonda ja raamatukogudesse. Kuid personaalarvutitel loodud andmebaase sai esialgu kasutada, nagu kartoteekegi, vaid kohapeal ja see mõjutas bibliograafide igapäevaelu. See tingis ka ajutiste lahenduste otsimist. Väljapääs oli mõistagi integreeritud raamatukogusüsteemide evitamises, mis võimaldaks korraldada raamatukogudevahelist tööjaotust ja tagaks info kiire kättesaadavuse. Toimkond arutas, kuidas sinnamaani ilma liigsete kaotusteta ära elada.

Üks esimesi ettevõtmisi oli ülevaate koostamine teoksil või pooleli jäänud/koostamist-jätkamist vajavatest retrospektiivsetest ja jooksvatest bibliograafiatest (rahvus-, eriala-, kollektiivi- ja personaalbibliograafia). Seda oli vaja nii asjaomastes küsimustes kaasarääkimiseks kui ka praktilises lugejateeninduses.

Mõistagi oli tähtsaim **rahvusbibliograafiaga** seonduv probleemistik. Jooksva rahvusbibliograafia trükiväljaannete süsteem oli 1992. a. raamatukogudevahelise töörühma poolt ette valmistatud ja heaks kiidetud, kuid täidetud mitmel põhjusel katkendlikult. Enam probleeme oli *Estonica* ja univer-

saalse artiklite bibliograafia (andmebaasi ja trükiväljaande) koostamisega. Ammendava, kõikide erialade kasutajat arvestava, kollektiivi- ja erialabibliograafia vajadusi rahuldava bibliografeerimise töö maht oli ühe raamatukogu jaoks paisunud liiga suureks. Kõne all olid artiklite valikukriteeriumid, märksõnastamine, liigitamine jm. mille osas on raamatukogudel erinevad vajadused. Artiklite trükiväljaande vajalikkuse selgitamiseks ankeeteriti rahvusbibliograafia väljaannete tellijaid. Nii küsitletud kui töörühma liikmed pooldasid trükiväljaande jätkamist vähemalt ajani, mil ka rahvaraamatukogudel tekivad võimalused kasutada universaalseid andmebaase. Aksepteeriti ühistööd *Estonica* bibliografeerimisel, mis on teostatav INNOPAC-is. Nende arutelude kasulikkus seisnes ennekõike raamatukogude paremas informeerimises bibliograafiatöö sõlmküsimustest ja läbiarutatud põhimõtete rakendamises tulevikus. Üheks näiteks võiks olla otsus koostada ühiselt andmebaasi ARTIKKEL, mis pärast INNOPAC-i kasutuselevõttu ka võimalikuks osutus.

IFLA kontaktide tagajärjel toimus ERÜ ja Saksa Raamatukoguinstiituudi korraldusel Tallinnas 3.–6. juunini 1996. a. rahvusbibliograafia seminar. Lektoriteks olid Berliinis asuva Rahvusvahelise ISBN-Keskuse (*International ISBN-Agency*) direktor Hartmut Walravens ja Saksa Rahvusraamatukogu (*Die Deutsche Bibliothek/Frankfurt am Main*) bibliograafiaosakonna juhataja Werner Stephan, kes andsid kasuliku ülevaate meidki peatselt ees ootavatest virtuaalse (rahvus)bibliograafia probleemidest.

Teatavasti on eesti bibliograafial üsna arvestatav ajalugu. 21. novembril 1996 tähistas Eesti Bibliograafia Asutis oma 75. aastapäeva. Sel puhul toimus toimkonna koosolek Tartus, EBA õigusjärglase Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu bibliograafiaosakonnas. Raske on ülehinnata KM-i eesti ajakirjanduse artiklite retrospektiivsete kartoteekide tähtsust eesti rahvusmälu säilitamisel ja eesti kultuuriloo uurimisel. 1996. a. ilmus Rahvusraamatukogu kirjastamisel “Analüütiliselt bibliografeeritud eesti ajakirjandus”, loetelu KM-is, RR-is ja EAR-is tehtust, koostajad Merike Kiipus ja Anne Ainz. Nimestikul oli praktiline eesmärk – juhatada lugeja sinna, kus ajaleht või ajakiri bibliografeeritud on. Sellegi väljaande idee sündis toimkonnas.

Seoses integreeritud raamatukogusüsteemi INNOPAC ostmisega möödus 1998. aasta enamikus teadusraamatukogudes INNOPAC-i testimise ja koolituse tähe all. Bibliograafid tunnistasid otsisüsteemi käepäraseks. Raamatuloolasi ja retrospektiivse rahvusbibliograafia koostajaid kaasates arutati vanema (1918–1944) eestikeelse raamatu andmebaasi loomist. Käsitleti järjepidevuse tagamist juba ilmunud retrospektiivse rahvusbibliograafia köidete koostamispõhimõtetega ja USMARC-i võimalusi vanaraamatut arvestades. Ühine teemadering vanaraamatu toimkonnaga eeldabki edasisi ühiseid ettevõtmisi.

Tehes 1998. aastast kokkuvõtet tõstatasime küsimuse **toimkonna vajalikkusest** integreeritud raamatukogusüsteemi tingimustes. INNOPAC-i töörühmades kokkulepitud otsustused peaksid tagama tõrgeteta töö ja igal andmebaasil /trükiväljaandel on nagooni oma koostajate kogu, kuhu kuulub ka mitu toimkonna liiget. Arvati siiski, et toimkond peab jätkama, arutades esmajoones Eesti trükiste elektroonilise kataloogi loomisega seotud bibliograafiaküsimusi ning aidates lahendusi leida. Tarvilikuks peeti ka infovahetust erialaajakirjanduses.

Tänu tegijaile, kes jaksavad muretseda rohkem, kui vaid oma töö jaoks tarvis.

MAARAAMATUKOGUDE SEKTSIOON

Maaraamatukogude sektsiooni töö eesmärgiks on:

- saada pidevalt teavet külaraamatukogude töödest-tegemistest ja vahetada töökogemusi,
- olla kursis maaraamatukogude probleemidega, aidata kaasa nende lahendamisele,
- aidata kaasa maaraamatukogude osatähtsuse teadvustamisel kaasaja infoühiskonnas.

Maaraamatukogude sektsiooni kuuluvad esindajad kõikide maakondade (v.a. Hiiumaa) küla- või maakonnaraamatukogudest.

Sektsiooni esimene töökoosolek toimus 19.03.1991. aastal Tartu Linna Keskraamatukogus. Algatajaks oli Tiiu Pihlakas Jõgeva Keskraamatukogust. Sektsiooni esinaiseks valiti Heljo Järvelaid Harjumaalt Kose raamatukogust.

Koosolekul vaeti kõige rohkem muret tekitanud küsimusi, nagu raamatute halb trükikvaliteet, enesetäiendamine, väikesed palgad, raskused kütmise ja koristamisega. Viimases küsimuses otsustati pöörduda Kultuuritöötajate Ametiliidu poole, kogudes eelnevalt täiendavaid andmeid külakogudest.

5.-9. augustini 1991. a. toimus Värskas 80 osavõtjaga raamatukogutöötajate õppe- ja puhkelaager, kus tutvuti rahvaraamatukogu seaduse projektiga, kuulati loenguid majandusest, suhtlemispsühholoogiast, käidi ekskursioonidel Põlvamaa kultuurilooga seotud paikades. Laagri ettevalmistamise ja läbiviimise eest hoolitses Külli Ots Põlva Keskraamatukogust.

Järgmine maaraamatukogutöötajate suvelaager oli 28.-30. juunini 1992. aastal Luunjas Tartumaal, mille korraldas Tartu maakond eesotsas Tiiu Erlemanniga. Kohtuti Luunja vallavanema Jaan Õunapuuga, käsitleti rahvaraamatukogu seadust (Tiiu Valm), räägiti raamatukoguhoidja kutse-nõuetest (E. Rannap), AS "Teek" tegevusest (I. Tingre). Uut töölepinguseadust tutvustasid juristid L. Hansen ja L. Kump. Hando Runnel jagas oma mõtteid kirjandusest ja poliitikast.

Septembrikuu nõupidamisel olid põhiprobleemideks:

- komplekteerimine (otsustati koguda andmeid komplekteerimise kohta igas maakonnas);
- külaraamatukogu probleemid seoses valdade alluvusse minekuga (leiti, et iga töötaja peab ise teadma oma kohustusi ja õigusi ning enda eest seisma).

1993. a. algul koostasime "Maaraamatukoguhoidja meelespea", kus olid soovitusel, mida iga raamatukoguhoidja peaks kindlasti arvestama.

Märtsikuu nõupidamisel esitas Rutt Enok Harju Maakonnaraamatukogust põhjaliku analüüsi rahvaraamatukogude komplekteerimisest, millest jäid kõlma järgmised tõdemused ja valuküsimused:

- suur infopuudus,
- komplekteerimine keskkogude kaudu on praegu kõige otstarbekam,
- hulгимүүgis peaks raamat raamatukogudele olema odavam,
- kuna jätkuvalt on suureks probleemiks raamatute halb trükikvaliteet ja trükiandmete puudulikkus, otsustati pöörduda avaliku kirjaga kirjastuste poole,
- lahendusi tuleb otsida koos kirjastuste ja kaubastajate esindajatega,
- tähtis on teha õige valik, sest kõike tellida ei saa.

1994. a. aprillikuu nõupidamisel tehti mitmeid ettepanekuid komplekteerimise parandamiseks:

- taotleda käibemaksu kaotamist raamatukogusse ostetavatelt raamatutelt,
- tutvustada vabariiklikul komplekteerijate nõupidamisel Harju Maakonnaraamatukogu kogemusi,
- saata trükiste saatelehed nii raamatukogusse kui valda,
- tänapäevastada lastekirjanduse kordustrükkide tekst,
- luua Rahvusraamatukogus nn. infohankija ametikoht ilmuva kirjanduse kohta võimalikult kiire ja täpse info edastamiseks.

Puudutati ka valdade ja raamatukogude suhteid. Paljudel raamatukogudel puudub vallapoolne rahaline toetus raamatute hankimiseks (selliseid raamatukogusid leidub igas maakonnas), ja mõned vallad vähendavad raamatukogude töökoormust.

Leiti, et raamatukogutöötajad peavad ise aktiivselt sekkuma vallas toimuvasse ja teadvustama raamatukogu probleeme ka väljaspool raamatukogu.

2.-4. augustini 1994. a. Harjumaal Kose-Uuemõisas Kosejõe koolis toimunud maaraamatukoguhoidjate III seminar-laagris (korraldasid Kose valla Kose ja Kose-Uuemõisa raamatukogu) arutleti koos Hans Jürmaniga raamatukogude töökorralduse projekti üle. Rutt Enok tutvustas lähemalt komplekteerimist Harjumaal, Krista Talvi jagas teavet kutseeksami kohta.

Otsustati jätkata suviste kokkusaamiste traditsiooni, jagada ajakirjas "Raamatukogu" oma töökogemusi kolleegidega, kirjutada t'nukiri ajalehele "Postimees", kes saatis väljaannet väikestele raamatukogudele tasuta.

Erika Klaatsilt ilmus "Maalehes" maaraamatukogude probleeme käsitlev artikkel. (Eelnevalt kohtus artikli autor maakogude töötajatega)

1995. a. toimus suvelaager Tiiu Pihlakase eestvedamisel Põltsamaal. Põhiteema "Maaraamatukogud täna" raames käsitleti järgmisi küsimusi: kust saab raamatukogu kirjanduse muretsemiseks raha, kuidas jõuavad trükised raamatukogudesse, kuidas ollakse rahul ilmuvaga, kas raamatukogu on ainult ajaviitekirjanduse jaoks.

4.-6. septembrini 1995. a. toimus raamatukoguhoidjate reis Rootsi, kus tutvuti Skinnskattebergi kommuuni raamatukoguga. Huvituti kooli- ja rahvaraamatukogude ühendamisega seonduvast, selle headest ja halbade külgedest.

1996. a. maikuu töökoosolekul arutati lastekirjanduse hankimist, raamatukogude ja teabetubade omavahelisi sidemeid.

21.-24. juulini toimunud suveseminaril Kihnu saarel käsitleti lastekirjanduse komplekteerimisega seotud küsimusi. Kuulati Eesti Lasteraamatukogu ülevaadet külaraamatukogudes korraldatud küsitluse tulemustest. Koguti andmeid külaraamatukogudele eraldatud raha ja lastekirjanduse olemasolu (kokku ilmus 1995. a. 209 nimetust) kohta vastavalt elanike arvule neljas erinevas grupis. Selgus, et lastekirjanduse saamise võimalused olid kohati väga halvad. Eriti raske oli olukord väikese teeninduspiirkonnaga raamatukogudes, kus ei jätku raha.

8. aprillil 1997. a. toimunud nõupidamisel otsustati alustada 1996. a. ilmunud teatmekirjanduse leidumuse uuringut külaraamatukogudes. Töögrupp valis 1996. a. ilmunud kirjandusest 207 nimetust, mida peeti külaraamatukogule soovituslikuks ning kogus andmeid nende raamatukogudesse jõudmise kohta.

Ida-Virumaal Toilas toimunud suvelaagris rääkis Anu Nuut RR-i tegevusest raamatukogunduskeskusena, Tiiu Valm tegi ülevaate raamatukogunduse arengusuundadest ja juhtis rahvaraamatukogu seaduse uuenduste arutelu. Kuulati ettekannet Ida-Virumaa ajalooal. Mäetaguse mõisas kohtuti Virve Osilaga, tutvuti kohalike vaatamisväärsustega.

Esimese ülevaate teabekirjanduse leidumusest raamatukogudes tegi H. Järvelaid 29. oktoobril konverentsil "Eesti trükis".

1998. a. jaanuaris, märtsis ja mais toimusid teabekirjanduse analüüsi tegeleva töögrupi koosolekud. 22. aprillil oli sektsioonis nõupidamine, kus päevakorras olid küla- ja koolikogu koostöö probleemid, räägiti suhetest omavalitsustega ja ettevalmistustest suviseks laagriks Läänemaal Taeblas.

28.-30. juulini toimunud Taebla suvelaagris tehti teabekirjanduse analüüsi töögrupi liikmete poolt põhjalik ülevaade järgnevate alateemadega:

- Teabekirjanduse leidumus maakogudes, Ere Raag
- Väärtraamatu leidumus, Tiiu Pihlakas
- Raha mõjud, Heljo Järvelaid
- Info trükiste kohta, Külli Ots
- Hinnang vaatluse alla võetud raamatuvalikule. Raamatukoguhoidja valiku tegijana, Elle Tarik

Eesti Raamatukoguhoidjate VII kongressil Tartus rahvaraamatukogude sektsiooni istungil puudutati külaraamatukogude komplekteerimist (Ly Haaviste Pühajärve külaraamatukogust) ja arutleti probleemide üle, mis seni takistavad maaraamatukogude kujunemist infokeskusteks maal.

RAHVARAAMATUKOGUDE AUTOMATISEERIMISE TOIMKOND

Kuna ERÜ aastaraamatutes ja ajakirjas “Raamatukogu” on ilmunud mitmeid infosüsteemi loomist käsitlevaid artikleid, annan käesolevas ülevaates sündmuste üldise raamistiku ning pöoran tähelepanu momentidele, mis varasematest artiklitest on välja jäänud. Püüan varem avaldatu dubleerimist vältida, viidates allikatele. Seega on käsitus taotluslikult ebauhtlase sügavusega. Kronoloogilise lühiülevaate ERÜ tegevusest annab lisatud valik daatumeid.

Esimesed katsed rakendada raamatukogu andmetöötluses masstootmisse jõudnud N. Liidu suurarvuteid ulatuvad 70-ndate aastate keskpaika. Need katsed andsid küll kogemusi, kuid mitte loodetud tulemusi, sest puudus spetsiaaltarkvara, kasutatav riistvara oli küündimatu ja sideliinid andmesideks kõlbmatud. Andmete sisestamine ja väljundite saamine toimus enamasti vallasrežiimis ning raamatukogutöö põhiprotsesside automatiseerimiseni sel etapil ei jõutud. Kuid juba 70-ndate lõpul moodustati Kultuuriministeeriumi juures asuva Riikliku Ametkondadevahelise Raamatukogukomisjoni poolt automatiseerimis- ja mehhaniseerimiskomisjon (alguses oli esimees Ivi Tingre, edaspidi Silvi Roomets), kes muuhulgas asus tegema eeltöid raamatukogude infotöötluse automatiseerimisprojekti väljatöötamiseks. Komisjoni eestvedamisel viidi läbi raamatukogude tehnilise varustatuse analüüs, korraldati mitmeid koolitusüritusi, loodi eeldused vastastikuseks teabevahetuseks ning pandi alus koostööle Eesti Infoinstituudiga (EII). Komisjoni töös osalesid Enn Vatter, Toomas Etverk, Ustus Agur, Niina Kajak, Elle Tarik, Evi Rannap, Eve-Mall Vare, Mihkel Reial, Urmas Aunin, Jüri Järs ja mitmed teised. 70-ndate ja 80-ndate aastate suurimaks projektiks oli VATTIS (vabariiklik automatiseeritud teadus- ja tehnikainformatsioonisüsteem), mille raames infoinstituudi ning raamatukogude koostöös loodi välisperiodika ja välisraamatu andmebaasid ning trükitud koondkataloogid. EII keskne roll, millega kaasnes ka keskne finantseerimine, tekitas suuremates raamatukogudes rahulolematust ja 1987. aasta alguses tutvustas Leonid Apananski komisjonile vabariikliku automatiseeritud raamatukogude infosüsteemi (VARIS) kontseptsiooni, mille järgi raamatukogud pidanuks võtma oma kanda nii süsteemi haldamise kui ka arvutipargi ülalpidamise. Tagantjärele on kindlasti hea, et raamatukogud ei suutnud hankida tollaegseid N. Liidu suur- või miniarvuteid, sest mujal maailmas oli juba alanud personaalarvutite ajastu.

80-ndate aastate teisel poolel õnnestus suurematel raamatukogudel muretseda esimesed personaalarvutid, mille suutlikkus oli küll väike, kuid

mis tähistas põhimõtteliselt uue etapi algust raamatukogutöö automatiseerimises, sest kogu töö ja ühtlasi ka vastutus kandus tõepoolest raamatukogusse. Kuna rakendusprogrammide väljatöötamine nõudis uute võimaluste tundmaõppimist, lähteuuringute läbiviimist, andmebaaside projekteerimist ja programmeerimiskustega spetsialiste, hakkas personaalarvuti kasutamine raamatukogu tööprotsessidele märgatavat mõju avaldama alles 90-ndate alguses. Kuid esimesi rõõme varjutasid peagi mured. Kui igal raamatukogul on ikka oma süsteem ja oma rakendused, siis andmestruktuure ühtlustamata pole võimalik raamatukogudevahelist süsteemi rajada ning andmevahetust korraldada. Sellise süsteemi loomist, mis vastaks nii lugeja kui ka raamatukogutöötaja nõuetele, takistas spetsiaalse raamatukogutarkvara puudumine, infotehnoloogia arendusprojektide alafinantseerimine, ebapiisav oskusteave ja kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide vähesus.

ERÜ hakkas raamatukogudevaheliste automatiseerimisküsimustega tegelema kohe pärast taasasutamist. 1989. aastal asuti ette valmistama Eesti raamatukogude arengukontseptsiooni (ERAK) projekti, mille 10. peatükk (autorid Toomas Etverk ja Jüri Järs) oli pühendatud raamatukogutöö automatiseerimisele ning püüdis fikseerida vastavad ülesanded ja organisatsioonilised abinõud nende täitmiseks. Pärast mitmeid arutelusid ja viimistlemist projekt publitseeriti. /1/

1990. aastal moodustati bibliograafilise informatsiooni vahetusformaadi loomise töörühm, kelle töö tulemus "EKF: Eesti kommunikatiivformaat" ilmus 1991. aastal. EKF-i aluseks võeti UNESCO *CCF: Common Communication Format*. Lisaks vahetusvormingu standardimisele aitas see kaasa ka eestikeelse MARC-terminoloogia loomisele. EKF-i vajadust tunnistab asjaolu, et paari aasta pärast muutus see trükis rariteediks. EKF-i olemuse mõistmiseks piisab ERÜ aastaraamatus ilmunud artikli lugemisest. /2/ Põhilise töö EKF-i koostamisel tegi Uno Vallner, töörühmas abistasid teda nõu ja jõuga Urmas Aunin, Toomas Etverk, Jüri Järs, Ivi Kuldkepp, Anu Nuut, Ene Uustal ja Tiiu Vallner.

1992. aastal moodustas ERÜ automatiseerimise töörühma, eesotsas Mihkel Reial. Töörühma kuulusid nelja teadusraamatukogu esindajad: Jüri Järs (TTÜR), Aivar Karu (RR), Ülo Niine (EAR), Margus Oja (TÜR). Peagi lülitus rühma töösse Ann Indla (TPÜR) ning järgmisel aastal Rein Mägi (EPMÜR) ja Neeme Reinmets (KMAR). Töörühma põhiülesandeks oli Eesti raamatukogude infosüsteemi kontseptsiooni väljatöötamine ja teadusraamatukogude infosüsteemi projekteerimine. Projekti "Eesti raamatukogude infosüsteem" esialgne versioon valmis 1993. aasta lõpul. Järgmise aasta alguses saadeti raamatukogudele seisukohavõtuks "Eesti raamatukogude automatiseerimise üldpõhimõtted", mis sisaldas ka soovitusi raaltehnoloogia rakendamiseks. 1994. aasta keskel saadeti laiali "Bibliograafiakirjete vahetusformaat Eesti raamatukoguvõrgus", mis baseerus FINMARC-il ja oli eelnevalt

läbi arutatud ERÜ kirje töörühmas ning liigitamise ja märksõnastamise töörühmas. Teadusraamatukogude infosüsteemi projekti esimene versioon, mis haaras seitset raamatukogu ning lähtus olemasolevate rakenduste täiustamisest ja edasiarendamisest, valmis samal aastal. Sellest projektist, aga ka töörühma edasisest tegevusest ühtse integreeritud süsteemi projekteerimisel, finantseerimisallikate otsinguil ja raamatukogutarkvara hankekonkursi läbi viimisel annab ülevaate Jüri Järsi artikkel. /3/ Töörühma koosolekutel arutati ka teadusraamatukogude varustatust arvutustehnikaga, koondkataloogide olukorda, standardimisküsimusi (MARC-vorming, autoriteetfailid, märksõnastamine, kooditabelid, vötkoodikasutus), olemasolevate andmebaaside konverteerimisvõimalusi, laivõrkude ja andmeside olukorda, üldotstarbelise tarkvara soodushankimist ja muid küsimusi. Lisaks eespool nimetatutele osalesid rühma töös Signe Tõnisson, Mihhail Ottmaa, Ülle Soosalu, Riin Olonen ja Martin Jalakas RR-ist; Reet Oruste, Lembe Käärmann, Margit Teesalu ja Asko Tamme EAR-ist; Ingrid Saare TÜR-ist; Urve Ideon TTÜR-ist jt.

Töörühma aktiivne tegevus jõudis 1995. aasta septembris staadiumi, kus tuli moodustada teadusraamatukogude kui juriidiliste isikute mittetulunduslik ühendus – ELNET Konsortium (Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortium). ELNET Konsortiumi tegevusest aastail 1997-1998 annavad ülevaate Asko Tamme kirjutised. /4,5/ Konsortium on moodustanud INNOPAC-i juurutamiseks mitu töörühma, mis dubleerivad ERÜ juures tegutsevaid – isegi liikmeskond on valdavalt sama. Miks? Teistmoodi ei saakski see olla, sest häid asjatundjaid võib Eestis sõrmedel kokku lugeda. Teatava probleemistiku pikka aega tegelnud erialaspetsialistidelt oodati praktilisi nõuandeid ja soovitusi INNOPAC-i rakendamiseks.

Rahvaraamatukogude automatiseerimise töörühm (jaanuarist 1998 toimkond) moodustati ERÜ juhatuse otsusega 28. septembril 1995. Toimkonda asus juhtima Jüri Järs. Toimkonna põhiülesandeks on rahvaraamatukogude infosüsteemi loomine, sealhulgas projekteerimine, vajaduste analüüs, lahenduste ja otsuste kooskõlastamine, finantseerimistaotluste koostamine, koolitusürituste korraldamine, projekti vahendite jaotamine, süsteemi ülevaatus ja hinnangu andmine. Toimkonda kuuluvad kõigi keskraamatukogude esindajad, Kultuuriministeeriumi raamatukogude peaspetsialist ja ERÜ esindaja. Olenevalt päevakorrast on koosolekutel osalenud ka Hoiuraamatukogu, Lastekirjanduse Teabekeskuse ja teiste raamatukogude töötajaid. Toimkonna tööst on osa võtnud umbes poolsada inimest. Raamatukogu isikuline esindatus, sõltub sageli arutlusteemast. Mitmed küsimused on eeldanud direktori kohalolekut – seega pole ükski keskraamatukogu direktor toimkonna tegevusest kõrvale jäänud. Toimkonna töös on osalenud Riina Jesmin ja Ivo Vana (Kärdla KR), Kaja Kivisaar ja Katrin Kokk (Rapla KR), Kristiina Asperg, Aivi Kiviloo, Viivi Küttis, Arda Mäepere ja Kaja Palmiste (Tallinna KR), Kaie Repp (Põlva KR), Sulev Poll (Võrumaa KR), Ave Janu (Saaremaa KR),

Tagmar Lehtme (Harju MKR), Küllike Lutsar, Õie Tammissaar ja Indrek Toom (Tartu LKR), Valentina Pestrikova (Narva KR), Lea Pett (Lääne MKR), Ülle Rüütel (Viljandi LR), Ene Tappo (Järvamaa KR), Marju Rosenberg (Pärnu KR), Iivi Kask (Lääne-Virumaa KR), Maris Oro (Jõgeva MKR), Eva Viira (Tartu MKR), Riina Virks (Valga KR), Piret Kallas (Jõhvi KR), Tiiu Valm (KM), Toomas Etverk (AS Teek) ja teised.

Eeltööd rahvaraamatukogude infosüsteemi loomiseks algasid juba 1995. aasta algul ERÜ juhatuse ja automatiseerimise töörühma eestvedamisel. Lähteuringu läbiviimisest maakonna ja linna keskraamatukogudes, projekti põhiprintsiipidest ning stardikapitali taotlemisest Avatud Eesti Fondilt on lähemalt juttu minu artiklis. /3/ Mida projekt endast kujutab, kuidas valiti raamatukogutarkvara, millised olid tulemused 1996. aasta lõpuks, kuidas hangiti täiendavat finantseerimist OSI RLP-st (*Open Society Institute Regional Library Program*) – neile ja veel mitmetele muudele küsimustele on pühendatud spetsiaalne artikkel. /6/ Maakonna ja linna keskraamatukogude projekti tulemustest 1998. aasta veebruari seisuga ning edasisest arenduskavast annab põhjaliku ülevaate sellekohane artikkel. /7/

Üheks toimkonna alaliseks ülesandeks on kujunenud ATP Oy-le parandus-, muudatus- ja arendusettepanekute tegemine *Kirjasto 3000* tarkvara kohta. Kahjuks on üle kahe aasta kestnud töö andnud oodatust vähem tulemusi – 1998. aasta detsembriks ei olnud ATP Oy suutnud viia tarkvara vastavusse nõuetega, mis on sätestatud 1996. aastal sõlmitud lepingus. Raamatukogud ei ole rahul ka ATP Tarkvara OÜ tegevusega *Kirjasto 3000* hooldamisel ja töötajate koolitamisel. Ilmselt on tulnud aeg moodustada Eesti *Kirjasto 3000* kasutajate konsortsium (või ühendus), mis suudaks paremini lahendada *Kirjasto* kasutamise, hoolduse, koolituse ja arendamisega seotud probleeme ning kaitsta raamatukogude huvisid.

Toimkonna koosolekul on arutatud infosüsteemi loomisega seotud jooksvaid küsimusi, projekti prioriteete (mis on olnud eri etappidel erinevad), infotehnoloogia summade kasutamise ja jaotamise põhimõtteid, infotehnoloogia arenduskava koostamist, internetiühenduse vajalikkust, koht- ja laivõrgulahenduste põhimõttelisi erinevusi, andmevahetust erinevate süsteemide vahel ning probleeme, mis tuleb lahendada, et INNOPAC-i kirjeid oleks võimalik kasutada *Kirjasto 3000* lähtekirjetena. Toimikond on korraldanud seminare, tarkvaratutvustusi ja muid koolitusüritusi nii rahva- kui ka kooliraamatukogudele. 1998. aasta märtsis viidi läbi konverents, kus maakonna ja linna keskraamatukogude infosüsteemi loomise kõrval käsitleti ka interneti levikut ja multimeediatoodete kasutamist Eesti raamatukogudes. /8/ Konverentsil osales 120 inimest ja kuulati 10 ettekannet ning sõnavõttu.

Praeguseks on projekti realiseerimine jõudnud faasi, kus osalejaid ei saa enam vaadelda ühtse mudeli järgi. Läheneb igale keskraamatukogule individuaalselt, tuleb koostada infosüsteemi arenduskava vähemalt kaheks

järgnevaks aastaks, kus on täpselt määratletud, milliste lahenduste juurutamiseni on plaanis jõuda. Arenduskava peab käsitlema seoseid regiooni väiksemate raamatukogude, teiste keskraamatukogude ja teadusraamatukogudega. 1998. aastal alustati infosüsteemi loomist ka küla-, valla-, linna- ja lasteraamatukogudes, arendamaks välja regionaalsed infosüsteemid maakondades ja suuremates linnades. Tarkvara hankimiseks väikestele raamatukogudele kulutati pool infotehnoloogia arendamiseks eraldatud summast. Et *Kirjasto 3000* kasutamine (tarkvaraliitsentsid ja hooldus) on suhteliselt kallis ning mitmed elementaarnõuded ATP poolt täitmata, tuleb selgitada välja mõni teine tarkvaratoode, mis on odavam ja vastab väikese raamatukogu vajadustele. Uut, UNIX keskkonnas töötavat tarkvaratoodet vajavad ka suuremad hajutatud kogudega keskraamatukogud (Tallinn, Tartu, Pärnu, Kohtla-Järve), sest *Kirjasto 3000* töötab ainult kohtvõrgus. Kas selleks on INNOPAC või mingi muu tarkvara, saab öelda alles siis, kui on olemas pakkumised ja läbi viidud konkureerivate toodete evalvatsioon. Keskraamatukogude direktorite nõupidamisel detsembris kiideti heaks toimkonna ettepanek formuleerida nõuded süsteemile ja viia läbi raamatukogutarkvara hindamine, valimaks välja väikesele raamatukogule sobiv tarkvaratoode ning suurele hajutatud kogudega keskraamatukogule sobiva laivõrgurakendus.

Valik daatumeid ERÜ tegevusest Eesti raamatukogude infosüsteemi loomisel

1989

- Asuti välja töötama Eesti raamatukogude arengukontseptsiooni, sealhulgas ka raamatukogutöö automatiseerimist käsitlevat osa.

1990

- Moodustati töörühm Eesti kommunikatiivformaadi loomiseks.
- Valmis Eesti raamatukogude arengukontseptsiooni (ERAK) projekt, mis sisaldas raamatukogutöö automatiseerimist käsitlevat peatükki.

1991

- Baltimaade raamatukoguhoidjate IV kongressil Riias arutati kolme riigi raamatukogude koostöövõimalusi infosüsteemide loomise valdkonnas.
- Trükist ilmus Eesti Kommunikatiivformaad (EKF), mis muutus kiiresti rariiteediks.

1992

- Moodustati automatiseerimise töörühm, kus osalesid nelja teadusraamatukogu – RR-i, EAR-i, ÜR-i ja TTÜR-i esindajad. Peagi liitus töörühmaga TPÜR, järgmisel aastal ka EPMÜR ja KMAR.

1993

- Valmis projekti “Eesti raamatukogude infosüsteem” esialgne versioon.
- 30. novembril arutati ERÜ juhatause koosolekul rahvaraamatukogude automatiseerimist. Automatiseerimise töörühmale tehti ettepanek vajalike baasdokumentide väljatöötamiseks.

1994

- Koostati teadusraamatukogude infosüsteemi projekt, mis haaras seitset raamatukogu ning lähtus olemasolevate rakenduste täiustamisest ja edasiarendamisest.
- Valmis dokument “Eesti raamatukogude automatiseerimise üldpõhimõtted” ja selle lisa “Soovitused raaltehnoloogia rakendamiseks raamatukogudes”.
- Raamatukogudele saadeti tutvumiseks “Bibliograafiakirjete vahetusformaad Eesti raamatukoguvõrgus”, mis põhines FINMARC-il.

1995

- Märtsis kirjutati Tallinnas alla Leedu, Läti ja Eesti raamatukogude kavatsuste kokkuleppele ühtse strateegia rakendamiseks regiooni raamatukogude infotehnoloogia arendamisel.
- Automatiseerimise töörühm asus ette valmistama ühtse integreeritud infosüsteemi projekti ja stipendiumitaotlust *Andrew W. Mellon Foundation*’ile.
- Augustis arutati Kihnus rahvaraamatukogude suveseminaril infosüsteemi loomise kava, prioriteete, lahendusvariante ja finantseerimist.
- Augustis-septembris viidi läbi maakonna ja linna keskraamatukogude küsitlus ja lähteuring, saamaks olukorrast ülevaadet ning selgitamaks valmisolekut, võimalusi ja vahendeid infosüsteemi loomiseks.
- Septembris esitati Avatud Eesti Fondile esialgne taotlus rahvaraamatukogude infosüsteemi loomise esimese etapi finantseerimiseks.
- 14. septembril moodustati automatiseerimise töörühma baasil ELNET Konsortium, mis ametlikult õnnestus registreerida alles 1996. aasta kevadel.
- 28. septembril otsustati ERÜ juhatause koosolekul likvideerida automatiseerimise töörühm ja moodustada rahvaraamatukogude automatiseerimise töörühm.
- 18. oktoobril arutati keskraamatukogude direktorite nõupidamisel Avatud Eesti Fondile esitatava finantseerimistaotlusega seonduvaid küsimusi (raamatukogude osalusmäär, nõuded osalejale, raamatukogutarkvara hindamine ja valimine, koolitus).
- 30. novembril esitati Avatud Eesti Fondiile stipendiumitaotlus projektile “Eesti rahvaraamatukogude infosüsteemi loomine: linna ja maakonna keskraamatukogud. Esimene etapp (1996)”, milles paluti käivituseks toetust kaks miljonit krooni.
- Sügiskuudel peeti läbirääkimisi Lee Burchinaliga (*Assist International Inc.*, USA) hankimaks raamatukogudele kasutatud personaalarvuteid USA-st. Õnneks ei tulnud suurte transpordikulude tõttu asjast midagi välja.
- 14. detsembril toimus Tallinnas seminar “Sissejuhatus raamatukogutöö automatiseerimisse”, kus tutvustati infosüsteemi loomise põhiprintsiipe ning ülesandeid, mis tulenevad maakonna ja linna keskraamatukogude projektist.

- 22. detsembriks esitasid maakonna ja linna keskraamatukogud arvutitöökohtade vajaduse töövaldkondade järgi ning töökohtade esialgse asukohaplaani.

1996

- Jaanuaris valmis maakonna ja linna keskraamatukogude koondprojekti esimene detailiseeritud versioon.
- 22. märtsil eraldas Avatud Eesti Fond projekti "Eesti rahvaraamatukogude info-süsteemi loomine: linna ja maakonna keskraamatukogud. Esimene etapp (1996)" käivitamiseks kaks miljonit krooni ja alustati projekti realiseerimist.
- 15. mail moodustati kultuuriministri käskkirjaga ekspertgrupp raamatukogutarkvara valimiseks. Eelnevalt oli TTÜR-is katsetatud süsteeme LIBER (Prantsusmaa) ja TINLIB (Suurbritannia) hindamaks nende sobivust rahvaraamatukogudes kasutamiseks.
- 20. mail saadeti neljale firmale pakkumiskutsed osalemaks raamatukogutarkvara hankekonkursil.
- Juuniks laekus kolm pakkumist: Kirjasto 3000 (*Akateeminen Tietopalvelu ATP Oy*), MikroMARC (*Norsk Systemutvikling A/S*) ja TINLIB (*Information Management & Engineering Ltd.*).
- 13. juunil otsustas ekspertgrupp eelistada *ATP Oy* pakkumist, millele järgnesid läbirääkimised *Kirjasto 3000* kohandamiseks ja lepingu teksti ettevalmistamine.
- 17. septembril kirjutasid ERÜ esinaine Anne Valmas ja *ATP Oy* tegevdirektor Janne Rouhiainen alla lepingule, mis sätestab *Kirjasto 3000* rakendamise 18 keskraamatukogus (Harju KR kasutab MikroMARC-i; Võru KR-il oli ATP-ga leping juba 1995. aastast) ja 45 töökoha installeerimine 18 raamatukogus hiljemalt 20. detsembriks.
- 30. septembril kirjutasid Anne Valmas ja Astrodata direktor Jaak Anton alla riist- ja võrkvara hankelepingule. Hankekonkursil osalesid veel MicroLink ja Pennu.
- 30. septembril esitati OSI RLP-le (*Open Society Institute Regional Library Program*) projekt *Creating Information System of Estonian Public Libraries: County and Town Central Libraries. Phase 2* (1997), mille realiseerimist paluti toetada 100 000 \$.
- 6. novembril avati Tallinnas *Kirjasto 3000* Eesti tugikeskus - ATP Tarkvara OÜ.
- 20. detsembriks ei olnud tarkvara kõigis raamatukogudes installeeritud. *Kirjasto 3000* eesti versioon ei vastanud lepingu nõuetele, oli vigane ja ebatöökindel. Töötajate koolitus ei olnud täies mahus läbi viidud.
- Detsembri lõpus eraldas OSI RLP keskraamatukogude projektile 85 400 \$.

1997

- 27. jaanuaril kirjutati alla lepingu lisaprotokollile, mis sätestas edasise tööde käigu *Kirjasto 3000* töökõlbliku eesti versiooni loomiseks. Et saada konkreetseid ettepanekuid ja vigade kirjeldusi, installeeris ATP tarkvara parandatud versiooni kuues kohas (Kärdlas, Põlvas, Raplas, Tallinnas, Võrus, viimane oli toimkonna juht).

- 26. märtsil toimus Tallinnas ja 3. aprillil Tartus teabepäev “Eesti raamatukogude infosüsteem: olukord ja arenduskavad”, kus tutvustati ka maakonna ja linna keskraamatukogude projekti ning selle realiseerimisel tekkinud probleeme.
- 9. aprillil esitas töörühm *ATP Oy*-le esimese ettepanekute paketi. Parandatud *Kirjasto 3000* versioonide katsetamine viies raamatukogus ja parandusettepanekute tegemine jätkus kuni septembrini.
- 7. oktoobril otsustati tunnistada *Kirjasto 3000* üldjoontes kasutamiskõlblikuks, kusjuures *ATP Oy*-l tuleb jätkata paranduste tegemist ja tarkvara arendamist.
- 29. oktoobril toimus Tallinnas seminar “Kooliraamatukogu infosüsteemi loomine”, kus käsitleti süsteemi ülesandeid, komponente ja ühilduvust koolis kasutatava tarkvaraga ning tutvustati Micro-CDS/ISIS-el baseeruvat rakendustarkvara.
- 2. detsembril toimus Tallinnas seminar, kus käsitleti *Kirjasto 3000* tarkvaras tehtud muudatusi, muusikateavikute kirjeldamist, Eesti üldise märksõnastiku kasutamist ja andmevahetust eri raamatukogusüsteemide vahel.
- 19. detsembril alustas Kärkla Keskraamatukogu laenutuste registreerimist *Kirjasto 3000* baasil.

1998

- Jaanuaris nimetati ERÜ rahvaraamatukogude automatiseerimise töörühm ümber rahvaraamatukogude automatiseerimise toimkonnaks.
- 16. veebruaril saadeti maakonna ja linna keskraamatukogudele küsimustik selgitamiseks riist-, võrk- ja tarkvara seisu ja vajadusi, andmebaaside genereerimist, juurdepääsu laivõrkudele, informaatikapersonali olemasolu, töötajate koolitust, kulusid ja finantseerimisvajadusi.
- 26. märtsil toimus konverents “Maakonna ja linna keskraamatukogude infosüsteemi loomine”, kus osales 120 inimest rahva-, kooli-, eriala- ja teadusraamatukogudest. Päevakorras oli 10 ettekannet ja sõnavõttu.
- 16. aprillil toimkonna koosolekul käsitleti infosüsteemi arenduskava koostamist, internetil põhinevaid lahendusi, andmevahetuse võimalusi lähitulevikus, IT-summade kasutamise ja jaotamise põhimõtteid. Raamatukogude esindajad tutvustasid *Kirjasto 3000* parandus- ja muudatusettepanekuid ATP-le esitamiseks.
- 7. mail korraldati RR-i arvutiklassis suuremate keskraamatukogude spetsialistidele ja juhtkonnale tutvumine ELNET Konsortsiumi INNOPAC-süsteemiga.
- 21. mail toimus ERÜ juhatuse laiendatud koosolek Raplas, kus muuhulgas oli kõne all ka infosüsteemi arenduskava koostamine.
- Juunis esitati ATP Tarkvara OÜ-le ettepanekute pakett *Kirjasto 3000* paranduste ja täienduste kohta.
- 29. septembril andis toimkonna juht ERÜ juhatuse koosolekul aru toimkonna tööst ja projekti realiseerimise käigust.
- 27. novembril toimus Tartus konverentsi “Telemaatika ‘98” raames ettekanne kooliraamatukogu infosüsteemi loomisest ja tarkvaratutvustus.
- 10. detsembri toimkonna koosolekul konstateeriti, et enamik ATP-le esitatud parandus- ja täiendusettepanekuid on täitmata. Arutati projekti lähituleviku ülesandeid ja prioriteete ning fikseeriti ettepanekud valdkondade määratlemiseks, mida tuleks finantseerida 1999. aastal. Otsutati, et raamatukogud esitavad 20. jaanuariks infosüsteemi arenduskava aastateks 1999-2000 ja finantseerimis-

vajadused 1999. aastaks. Toimkonna juht tutvustas koht- ja laivõrgurakenduste erinevusi, andmevahetust eri süsteemide vahel ning probleeme, mis tuleb lahendada, et INNOPAC-i bibliograafiakirjeid saaks kasutada *Kirjasto 3000* lähtekirjetena.

- 17. detsembri keskraamatukogude direktorite nõupidamisel leiti, et ATP Oy tegevus *Kirjasto 3000* arendamisel ja ATP Tarkvara koolitus- ja hooldustegevus ei ole rahuldav. Tehti ettepanek moodustada *Kirjasto 3000* kasutajate ühendus, mis suudaks paremini lahendada *Kirjasto* hoolduse, koolituse ja arendamisega seotud probleeme ning kaitsta raamatukogude huvisid. Kiideti heaks toimkonna ettepanek formuleerida nõuded süsteemile ja viia läbi raamatukogutarkvara hindamine, valimaks välja väikesele raamatukogule sobiv tarkvaratoode ning suurele hajutatud kogudega keskraamatukogule sobiv laivõrgurakendus.

Kirjandus

1. Raamatukogutöö automatiseerimine // Eesti raamatukogude arengukontseptsioon (ERAK): projekt. Tallinn, 1990, lk. 23-26.
2. Vallner, Uuno. Bibliograafiliste andmete standardiseeritud esitus infovahetusel arvutisüsteemides // Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 1990. Tallinn, 1993, lk. 75-92.
3. Järs, Jüri. Tiigrihüpe ja raamatukogude automatiseerimine A.D. MCMXCV // Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 1995. Tallinn, 1996, lk. 42-50.
4. Tamme, Asko. Leping Eesti teadusraamatukogude infosüsteemi ostmiseks sõlmitud // Raamatukogu (1997) 4, lk. 35.
5. Tamme, Asko. ELNET Konsortsium 1998. aastal // Raamatukogu (1998) 5, lk. 6-8.
6. Järs, Jüri. Infosüsteemi loomisest maakonna ja linna keskraamatukogudes // Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 1996. Tallinn, 1997, lk. 29-38.
7. Järs, Jüri. *Quo vadis* rahvaraamatukogude infosüsteem? // Raamatukogu (1998) 5, lk. 10-12.
8. Järs, Jüri. Rahvaraamatukogude automatiseerimise toimikond // Raamatukogu (1998) 3, lk. 37-38.

TERMINOLOOGIATOIMKOND

Eestis on raamatukogundusliku terminoloogiaga sihipäraselt tegeldud aastakümneid. Lisaks neile, kelle tööülesannete hulka töö terminitega kuulub, on pikki aastaid käinud koos ka ühiskondlikel alustel töötav komisjon või toimikond. Esimene taoline loodi 1926. aastal. Pikemat aega töötas terminoloogiakomisjon tollaegse Ametkondadevahelise Raamatukogukomisjoni juures, 1. jaanuarist 1993 kuulub aga ERÜ hõlma alla. 1993. a. algul palus ERÜ juhtival raamatukogudel ja infoasutustel esitada terminoloogiakomisjoni oma esindajad. Komisjon alustas tööd 23. septembril 1993. a. järgmises koosseisus: Leili Iher (Tartu Linna Keskraamatukogu), Hans Jürman (Eesti Rahvusraamatukogu), Linda Kask (ERÜ büroo), Anne Klaassen (Teaduste Akadeemia Raamatukogu), Reet Kukk (Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu), Rein Kull (Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut), Aile Möldre (Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakond), Mare Onga (Tartu Ülikooli Raamatukogu), Ivi Piibeleht (Eesti Rahvusraamatukogu), Tiiu Vallner (Eesti Infoinstituut), Mari Sibul (Eesti Rahvusraamatukogu). Enamik komisjoni liikmetest olid kogenud terminoloogia asjatundjad. Mõõdunud kuue aasta jooksul on muutunud mitme asutuse nimetus ja ka paljud komisjoni liikmed on erinevatel põhjustel meie tööst kõrvale jäänud. Nende asemele on tulnud uued inimesed. 1. jaanuaril 1999. a. jätkavad eelloetletutest terminoloogiatoimkonnas H. Jürman, R. Kukk, R. Kull, A. Möldre, M. Onga, M. Sibul. Juurde on tulnud Kalju Tammaru (Eesti Hoiuraamatukogu, ERÜ juhatause aseesimees), Maris Ringvee (Eesti Rahvusraamatukogu), Sirje Nilbe (Eesti Rahvusraamatukogu), Anu Nuut (Eesti Rahvusraamatukogu), Antti Oviir (Eesti Akadeemiline Raamatukogu), Maia Randma, Helgi Ratnik (Tartu Linna Keskraamatukogu), Maret Teetlaus (Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu). Toimikonna tööd on juhtinud Ivi Piibeleht (1993-1994), Reet Kukk (1994-1998) ja alates 1998. a. aprillist Kalju Tammaru.

Toimikond on aastate jooksul kokku tulnud väga erineva sagedusega. Kui 1993. ja 1997. a. toimus vaid üks koosolek, siis 1998. a. saadi kokku kaheksal korral. Üldse on peetud 17 koosolekut. Tihe koostöö RR-i terminoloogiasektoriga, kes juhtis ka toimikonna tööd, mõjutas, eriti algusaastatel, kogu toimikonna tegevust.

Mahukaks tööks osutus terminoloogiasektoris valminud "Raamatukogusõnastiku" teemavihikute läbivaatamine ja tekkinud probleemide lahendamise. Nii vaadati läbi vihikute "Raamat. Raamatukogu" (1993), "Lugejateenindus" (1995), "Kogud. Komplekteerimine" (1996) käsikirjad. Kõik mainitud väljaanded on ka ilmunud.

Tänašeni pole aktuaalsust kaotanud raamatukoguprotsesside automatiseerimisega seotud sõnavara fikseerimine. 1993. aastal algas nii FINMARC-i eesti keelde tõlkimise kui ka integreeritud raamatukogusüsteemi KIRI juurutamisega seotud terminite arutelu. 1997. aastaks kavandati uue raamatukogusüsteemi INNOPAC käivitamisega seotud terminite arutelu. 1998 arutas toimkond raamatukoguhoidjale mõeldud infotehnoloogiaalaste terminite esialgset valikut ja valminud käsikirja.

1997. aasta ainsal koosolekul kõneldi tõsiselt terminoloogiaalase töö tulevikust ja ka terminoloogiatoimkonna osast selles töös. Kuna RR-i prioriteedid muutusid, tegeldakse edaspidi põhiliselt infotehnoloogiaalase sõnavara fikseerimise ja sõnastiku trükiks ettevalmistamisega. Enne nimetatud koosolekut küsiti raamatukogudelt arvamust nii teemavihikute jätkamise kui ka üldise sõnastiku koostamise kohta. Koosolekul peeti vajalikuks ühe üldise erialasõnastiku koostamist.

1998. a. arutas toimkond lisaks eeltutvustatule varem valminud nn. *varia* ehk raamatukogunduse piiralade termineid. Kuna tegemist on väga mahuka materjaliga, jätkub töö 1999. aastal. Toimkonna liikmetest koosnev tööriühm alustas "Raamatukoguhoidja sõnaraamatu" ettevalmistamist. Kavandatava sõnaraamatu põhimõtteid arutati toimkonna koosolekul.

Toimkond on kaua arutanud valdavalt RR-i terminoloogiasektoris valminud käsikirju ja otsinud tekkinud probleemidele lahendusi. Meie endi initsiatiiv küsimuste püstitamisel ja lahendamisel on olnud väiksem. 1999. a. on kavas üle vaadata Eesti raamatukogude nimetused koos võõrkeelsete tõlgetega ning rahvusvaheliste organisatsioonide ja tuntumate välisraamatukogude eestikeelsed nimetused.

Raamatukogudepoolne aktiivsus võiks üldiselt olla suurem, erialaseid tekste jätkub ja ka lahendamist ootavaid küsimusi piisab. Kahjuks on toimkonna tööst eemale jäänud Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakond, kust üliõpilased peaksid saama kõige uuemat ja asjakohasemat infot erialaterminoloogia kohta. Samuti ootaks neilt rahvusvahelistest kontaktidest ja võõrkeelse kirjanduse kasutamisest tulenevaid küsimusi vastete kohta.

Terminoloogiatoimkonna ja terminoloogialase töö tutvustamine raamatukoguhoidjatele võiks olla hoopis aktiivsem. Seni on seda põhiliselt teinud H. Jürman, ka M. Randma ja I. Piibelet. Olukorras, kus sõnastiku ettevalmistamine alles käib, peaksime me oma toimkonna otsuseid ja soovitusi palju aktiivsemalt vahendama.

Terminoloogiatoimkond on kindel ühes – tööpuudust karta ei ole, kui jõuaks vaid koos ja ühiste jõupingutustega rohkem ära teha.

KOOLITUSE TOIMKOND

1988. a. novembris moodustati ERÜ juures Ametkondadevahelise Raamatukogukomisjoni kaadri probleemgrupi alusel toimkond, mis hakkas tegelema raamatukogutöötajate haridustaseme tõstmise, kutsehuvide kaitsmise ja raamatukogutöö õiglase väärtustamise probleemidega. Kaadri toimkonda kuulusid juhataja Maie Gross, liikmed Niina Kajak, Anne Kalvik, Aira Lepik, Mati Muru, Laine Peep, Dora Pitkäaho, Silvi Saul, Krista Talvi, Milvi Tedremaa.

Toimkond korraldas arutelusid õpetamise, täienduskoolituse, kutse-sobivuse ja -eetika küsimustes. 1990. aastal nimetati toimkond hariduse ja täienduskoolituse toimkonnaks, mis vastas ka töö sisule.

Aastatel 1990–1992 peeti toimkonna eestvõtmisel kursused “Lugejateenindus ja kutse-eetika”. Kursused toimusid kahes osas, esimene viidi läbi Tallinnas ja teine Tartus.

1990. aastal loodi lisaks toimkonnale veel kutse-eetika töörühm.

1991. aastal tegeles toimkond raamatukogutöötajate koolituse ja õppekavade analüüsiga Tallinna Pedagoogikaülikoolis ja Viljandi Kultuurikoolis. Osaleti õppekavade uuendamisel ja ühtlustamisel. Toetati Viljandi Kultuurikooli muutmist kolledžiks.

1992. aastal kavandas ERÜ juhatus mitu arenguprogrammi. Hariduse ja täienduskoolituse toimkonna ülesandeks oli tegelda kahe arenguprogrammiga: raamatukoguhoidja kutsenõuded ja raamatukogutöötajate täienduskoolitus. Moodustati vastavad töörühmad, mida hakkasid juhtima Evi Rannap ja Krista Talvi.

Täienduskoolituse süsteemi rajamisele ja kutsenõuete väljatöötamisele pandi alus ERÜ aktiivi kokkutulekul, mis toimus 16.-17. septembrini 1992. a. Laulasmaal. Ettekannetega esinesid TPÜ, Viljandi Kultuurikolledži ja ERÜ koolituse toimkonna esindajad. Käsitleti täiendõppe sisu ja korraldust, raamatukogude kui õppebaaside valikukriteeriume, täiendõppe nõukogu ülesandeid ja kutseeksami nõudeid. Arutelude tulemusena võeti vastu soovitusel:

- moodustada Eesti Vabariigi Kultuuriministeeriumi juures nõukogu, mille ülesandeks on raamatukogutöötajate tasemekoolituse ja täiendõppe nõuete ühtlustamine, erinevate õppekeskuste tegevuse kooskõlastamine, programmide ja õppeplaanide analüüsimine ning kutseeksami nõuete kehtestamine,
- koostada kutseeksami programm ja läbiviimise kord,

- viia läbi raamatukogunduse eriala üliõpilaste praktika korralduse ja sisu arutelu.

Toimkonna soovitude alusel loodi 1993. a. märtsis EV Kultuuriministeeriumi juures koolitusnõukogu. Esimesed kutseksamid viidi läbi 1994. aasta kevadel. Praktika korraldus ja sisu ühtlustati.

1993. aastal jätkati toimkonna 1992. a. töösuundadega kolmes töөрühmas: täienduskoolitus, raamatukoguhoidja kutsenõuded ja raamatukogutöö eetika.

1994. aastal valmisid kutsenõuete projektid, mille arutelu jätkus seminaridel ja koos koolitusnõukoguga ka 1995. aastal. Samal aastal koguti materjale erinevate maade raamatukogunduse ja infoteaduse õppeplaanidest ning analüüsiti neid.

1995. aastast kannab toimkond koolituse toimkonna nime.

1996. aastal oli toimkonna põhiülesandeks **täiendõppe nõudluse** väljaselgitamine. 1996. aasta jaanuaris-veebruaris viidi läbi ankeetküsitlus. Kokkuvõtte ja analüüs küsitluse tulemustest avaldati ajakirjas "Raamatukogu" (K. Talvi, E. Rannap). Täiendõppe nõudlust tutvustati toimkonna koosolekul, mitmetel seminaridel ja nõupidamistel. 1996. aastal alustas toimkonna liige Aira Lepik koos Sirje Virkusega TPÜ-s **kaugkoolituse** pilootprojekti kooliraamatukoguhoidjatele. Kaugkoolituse vajadusi ja võimalusi tutvustati ka toimkonna koosolekul. Koos suuremate raamatukogude teabetubade ja raamatukogunduse kabinettide esindajatega viidi läbi arutelud **erialateabe leidumusest ja kasutamisest** Eestis. Toimkonna koosolekud toimusid erinevates raamatukogudes.

1997. a. jätkusid eelmise aasta töösuunad. Tutvuti EAR-i erialakabinetiga. Jätkati tööalase koolituse nõudluse uuringut. Toimkonna korraldusel toimus ettekandekoosolek "*Phare* rahvaraamatukogude arenguprojekt ja Euroopa Liit". 1997. a. märtsis viidi läbi seminar raamatukogu- ja infoteaduslikust haridusest ning koolitusest Euroopas.

1998. aastal jätkati samuti raamatukogu- ja infoteadusliku hariduse ja koolituse, kaugkoolituse ning erialateabe vahendamise probleemide käsitlemist. Tutvustati küsitluse tulemusi, mille raames teadus- ja rahvaraamatukogude töötajad hindasid Eesti erialakoolide õppekavasid, toimus kaugkoolitust tutvustav teabepäev ning tähistati Helene Johani 95. ja Hans Jürmani 75. sünnipäeva ettekandekoosolekuga. ERÜ juhatuse ettepanekul korraldati ka küsitlus Eesti suuremates teadus- ja erialaraamatukogudes selgitamiseks välja neid töötajaid, kes oleksid valmis esinema lektoritena rahvaraamatukogude seminaridel. Lektorite ja **loenguteemade** nimekiri avaldati ajakirjas "Raamatukogu".

Oma tegevuses on toimkond juhindunud töösuundadest, mida on kavandanud **IFLA hariduse ja täienduskoolituse sektsioon**. Aastatel 1991–1995 kuulus IFLA eelpoolnimetatud sektsiooni alalisse komiteesse **Evi Ran-**

nap, 1995. aastast valiti sinna Aira Lepik. 1997. aasta IFLA aastakonverentsil valiti Aira Lepik hariduse ja täienduskoolituse sektsiooni sekretäriks.

1998. aasta lõpul olid toimkonna liikmed Malle Ermel, Mare Horma, Anu Kehman, Aira Lepik, Silvi Roomets, Reet Olevsoo, Evi Rannap, Krista Talvi, Anu Iho (koolituse toimkonna sekretär) ja Aivi Sepp (koolituse toimkonna juhataja).

RAAMATUKOGUHARIDUS

Aivi Sepp

RAHVARAAMATUKOGUTÖÖTAJATE HINNANGUD RAAMATUKOGUNDUSE JA INFOTEADUSE ÕPPEKVADELE

20. sajandi lõpukümnenditel on traditsioonilises raamatukogu- ja infotöös ning informatsiooni töötlemisel ja edastamisel toimunud olulised muudatused. Palju räägitakse ühiskonna informatiseerimisest ja infoühiskonnast. Infotehnoloogia mõjutab üha enam meie tööd, meelelahutust, sotsiaalsfääri jm. Muudatusi kogevad paljude elukutsete esindajad, kuid eriti kiiresti arenevad need valdkonnad, mis on seotud informatsiooni töötlemise, edastamise ja kättesaadavaks tegemisega.

Uuenenud raamatukogu- ja infotöötajate roll ning selle täitmiseks vajalikud oskused ja teadmised peavad kajastuma ka raamatukogu- ja infoteaduse õppekavades. Koolide kohustus on ette valmistada kvalifitseeritud info-professionaale, kes suudaksid konkureerida tööturul. Koolitada tuleb häid ja mitmekülgeid spetsialiste, kes lisaks tööpanusele ja isiklikule toimetulekule aitaksid säilitada ja parandada elukutse prestiiži ning rolli ühiskonnas.

Erialakoolituse olukorrast kõneldes on mõned analüütikud leidnud, et enamik traditsioonilisi haridusprogramme on toimivate muudatuste ja uute elukutsele esitatud väljakutsete jaoks liialt kitsapiirilised. Kaasaja ühiskonna haritud infospetsialistil peaksid olema infojuhtimise, infosüsteemide kujundamise, teeninduse ja toodete kujundamise ning infovajaduse analüüsi oskused (Wormell 1997).

Rõhutatud on ka koolitusprogrammide piiride laienemist ning interdistsiplinaarsust. See tähendab, et erialaharidus peaks hõlmama näiteks info- ja sidetehnoloogiat, sotsiaalset ja massikommunikatsiooni ning kommunikatsiooni organisatsioonis, turundust, ajakirjandust jne., mitte ainult infoteenindust, raamatukogu ja teavikute korraldust ning teisi traditsioonilisi teemasid (Wormell 1997). Kuid sellega seoses tekivad ka mitmed küsimused. Näiteks milline peaks olema erialaste ja interdistsiplinaarsete teemade vaherkord ja kuidas mahutada nii mitmekülgne õppekava valdavalt kesistesse materiaalsesse raamidesse, ilma et kannataksid traditsioonilised erialased oskused.

Raamatukogu- ja infoteaduse koolid seisavad silmitsi väga vastutusrikka ja raske ülesandega – tudengeid tuleb koolitada tänastes oludes, tänase teadmistepagasiga toimetulekuks homsetes tingimustes. Õppekavade koostamisel tuleb arvestada nii hetkeolusid kui ka tulevikuvõimalusi. Et oma tööd hinnata, on koolidel oluline uurida, kuidas raamatukogu- ja infoteadusalase

hariduse omandanud inimesed õpitud teadmistega toime tulevad, kuidas on nende karjäär kujunenud ning kuidas nad hindavad oma haridustaset reaalse töö tingimustes. Raamatukogu- ja infoteaduse koolide initsiatiivil on tehtud endiste tudengite toimetuleku ning arvamuste väljaselgitamiseks palju uurin-
 guid, mis aitavad hinnata ka koolide tööd. Kuna erialahariduse rahalised või-
 malused on kõikjal maailmas kitsad, siis on praktikutelt tulev informatsioon
 võimalikult efektiivsete õppekavade koostamise huvides vägagi vajalik.

Näitena võib tuua 1997. aastal Inglismaal Sheffieldi Ülikoolis läbiviidud uurimuse, kus küsitleti kõiki õppeaastatel 1985/86 kuni 1992/93 ülikooli raamatukogunduse magistrikursuse läbinuid. Andmeid koguti lõpetajate kar-
 jääri ning kogemuste kohta esimesel ja järgnevatel töökohtadel. Samuti pidid
 vastajad hindama õppeainete väärtust ja vastavust nende igapäevase eriala-
 tööga. Tuli nimetada põhi-, valik- või vabaaineid, mis osutusid karjääris roh-
 kem või vähem kasulikeks. Samuti paluti panna kirja soovitavad muudatused
 õppeainete sisus, hoidmaks õpetust vastavuses praktika arenguga.

Nimetamise sageduse järgi olid kõige kasulikumad õppeained:

Esimesel töökohal:

1985/86 -1988/89

avalikud raamatukogud
 sissejuhatus juhtimisse
 infoallikad I (humanitaar)
 arvutid ja informatsioon
 turundus ja avalikud suhted
 infokorraldus ja otsing
 arvutiõpetus
 infoallikad II
 piirkondlik informatsioon
 inimressursside juhtimine

1989/90 – 1992/93

arvutiõpetus
 sissejuhatus juhtimisse
 infoallikad I
 inimressursside juhtimine
 arvutid ja informatsioon
 infoallikad II
 infokorraldus ja otsing
 avalikud raamatukogud
 akadeemilised raamatukogud
 töö inimestega/suhtlemine

Teisel või praegusel töökohal:

1985/86 – 1988/89

sissejuhatus juhtimisse
 inimressursside juhtimine
 arvutid ja informatsioon
 infokorraldus ja otsing
 infoallikad I
 turundus ja avalikud suhted
 raamatukogu automatiseerimine
 arvutiõpetus
 avalikud raamatukogud
 infoallikad II

1989/90 – 1992/93

sissejuhatus juhtimisse
 arvutiõpetus
 infoallikad II
 info talletamine ja otsing
 inimressursside juhtimine
 raamatukogu automatiseerimine
 suhtlemisoskused
 infoallikad I
 tekstiotsing
 multimeedia infosüsteemid

Arvutiõpetust ja infoallikaid peeti vajalikuks eelkõige esimesel töökohal. Juhtimine ja infoallikad olid olulised teisel või praegusel töökohal. Väga paljud vastajad avaldasid arvamust, et koolituse suund on rõhutada infotehnoloogia ja juhtimise teoreetilist külge ning alahinnata teatme- ja infotöö praktilisi aspekte: kataloogimist, infotehnoloogiaoskusi ja finantsjuhtimist. Enam soovitati käsitleda internetti, majandust, poliitikat ja teisi sotsiaalseid distsipliine, finantsjuhtimist, turundust ja kvaliteedi teemat. Ka nähtus küsitlusest, et peaaegu iga õppeaine puhul, mida oli nimetatud kui vajalikku ja kasulikku, leidis väike arv vastajaid, kes arvasid, et antud teema on nende karjääris kasutu. Uurimuses osalejad nimetasid ka arvukalt uudseid oskusi, mida nad vajavad oma töös ning rõhutasid koolis omandatud teadmiste täiendamise vajalikkust. Loodeti, et koolid pakuvad rohkem täienduskursusi, seminare ja levitavad kaasaegset erialast informatsiooni sisaldavaid väljaandeid – soovitavalt elektroonilisel kujul. Lisateadmisi vajati arvuti- ja infotehnoloogia, juhtimise, suhtlemise, koolitamise, avalike suhete ning turunduse alal (Loughridge 1997).

Sarnane küsitlus viidi läbi ka Eesti rahvaraamatukogude töötajate seas aastatel 1996-1997. Eesmärk oli välja selgitada rahvaraamatukogudes töötavate spetsialistide hinnang Eesti erialakoolide õppekavade kohta lähtudes õppeainete otstarbekusest erinevates praktilise raamatukogutöö löikudes. Vastajad pidid objektiivselt hindama konkreetset õppeainet konkreetsetes töövaldkonnas. Küsitluses osales 37 rahvaraamatukogu töötajat. Eesmärk oli nn. ekspertgrupi moodustamine, mitte laiaulatuslik küsitlus. Vastajal pidi olema erialane kõrgharidus ja vähemalt viieaastane tööstaaž, sest vähese töökogemusega ja erialase hariduseta inimene pole kompetentne hindama õppekavade sisu. Soovitav oli ka erialane aktiivsus, s.t. osalemine juhtimises, uurimistegevuses, täienduskoolituses, erialaste publikatsioonide koostamisel jmt.

Vastajad jagunesid vanuse, tööstaaži ja erialase hariduse alusel järgmiselt:

akadeemiline kõrgharidus:

üle 35.a. ja üle 10.a. erialasel tööl – 22 vastajat,

kuni 35.a. ja 5-10.a. erialasel tööl – 9 vastajat,

üle 35.a. ja 5-10.a. erialasel tööl – 1 vastaja;

rakenduslik kõrgharidus:

üle 35.a. ja üle 10.a. erialasel tööl – 2 vastajat,

kuni 35.a. ja üle 10.a. erialasel tööl – 1 vastaja,

kuni 35.a. ja 5-10.a. erialasel tööl – 2 vastajat.

Õppeaineid tuli hinnata viie palli süsteemis:

5 – vajalikud teoreetilised ja praktilised oskused, 4 – teoreetilised teadmised,

3 – praktilised oskused, 2 – väheoluline, 1 – mittevajalik.

Vastanud hindasid Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonnas ja Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse kateedris 1996/97 kehtinud õppekavadest 78 õppeainet.

Konkreetsed töövaldkonnad küsimustikus toetuvad kultuuriministri määruse projektile (kinnitati 2.detsembril 1997), millega määratleti Eesti raamatukoguhoidjate kutsenõuded raamatukogu töövaldkondade kaupa. Küsitluse tarbeks on neid küll veidi laiendatud.

Küsitluse tulemustest võib esile tõsta kahte aspekti.

1. Hinnangud õppeainetele raamatukogu- ja infotöö valdkondadest lähtudes

Informatsiooni/kogude korraldus

Informatsiooni ja kogude korralduse all mõistetakse informatsiooni ja kogude analüüsi, kirjeldamist, liigitamist, märksõnastamist. Samuti kogude paigutust, kättesaadavaks tegemist ja tutvustamist nii elektroonilisi kui ka traditsioonilisi vahendeid kasutades.

Kõige kõrgema keskmise hinnanguga õppeaine antud töövaldkonnas oli *infoallikad* (4,7). Väga oluliseks pidasid vastajad veel järgmisi õppeaineid: *kogude kujundamine* (4,6), *infoteadus*, *raamatukogu- ja infoteenindus*, *infotehnoloogia raamatukogus*, *liigitamine*, *raamatukogude fondid* (4,5).

Lisaks juba mainitud infoteadusele oli eriala teooriat käsitlevatest õppeainetest kõrgelt hinnatud ka *raamatukogundus* (4,4) ning *bibliograafia* (4,1).

Keskmise hindega üle 4 hinnati infotehnoloogia kasutamise valdkonnast *infotöötlust* (4,4), *andmebaaside loomist* (4,3) ja *arvutitarkvara valikut* (4,2). Kui liigitamist hinnati keskmise hindega 4,5, siis *märksõnastamine* ja *kirjeldamine* (4,1) ning *infokeeled* (3,8) said veidi madalama keskmise hinde. Ka *erialainformatsiooni allikaid ja vahendamist* hinnati informatsiooni ja kogude korraldamise seisukohalt üsna kõrgelt (4,3-4,2).

Kogude täiendamine

Kõige kõrgema keskmise hinde antud valdkonnas sai õppeaine *raamatukogu fondid ja nende kasutamine* (4,9). Kõrge keskmise hinnangu osaliseks said *ilukirjanduse ja kunstikirjanduse infoallikad* (4,8 ja 4,7) ning *maailmakirjandus* (4,6). Hindajateks olid rahvaraamatukogude töötajad ja seega on täiesti loomulik, et nende jaoks on oluline ilukirjanduse tundmine, kuna see moodustab suure osa rahvaraamatukogude kogudest.

Lisaks maailmakirjandusele peeti vajalikuks ka *eesti* (4,4) ja *lastekirjanduse* (4,3) tundmist. *Sotsiaalteaduste*, *loodus- ja rakendusteaduste*

infoallikaid ja vahendamist ning infoallikate üldiseid käsitlusi hinnati vahemikus 4,5-4,4, kodulooinformatsiooni hindega 4,2.

Kogude täiendamise seisukohalt said kõrge hinnangu veel *kogude kujundamine (4,5), infovajadus (4,4), kirjastamine ja raamatumüük (4,3), infotarbimine, audiovisuaalsed materjalid (4,2).*

Väga vajalikuks peeti ka mõningaid mitteerialaseid õppeaineid – *võõrkeel (4,4), eesti kultuuri ajalugu (4,2), eesti folkloor (4,1), eesti keel (4,1), balti ajalugu (4) ning maailma kultuurilugu (4).*

Teatme- ja infoteenindus

Ülaltoodud valdkonnas arvati üksmeelselt nii teoreetiliselt kui praktiliselt kõige vajalikumaks õppeaineks *bibliograafiat (5).*

Keskmise hindega 4,9 järgnesid *raamatukogu- ja infoteenindus ning infootsingu teooria.* Kõrgelt hinnatud olid loomulikult ka teadmised infoallikate ja erialainformatsiooni alal: *infoallikad, kodulooinformatsioon (4,8), ilukirjandus, kunstikirjandus (4,6), sotsiaalteaduste informatsioon (4,5), loodus- ja rakendusteaduste informatsioon, lastekirjanduse bibliograafia, maailmakirjandus, eesti kirjandus (4,4), lastekirjandus (4,1).*

Infotehnoloogia kasutamist raamatukogudes märgiti infoteeninduse alal keskmiselt 4,8, *infotöötlust 4,5 ning tarkvara valikut ja hindamist 4,2.*

Hinde üle 4,5 said veel järgmised õppeained: *märksõnastamine (4,7), liigitamine (4,6), infootsing võrkudes ja andmebaasides, informatsiooni tarbimine, raamatukogu fondid ja nende kasutamine (4,5).*

Mitteerialastest õppeainetest tõsteti esile *võõrkeeli (4,6), eesti keelt (4,4), eesti kultuuri ajalugu (4,3), psühholoogiat (4,3), maailma kultuurilugu (4,2), balti ajalugu, kunstiajalugu (4,1) ning religiooni-, teatri-, muusika- ja teadusajalugu (4).* Nende teadmiste väärtustamine teatme- ja infotöös on loomulik, sest üldkultuuriline haritus on edu eelduseks erinevatele päringutele vastamisel. Keskmise hinde üle 4 sai selles töölõigis ka *eetika, mida üldiselt küllalt madalalt hinnati.*

Õppeaineid, mis said keskmise hinde alla 3, oli antud töövaldkonnas vähe: *raamatuköitmine (1,9), kirjakunst, eesti raamatukujundus (2,8), raamatukogud ja tsensuur, raamatukunst (2,9).*

Lugejateenindus

Lugejateeninduses peeti kõige vajalikumaks teadmisi *raamatukogu sotsiaaltööst (4,9) ning raamatukogu- ja infoteenindusest (4,8).* Neile järgnesid üsna loogilise reana *infootsingu teooria, ilukirjandus, kunstikirjandus, maailmakirjandus (4,7), loodus- ja rakendusteaduste informatsioon, sot-*

siaalteaduste informatsioon, eesti kirjandus ning üldainetest psühholoogia (4,6).

Erialainetest hinnati üle 4 siin veel selliseid õppeaineid nagu raamatukogu fondid ja kasutamine, infoallikad (4,5), infootsing arvutivõrkudes, koduloobibliograafia, lastekirjandus (4,4), infovajadus, liigitamine (4,3), infootsing andmebaasides, audiovisuaalsed materjalid, tehnilised vahendid raamatukogu- ja infotöös, informatsiooni tarbimine, kogude kujundamine, lugemine ja massiteabevahendid (4,2), kompaktandmeplaadid raamatukogudes, märksõnastamine, lastekirjanduse bibliograafia (4,1), kirjeldamine (4).

Mitteerialastest teemadest peeti lisaks psühholoogiale oluliseks teadmisi eesti kultuuri ajaloo, võõrkeeltest, eetikast (4,5), balti ajaloo ja eesti keelest (4,4), andragoogikast (4,2), religiooni ajaloo, maailma kultuuri loost (4,1) ning muusika-, kunsti- ja teadusajaloo (4).

Lastetöö

Erialainetel said lastetööd aluseks võttes hindeid vahemikus 5-4,5, täpsemalt: lastetöö korraldamine (5), raamatukogu sotsiaaltöö (4,9), lastekirjanduse bibliograafia, psühholoogia (4,8), ilukirjandus ja kirjandusteadus, lastekirjandus (4,6), raamatukogu ja infoteenindus, maailmakirjandus, eesti kirjandus (4,5).

Üldainetest tõsteti peale psühholoogia keskmise hindega üle 4 esile eesti kultuuri ajalugu, eesti keelt (4,3) ning võõrkeelt ja eetikat (4,1).

Erialainetest hinnati lastetöö seisukohalt kõrgelt veel järgmisi õppeaineid: infoallikad, kunstikirjandus, sotsiaalteaduste informatsioon (4,4), raamatukogu fondid ja kasutamine (4,3), infootsingu teooria, infovajaduse uuringud, lugemine ja massiteabevahendid (4,2), loodus- ja rakendusteaduste informatsioon (4,1), infootsing andmebaasides, audiovisuaalsed materjalid, kogude kujundamine (4,1), infootsing arvutivõrkudes (4).

Kogude säilitamine

Väga kõrgeid keskmisi hindeid anti selles töölöigis vähe. Keskmise hinnang üle 4 oli järgmistel teemadel: raamatukogu fondid ja nende kasutamine (4,6), kogude kujundamine (4,4); raamatuköitmine (4,2), raamatukogundus, bibliofiilne raamat (4).

Pingereas kõrgel positsioonil olid ka kompaktandmeplaadid ning audiovisuaalsed materjalid (3,5). Kogude säilitamise seisukohalt peeti oluliseks ka üldisi teadmisi kirjandusest ning erialainformatsioonist: maailma- ja eesti kirjandus (3,7), ilukirjandus ja kirjandusteadus (3,6), kunstikirjandus, loodus- ja rakendusteaduse informatsioon, sotsiaalteaduste informatsioon ning koduloobibliograafia (3,5).

Kogude säilitamist puudutavate õppeainete keskmised hinnangud olid suhteliselt madalad võrreldes eelnevalt loetletud töövaldkondadega ning üsna palju oli ka õppeaineid, mille hinne oli alla 3.

Infotehnoloogia rakendamine

Kõrgeima hinnangu infotehnoloogia rakendamise seisukohalt said loomulikult need õppeained, mis käsitlesid erinevaid infotehnoloogia valdkondi. Keskmine hinne üle 4,5 oli järgmistel õppeainetel: *infotehnoloogia kasutamine raamatukogudes* (5), *infootsing – teooria, riist- ja tarkvara* (4,8), *arvutitarkvara valik* (4,7), *infootsing andmebaasides* (4,6), *infotöötlus arvutil*, *infootsing arvutivõrkudes* (4,5).

Erialainetest olid pingereas eespool hindega üle 4 veel järgmised teemad: *raamatukogu- ja infoteenindus*, *andmebaaside loomine* (4,4), *kompaktandmebaasid raamatukogudes* (4,3), *rahvusvaheline koostöö, tehnilised vahendid raamatukogu ja infotöös*, *infotegevuse juhtimine* (4,2), *infoallikad* (4).

Mitteerialainetest sattusid võõrkeeled (3,8) siinkohal kõrgelt väärtustatud õppeainete hulka. Nimetada võib ka *majandusõpetust* (3,5), kuid ülejäänud mitteerialased õppeained selles töövaldkonnas said hinde kolmest allapoole.

Infoväljaannete koostamine

Infomaterjalide koostamiseks vajalikud õppeained olid vastajate hinnangul *bibliograafia* (4,7), *teavikute sisu analüüs ja kirjeldamine* (4,6) ning *infootsingu teooria ja infotöötlus arvutil* (4,5).

Erialastest ainetest keskmise hindega üle 4 hinnati veel *infotehnoloogia kasutamist raamatukogudes* (4,4), *liigitamist*, *infoallikaid* (4,3), *rahvusvahelist koostööd*, *tarkvara valikut ja hindamist*, *infotarbimist*, *märksõnastamist* (4,2), *andmebaaside loomist*, *infootsingut andmebaasides*, *sotsiaalteaduste informatsiooni ja koduloobibliograafiat* (4,1), *uurimismeetodeid infoteadustes*, *raamatukogu- ja infoteenindust*, *infootsingut arvutivõrkudes*, *infovajadust*, *ilukirjanduse ja kirjandusteaduse bibliograafiat*, *kunstikirjandust*, *loodus- ja rakendusteaduste informatsiooni ja eesti kirjandust* (4).

Üldainetest olid jällegi kõige enam hinnatud *võõrkeeled ja eesti keel* (4,3) ning *eesti kultuuri ajalugu* (4).

Juhtimine

Juhtimise seisukohalt pidasid vastajad kõige vajalikumaks *raamatukogude juhtimist* (5) ja *marketingi raamatukogu ja infotöös* (4,8).

Erialastest õppeainetest hinnati eelkõige raamatukogu ja infotöö protsessesse ja korraldust ning raamatukogu ja informatsiooni rahvusvaheliste suhte käsitlusi: *rahvusvaheline koostöö raamatukogu- ja infotöös* (4,5), *raamatukogu sotsiaaltöö* (4,3), *raamatukogu- ja infoteenindus, infotegevuse juhtimine ja korraldamine* (4,2), *euro-raamatukogundus, teabekorraldus organisatsioonis* (4,1), *lastetöö korraldamine* (3,9), *võrdlev raamatukogundus* (3,8).

Üldainetest olid enim hinnatud *eetika* (4,5), *samuti võõrkeeled* (4,2), *majandusõpetus* (4,2), *retoorika* (4,1), *eesti keel* (4) ja *andragoogika* (4).

Üldsus- ja välissuhted

Ootuspäraselt olid kõrgeima hinde väärilised *rahvusvaheline koostöö* (4,7), *euro-raamatukogundus* (4,5), *marketing* (4,7) ning üldainetest *võõrkeeled* (4,5).

Keskmise hinde üle 4 said veel järgmised õppeained: *võrdlev raamatukogundus, raamatukogude juhtimine* (4,4), *eetika* (4,2), *raamatukogu sotsiaaltöö, infomeediumid, psühholoogia* (4,1), *teabekorraldus organisatsioonis, retoorika* (4).

Erialainetest oli pingerea esiosas ka *infotarbimine* (3,9), *infotegevuse juhtimine ja korraldus* (3,7), *raamatukogu ja infoteenindus* (3,6) ning *infootsing arvutivõrkudes* (3,6).

Tööprotsesside analüüs ja hindamine

Antud töövaldkonnas hinnati õppeaineid kõige madalamate keskmiste hinnatega. Üle 4 ulatuva hinnangu said *raamatukogude juhtimine* (4,3), *infotehnoloogia kasutamine raamatukogudes* (4,2), *marketing/turundus raamatukogu- ja infotöös* (4,1), *infoteadus, raamatukogundus, rahvusvaheline koostöö raamatukogunduses ja infotöös* (4).

Arvestades töövaldkonna olemust – infotöö analüüs ja hindamine –, oleks oodanud veidi kõrgemat hinnangut *uurimismeetoditele* (3,7), *infovajaduse uuringutele* (3,8), *infotarbimisele* (3,6) ning *infotegevuse juhtimisele ja korraldusele* (3,7).

Tööprotsesside planeerimine

Tööprotsesside planeerimisel olid hinnangud õppeainetele samuti madalamad kui teiste töövaldkondade puhul.

Keskmise hinde üle 4 said vaid viis õppeainet: *raamatukogude juhtimine* (4,5), *infotehnoloogia kasutamine* (4,2), *marketing raamatukogu- ja infotöös* (4,1), *raamatukogu ja infoteenindus* (4), *infovajaduse uuringud* (4).

Erialaainetest olid pingerea ülaosas eriala teoreetilisi aluseid, infotehnoloogiaoskusi, raamatukogu tööprotsesse ning rahvusvahelist koostööd tutvustavad õppeained.

Infoteaduste uurimismeetodid said hinde 3,6, kuid eeldanuks kõrgeimat positsiooni.

Üldistades ülalkäsitletud küsitluse tulemusi, s.t. vastajate hinnanguid õppeainetele töövaldkondade kaupa, võib väita, et kõige kõrgemalt hindavad raamatukogutöötajad Eesti erialaõppekavades pakutavat teatme- ja infoteeninduse ning lugejateeninduse seisukohalt. Neist töövaldkondadest lähtudes oli kõige enam õppeaineid keskmise hinnanguga üle 4 ning kõige vähem alla 3.

Järgmise grupi moodustavad informatsiooni/kogude korraldus ja kogude täiendamine, kus kõige madalamate ja kõrgemate keskmiste hinnete suhe oli 1:3. Edasi grupeeruvad lastetöö ja infoväljaannete koostamine – madalaimate ja kõrgeimate hinnete suhe 1:2.

Infotehnoloogia rakendamise, juhtimise ning üldsus- ja välissuhete alal oli rohkem neid õppeaineid, mida vastajad hindasid keskmise hindega alla 3, kui neid, mida hinnati üle 4. Madalaid hinnanguid omavaid õppeaineid oli neis töövaldkondades 27-31 ning hindeid üle 4 oli 12-22.

Kõige madalamalt hinnati õppekavasid aga kogude säilitamisest, tööprotsesside analüüsist ja uuringutest ning tööprotsesside planeerimisest lähtudes – kõrgeid hindeid oli 5-6 ning hinnanguid alla 3 oli 27-30, kusjuures palju oli ka neid õppeaineid, mis tööprotsesside analüüsi ja uuringute ning planeerimise osas said keskmise hinde alla 2 – mõlemal juhul 13. Seega on vastanute meelest nende töövaldkondade kohta liiga vähe käsitlusi.

Kokkuvõtlikult on ülaltoodud andmed esitatud järgnevas tabelis:

Töövaldkonnad	Keskmised hinnangud			
	üle 4	3,9-3	2,9-2	1,9-1
Informatsiooni/kogude korraldus	33	36	9	-
Kogude täiendamine	30	39	8	1
Teatme- ja infoteenindus	50	23	4	1
Lugejateenindus	42	31	5	-
Lastetöö	27	40	11	-
Kogude säilitamine	5	45	27	1
Infotehnoloogia rakendamine	15	35	25	3
Infoväljaannete koostamine	28	39	10	1
Juhtimine	22	29	27	
Üldsus- ja välissuhted	12	35	30	1
Tööprotsesside analüüs ja uuringud	6	29	30	13
Tööprotsesside planeerimine	5	32	28	13

2. Üldine hinnang õppeainetele

Alljärgnev osa võtab kokku õppeainetele antud hinnangud ning annab ülevaate, milliseid neist peetakse olulisteks enamikus töövaldkondades ning millised on otstarbekad vaid mõnes üksikus tööloigus.

Esimese vaadeldava grupi moodustavad õppeained, mis said kõikides töövaldkondades keskmisest kõrgemaid hindeid ning mille üldine hinnang jäi 4,3-3,5 (*incl.*) vahele.

Kõige universaalsemad õppeained on vastanute meelest *infotehnoloogia kasutamine raamatukogudes* (4,3) ning *raamatukogu- ja infoteenindus* (4,2).

Analüüsides õppeaineid, mille keskmine hinne oli 3,5 ja enam, võib välja tuua järgmised üldistused nende temaatilise kuuluvuse kohta.

Kõik eriala teaduslikke aluseid tutvustavad õppeained kuulusid enam hinnatute hulka, mis näitab, et erialaste probleemide teoreetilised käsitlused on praktilises töös vajalikud, kuna annavad ülevaate teadusharust ning tausta mõistmaks igapäevast tööd: *infoteadus, bibliograafia* (3,9), *raamatukogundus* (3,8), *kommunikatsiooniteooriad* (3,6), *raamatuteadus* (3,5).

Infotehnoloogia, tehnika ning kaasaegsete infokandjate käsitlused olid samuti kõrgelt hinnatud: *infotehnoloogia kasutamine raamatukogudes* (4,3), *infotöötlus arvutil* (4), *arvutitarkvara valik, infosüsteemide analüüs ja projekteerimine* (3,8), *raamatukogus ja infotöös kasutatavad tehnilised vahendid, kompaktandmeplaadid raamatukogudes* (3,7), *audiovisuaalsed materjalid* (3,6).

Kolmanda temaatilise grupi moodustavad juhtimisalased õppeained, mida kõiki ka kõrgelt hinnati: *marketing raamatukogu- ja infotöös, infotegevuse juhtimine ja korraldamine* (3,8), *raamatukogude juhtimine* (3,5).

Raamatukogu- ja infotöö erinevaid valdkondi ning tööprotsesse tutvustavad õppeained – erialainformatsioon, infootsing, teavikute sisu analüüs jmt. – said samuti enamasti kõrgeid keskmisi hindeid: *raamatukogu- ja infoteenindus* (4,2), *raamatukogu sotsiaaltöö, infootsingu teooria, infootsing andmebaasides, raamatukogu fondid ja nende kasutamine* (4), *infootsing arvutivõrkudes, infoallikad* (3,9), *kogude kujundamine* (3,8), *andmebaaside loomine, ilukirjandus ja kirjandusteadus: allikad ja vahendamine, kunstikirjandus: allikad ja vahendamine* (3,7), *teavikute sisu analüüs: liigitamine, loodus- ja rakendusteaduste informatsioon, sotsiaalteaduste informatsioon, koduloobibliograafia, maailmakirjandus* (3,6), *infomeediumid, märksõnastamine, teavikute sisu analüüs: kirjeldamine, lastekirjanduse bibliograafia, eesti kirjandus, lastetöö korraldamine* (3,5).

Raamatukogude ja informatsiooni sotsiaalsete ja ajalooliste aspektide käsitlustest peeti olulisemateks eelkõige rahvusvaheliste suhete ning rahvusvahelise erialase tegevuse problemaatikat ning samuti informatsiooni tarbi-

mist, infovajadust, teabekorraldust: *informatsiooni tarbimine erinevates valdkondades, infovajaduse uurimine* (4), *rahvusvaheline koostöö raamatukogu- ja infotöös* (3,9), *teabekorraldus organisatsioonis* (3,6), *võrdlev raamatukogundus, euro-raamatukogundus, lugemine ja massiteabevahendid* (3,5).

Mitteerialastest õppeainetest soosisid vastajad keelteoskust, kultuuri- ajalugu, psühholoogiat ja majandust: *võõrkeel* (4), *eesti keel* (3,9), *psühholoogia* (3,7), *eesti kultuuri ajalugu* (3,6), *maailma kultuurilugu, majandusõpetus* (3,5).

Teise suure grupi moodustavad õppeained, mille keskmiseks hinnanguks kujunes 3,4-2,2. Sellesse gruppi ei kuulu ühtegi eriala teooriat, infotehnoloogiat ja juhtimist käsitlevat õppeainet. Raamatukogu ja infotöö eri valdkondi käsitlevatest teemadest kuuluvad siia gruppi *lastekirjandus* (3,3) ja *infokeeled* (3,1). Teistest erialastest ainetest on madalama hinnangu osaliseks saanud kõik eriala ajalugu tutvustavad õppeained, samuti *raamatukunst, kirjastamine ning infotarbija koolitus*. Hoolimata sellest, et tänapäeval rõhatakse üha enam infovajaja nõustamise ja koolitamise vajalikkust, ei pea Eesti rahvaraamatukogutöötajad vastavaid teadmisi eriti oluliseks. Kuigi eriala ajaloo tundmine mõnes kindlas tööprotsessis pole otseselt ehk vajalik, on need teadmised erialase teadlikkuse mõttes tähtsad. Konkreetsed õppeained ja nende keskmised hindad olid järgmised: *infotarbija koolitus, bibliofiilne raamat, kirjastamine ja raamatumüük* (3,1), *kirja ja raamatu ajalugu* (3), *raamatukogude ajalugu Eestis, bibliograafia ajalugu* (2,9), *raamatukogunduse ajalugu* (2,8), *raamatukunst* (2,7), *eesti raamatukujundus, lektoloogia* (2,6), *raamatukogud ja tsensuur* (2,5).

Suur osa mitteerialaseid õppeaineid osutusid vastajate hinnangul samuti kindlate töövaldkondade seisukohalt väheolulisteks. Need on distsipliinid, mida iga haritud inimene peaks tundma – küsimus peitub hoopis nende omandamise vajalikkuses erialase koolituse raames. Loomulikult oleks parim lahendus, kui inimene saaks põhiteadmised juba gümnaasiumist ning kõrgkool vaid süvendaks neid. Õppekavade koostamist piirab kindlasti aga kõrgkoolide finantsiline seis ning seda arvestades tuleb leida erialaste ja üldkultuuriliste teemade optimaalne suhe. Konkreetsed õppeained ja nende keskmised hinnangud olid järgmised: *balti ajalugu, eetika* (3,4), *kultuurisotsioloogia* (3,3), *teaduslugu, esteetika* (3,2), *religiooni ajalugu, eesti folkloor, andragoogika* (3,1), *muusikaajalugu, kunstiajalugu, filosoofia ajalugu* (3), *teatri ajalugu* (2,9), *retoorika* (2,6), *kirjakunst* (2,5), *raamatuköitmine* (2,2).

Võrreldes eelnenud andmeid Sheffieldi küsitluse tulemustega, nähtub, et mõlema riigi raamatukogutöötajad peavad väga oluliseks infotehnoloogiat. Eesti rahvaraamatukogutöötajate poolt kõrgelt hinnatud raamatukogu- ja infoteenindust aga Suurbritannia kolleegid otseselt ei nimetanud. Samuti ei kajastu Sheffieldi uuringus eriala teoreetiliste aluste koht hariduspildis, samas kui Eesti rahvaraamatukogutöötajad on neid õppeaineid väga vajalikuks

pidanud. Mõlemas küsitluses on oluline koht juhtimisel, mida Suurbritannias käsitletakse mitmest aspektist – sissejuhatus juhtimisse, turundus, avalikud suhted, personalijuhtimine. Vajalikeks pidasid küsitletud ka finantsjuhtimist, kvaliteedijuhtimist jm. Eesti õppekavad piirduvad paraku üldiste juhtimise küsitlustega ja turundusega. Infoallikad ja infootsing on samuti teemad, mida peetakse oluliseks nii Eestis kui Suurbritannias – teistsugused arvamused oleksid ka üllatanud.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et midagi väga ootamatut hinnangud välja ei toonud. Loomulikult on vaja tunda eriala teaduslikke aluseid. Samuti on infotehnoloogia ja juhtimine muutunud üha olulisemaks raamatukogu- ja infotöö osaks. Üllatav pole ka praktiliste raamatukogu- ja infotöö oskuste olulisus erinevates tööprotsessides. Ka puutub iga infotöötaja kokku infoallikate ja erialainformatsiooniga ning teavikute sisu analüüsiga. Ootuspärane on eriala sotsiaalsete ja ajalooliste küsitluste ning üldainete enam-vähem ühtlane jagunemine pingerea ala- ja ülaossa. Need on vajalikud üldise erialase tausta ja kompetentsuse saavutamiseks.

Küsitlus kinnitas maailmas levinud traditsiooni, et raamatukogu- ja infoteaduse koolide õppekavad koosnevad peamiselt erialaainetest ning humanitaar-, sotsiaal- ja teisi teadusharusid puudutavaid valdkondi käsitletakse minimaalselt. Raske on öelda, milline peaks olema erialaste ja mitteerialaste ainete optimaalne suhe. Seda otsustab konkreetne kool oma võimaluste ja traditsioonide piires. Kindlasti ei tohiks vähendada traditsiooniliste erialaste õppeainete osakaalu. Väidet kinnitavad ka eeltoodud hinnangud.

Kasutatud allikad

1. Loughridge, F. B.(1997). Professional Education and Career Development: a Follow-up Studies of Graduates of the M.A. in Librarianship Programme at the Department of Information Studies, University of Sheffield, 1985/1986 to 1992/1993 [Online]. Available: <http://epip.lut.ac.uk/bailer/03-lough.htm> [1997 2. aprill]
2. Wormell, I. (1997). Multifunctional Information Work – New Demands for Training? [Online]. Available: <http://epip.lut.ac.uk/bailer/04-worm.htm> [1997 18. september]

RAHVARAAMATUKOGUD

Mare Ektermann

Elle Tarik

KÜLARAAMATUKOGUDE KOMPLEKTEERIMISEST 1996. AASTA TEABEKIRJANDUSE ANALÜÜSI ALUSEL

Rahvaraamatukogude osatähtsus elanike info- ja kultuurivajaduste rahuldamisel on pidevalt tõusnud. Eesti Vabariigi 602 rahvaraamatukogust teenivad 483 maarahva teabe- ja kultuurihuvisid. Nende töö tulemuslikkus sõltub paljuski sellest, kas ja kui palju saadakse uusi trükiseid ning millised on võimalused neid trükiteodangu pideva kasvu tingimustes hankida. Samas on igapäevatöös mitmeid probleeme, mis on seotud esmajoones külaraamatukogude komplekteerimise rahastamisega. Ka on raske hankida ilmuva kirjanduse kohta infot, leida hankeallikaid, teha pakutavast oskuslik valik ning määratleda raamatukoguhoidja kui oma kogu kujundaja rolli selles protsessis.

1997. aastal otsustas Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu maaraamatukogude sektsioon kutsuda ellu töötoimkonna, analüüsima külaraamatukogude komplekteerimise hetkeseisu. Keskenduti teabekirjanduse, mis määrab raamatukogu sisulise tuumiku, hankimise muredele. 1996. aastal eesti keeles ilmunud 1954 teaberaamatust (üldse ilmus 2628 nimetust) valiti välja 207 nimetust, milleta külaraamatukogu ei suuda täita teabekeskuse ülesandeid ega rahuldada oma lugejate õppe- ja enesetäiendamise vajadusi. Nende hulgast 40 nimetust peeti raamatukogule eluliselt vajalikuks. Valiknimekirjale anti ekspertide poolt positiivne hinnang, neli neist lisanuksid valikule veel kuni 20 väärtteost. Kuueliikmeline töötoimkond, kuhu kuulusid Heljo Järvelaid Harjumaa Kose raamatukogust, Külli Ots Põlva Keskraamatukogust, Tiiu Pihlakas Jõgeva Maakonna Keskraamatukogust, Ere Raag Võrumaa Keskraamatukogust, Elle Tarik O. Lutsu nim. Tartu Linna Keskraamatukogust ja Linda Kask ERÜ büroost, kogus vabariigi keskraamatukogude vahendusel ankeetandmeid teabekirjanduse leidumuse kohta 15 maakonna 114 valla 256 külaraamatukogust. Analüüsiti 207 teaberaamatu leidumust, hankimist, rahastamisküsimusi, komplekteerimisalast informeeritust ja raamatukoguhoidja osa oma kogu kujundajana. Vaadeldavad külakogud olid teeninduspiirkonna elanike arvust lähtudes jagatud nelja gruppi: I grupp – teeninduspiirkonnas kuni 300 elanikku, II – piirkonnas 301–600 elanikku, III – 601–1000 elanikku, IV – üle 1000 elaniku.

Töötoimkond tegi analüüsist alljärgnevad järeldused.

Maaraamatukogudesse jõuab ainult **veerand ilmunud tarvilikust teabekirjandusest**, mis ei rahulda raamatukogude vajadusi ja lugejanõudlust. Keskmiselt said külakogud valiknimekirjast 52 nimetust ehk 25,1% üldarvust. Saadud nimetuste arv kõikus 3-st 141 raamatuni. Kõige paremini olid valiknimekirjas loetletud raamatutega varustatud Hiiumaa ja Läänemaa külakogud, kuhu hangiti keskmiselt 71 nimetust. 1996. aastal olid teabekirjandusega kõige paremini varustatud Viljandimaa külakogud, kus teabekirjandus moodustas kogu kirjanduse hangetest 33,4 %, järgnesid Võrumaa – 31,4% ning Lääne-Virumaa – 29,1%. Kõige vähem teabekirjanduse nimetusi said analüüsi andmetel Tartumaa ja Järvamaa külakogud.

Murettekitavalt halb on olukord **Eesti ajalugu ja kultuuri** käsitleva kirjanduse komplekteerimisel külaraamatukogudesse. 40-st enim vajalikust teatmeteosest (Eesti ajaloo ainelised raamatud, sari “Eesti mõttelugu”, biograafiad, leksikonid jt.) suutsid I grupi kogud hankida keskmiselt vaid neli nimetust, II grupi kogud – 18 nimetust, III grupi kogud – 26 nimetust ja IV grupi kogud – 30 nimetust. Analüüs näitas, et külaraamatukogudes on Eestiainelise teabekirjanduse hankimisel tõsisemid vajakajäämisi, kuigi infovajakajate ja raamatukogu kasutajate hulk kasvab.

Kõige kehvemini on teabekirjandusega varustatud **väikese teeninduspiirkonnaga** külaraamatukogud (40 raamatukogu, teeninduspiirkonnas kuni 300 elanikku). Kui keskmiselt saadi valikust 52 teaberaamatut, siis I grupi raamatukogudesse jõudis vaid 17 nimetust ehk 8,2% üldarvust. Komplekteerimissumma on rahvaraamatukogu seaduse alusel otsesõltuvuses teeninduspiirkonna suurusest. Seetõttu määrab just teenindatavate arv raamatukogu sisu, eriti kui tegemist on väikesaarte või nn. ääremaa kogudega.

Külaraamatukogude töötajatel pole küllaldaselt **pädevat informatsiooni** ilmuva kirjanduse kohta. 10% valiknimekirja raamatutest olid raskesti kättesaadavad, eriti puudulik on info üksikkirjastajate kohta, seega on külakoguhoidjal raske uute raamatute tulvas orienteeruda. Infopuudusel jäi külakogudesse hankimata 6-33% teabekirjanduse valiknimekirja trükistest. Maakonniti oli see näitaja erinev: Lääne-Virumaal 6%, Valgamaal aga 33%. Enamik maaraamatukogusid komplekteerib kirjandust maakonna keskraamatukogude vahendusel, seega oleneb töö eelkõige sellest, kui palju suudetakse seal teavet koguda ja edasi anda. Maakonnaraamatukogud ei ole seni ise vastavaid soovitusnimestikke koostanud, Võrumaal ja Lääne-Virumaal on külakogudele saadetud (endise) Bibkollektori ja AS Teegi tellimislehed. Raamatukoguhoidjad leiavad, et info levitamine trükiste kohta on üks kirjasüste peamisi kohustusi tarbija ees.

Raamatukoguhoidjatele mõeldud erialase kirjanduse hankimist pärsib info- ja rahapuudus. Silmatorkavalt vähe teavad raamatukoguhoidjad oma eriala väljaannetest: ei tunta “Raamatukoguhoidja sõnaraamatut”, teat-

mikku "Eesti rahvaraamatukogud", Eesti Rahvusraamatukogus koostatud kirjandusnimestikke. Nappide finantsvõimaluste tõttu pelgab raamatukoguhoidja pahatihti tellida kallist erialateost üksnes enda tarbeks ja loobub seeläbi hädavajalikust enesetäiendamise võimalusest.

Ankeetide põhjalik analüüs selgitas põhjuse, miks teabekirjandus ei jõua meie külaraamatukogudesse. Tõdeti, et komplekteerimisprobleemide seas on esikohal **rahapuudus**.

Kuigi komplekteerimiseks eraldatav summa on suurenenud, ei jõua see paraku järele trükiste hinna kiiremale tõusule. Riik eraldas raamatukogudele trükiste ostmiseks 1995. aastal elaniku kohta 7,5 krooni, 1996. aastal 8,6 krooni, 1997. aastal 15,6 krooni, 1998. aastal 16,0 krooni. Jõudsalt on neil aastail kerkinud raamatu keskmine hind: 1995. aastal oli see 40,8 krooni, 1996. aastal 90,5 krooni, 1997. aastal 100 krooni. Vaadeldaval 1996. aastal eraldasid omavalitsused külaraamatukogudele trükiste soetamiseks 7 miljonit krooni, riik seevastu ainult 4 miljonit krooni – nii jäi riigipoolne panus selles osas oluliselt vajadusest maha. Analüüsist selgus, et riigi raha eest said I grupi raamatukogud hankida 1996. aastal 21 raamatut, II grupi kogud 43 raamatut, III grupi kogud 74 raamatut ja IV grupi kogud 145 raamatut. Kui 1996. aastal oleks olnud võimalik hankida valiknimestiku kõik 207 teaberaamatut, vajanuks külakogu selleks 14 644 krooni. Keskmiselt oli kogu käsituses aga ainult 17 000 krooni komplekteerimisraha, seega kerkinuks küsimus, mille eest muretseda siis laste- ja ilukirjandust. 1996. aastal olid omavalitsuste poolt raamatuhanke rahaga paremini kindlustatud Hiiumaa, Põlvamaa, Jõgevamaa, Valgamaa külaraamatukogud, seevastu Tartumaa, Läänemaa, Järvamaa, Raplamaa, Saaremaa ja Harjumaa külakogud pidid läbi ajama väga napi summaga. Analüüsist nähtus, et pooltel külaraamatukogudel jääb ka omavalitsuse rahaeraldusest väheseks, rahuldamaks oma lugejate üha kasvavat nõudlust nii väärtusliku ilu- ja laste- kui ka teabekirjanduse järele. Raamatu hinna tõustes muutub väärtkirjandus kahjuks paljudele raamatukogudele kättesaamatuks. Eriti valusalt puudutab see lapsi, kes ei saa raamatukogudest enam kätte kooliõpikutele lisaks vajatavat infot. Teabekirjanduse analüüsi andmeil jäi rahapuudusel raamatukogudesse hankimata valiknimekirja 207 trükisest raamatuid skaalas 0 – 157 nimetust. Valiknimekirjast puudus maal üldse 62 trükist ja ainuekssemplarina esines maakondades 18 teaberaamatut. Tihti põhjustab suuri lisakulusid raamatute lagunemine üksiklehtedeks juba esimese lugeja käes. Ja see pole lugeja hoolimatus raamatu vastu, vaid kirjastaja hoolimatus oma toodangu kvaliteedi vastu. Raamatukogud kui suurostjad peaksid mõjutama kirjastusi enam hoolt kandma kirjastatavate raamatute valiku ja trükiste tehnilise kvaliteedi eest.

Et tagada raamatukogude komplekteeritus vastavalt lugejanõudlusele, peaks Eesti Kultuuriministerium trükiste soetamiseks taotlema raamatukogudele riigieelarvest senisest kolm korda suuremat summat, samavõrd tuleks

suurendada ka omavalitsuste osalust. Kuna raamatukogu väärtuse määravad eeskätt tema kogud, siis tuleks raamatukoguhoidjal seada prioriteediks komplekteerimissumma hankimine. Peale eelarve kaitsmise on vaja pidevalt küsida kogude täiendamiseks lisaraha fondidelt ja sponsoritelt. Sama oluline on otsida odavamaid ostuvõimalusi.

Teiseks takistavaks teguriks külakogude komplekteerimisel teabekirjandusega on **infopuudus**.

Kuigi valiknimekiri esindas 95 kirjastaja toodangut, valitses infopuudus skaalas 0–111. Ühiselt püstitati nõue: kirjastajate kohus on tagada raamatukogudele küllaldane informatsioon ilmuvatest trükistest, sest meie oleme nende püsikliendid. Raamatukogud ootavad kirjastustelt annoteeritud teemaplaane (oluliseks peeti, et lühitutvustus leiduks ka raamatu trükiandmestikus). Edukas komplekteerimine eeldab tihedat koostööd keskkogu komplekteerimisosakonna ja külakogude vahel. Külaraamatukogud ootavad ka keskraamatukogudelt ammendavamalt ja tihedamat infovahetust ilmuva uudiskirjanduse kohta. Mitmes maakondlikus analüüsi kokkuvõttes rõhutati vajadust luua nn. pidevad raamatute infokeskused, kus ilmunud väljaannetega saaks tutvuda *de visu*. Keskus võiks olla nii Tallinnas kui Tartus. Samuti tasuks kaaluda ingliskeelsetes riikides kasutatava tööviisi rakendamist: kirjandust tutvustavaid nimestikke koostavad ja annoteerivad raamatukoguhoidjad. See aitaks vältida kaubandusliku reklaami mõjusid.

Raamatukoguhoidja osa oma kogu koostajana on praegu olulisem ja vastutusrikkam kui kunagi varem. Paraku näitas analüüs, et üsna ühesuguste rahaliste võimaluste juures on kogusid täiendatud väga erinevalt. Maakonniti komplekteerimise mahus suuri erinevusi ei ole: ühe lugeja kohta on saadud raamatuid keskmiselt 1,4 eksemplari ja siin märkimisväärsed kõikumisi ei täheldata. Järelikult on erinevused komplekteerimispoliitikas, kogude sisulise arendamise põhimõtetes. Teabekirjanduse leidumuse analüüsist koorus välja arvamus, et valiknimestikust pidanuks 70–80 nimetust olema igas raamatukogus. Tasakaalustatud kogu saamiseks püstitati hüpotees, et samavõrd võiks kogus olla lastekirjandust ja ilukirjandust. Kui külaraamatukogudesse on aasta jooksul ostetud 300–500 raamatut ja nendest vaid 30–50 (või veelgi vähem!) kuuluvad teabekirjanduse hulka, siis on ilmselt tegemist raamatukoguhoidja (või keskraamatukogude komplekteerimisosakondade) eelistusega, mis näitab omakorda suundumust kergekaalulisema ilukirjanduse hankimisele. See aga ei vasta tänapäevasele eluaegse õpikeskkonna vajadusele. Paratamatult kerkis küsimus, mil määral otsustavad raamatukoguhoidjad ise oma kogude täiendamise üle ning mil määral on see keskkogude komplekteerimisosakondade valik.

Esimeses etapis tuleb taotleda raha. Arukas komplekteerimine nõuab raamatukoguhoidjalt suurt jõupingutust. Olemasolevaid vahendeid tuleb ka-

sutada ökonoomselt ja sihipäraselt. Tuleb tunda ilmutvat kirjandust, rajada kindlad valikupõhimõtted ja omada perspektiivitunnet.

Seega tõstis teabekirjanduse leidumuse analüüs päevakorda vajaduse välja töötada rahvaraamatukogude komplekteerimispoliitika. Raamatukoguhoidjad vajavad abi ja tuge, eeskätt pidevat täienduskoolitust nii vabariiklikul kui ka maakondlikul tasemel. Nagu öeldud, on kogude täiendamisel tähtis tihe koostöö kesk- ja külakogude vahel. Vajame enam üksmeelt ja sallivust nii erinevate raamatukogude vahel kui ka suhetes teiste institutsioonidega (kirjastused, omavalitsused, koolid jne.). Raamatukoguhoidjate negatiivne eelhäälestus toob kaasa negatiivse suhtumise meisse endisse ja mõjutab raamatukogude mainet.

Maaraamatukogudes leiduva teabekirjanduse analüüsi kokkuvõtteid tutvustati külaraamatukoguhoidjate suvelaagris 1998. aasta suvel Taebelas. Analüüsi kokkuvõtete täistekstid on saadetud kõikidesse keskraamatukogudesse. Rahvaraamatukogude komplekteerimisest räägiti ka Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressil rahvaraamatukogude sektsiooni kogude koordineeritud arendamise töögrupis Tartus. Otsustati, et ERÜ juurde moodustatakse rahvaraamatukogude komplekteerimispoliitika töörühm.

Hinnates maaraamatukogude komplekteerimise hetkeseisu ja püstitades ülesandeid edaspidiseks tegutsemiseks, tuleb nentida, et:

- komplekteerimise olukord maaraamatukogudes ei rahulda (rahapuudus, infopuudus, kesine järelkomplekteerimine),
- Eesti Kultuuriministerium peaks taotlema trükiste soetamiseks raamatukogudele riigieelarvest elaniku kohta praegusest kolm korda suuremat summat, samaväärselt peaks tõusma omavalitsuste osalus, et tagada raamatukogude varustamine kirjandusega õppiva Eesti vääriliselt ja lugejanõudlusele vastavalt,
- teabekirjanduse hankimine raamatukogudesse vajab dotatsiooni, et tagada eelkõige Eesti ajaloo alase ja kultuuriloolise trükise olemasolu maaraamatukogudes,
- riigipoolset dotatsiooni vajab ka lastele mõeldud aimekirjanduse väljandmine,
- kiiresti on vaja taotleda lisaraha regionaalse arengu programmist 40 väikese teeninduspiirkonnaga külaraamatukogu paremaks varustamiseks hädavajalike trükistega selleks, et neis piirkondades säiliks võrdne võimalus juurdepääsuks infole,
- komplekteerimistegevuse kaasajastamiseks on vaja luua nn. raamatute infokeskused, mis teenindavad raamatukogusid nii kirjanduse tellimisel, hankimisel, raamatukogulikul töötlemisel kui ka erialatöök vajalikuga, keskusi võiks olla kaks – Tallinnas ja Tartus,

- külaraamatukogude komplekteerimise, eriti järelkomplekteerimise hõlbustamiseks on tarvis hakata koostama väärtkirjanduse annoteeritud nimestikke, mis ilmuksid kord kvartalis,
- maakondade keskraamatukogud peavad tagama külaraamatukogudele senisest parema komplekteerimisinfo (tellimisnimekirjade vahendamine, järelkomplekteerimisteave), olema juhendajaks kirjandusest parema valiku tegemisel ja korraldama nn. uudiskirjanduse vahetatava kogu ning võimaldama komplekteerimise alal pidevat täienduskoolitust,
- määratlemist vajavad külaraamatukogude komplekteerimispoliitika kaas-aegsed põhimõtted, et jõuda tasakaalustatud kogu koostamiseni ja olla külas teabe- ja kultuurikeskuseks,
- külaraamatukoguhoidja roll peab suurenema nii raha hankimisel raamatukogu eelarvesse kui ka trükiste kohta ammendava info saamisel ning oma kutseoskuste edasisel arendamisel – tagasihoidlikust töörüga just peab saama optimistlik tegutseja oma raamatukogu kujundamisel kohalikuks teabe- ja kultuurikeskuseks.

ÜLEVAATED JA ARVUSTUSED

Krista Talvi

RAAMATUKOGUD ON ÕPIKESKKONNA OSA

Eesti raamatukogupäevade traditsioon on juba üsna pikk. Igal aastal on need kandnud erinevat deviisi, paaril viimasel aastal on keskendutud aga õppimise teemale. 1998. aasta 20.-30. oktoobrini toimunud raamatukogupäevade juhtmõtteks oli “Raamatukogud õpikeskkonna osana”, mis tunnustas raamatukogu kui haridusasutust, kui eluaegse õppimise kohta.

Nende päevade jooksul toimusid raamatukogudes mitmesugused üritused: lahtiste uste päevad, näitused, internetikursused, toimusid raamatukogutunnid õpilastele, õpetajatele ja peredele.

1998. aastal pühendati erilist tähelepanu teatmekirjandusele. Põlvas, Valgamaal ja mujalgi võisteldi teatmekirjanduse tundmises. Lääne-Virumaa Keskraamatukogu võistlusmäng “Raamat, appi!” põhjustas tõelise buumi, nimelt otsisid lapsed loosiga tõmmatud küsimustele teatmeteostest väga usinalt vastuseid.

Saare Maakonna Keskraamatukogu pööras raamatukogupäevade aegu suuremat tähelepanu tehniliste vahendite kasutamisele. Nii korraldati 20.-30. oktoobrini iga päev tasuta internetikursusi ja näidati erinevatel teemadel videofilme. Võrumaa Keskraamatukogus toimus pressikonverents “Sajandi vahetus Võrumaa Keskraamatukogus”. Räägiti kogudest, teenindusest, raamatukogude automatiseerimisest. Lasteosakond kutsus lapsi raamatu juurde mängu kaudu. Lastele näidati nukuetendust “Totu ja ta sõprade seiklused”, kusjuures nukud meisterdasid ja nendega mängisid raamatukogu töötajad ise.

Kuna Kohtla-Järve Keskraamatukogus ollakse veendunud, et raamatud ravivad ja ennetavad haigusi, siis tutvustati ka raamatukogupäevade ajal inimestele positiivselt mõjuvaid väljaandeid.

Mitmed üle-eestilised ettevõtmised olid mõeldud raamatukogutöötajale teadmiste täiendamiseks ja kogemuste vahetamiseks. Haapsalus toimunud suuremate üritustega tuli Lääne Maakonna Keskraamatukogu pere väga hästi toime. Avalöögiks oli kõnekoosolek ja kirjanduse tundmise võistlus rahvaraamatukoguhoidjatele. Kõnekoosolekul “Inimene – raamatukogu – raamatukoguhoidja” arutati, kuidas keskkond aitab ja mõjutab haritud kodaniku kujunemist. Koos teadus-, rahva- ja kooliraamatukoguhoidjatega võtsid arutelust osa ka Läänemaa koolidirektorid, õpilaskogukonna ning kohaliku omavalitsuse esindajad. Kirjanduse tundmise võistlusel osales 16 võistkonda, nende hulgas kohaliku ajalehe “Lääne Elu” meeskond, eesotsas Haapsalu linna Urmas Sukles. Viktoriini võitis Tartu Linna Keskraama-

tukogu võistkond koosseisus Piret Kiivit, Tiina Sulg, Tiina Tarik; teiseks jäi Põlvamaa raamatukogutöötajate võistkond, kuhu kuulusid Tiina Hoop, Külli Ots ja Ene Vals; kolmanda auhinnalise koha said raamatukoguhoidjad Jõgevamaalt – Tiina Kull, Ene Läänesaar ja Piret Narits.

Raamatukogupäevade avaüritusel oli kohal Eesti Televisioon ning veerandtund raamatukogunduse teemadel jõudis ka eetrisse.

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse algatusel kuulutati 20. oktoober üle-eestiliseks lastele ettelugemise päevaks pealkirja all “Ava raamat ja etendus algab”. 22.- 23. oktoobrini toimus aga Tartu Ülikooli Raamatukogus ERÜ ja TÜR-i ühisel korraldusel raamatukoguhoidjate VII kongress teemal “Raamatukogud avatud ühiskonnas”. Üksmeelselt tõdeti, et Eesti raamatukogud on teel infoühiskonda läbi teinud suured muudatused. Põnevust tekitas audio-videokonverents Suurbritannia Avatud Õppe Sihtasutuse tegevdirektori prof. David Hardyga. Kongressi tähtsaim sündmus oli kahtlemata integreeritud raamatukogusüsteemi INNOPAC avamine.

Ka teadusraamatukogud osalesid raamatukogupäevadel aktiivselt: toimusid lahtiste uste päevad, lugejatele tutvustati oma kogusid, andmebaase. Näitustel eksponeeritud teatmeteoste ja õppekirjanduse eesmärk oli suunata inimesi enesetäiendamise teele ja tutvustada õppimisvõimalusi välismaal. 26.- 30. oktoobrini tutvustati elektroonilisi infokandjaid Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogus ja 27. oktoobril Eesti Rahvusraamatukogus. Raamatukogupäevade finaaliiks 30. oktoobril oli teadusraamatukogutöötajate võistlus “Infootsing internetist” Rahvusraamatukogu internetisaalis, kus esikoha võitis Marika Meltsas Tartu Ülikooli Raamatukogust, teise koha Riho Räni Eesti Rahvusraamatukogust ning kolmanda koha Iris Frolov Eesti Akadeemilisest Raamatukogust.

Kuigi raamatukogupäevad võivad tunduda pisut kampaaniahõngulised, kavatseme neid korraldada ka järgnevatel aastatel – arutlusteemasid ja poleemilisi mõtteid ju jätkub. Raamatukogupäevade perioodil on raamatukoguhoidjad hakkajamad kui muidu – nad kirjutavad ajalehtedes, korraldavad üritusi, esinevad raadios ja televisioonis. Näiteks õnnestus Jõgeva Maakonna Keskraamatukogul Põltsamaa kohaliku lehe “Vali Uudised” kultuurilisa pühendada täielikult keskraamatukogu ja maakonna raamatukogude kordaminekutele, samuti muremõtetest rääkimisele. Nii saavutati ka üldsuse tähelepanu. Tublid kirjutajad olid ka Võru, Valga, Harjumaa, Narva, Kohtla-Järve, Kuressaare raamatukoguhoidjad.

1999. aastal toimuvad raamatukogupäevad teemal “Raamatukogud kiiresti muutumas ajas”, mis peaks pakkuma rohkesti võimalusi raamatukogu tegevuse tutvustamiseks ja raamatukoguhoidja rolli ja taseme näitamiseks tänapäeva ühiskonnas. Kohtumiseni Põltsamaal, kus kavakohaselt toimub 1999. aasta raamatukogupäevade avaüritus.

TEADUSRAAMATUKOGUDE AASTARAAMATUD

Arenenud riikide (suur)raamatukogudel on ammu ajast tava **aastaaruandeid** trüki avaldada, eesmärgiks oma tegevuse sisuline avamine laiemale üldsusele. Sageli on aastaaruannetega kaasneva analüüsi siht näidata veelgi edukamat tegevust takistavaid asjaolusid: näiteks ebasobiv asukoht, ruumipuudus, ebapiisav finantseerimine vm. Aruande kaudu teavitatakse ja mõjutatakse avalikkust, selgitatakse probleemide olemust ning tehakse end "kuuldavaks" instantsidele, kelle tegevusest (otsustest) raamatukogu käekäik sõltub.

Aastaaruanne võib moodustada ka ühe osa **aastaraamatust**. Aastaraamatu ülesanne on kajastada mitmekülgset asutuse, seltsi, ühenduse sisulist tegevust (aruande)aasta jooksul. Peale aastaaruande avaldatakse väljaandes oluliste sündmuste kroonika, andmed töötajas- (liikmes-) konna kohta, tegevuse aluseks olevad põhidokumendid jne. Sellisel aastaraamatul on oluline koht kaasaja kultuurikontekstis ja hindamatu väärtus ajalooallikana tulevikus.

Käesolevas tutvustuses tahaks rõõmuga märkida, et mõned Eesti teadusraamatukogud on juba mitu aastat oma aastaraamatuid välja andnud. Algataja lugupidamistvääriv roll kuulub ootuspäraselt **Tartu Ülikooli Raamatukogule**, kellelt on ilmunud kolm aastaraamatut, vastavalt 1995., 1996. ja 1997. aasta kohta. TÜR-ile on järgnenud Eesti Akadeemiline Raamatukogu, kes on välja andnud aastaraamatud 1996. ja 1997. aasta kohta.

Kõrvalepõikena meenutaks, et Eesti raamatukogudel on oma tegevuse analüüsimisel ja jäädvustamisel pikaajalised kogemused. Näiteks avaldati Eesti Rahva Muuseumi aastaraamatuis järjekindlalt Arhiivraamatukogu ja Eesti Bibliograafia Asutise aruandeid; Tallinna Keskraamatukogu aruanded on trükisõnas kättesaadavad Tallinna linna statistilise aastaraamatu köidetes.

Raamatukogu aastaraamatu varasemad traditsioonid meil siiski puuduvad. Seetõttu tuleb eriti kõrgelt hinnata TÜR-i ja EAR-i vastavate toimkondade algatust. Samuti tahaks esile tõsta kõne all olevate **väljaannete koostajate** – Rein Saukase (TÜR), Aita Krauti ja Aili Normaku (EAR) järjekindlat ning visa tööd. Mõlema raamatukogu aastaraamatu sisukus on kasvanud köitest köitesse. On olemas ka ingliskeelsed sisukokkuvõtted.

Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamatu avaköites on rõhutatud, et "aastaraamat tahab olla enam kui üksikute valdkondade kohta esitatud raportite koondväljaanne." (lk. 5) Lähenetakse pöördepunktile – aastale 2002, mil TÜR-i ajaloos algab kolmas sajand. Aastaraamatu põhiosadeks on aastaaruanne, annetuste register ja uurimused. 1996. aastast on lisandunud personaalia, mis sisaldab nii kauaaegsete töötajate nekrolooge kui ka juubeli-

kirjutisi. Kõige mahukam on viimane, 1997. aasta köide, kus lisaks eelnimetatule on publitseeritud ka raamatukogu (uus) põhikiri ja arengukava aastani 2002. Aastast aastasse on kõitvamaks muutunud uurimuste osa.

Eesti Akadeemilise Raamatukogu aastaraamatu kaht köidet võrreldes on sisuline edasimineku silmanähtav. Ülesehituselt sarnaneb ta TÜR-i aastaraamatuga, puudub vaid personaalia eelmainitud kujul, samuti annetuste register. Ent annetuste osakaal EAR-i komplekteerimisallikana ongi ülikooliga võrreldes minimaalne.

Antud lühiülevaade esitab mõtteid, mis tekkisid kõnealuste aastaraamatute sirvimisel ja valiklugemisel. Lühituvustus ei võigi pretendeerida rohkemale kui subjektiivset laadi tähelepanekute ja emotsioonide edastamisele. Jutt on suurtest ja polüfunktsionaalsetest raamatukogudest (eriti TÜR!), mille tegevusest tervikliku ülevaate saamine on raske nendelgi, kes vastavates raamatukogudes päev päeva kõrval töötavad. Vaid raamatukogude endi esindajad suudavad kõige pädevamalt oma tööd hinnata. See ilmneb TÜR-i ja EAR-i aastaraamatute igas järgnevas köites üha selgemalt. Aina rohkem arvandmeid on koondatud hästi läbimõeldud ülevaatlikesse tabelitesse. Olulisemate näitajate puhul esitatakse viimaste aastate arvandmed võrdlevalt.

Teadusraamatukogu üks olulisemaid tegevusvaldkondi on **töö kogudega** – nende täiendamine, analüüs, vahendamine lugejaile. Aastaraamatus on esitatud komplekteerimisallikate andmed: ostud, vahetus, annetused, sundeksemplar. Oluline on vahe raamatute ostudes (1997. a. andmed: TÜR - 15 190 eks., EAR - 4753 kd.), samuti annetustes (TÜR - 4492 eks., EAR - 260 kd.).

Ilmekad on andmed ka **komplekteerimise dünaamika** kohta, TÜR-is viimase viie aasta, EAR-is viimase kolme aasta lõikes. TÜR-i puhul on märgata teatud langustendentsi põhilaadide osas. 1993. aastal hangiti 35 300 eks. raamatuid, 1997 – 27 646 eks. Oluliselt on kasvanud auviste hulk: 1993 – 350 eks., 1997 – 1206 eks. Seejuures õppekogu puhul võib täheldada kasvuilminguid. Oluline eksemplaarsuse vähenemine on aset leidnud erialakogudes: 1993 – 6122 eks., 1997 – 2297 eks. See paneb mõtlema.

EAR-is võib teatud reservatsiooniga sedastada kogude kasvu põhiladide osas. Näiteks muretseti raamatuid 1995 – 7116 nim. (8616 kd.), 1997 – 8683 nim. (10 418 kd.). Jätkväljaannete puhul on vastavad arvud: 1995 – 1286 nim. (3394 eks.), 1997 – 3204 nim. (3384 eks.). Meeldiv on, et EAR-i aastaaruandes on näidatud ka raamatukogu eelarves teavikute komplekteerimisele eraldatud summa, mis on 1996 – 48% (9,48 mln.) ja 1997 – 44% (10,9 mln.).

Raamatukogu tegevuse põhinäitajate hulka kuulub ka **lugejate** arv ja koosseis. TÜR-i aastaraamatus on 1997. a. esmakordselt esitatud lugejaskonna struktuur ka diagrammi kujul. Sellest nähtub selgelt TÜR-i kui üldkasuta-

tava (rahvus)raamatukogu oluline roll. Lugejaskonnast moodustavad TÜ (ja EPMÜ) õppejõud ja üliõpilased kokku 54,6% ning muud lugejad – 39,2%.

Andmed EAR-i lugejakoosseisu kohta näitavad üliõpilaste, aga ka juhtivtöötajate ja tehnikaspetsialistide osakaalu kasvu aastast aastasse. Üle poole – 51,1% raamatukogu lugejaskonnast moodustavad üliõpilased, teadlased ja õppejõud, mis on selge tõendus EAR-i akadeemilisusest.

Raamatukogu tegevuse tulemuslikkust ei taga ainult rahaliste vahendite suurendamine, vaid ka kompetentse **personali** olemasolu, kellele neist vahendeist väärilist palka maksta. Sellega seoses võiks märkida, et kui EAR on suutnud “säilitada” 142 töötajat, siis TÜR-is on olukord tunduvalt kurvem. Aastaraamatute andmed näitavad järgmist: 1995 – 269,75 ametikohta (289 töötajat); 1996 – 232,5 ametikohta (263 töötajat); 1997 – 223,75 ametikohta (263 töötajat). Need arvud kõnelevad ise enda eest.

Lõpetuseks jääb üle soovida edu aastaraamatute koostajatele. Kordan – vaid raamatukogud ise suudavad kõige paremini oma sisulist tegevust hinnata. Tahaks loota, et aastaraamatute andmed leiavad tee ka volitatud instantsidesse ja otsustajate teadvusse.

KROONIKA

Reet Olevsoo

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING 1998. AASTAL

15. jaanuar Fr. Puksoo auhinna žürii (Mare Lott (TPÜ, esimees), Rein Saukas (TÜR), Kalju Tammaru (ERÜ, EHR), Anne Valmas (ERÜ)) koosolek
16. jaanuar Vanaraamatu toimkond esitles RR-is bibliograafiat "Vanatrükised ja haruldased raamatud XV-XIX sajandist: bibliograafiad ja trüki-kataloogid Eesti raamatukogudes"
22. jaanuar Maaraamatukogude sektsiooni koosolek Tartus
26. jaanuar Juhatuse koosolekul arutati: ERÜ 1997. a. tegevusaruannet ja 1998. a. kava, aastakoosoleku ja kõnekoosoleku "Raamatukogu haridusastutuse" ettevalmistamist; ERÜ põhikirja muutmise eelnõu; määrati ERÜ aasta- ja teenetepreemiad ning noore rahvaraamatukoguhoidja ühekordne stipendium IFLA aastakonverentsil osalemiseks
27. jaanuar Koolituse toimkonna seminar "Eriala õppekavad TPÜ infoteaduste osakonnas ja Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse kateedris raamatukogutöötajate hinnangutes" RR-is
28. jaanuar ERÜ juhatuses esinaine Anne Valmas kohtus Võrumaa Ühendusega
4. veebruar Tartumaa Kogu valis uueks juhiks Vaike Kureli
- 12.veebruar Kõnekoosolek "Raamatukogu haridusastutuse" RR-i konverentsisaalis. Esinesid Tartu Ülikooli Raamatukogu direktor Peeter Olesk, Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse spetsialist Anne Kõrge, Kuresaare Gümnaasiumi direktor Toomas Takkis, Tallinna 20. Keskkooli emakeele õpetaja Ene Liivaste
- ERÜ aastakoosolek RR-i konverentsisaalis
- RR-is avati ülevaatenäitus "Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing – 75", mida eksponeeriti seal 28. veebruarini ja TÜR-is 22. novembrist kuni 31. detsembrini
25. veebruar Juhatuses koosolekul vaadati läbi ERÜ 1998. a. eelarve projekt ning juhatuses liikmete ülesanded

ERÜ 75. aastapäeva puhul asetati künlad Aleksander Sibula, Friedrich Puksoo ning ERÜ auliikmete haudadele

Eesti Kirjastajate Liidu, Eesti Raamatukaubastajate Liidu ja ERÜ avalik pöördumine Eesti Vabariigi valitsuse poole taotlusega kehtestada Eestis registreeritud kirjastuste väljaannetele nullprotsendiline käibemaks

Kogude toimkonna koosolekul valiti uueks juhiks Lea Lumi (RR)

26. veebruar Koolituse toimkond korraldas RR-is Helene Mugasto-Johani 95. ja Hans Jürmani 75. sünnipäeva tähistamiseks ettekandekoosoleku
6. märts Raamatukoguhoidjate VII kongressi korraldustoimkonna koosolek TÜR-is
10. märts Pensionieas raamatukoguhoidjate ühenduse algatusrühma (Ester Lepik, Aita Karjatse, Linda Kask, Ivi Tingre) koosolek ERÜ büroos
11. märts Maakogude teabekirjanduse analüüsi töörühma koosolek
12. märts Raamatukoguhoidjate VII kongressi korraldustoimkonna koosolek Kultuuriministeriumis
18. märts Tartumaa Kogu külastas Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu
26. märts Rahvaraamatukogude automatiseerimise toimkonna ja RR-i ühiskonverents "Maakonna ja linna keskraamatukogude infosüsteemi loomine" RR-i konverentsisaalis
- 30.-31. märts Seminar "Raamatukogunduse aktuaalseid probleeme" RR-is. Esinesid Soome parlamendiraamatukogu direktor Tuula H Laaksovirta, Soome parlamendiraamatukogu vanemraamatukoguhoidja Virpi Johanson ja endine Soome Raamatukoguühingu tegevjuhataja Tuula Haavisto. Käsitleti raamatukogude tulevikuprobleeme, autoriõiguse küsimusi, arutleti raamatukogude rahvusvahelisuse üle ja Euroopa Liidu infoteenistuse rajamist raamatukogusse, vaadeldi raamatukogu kui asjatundlikku organisatsiooni jm. Seminarist võttis osa ligi 50 raamatukoguhoidjat teadus- ja erialaraamatukogudest
1. aprill ERÜ ja RR-i esindajate nõupidamine raamatukoguhoidja sõnastiku teemal. Peeti vajalikuks asuda sõnastiku koostamisele ERÜ egiidi all ja Kultuuriministeriumi finantseerimisel (projektijuht Kalju Tammaru)

- 6.-7. aprill Juhatuse aseesimees Kalju Tammaru ja liige Anne Valmas osalesid Peterburis IFLA raamatukoguühingute juhtimise ümarlaua seminaril "Kuidas juhtida raamatukoguühingut?". Ettekandega ERÜ taasasutamisest ja tegevusest esines Anne Valmas
6. aprill Juhatuse koosolekul täpsustati juhatuse ülesandeid, kinnitati Raamatukoguhoidjate VII kongressi toimkonna koosseis ja ERÜ eelarve, arutati raamatukogupäevade "Raamatukogu õpikeskkonna osana" korraldamist
15. aprill Raamatukogu- ja arhiivimaterjalide säilitamise toimkonna koosolek RR-is. Koosolekul arutati projekti "Raamatukogu- ja arhiivimaterjalide säilitamine ja kasutamine" mikrofilmimisega seotud küsimusi
- Eks-klubi asutamiskoosolek RR-is, osales 62 inimest. Klubi presidendiks valiti Ester Lepik, eestseisusesse Aita Karjatse, Milvi Raamat, Evi Ratassepp, Evi Rannap, Ivi Tingre ja Maara Üksti. Koosolijatele esines luulekavaga Ivi Lepik
16. aprill Rahvaraamatukogude automatiseerimise toimkonna töökoosolek Tallinna Keskraamatukogus
17. aprill Koolituse toimkonna koosolek TPÜ infoteaduste osakonna arvutiklassis
- Kooliraamatukogude sektsiooni asutamiskoosolek Tallinna Pedagoogilises Seminaris, esinaiseks valiti Ester Sõrmus (Tallinna Pedagoogilise Seminari raamatukogu juhataja)
22. aprill Maaraamatukogude sektsiooni nõupidamine Tartus
23. aprill Eks-klubi juhatuse koosolek ERÜ büroos
27. aprill Terminoloogiatoimkonna esimeheks valiti Kalju Tammaru ning sekretäriks Maris Ringvee (RR-i terminoloogiasektor)
7. mai Rahvaraamatukogude automatiseerimise toimkonna juht Jüri Järs tutvustas RR-i arvutiklassis suuremate keskraamatukogude spetsialistidele ja juhtkonnale ELNET Konsortsiumi INNOPAC-süsteemi
- 10.-12. mai Ungaris toimunud raamatukoguühingute konverentsiks "Raamatukogud 21. sajandi künnisel" koostati ERÜ-d tutvustav stendinäitus
15. mai Raamatukoguhoidjate VII kongressi korraldustoimkonna koosolek TÜR-is

20. mai Tartumaa Kogu külastas Tartu Kunstikooli raamatukogu
21. mai Juhatuse laiendatud väljasõidukoosolek Raplamaale. Käsitleti rahvaraamatukogu arengukava koostamist ning tutvuti Rapla Keskraamatukoguga ning avalike internetipunktidega Märjamaa Lasteraamatukogus, Sipa ja Varbola külaraamatukogus
27. mai Eesti Raamatu Aasta algatusgrupp kutsus Tartus kokku koosoleku, kus osalesid ERÜ juhatuse liikmed Krista Talvi, Anne Valmas ja Kalju Tammaru
- 4.-5. juuni Kogude toimkonna seminar “Maailma raamatuturg – koostöö, võrdlus, analüüs”
9. juuni Juhatuse koosolekul arutati soovitusi väikese raamatukogu arengukava koostamiseks, raamatu aasta tähistamist, Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressi ja teiste ürituste ettevalmistamist, kuulati ülevaadet ERÜ poolt esitatud rahataotlustest. Tähistati ERÜ taasasutamise 10. aastapäeva
- 12.-16. juuni Anne Valmas osales Euroopa ja Maailma Raamatukaubastajate Föderatsioonide (IBF-EBF) aastakoosolekul Stockholmis ja Helsingis
- 13.-16. juuni Kalju Tammaru esines ettekandega Läti Raamatukoguhõingu esimesel suveseminaril “Raamatukoguhoidjad: kutseala uued suunad”
16. juuni IBF-EBF aastakoosoleku väljasõiduistung Tallinnas. Kalju Tammaru tegi RR-i konverentsisaalis toimunud kohtumisel ülevaate ERÜ ja Eesti raamatukogude tegevusest
19. juuni Krista Talvi osales OÜ Teek aastakoosolekul
- 23.-25. juuni Neerutis Pariisi külas toimus kooliraamatukogude sektsiooni suveseminar “Kooliraamatukogud muutuste teel”, mille põhiteemaks oli kooliraamatukogude seadusandlus ja töökorraldus. Tutvustati ka raamatukogude arvutitarkvara
28. juuni ERÜ ja Lääne Maakonna Keskraamatukogu ühisnõupidamisel arutati raamatukogupäevade avaüritusi päevade keskuses Haapsalus
30. juuni Juhatus käis täies koosseisus notari juures ERÜ mittetulundusühingute registreerimiseks vajalikke dokumente vormistamas
- 3.-11. juuli Jõgevamaa piirkondliku ühenduse reis Põhja-Norrassa

- 13.-23. juuli Tartumaa Kogu ekskursioon Kesk-Norrasse, külastati ka Oslo Ülikooli Raamatukogu
15. juuli ERÜ aastaraamatu toimetuskolleegiumi koosolek
21. juuli Tallinna Linnakohtu registriosakond kandis ERÜ mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse
- 28.-30. juuli Lääne Maakonna Keskraamatukogu ja maaraamatukogude sektsiooni korraldatud suvelaagris Taebias tehti kokkuvõtteid maaraamatukogudes leiduva teabekirjanduse analüüsist. Laagris osalenud 40 inimesele korraldati ekskursioon Läänemaa raamatukogudesse ja A. Laikmaa Majamuuseumi
7. august Juhatus arutas Sihtasutuse "Kool 112" asutamise initsiatiivgrupi ettepanekut võtta sihtasutuse loomisest osa. Otsustati, et ERÜ osaleb asutajaliikmena sihtasutuse loomises. Sihtasutuse nõukogusse valiti ERÜ-st kooliraamatukogude sektsiooni esindaja Vaike Kurel
- Tartumaa Kogu korraldas ekskursiooni Läänemaale. Külastati Haapsalu ja Rapla raamatukogusid
12. august Jõgevamaa piirkondliku ühenduse kohtumine maakonna vallavaneatega
- Eks-klubi väljasõit Vabaõhumuuseumi Rocca al Mares, piknik ja vestlusring
- 14.-22. august Eestist võttis IFLA 64. aastakonverentsist "Informatsiooni ja kultuuri ristteel" Amsterdams osa 25 raamatukoguhoidjat
17. august Endise Kooliraamatukogude Nõukogu ja ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni juhatuse ühiskoosolekul vaagiti kooliraamatukogusid reglementeerivat seadusandlust ja selle muutmise korda
10. september Krista Talvi külastas Taani Raamatukoguhoidjate Ühingut
- 20.-21. september Vanaraamatu toimkonna väljasõidukoosolekul tutvuti Viljandi Linnaraamatukogu, Viljandi Kultuurikolledži ja muuseumiga
24. september Eks-klubi külastas Mikkel Muuseumi ning Eneseabi ja Nõustamise Keskust
25. september Liigitamise ja märksõnastamise toimkonna koosolek

25. september Raamatukoguhoidjate VII kongressi korraldustoimkonna koosolek TÜR-is
29. september Juhatuse koosolekul kuulati juhatusel liikmete ülevaadet toimkondade, sektiioonide, töörühmade tööst, analüüsi käimasolevate projektide realiseerimist; arutati raamatukogude tegevuse kooskõlastamise vajadust Eesti Raamatu Aasta tähistamisel ning ERÜ osa selles; raamatukogupäevadega seonduvaid küsimusi. Raamatukoguhoidjate VII kongressi korraldustoimkonna juht Malle Ermel tegi kokkuvõtte ettevalmistustest
30. september Bibliograafiatoimkonna laiendatud koosolekul vaagiti põhjalikult vanema eesti raamatu andmebaasi koostamisega seonduvaid probleeme. Arutati koos raamatuloolaste ja retrospektiivse rahvusbibliograafia tegijatega eestikeelse raamatu (1918 - 1944) andmebaasi loomist
8. oktoober Eks-klubi juhatusel koosolek
- 5.-12. oktoober Kogude toimkonna juhi Lea Lumi eestvedamisel sõitsid 46 raamatukogutöötajat 50. Frankfurdi raamatumessile. Toimus ekskursioon Prahasse, Frankfurdi linna- ja ülikooliraamatukogusse
- 16.-21. oktoober
Kalju Tammaru osales projekti "Kesk- ja Ida-Euroopa Autoriõiguse Kasutajate Platvorm" (*Central and Eastern Copyright User Platform: CECUP*) nõupidamisel Ljubljanas
- 20.-30. oktoober
Raamatukogupäevad "Raamatukogu õpikeskkonna osana"
20. oktoober Raamatukogupäevade avaüritused Lääne Maakonna Keskraamatukogus: kõnekoosolek "Raamatukogu õpikeskkonna osana" ja rahvaraamatukogude töötajate kirjanduse tundmise võistlus. Lindistus õhtuseks Eesti Televisiooni saateks
- 22.-23. oktoober
Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress "Raamatukogud avatud ühiskonnas" TÜR-is
22. oktoober Avati fotonäitus "Eesti raamatukogude uued kodud 1993–1998". TÜR-is eksponeeriti näitust 6. novembrini ning RR-is 10. novembrist 31. detsembrini
29. oktoober Lühiseminar "Kooliraamatukogu infosüsteemi loomine" TTÜR-is. Anti ülevaade kooliraamatukogu infosüsteemi ülesannetest ja kom-

- ponentidest. Seminari juht Jüri Järs tutvustas Micro-CDS/ISIS tarkvara
13. november RR-is toimus kooliraamatukogude sektsiooni teabepäev kooliraamatukoguhoidjatele
18. november Juhatuse laiendatud väljasõidukoosolek Virumaal
26. november Kogude toimkonna koosolekul tehti kokkuvõtteid 1998. a. tegevusest ning kavandati 1999. aasta ettevõtmisi
- 3.-4. detsember Krista Talvi ja Sirje Bärge võtsid osa Leedu Raamatukoguhoidjate Ühingu aastakoosolekust Vilniuses
8. detsember Juhatuse koosolekul kavandati ERÜ 1999. aasta põhiüritusi; kinnitati ERÜ 1998. a. aastaraamatu sisukord; arutati Hans Jürmani ettepanekut uuringu "Kogude koostis ja kasutamine (FU 3)" tegemiseks, valmistumist aasta- ja kõnekoosolekuks ning finants- ja majandusküsimusi; otsustati premeerida tublimaid töörühmade ja toimkondade juhte ning anda auliikmetele jõulutoetust
10. detsember Rahvaraamatukogude automatiseerimise toimkonna koosolek Tallinna Keskraamatukogus
12. detsember Eks-klubi jõulupidu EAR-i kohvikus
17. detsember Tartumaa Kogu jõulupidu ja muusikaõhtu

ERÜ JUHATUS

1.01.-01.03.1998

Esinaine	Anne Valmas , Eesti Akadeemiline Raamatukogu
Asetäitjad	Malle Ermel , Tartu Ülikooli Raamatukogu Kalju Tammaru , Eesti Hoiuraamatukogu
Liikmed	Jüri Järs , Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu Maire Killar , Viljandi Linnaraamatukogu Aira Lepik , Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakond Anu Nestor , Eesti Akadeemiline Raamatukogu Ilme Sepp , Lääne Maakonna Keskraamatukogu Meeli Veskus , Aruküla raamatukogu
Liikmekandidaadid	Mari Sibul , Eesti Rahvusraamatukogu Ivi Tingre , OÜ Teek

01.03-31.12.1998

Esinaine	Krista Talvi , Eesti Rahvusraamatukogu
Asetäitjad	Malle Ermel , Tartu Ülikooli Raamatukogu Kalju Tammaru , Eesti Hoiuraamatukogu

Liikmed	Jüri Järs , Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu Sirje Bärg , Kose-Uuemõisa raamatukogu Mare Ektermann , Lääne Maakonna Keskraamatukogu Katrin Niklus , Rapla Keskraamatukogu Katrin Gottlob , Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu
Liikmekandidaadid	Anne Valmas , Eesti Akadeemiline Raamatukogu Aive Alamaa , Tallinna Keskraamatukogu

AASTAKOOSOLEK

Koosolekul oli kohal 201 ERÜ liiget. Lisaks tavapärasele päevakorraale (aastakokkuvõtte, finantsaruande, järgmise aasta kavade kinnitamine jm.) võeti vastu ERÜ põhikirja uus redaktsioon, mis on kooskõlas mittetulundusühingute seadusega ning ühineti Eesti Kirjastuste Liidu algatatud pöördumisega valitsusele, kehtestada nullprotsendiline käibemaks kõigile Eestis registreeritud kirjastuste poolt väljaantud trükistele.

Anti üle ERÜ aastapreemia ja teenetepreemiad ning tänukirjad aktiivsetele ERÜ liikmetele, otsustati saata tervitused Eesti Vabariigi kõrgete autasude saajatele Vaime Kaburile, Ingrid Erilaiule, Tõnu Karmale ja Endel Arujale.

Jaana Koppelile (Jõgeva Linnaraamatukogu) anti üle ERÜ noore spetsialisti ühekordne stipendium osavõtuks IFLA aastakoosolekust Amsterdamis.

Juhatuse esinaiseks valiti Krista Talvi ja liikmeteks Sirje Bärg, Mare Ektermann, Katrin Gottlob, Katrin Niklus, Anne Valmas.

Päev lõppes piduliku ja meeleoluka koosviibimisega Mustpeade Majas, kus esines Eesti Meestelaulu Seltsi Tallinna meeskoor Kuno Arengu juhatusel.

PREEMIAD JA AUHINNAD

ERÜ aastapreemiad

ERÜ juhatus otsustas juubeliaastal anda välja kolm preemiat:

Maare Kümnik , Tartu Ülikooli Raamatukogu	aastapreemia
Asta Leiten , Laiuse külaraamatukogu	teenetepreemia
Tamara Lukka , Narva Keskraamatukogu	teenetepreemia

Friedrich Puksoo auhind

1998. aastal ilmunud tööde eest sai **Fr. Puksoo auhinna** ja rahalise preemia koguteose "Tarto maa rahwa Näddali-Leht: uurimusi ja allikmaterjale" koostaja ja üks autor Tõnu Tannberg. Žürii hindas ka teisi raamatus avaldatud kirjutiste autoreid. Need olid: Juhan Peegel, Sergei Issakov, Jaak Peebo ja valikbibliograafia koostaja Merike Kiipus.

Tunnustuse pälvisid veel bibliograafia "Eduard Tubin" koostaja Valve Jürisson ja Ljudmila Dubjeva artiklite eest Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogidest.

ERÜ TRÜKISÕNAS

1. **Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 1997** / ERÜ, Eesti Kirjandusmuuseum ; [toim.: Mihkel Volt (koost. ja üldtoim.), Linda Kask jt.]. Tartu, 1998. 160 lk. (Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat ; 9). Artiklite kokkuv. ingl. k. Bibl. artiklite lõpus.
2. **Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress "Raamatukogud avatud ühiskonnas"** 22.-23. oktoobril 1998. a. Tartus : ettekannete kokkuvõtted / ERÜ, TÜR. Tartu, 1998.
3. **Helene Johani** : personaalnimestik. Valik elukäigu daatumeist / ERÜ ; kokku pannud Kalju Tammaru. Tallinn, 1998. 55 lk. : ill.
4. **Aaviksoo, Jaak**. Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressile // Raamatukogu (1998) 6, lk. 40.
5. **Ainz, Anne**. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing : bibliograafia toimkond // Raamatukogu (1998) 5, lk. 41.
6. **Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressi osavõtjailt avalikkusele** // Raamatukogu (1998) 6, lk. 39.
7. **Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing** : [ERÜ juhatuse ja toimkondade tegevusest märtsis ja aprillis] // Raamatukogu (1998) 3, lk. 37-38.
8. **Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing** : aastakoosolek : [ka ERÜ juhatuse ja toimkondade tegevusest jaanuaris ja veebruaris] // Raamatukogu (1998) 2, lk. 37-38.
9. **Enok, Rutt**. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing : rahvaraamatukogude sektsioon // Raamatukogu (1998) 6, lk. 36-37.
10. **ERÜ kooliraamatukogude sektsioon tegutseb** // Raamatukogu (1998) 4, lk. 40-41.
11. **Jensen, Ilma**. ERÜ aastakoosolek Tallinnas // Nädaline (1998) 28. märts, lk. 9.
12. **Kask, Linda ; Olevsoo, Reet**. Lapseeast väljas? : kümme aastat Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu taasloomisest // Raamatukogu (1998) 1, lk. 29-31. Kokkuv. ingl. k.
13. **Kooliraamatukogud on ühinemas** // Õpetajate Leht (1998) 15. mai, lk. 13. Allk.: ERÜ kooliraamatukogude sektsioon.
14. **Käosaar, Valke**. Tunnustus Jõgevamaa raamatukogutöötajatele : [ERÜ aastakoosolekul tunnustati ka Jõgevamaa töötajaid] // Vooremaa (1998) 19. veebr., lk. 3.
15. **Liivamets, Maire**. Harjutamine teeb meistriks : [ERÜ kõnekoosolekust "Raamatukogu haridusasutusena"] // Raamatukogu (1998) 2, lk. 39.
16. **Lumi, Lea**. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing : kogude toimkonnas // Raamatukogu (1998) 5, lk. 42.
17. **Pals, Urve**. Raamatukoguhoidjad tulevad Tartusse : [VII kongressist] // Tartu (1998) 21. okt., lk. 4. Ajal. "Postimees" lisa.
18. **Raamatukogude ühing sai juhatuse** : [kooliraamatukogude sektsiooni Pärnu mk. juhatus : sõnum] // Pärnu Postimees (1998) 14. mai, lk. 3.
19. **Raamatukogupäevad** : [sõnum] // Sirp (1998) 23. okt., lk. 4.

20. **"Raamatukoguraamat 1998"** : [sõnum] // Raamatukogu (1998) 6, lk. 39. Allk.: ERÜ büroo.
21. **Sepp, Aivi**. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing : [koolitustoimkonnas] // Raamatukogu (1998) 5, lk. 43.
22. **Sildre, Urve**. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing : vanaraamatu toimkonnas // Raamatukogu (1998) 5, lk. 44.
23. **Sõrmus, Ester**. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing : kooliraamatukogude sektsioon // Raamatukogu (1998) 6, lk. 37.
24. **Tammaru, Kalju**. Autoriõiguse ja teiste juriidiliste küsimuste komitee. CECUP : [projektis osaleb ka ERÜ] // Raamatukogu (1998) 5, lk. 44.
25. **Tammaru, Kalju**. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing : terminoloogiatoimkonnas // Raamatukogu (1998) 5, lk. 42.
26. **Tarik, Elle**. Maakogude toimkonnas : [komplekteerimisest] // Raamatukogu (1998) 4, lk. 42.
27. **Truu, Tiia**. 50 Eesti raamatukogutöötajat käisid Raplas ja maakonnas : [ERÜ juhatause laiendatud väljasõidukoosolek "Raamatukogu arengukava koostamine"] // Nädaline (1998) 26. mai, lk. 6.
28. **Tõnnov, Urve**. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing : teadusraamatukogude sektsioon // Raamatukogu (1998) 6, lk. 37-38.

EESTI RAAMATUKOGUDE 80 AASTAT

NÄITUSED 12.02.-31.12.1998

Rahvusraamatukogu algatusel ja juhtimisel teoksaanud Eesti raamatukogude ühisprojekt, tähistamaks Eesti Vabariigi 80. sünnipäeva ja Eesti Rahvusraamatukogu asutamise 80. aastapäeva.

Näitused olid eksponeeritud Eesti Rahvusraamatukogu V korrusel. Projekti juht oli Kersti Tiik, RR-i näituste osakonna juhataja, koordinaator Krista Talvi, täienduskoolituse peaspetsialist

- 12.-28. veebruar "Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing – 75"
Eesti Akadeemiline Raamatukogu, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu büroo
- 5.-28. märts "Raamatukogu- ja infotöötajate koolitus Tallinnas ja Viljandis"
*Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakond
Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse kateeder*
- 1.-25. aprill "Lapse lugemine Eesti riigis"
Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus
- 4.-30. mai "Tartu Ülikooli Raamatukogu Eesti kultuuriloos"
Tartu Ülikooli Raamatukogu
- 4.-27. juuni "Olnu. Olev. Tulev"
Eesti Akadeemiline Raamatukogu
- 1.-31. juuli "Raamatukoguhoidja ja tema elukutse ilu ning võlu"
Eesti Meditsiiniraamatukogu
- 4.-26. september "Rahvaraamatukogud – kultuurikandjad ja -säilitajad"
Tallinna Keskraamatukogu, Tartu Linna ja Maakonna Keskraamatukogu, Narva Keskraamatukogu, Saare Maakonna Keskraamatukogu, Viljandi Linnaraamatukogu, Võrumaa Keskraamatukogu, Valga Keskraamatukogu, Lääne Maakonna Keskraamatukogu
- 6.-31. oktoober "Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu arengulugu ja publikatsioonid (1919-1998)", *TTÜR*
"Eesti Patendiraamatukogu 1992-1997", *EPR*
"Eesti Standardiraamatukogu 1992-1997", *ESR*
10. november-
31. detsember "Eesti Rahvusraamatukogu ehituslugu", *RR*
"Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiviraamatukogu algusaastatel 1909-1940", *KMAR*
"Eesti raamatukogude uued kodud 1993-1998",
ERÜ büroo

ELNET KONSORTSIUM 1998. AASTAL

1998. aasta kohta võib Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsium öelda – pingutused on hakanud andma nähtavaid, igapäevasesse töösse ulatuvaid tulemusi.

Kalender:

Veebruar	- INNOPAC-i koolitus (komplekteerimine ja laenutus)
	- teadusraamatukogude talveseminar Käärikul
Märts	- INNOPAC-i koolitus (laenutus ja perioodika)
Aprill	- alustati läbirääkimisi Eesti Informaatikakeskusega 1998. a. riigieelarvevahendite kulutamiseks
Mai	- <i>Andrew W. Mellon Foundation</i> -i esindaja Richard E. Quandt'i visiit Eestisse
	- INNOPAC-i koolitus
	- <i>Innovative User Group</i> aastakoosolek Nashville'is, USA-s (ELNET-i esindaja A.Tamme)
August	- teadusraamatukogude suveseminar Ojaäärsel
September	- INNOPAC-i lisakoolitus
Oktoober	- Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress Tartus. ELNET-i külalised: Richard E. Quandt (<i>Andrew W. Mellon Foundation</i>), Robert Walton, Mark Carden (<i>Innovative Interfaces, Inc.</i>)
November	- andmebaasi lõplik laadimine
	- <i>Andrew W. Mellon Foundation</i> andis stipendiumi 165 000 \$ Eesti Rahvusbibliograafia 1945-1993 konverteerimiseks
Detsember	- laenutusandmete ülekandmine; süsteemi tegeliku kasutuse algus; 1999. aasta algusest alustatakse Rahvusraamatukogus tööd INNOPAC-is täies mahus, Tartu Ülikooli Raamatukogus ja Akadeemilises Raamatukogus ainult kataloogitakse uues süsteemis
	- <i>Open Society Institute</i> /Avatud Eesti Fondi stipendium 100 000 \$ Eesti Rahvusbibliograafia 1980-1993 konverteerimiseks

Peaesmärk – teadusraamatukogude ühtse infosüsteemi käivitamine – täideti. Lisaks toimus märgatav edenemine andmebaaside täiendamise suunas: 1998. aastal taotletud ja eraldatud, kuid mitmeks aastaks mõeldud *Andrew W. Mellon Foundation*'i ja Avatud Eesti Fondi stipendiumide rakendamine võimaldab konverteerida olulise osa kaasaegsest eesti materjalist (raamat ja perioodika 1945-1993). Kavas on ka varasemate rahvusbibliograafia osade konversioon hiljemalt 2001. aasta lõpuks. Lisaks tööle ühiste bibliograafiliste andmete loomisel ja haldamisel astuti mitu olulist sammu ka komplekteerimise koordineerimise ning trükiste ja andmebaaside ühise soetamise suunas.

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHINGU LIIKMED

31. detsembril 1998. aastal

Territoriaalselt ülesehitatud nimekirjas
esitatakse liikme ees- ja perekonnanimi, töökoht
ja ERÜ-sse astumise kuupäev

HARJUMAA

1. Ljudmila	Antonova	Harju Maakonnaraamatukogu	25.05.95
2. Mall	Aunver	Harju Maakonnaraamatukogu	25.09.92
3. Sirje	Bärg	Kose-Uuemõisa raamatukogu	08.12.88
4. Leili	Eesmäe	Harju Maakonnaraamatukogu	29.06.89
5. Rutt	Enok	Harju Maakonnaraamatukogu	21.11.89
6. Merle	Hansen	Harju Maakonnaraamatukogu	15.05.95
7. Kaja	Hõimoja	Harju Maakonnaraamatukogu	29.06.89
8. Heljo	Järvelaid	Kose raamatukogu	09.06.88
9. Ann	Järvsoo	Alavere Põhikooli raamatukogu	16.03.89
10. Tiina	Kaldur	Harju Maakonnaraamatukogu	06.05.91
11. Ilse	Kenapea	Harju Maakonnaraamatukogu	05.12.90
12. Anne	Kepnik	Jüri raamatukogu	10.09.96
13. Lea	Kepnik	Harju Maakonnaraamatukogu	07.05.91
14. Silvi	Keridon	Kehra Keskkooli raamatukogu	02.11.89
15. Elfriede	Kristal	pensionär	21.12.88
16. Sirje	Kruusement	Raasiku raamatukogu	30.01.96
17. Malle	Kägu	Harju Maakonnaraamatukogu	09.05.97
18. Ene	Kütt	Paldiski linnaraamatukogu	02.05.91
19. Tagmar	Lehtme	Harju Maakonnaraamatukogu	15.05.95
20. Riine	Maastik	Jüri Gümnaasiumi raamatukogu	10.09.96
21. Annela	Meejärv	Jüri raamatukogu	10.09.96
22. Eela	Meriniit	Harju Maakonnaraamatukogu	12.12.90
23. Liia	Oll	Kose raamatukogu	25.09.92
24. Anne-Liis	Pitkänen	Harjumaa Muuseum	05.12.90
25. Eha	Podgornova	Raasiku raamatukogu	25.10.94
26. Eva	Puusepp	Pikavere raamatukogu	30.01.96
27. Reet	Raudkepp	Vaida raamatukogu	09.06.88
28. Helve	Rehepapp	Keila Gümnaasiumi raamatukogu	18.10.89
29. Taie	Saar	Kiili raamatukogu	12.09.89
30. Sirje	Sillaste	Ardu Põhikooli raamatukogu	21.12.88
31. Anne	Sokko	Harju Maakonnaraamatukogu	30.06.89
32. Eha	Valdma	Alansi raamatukogu	08.12.88

HIUMAA

33. Vilge	Elmi	Käina raamatukogu	09.11.88
34. Riina	Jesmin	Kärdla Keskraamatukogu	09.11.88
35. Ene	Kiil	Kärdla Keskraamatukogu	09.06.88
36. Lembi	Lahemaa	Kärdla Keskraamatukogu	09.11.88
37. Kadri	Lauri	Kärdla Keskraamatukogu	09.11.88
38. Edel	Reino	Kärdla Keskraamatukogu	09.11.88
39. Ester	Teppart	Männamaa raamatukogu	13.05.95
40. Maili	Uibo	Käina raamatukogu	09.11.88

IDA-VIRUMAA

41. Vally	Kallik	Jõhvi Linna Keskraamatukogu	20.12.94
42. Ene	Karm	Jõhvi Linna Keskraamatukogu	29.01.90
43. Anne	Kippar	Jõhvi Linna Keskraamatukogu	16.12.96
44. Koidu	Leppik	Soonurme raamatukogu	16.12.96
45. Sirje	Malmet	Jõhvi Linna Keskraamatukogu	16.01.92

46. Aime	Olvik	Varja raamatukogu	20.12.89
47. Kadri	Peep	Ulvi raamatukogu	20.12.89
48. Lea	Rand	Toila raamatukogu	14.01.98
49. Ege	Roosimägi	Pagari raamatukogu	15.12.88
50. Ingrid	Spitz	Jõhvi Linna Keskraamatukogu	29.01.90
51. Kai	Tark	Jõhvi Linna Keskraamatukogu	10.01.90
52. Kai	Timusk	Jõhvi Linna Keskraamatukogu	10.01.90
53. Laidi	Tinnuri	Erra raamatukogu	20.12.89
54. Pille	Tropp	Maidla raamatukogu	15.12.88
55. Kiira	Tverdova	Jõhvi Linna Keskraamatukogu	16.01.90
56. Anne	Valdru	Sonda raamatukogu	20.12.89
57. Hille	Väljaotsa	Iisaku raamatukogu	15.12.88

JÕGEVAMAA

58. Marika	Aavasalu	Kuremaa raamatukogu	23.11.88
59. Maret	Hurt	Vägeva raamatukogu	18.06.92
60. Heli	Järv	Jõgeva Linnaraamatukogu	29.09.95
61. Jaana	Koppel	Siimusti raamatukogu	28.06.95
62. Tiina	Kull	Adavere raamatukogu	23.11.88
63. Asta	Leiten	Laiuse raamatukogu	23.11.88
64. Made	Metsar	Jõgeva Linnaraamatukogu	03.02.97
65. Tiina	Mihhailov	Siimusti raamatukogu	11.01.96
66. Mare	Nahk	Palamuse raamatukogu	05.01.89
67. Sirje	Narits	Jõgeva Linnaraamatukogu	23.11.88
68. Piret	Narits	Jõgeva Linnaraamatukogu	19.09.98
69. Vaike	Oro	Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu	09.06.88
70. Tiit	Pihlakas	Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu	09.06.88
71. Riina	Reinthal	Saare raamatukogu	09.06.88
72. Rutt	Rimmel	Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu	06.02.98
73. Silvi	Tenno	Lustivere raamatukogu	23.11.88
74. Monika	Urb	Jõgeva Linnaraamatukogu	19.08.98
75. Anne	Ütt	Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu	16.03.89
76. Sirje	Ütt	Jõgeva Linnaraamatukogu	03.02.97

JÄRVAMAA

77. Viivi	Kallasaru	Koeru raamatukogu	03.07.89
78. Valve	Kanter	pensionär	22.12.88
79. Malle	Kull	Järvamaa Keskraamatukogu	09.06.88
80. Ene	Lõõnik	Aravete raamatukogu	08.10.98
81. Vaike	Mändma	Türi Gümnaasiumi raamatukogu	28.05.97
82. Mare	Nurmsalu	Koigi raamatukogu	10.02.89
83. Miine	Reisenbuk	Kärvete raamatukogu	10.02.89
84. Ly	Vihtol	Vao raamatukogu	10.02.89
85. Alma	Vile	Lehtse raamatukogu	09.06.88

KOHTLA-JÄRVE

86. Anu	Aarlaid	Kiviõli Lasteraamatukogu	12.10.88
87. Aime	Aarmaa	Kohtla-Järve Keskraamatukogu	23.09.94
88. Lillian	Amelkina	Ahtme lasteraamatukogu	01.10.93
89. Nadežda	Arikainen	Kohtla-Järve lasteraamatukogu	12.10.88

90.	Lidia	Hallik	Kohtla-Järve Keskraamatukogu	20.10.95
91.	Tiiu	Hindriks	Kohtla-Järve Keskraamatukogu	09.06.88
92.	Hilja	Krumm	Püssi linnaraamatukogu	12.10.88
93.	Maire	Lillepea	Sompa raamatukogu	06.10.88
94.	Elvi	Niinep	Kohtla-Järve lasteraamatukogu	09.11.88
95.	Niina	Petruhhina	Ahtme lasteraamatukogu	07.10.88
96.	Helle	Saarest	Kohtla-Järve Keskraamatukogu	15.09.88
97.	Heliko	Sajor	Ahtme lasteraamatukogu	03.11.88
98.	Riina	Suuban	Kohtla-Järve Keskraamatukogu	27.09.88
99.	Evi	Tolsa	Kiviõli lasteraamatukogu	09.06.88
100.	Diina	Toomik	Kohtla-Järve Keskraamatukogu	15.09.88
101.	Sirje	Undusk	Kohtla-Järve Keskraamatukogu	15.09.88

LÄÄNEMAA

102.	Kristi	Alaküla	Lääne Maakonna Keskraamatukogu	26.01.89
103.	Mare	Ektermann	Lääne Maakonna Keskraamatukogu	20.01.89
104.	Sirvi	Eslas	Lääne Maakonna Keskraamatukogu	20.01.89
105.	Heli	Liiva	Nõva raamatukogu	14.05.95
106.	Saima	Maide	Oru raamatukogu	24.01.89
107.	Lea	Pett	Lääne Maakonna Keskraamatukogu	25.01.89
108.	Erika	Ruban	Lääne Maakonna Keskraamatukogu	26.01.89
109.	Ilme	Sepp	Lääne Maakonna Keskraamatukogu	13.02.94
110.	Viiu	Sinisaar	pensionär	24.01.89
111.	Helen	Voogla	Kõmsi raamatukogu	24.01.89

LÄÄNE-VIRUMAA

112.	Laidi	Bild	Sõmeru raamatukogu	25.03.98
113.	Kersti	Burk	Tapa lasteraamatukogu	13.02.91
114.	Liisa	Düüna	Lääne-Virumaa Keskraamatukogu	09.06.88
115.	Raili	Elmest	Tamsalu raamatukogu	11.10.88
116.	Kai	Jaansen	Salla raamatukogu	08.02.95
117.	Milvi	Jõeots	Saksi raamatukogu	11.10.88
118.	Kaidi	Kalle	Hulja raamatukogu	15.10.93
119.	Karin	Kiik	Väike-Maarja Gümnaasium	08.04.98
120.	Aime	Kinnep	Rakke raamatukogu	09.06.88
121.	Eda	Kivimaa	Kadrina Keskkool	08.04.98
122.	Liina	Kompus	Lääne-Virumaa Keskraamatukogu	15.10.93
123.	Ere	Käärmaa	Tapa raamatukogu	11.10.90
124.	Reet	Kütt	Koolimäe raamatukogu	11.10.90
125.	Lea	Lehtmets	Lääne-Virumaa Keskraamatukogu	10.02.92
126.	Evi	Märs	Lääne-Virumaa Keskraamatukogu	11.10.88
127.	Helle	Pikkoja	Uhtna raamatukogu	11.10.88
128.	Anne	Pilipenko	Lepna raamatukogu	11.10.90
129.	Laura	Päabus	Võsupere raamatukogu	15.10.93
130.	Irma	Raatma	Rakvere 1.Keskkooli raamatukogu	16.03.89
131.	Ulvi	Rembel	Vinni-Pajusti Gümnaasiumi raamatukogu	08.04.98
132.	Annika	Schumann	Kadila raamatukogu	11.10.90
133.	Selma	Seppas	Vohnja raamatukogu	11.10.88
134.	Tiia	Sihvart	Rakvere Reaalgümnaasiumi raamatukogu	07.04.98
135.	Reet	Tomband	Lääne-Virumaa Keskraamatukogu	21.09.90
136.	Riina	Tülli	Simuna raamatukogu	09.06.88

137. Liivi	Uutma	Lääne-Virumaa Keskraamatukogu	21.09.90
138. Heli	Vehik	Lääne-Virumaa Keskraamatukogu	11.10.88

NARVA

139. Natalja	Agafonova	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
140. Elga	Beljavskaja	Narva Eesti Gümnaasium	09.02.96
141. Natalja	Belotšerkovskaja	Narva Keskraamatukogu	13.02.95
142. Marina	Bojarintseva	Kreenholmi raamatukogu	28.02.96
143. Maija	Bosiokas	Narva Keskraamatukogu	16.02.95
144. Ingrid	Erilaid	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
145. Jelena	Fjodorova	Energeetikute kooli raamatukogu	09.02.96
146. Olga	Frolova	Narva Keskraamatukogu	09.02.96
147. Ljudmila	Gnidenko	Narva Keskraamatukogu	09.02.96
148. Ljudmila	Hahhajeve	Kreenholmi raamatukogu	28.08.96
149. Galina	Horina	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
150. Tatjana	Iotšine	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
151. Tatjana	Karpenko	Narva Keskraamatukogu	07.02.95
152. Larissa	Kovaljova	Paju Keskkooli raamatukogu	14.02.96
153. Tatjana	Krivolap	Narva Keskraamatukogu	07.02.95
154. Svetlana	Kulpina	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
155. Ljudmila	Kurtšanova	Narva Keskraamatukogu	28.02.96
156. Margarita	Kuznetsova	Narva Keskraamatukogu	09.02.95
157. Olga	Kvitenko	Narva Keskraamatukogu	07.02.95
158. Valentina	Levitševa	Narva Keskraamatukogu	07.02.95
159. Tamara	Lukka	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
160. Margarita	Majevsckaja	Narva Keskraamatukogu	07.02.95
161. Nadežda	Meleševa	Kreenholmi raamatukogu	28.02.96
162. Nadežda	Mets	Narva Keskraamatukogu	06.05.98
163. Tatjana	Mihhailova	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
164. Veronika	Nikitina	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
165. Anna	Orjupina	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
166. Margarita	Paukson	Narva Keskraamatukogu	07.02.95
167. Valentina	Pestrikova	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
168. Larissa	Petrova	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
169. Natalja	Petrovskaja	Narva Keskraamatukogu	12.02.95
170. Olga	Plamenevskaja	Narva Keskraamatukogu	04.03.98
171. Viktoria	Popkova	Narva Keskraamatukogu	27.08.96
172. Irina	Rattik	Narva Keskraamatukogu	04.03.98
173. Jelena	Serdjukova	Kreenholmi raamatukogu	28.02.96
174. Ljudmila	Skorodumova	Narva Keskraamatukogu	07.02.95
175. Tatjana	Solodova	Paju Keskkooli raamatukogu	14.02.96
176. Niina	Spiridonova	Narva-Jõesuu linnaraamatukogu	26.02.96
177. Vatslava	Stepanova	Narva Keskraamatukogu	07.02.95
178. Svetlana	Stepanova	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
179. Svetlana	Šeršnjova	Kreenholmi raamatukogu	28.02.96
180. Aime	Zahharova	Narva-Jõesuu linnaraamatukogu	26.02.96
181. Tatjana	Tokareva	Kreenholmi Keskkooli raamatukogu	09.02.96
182. Olga	Vassiljeva	Narva Keskraamatukogu	06.02.95
183. Tamara	Velitško	Narva Keskraamatukogu	26.02.96
184. Svetlana	Vološina	Narva Keskraamatukogu	04.03.98

PÖLVAMAA

185. Tiina	Hoop	Saverna raamatukogu	15.05.95
186. Anni	Iljina	Kauksi raamatukogu	22.09.88
187. Reet	Kappo	Põlva Keskraamatukogu	09.06.88
188. Kiira	Kazakova	Räpina raamatukogu	20.05.95
189. Aili	Kolsar	Põlva Keskraamatukogu	06.10.88
190. Mall	Kõpp	Vastse-Kuuste raamatukogu	26.10.88
191. Külli	Ots	Põlva Keskraamatukogu	09.06.88
192. Eda	Pettai	Põlva Keskraamatukogu	22.09.88
193. Elsa	Raadla	Põlva Keskraamatukogu	06.10.88
194. Niine	Rattik	Maaritsa raamatukogu	22.09.88
195. Helju	Seene	Ahja raamatukogu	22.09.88
196. Helve	Sreiberg	Linte raamatukogu	22.09.88

PÄRNU LINN

197. Saima	Andla	Pärnu Keskraamatukogu	01.11.89
198. Ljudmilla	Durmanenko	Pärnu Keskraamatukogu	16.11.89
199. Reet	Gordon	Pärnu Keskraamatukogu	01.11.89
200. Siiri	Haugas	Pärnu Keskraamatukogu	12.03.93
201. Ilme	Miilimaa	Pärnu Keskraamatukogu	02.08.93
202. Asta	Männiku	Pärnu Keskraamatukogu	01.10.97
203. Marika	Palu	Pärnu Keskraamatukogu	12.08.98
204. Signe	Peeker	Pärnu Keskraamatukogu	09.10.97
205. Hannely	Raestu	Pärnu Keskraamatukogu	12.08.09
206. Sirje	Ristikivi	Raeküla raamatukogu	20.11.89
207. Ene	Roost	Pärnu Keskraamatukogu	16.11.89
208. Heinike	Sinijärv	Pärnu Keskraamatukogu	13.10.93
209. Monika	Stimmer	Pärnu Keskraamatukogu	23.09.94
210. Maie	Sutt	Pärnu Keskraamatukogu	16.11.89
211. Leida	Talts	Pärnu Keskraamatukogu	01.11.89
212. Kadi	Taremaa	Pärnu Keskraamatukogu	16.11.89
213. Lyyli	Virkus	Raeküla raamatukogu	20.11.89
214. Krista	Visas	Pärnu Keskraamatukogu	01.10.97
215. Tiit	Vodja	Pärnu Keskraamatukogu	16.11.89

PÄRNUMAA

216. Kai	Ein	Kabli raamatukogu	05.05.98
217. Lenna	Eliste	Pärnu Keskraamatukogu	23.04.90
218. Liia	Gentalen	Lavassaare raamatukogu	24.04.90
219. Reedi	Hansen	Pärnu Keskraamatukogu	24.02.90
220. Marie	Iir	Massiaru raamatukogu	08.01.91
221. Viiu	Juurikas	Jõesuu raamatukogu	15.03.94
222. Ene	Kaldoja	Pärnu Keskraamatukogu	24.04.90
223. Ester	Kerge	Pärnu-Jaagupi raamatukogu	15.03.89
224. Liivia	Koolme	Urge raamatukogu	10.05.91
225. Marika	Kukk	Paikuse raamatukogu	24.04.90
226. Evi	Laarents	Treimani raamatukogu	05.05.98
227. Mari	Nuut	Vändra Keskkooli raamatukogu	09.06.88
228. Malle	Pajo	Are raamatukogu	14.10.97
229. Hiie	Piirsalu	Vändra raamatukogu	09.06.88

230. Silvi	Pilvet	Allikukivi raamatukogu	02.07.97
231. Ene	Pärkma	Sindi Linnaraamatukogu	05.05.97
232. Lea	Rannik	Tõstamaa raamatukogu	14.10.97
233. Piret	Reili	Audru raamatukogu	05.05.98
234. Pille	Ristimets	Jõõpre raamatukogu	24.04.90
235. Marika	Ruberg	Vändra raamatukogu	14.10.97
236. Koidu	Tammepõld	Vändra raamatukogu	09.06.88
237. Tiiu	Tammer	Lindi raamatukogu	30.05.97
238. Signe	Tetsmann	Saulepi raamatukogu	30.05.97
239. Ene	Tiismaa	Sauga raamatukogu	30.05.97
240. Ülle	Toomla	Võiste raamatukogu	07.10.91

RAPLAMA

241. Luule	Bortnikova	Valtu raamatukogu	27.09.95
242. Ilma	Jensen	Kaiu raamatukogu	26.10.89
243. Jutta	Jukk	Keava raamatukogu	26.10.89
244. Taimi	Jürgens	Rapla Keskraamatukogu	28.10.91
245. Ilvi	Laidna	Rapla Keskraamatukogu	26.10.89
246. Rita	Merekivi	Järvakandi Aleviraamatukogu	27.09.96
247. Katrin	Niklus	Rapla Keskraamatukogu	13.12.89
248. Mai	Sipelgas	Kivi-Vigala raamatukogu	20.02.93
249. Natalia	Sõrmus	Kehtna Kõrgema Põllumajanduskooli raamatukogu	09.06.88
250. Mare Ülemaantee		Vana-Vigala raamatukogu	26.11.97

SAAREMAA

251. Maide	Ellik	Sakla raamatukogu	19.10.88
252. Ave	Janu	Saare Maakonna Keskraamatukogu	10.05.94
253. Maret	Kaju	Kihelkonna raamatukogu	19.10.88
254. Eve	Kula	Kõrkvere raamatukogu	19.10.88
255. Elna	Ots	Orissaare raamatukogu	09.06.88
256. Maire	Rauk	Saare Maakonna Keskraamatukogu	19.01.95
257. Palmi	Vaba	Tagavere raamatukogu	15.03.89
258. Anu	Vahter	Saare Maakonna Keskraamatukogu	08.04.98
259. Liilia	Virves	Saare Maakonna Keskraamatukogu	19.01.95

SILLAMÄE

260. Elviira	Sidorova	Sillamäe Keskraamatukogu	11.01.93
--------------	----------	--------------------------	----------

TALLINN

261. Svea	Aabreldaal	Eesti Rahvusraamatukogu	30.03.98
262. Liivi	Aarma	TPÜ infoteaduste osakond	14.12.98
263. Marje	Aasmets	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	09.06.88
264. Mare	Abner	Eesti Meditsiiniraamatukogu	04.12.88
265. Anne	Ainz	Eesti Rahvusraamatukogu	06.02.90
266. Aive	Alamaa	Tallinna Keskraamatukogu	09.06.88
267. Katrin	Andresen	Tallinna Keskraamatukogu	03.11.89
268. Janne	Andresoo	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
269. Endel	Annus	Eesti Akadeemiline Raamatukogu, ERÜ auliige	07.02.96

270. Tiiu	Arhipenko	Tallinna Keskraamatukogu	09.06.88
271. Reet	Artemjev	Tallinna Keskraamatukogu	08.09.89
272. Rein	Aru	Eesti Rahvusraamatukogu	14.12.88
273. Ivi	Eenmaa	Tallinna Linnavalitsus	09.06.88
274. Liina	Enok	Eesti Rahvusraamatukogu	30.03.98
275. Toomas	Etverk	OÜ Teek	09.06.88
276. Siivi	Frey	Eesti Rahvusraamatukogu	01.06.95
277. Aurika	Gergeleži	Eesti Rahvusraamatukogu	08.02.93
278. Katrin	Gottlob	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu	24.01.96
279. Maie	Gross	TPÜ Naisuuringute Keskus	09.06.88
280. Marika	Haamre	Eesti Meditsiiniraamatukogu	18.10.94
281. Ruth	Hiie	Eesti Rahvusraamatukogu	25.02.94
282. Milvi	Hiimets	Eesti Tõlkide ja Tõlkijate Liit	02.03.93
283. Kaie	Holm	Tallinna Keskraamatukogu	09.01.96
284. Mare	Horma	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	01.09.88
285. Meelis	Ideon	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu	09.06.88
286. Anu	Iho	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu	20.03.97
287. Iive	Jagomägi	pensionär	09.06.88
288. Jüri	Järs	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu	09.06.88
289. Hans	Jürman	pensionär, ERÜ auliige	09.06.88
290. Imbi	Kaasik	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu	29.05.98
291. Vaime	Kabur	pensionär, ERÜ auliige	25.10.94
292. Karin	Kaevats	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	09.06.88
293. Virve	Kaints	Eesti Meditsiiniraamatukogu	08.12.88
294. Maria	Kalentsits	Eesti Mereinstituudi Raamatukogu	25.11.98
295. Mari	Kalvik	pensionär	09.06.88
296. Juta	Kaps	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	20.09.93
297. Aita	Karjatse	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	09.06.88
298. Linda	Kask	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	09.06.88
299. Anu	Kehman	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	07.09.88
300. Ume	Kelam	Eesti Rahvusraamatukogu	21.01.94
301. Vallo	Kelder	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	20.09.93
302. Konrad	Kikas	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu	26.02.97
303. Kersti	Kikkas	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu	05.03.91
304. Arda-Maria	Kirsell	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	20.10.88
305. Aivi	Kiviloo	Tallinna Keskraamatukogu	12.12.97
306. Anne	Klaassen	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	16.09.93
307. Maret-Ene	Klaus	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	21.09.93
308. Helle	Klementi	Eesti Rahvusraamatukogu	21.09.93
309. Kaie	Kliimann	Tallinna Keskraamatukogu	05.01.90
310. Gerda	Koidla	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu	09.06.88
311. Tiina	Koiva	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	20.09.93
312. Elga	Kommel	pensionär	09.06.88
313. Aala	Krastin	Tallinna Keskraamatukogu	26.08.89
314. Aita	Kraut	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	01.09.88
315. Aurika	Kruus	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu	09.02.98
316. Jelena	Kukenko	Eesti Meditsiiniraamatukogu	15.03.92
317. Reet	Kukk	Riigi Teataja kirjastus	12.10.88
318. Ella	Köll	Eesti Hoiuraamatukogu	28.10.88
319. Anne	Kõrge	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	19.09.88
320. Juta	Laasma	Eesti Standardiraamatukogu	30.03.94

321. Riina	Langemets	Eesti Sisekaitseakadeemia Raamatukogu	17.02.93
322. Sirje	Lauring Vaska	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	02.02.96
323. Virve	Lelumees	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu	09.06.88
324. Aira	Lepik	TPÜ infoteaduste osakond	09.06.88
325. Ester	Lepik	pensionär	10.03.98
326. Anneli	Limberg	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	19.09.93
327. Eve	Lipand	Eesti Hoiuraamatukogu	19.01.94
328. Ene	Loddes	Eesti Rahvusraamatukogu	02.03.92
329. Mare	Lott	emeriitprofessor	10.05.89
330. Hella	Lõuk	Tallinna Keskraamatukogu	09.06.88
331. Kai	Lugus	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	08.03.95
332. Katrin	Luik	Eesti Meditsiiniraamatukogu	17.03.98
333. Lea	Lumi	Eesti Rahvusraamatukogu	29.03.90
334. Ly	Läll	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	09.06.88
335. Sven	Maiväli	Eesti Hoiuraamatukogu	09.06.88
336. Sigrid	Mandre	Eesti Sisekaitseakadeemia Raamatukogu	17.02.93
337. Tiina	Markus	TPÜ infoteaduste osakond	09.06.88
338. Ilme	Martin	pensionär	14.11.88
339. Helle	Martis	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
340. Helmi	Masing	pensionär, ERÜ auliige	09.06.88
341. Linda	Masing	pensionär, ERÜ auliige	09.06.88
342. Silvi	Metsar	Eesti Rahvusraamatukogu	21.09.93
343. Peeli	Mikelsaar	Eesti Meditsiiniraamatukogu	17.01.89
344. Siret	Mikumets	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu	15.05.91
345. Voldemar	Miller	pensionär, ERÜ auliige	09.06.88
346. Helene Mugasto-Johani		pensionär, ERÜ auliige	09.06.88
347. Arda B.	Mäepere	Tallinna Keskraamatukogu	09.06.88
348. Kersti	Naber	Eesti Panga raamatukogu	21.02.90
349. Heli	Naeris	Eesti Rahvusraamatukogu	25.10.88
350. Anu	Nestor	Eesti Rahvusraamatukogu	24.04.92
351. Aili	Norberg	Eesti Rahvusraamatukogu	15.04.89
352. Aili	Normak	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	09.06.88
353. Anu	Nuut	Eesti Rahvusraamatukogu	02.07.90
354. Marika	Oberschneider	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	06.05.91
355. Kai	Oidermaa	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu	01.02.98
356. Reet	Olevsoo	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
357. Leida	Olszak	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	20.03.89
358. Marita	Paas	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	16.05.97
359. Ellen-Ines	Pagel	Tuglase haruraamatukogu	28.10.88
360. Helge	Palk	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu	23.11.88
361. Kaja	Palmiste	Tallinna Keskraamatukogu	09.06.88
362. Ülle-Marika	Papp	Tallinna Pedagoogikaülikool	09.06.88
363. Heli	Priimets	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
364. Mai	Põldaas	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu	15.01.98
365. Asta	Põldoja	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	21.09.93
366. Tiina	Põllumägi	Eesti Rahvusraamatukogu	23.11.88
367. Linda	Pärnoja	Eesti Rahvusraamatukogu	18.08.88
368. Milvi	Raamat	pensionär	23.04.98
369. Saima	Raamat	Kadrioru raamatukogu	09.06.88
370. Anne	Rande	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	09.06.88
371. Maia	Randma	pensionär	22.10.90

372. Evi	Rannap	emeritprofessor, ERÜ auliige	09.06.88
373. Evi	Ratassepp	OÜ Teek	23.04.98
374. Malle	Rebane	Eesti Rahvusraamatukogu	20.10.93
375. Mihkel	Reial	Eesti Rahvusraamatukogu	17.11.88
376. Linda	Reimann	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	09.06.88
377. Tiiu	Reimo	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	20.10.88
378. Ene	Riet	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
379. Helje	Riives	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu	01.02.89
380. Signe	Ringo	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu	09.06.88
381. Tiina	Ritson	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
382. Sirje	Roogna	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
383. Silvi	Roomets	TPÜ täiendõppe keskus	17.03.98
384. Reet	Roosi	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	09.06.88
385. Anu	Rääk	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	21.09.93
386. Urve	Saari	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	20.10.88
387. Eve	Saks	EELK Usuteaduse Instituudi raamatukogu	06.02.95
388. Pille	Šalamov	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu	23.10.89
389. Silvi	Saul	Õismäe haruraamatukogu	09.06.88
390. Mari	Sibul	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
391. Mari	Siiner	Eesti Rahvusraamatukogu	20.04.98
392. Juta	Siitam	Eesti Rahvusraamatukogu	10.10.88
393. Tiiu	Sims	Eesti Sisekaitseakadeemia Raamatukogu	10.02.89
394. Anne	Skrõpnik	Sääse haruraamatukogu	24.10.88
395. Triin	Soone	Eesti Rahvusraamatukogu	23.01.96
396. Ülle	Soosalu	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
397. Militsa	Starovoitova	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	17.09.93
398. Ester	Sõrmus	Tallinna Pedagoogilise Seminari raamatukogu	14.04.98
399. Krista	Talvi	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
400. Marje	Tamm	Küberneetika Instituut	15.10.92
401. Kalju	Tammaru	Eesti Hoiuraamatukogu	09.06.88
402. Asko	Tamme	ELNET Konsortsium	24.01.95
403. Mall	Tammet	pensionär	09.06.88
404. Marje	Tamre	Concordia Rahvusvaheline Ülikool Eestis	26.02.90
405. Milvi	Tedremaa	Eesti Meditsiiniraamatukogu	22.12.88
406. Margit	Teesalu-Kranich	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	21.03.97
407. Mari	Tiits	Eesti Patendiraamatukogu	10.10.98
408. Ivi	Tingre	OÜ Teek, ERÜ auliige	09.06.88
409. Reet	Toomsoo	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu	12.04.95
410. Maive	Triipan		09.06.88
411. Kaja	Tuberik	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	17.03.89
412. Elviine	Uverskaja	TPÜ infoteaduste osakond	09.06.88
413. Milvi	Vaher	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu	11.01.89
414. Eva	Vahesalu	Eesti Meditsiiniraamatukogu	20.12.88
415. Lily	Vain	Eesti Meditsiiniraamatukogu	19.11.90
416. Tiiu	Valm	Eesti Rahvusraamatukogu	09.06.88
417. Anne	Valmas	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	09.06.88
418. Tiiu	Varik	Eesti Meditsiiniraamatukogu	15.03.92
419. Anne	Veinberg	Eesti Akadeemiline Raamatukogu	05.09.88
420. Edna-Helen	Verev	Eesti Merehariduskeskuse Ametikooli raamatukogu	22.04.98
421. Meeli	Veskus	Kultuuriministeerium	01.10.92

422. Terje	Vierteb	Eesti Mereväestaabi raamatukogu	15.04.97
423. Margus	Viher	Eesti Rahvusraamatukogu	30.03.98
424. Kaie	Viigipuu	Eesti Muusikaakadeemia Raamatukogu	08.09.98
425. Katrin	Viirmaa	Tallinna Pelgulinna Keskkooli raamatukogu	17.04.98
426. Sirje	Virkus	Tallinna Pedagoogikaülikool	12.04.95
427. Ülle	Väljataga	Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus	22.05.91
428. Anne	Äärismaa	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu	09.06.88
429. Maara	Üksti	Eesti Rahvusraamatukogu	06.04.89

TARTU

430. Anne	Allikvee	Tartu Õpetajate Seminari raamatukogu	09.09.98
431. Reet	Auksmann	Annelinna harukogu	24.10.88
432. Aulike	Avi	kodune	08.12.98
433. Ester	Barkala	Eesti Postimuuseum	11.03.91
434. Helina	Borodina	Koidula nim. harukogu	03.05.96
435. Anne	Bürkland	Tartu Ülikooli Raamatukogu	06.09.94
436. Ljudmila	Dubjeva	Tartu Ülikooli Raamatukogu	09.05.94
437. Malle	Ermel	Tartu Ülikooli Raamatukogu	10.11.88
438. Ilse	Hamburg	Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu	27.10.88
439. Edith	Hermann	Tartu Kunstikool	24.09.97
440. Valvi	Hiir	Tartu Ülikooli Raamatukogu	13.11.90
441. Mare-Nelli	Ilus	Tartu Ülikooli Raamatukogu	14.01.98
442. Linda	Jahilo	Tartu Linna Keskraamatukogu	17.03.93
443. Kulla	Jentson	Tartu Ülikooli Raamatukogu	13.11.90
444. Hilvi	Joamets	Tartu Linna Keskraamatukogu	17.01.95
445. Tiit	Jänese	Tartu Linna Keskraamatukogu	09.06.88
446. Halliki	Jürma	Tartu Linna Keskraamatukogu	24.03.92
447. Helle	Kaarli	Koidula nim. harukogu	30.01.89
448. Liidia	Kangus	Tartu Linna Keskraamatukogu	05.02.96
449. Heili	Kase	Tartu Ülikool	10.03.94
450. Katrin	Kaugver	Tartu Ülikooli Raamatukogu	20.11.90
451. Merike	Kiipus	Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu	27.10.88
452. Mare	Kivitar	Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu	24.10.90
453. Tamara	Kozõreva	Tartu Linna Keskraamatukogu	04.11.88
454. Tiina	Kraav	Tartu Linna Keskraamatukogu	09.06.88
455. Villu	Kreegimäe	Tartu Linna Keskraamatukogu	27.10.88
456. Lea	Krull	Mart Reiniku Gümnaasiumi raamatukogu	25.01.90
457. Helene	Kulpa	pensionär, ERÜ auliige	09.06.80
458. Vaike	Kurel	Tartu Kunstigümnaasiumi raamatukogu	25.01.90
459. Varje	Kuut	Tartu Ülikool	26.03.93
460. Helju	Kõrs	Tartu Ülikooli Raamatukogu	22.03.89
461. Viive	Kõsti	Koidula nim harukogu	17.10.88
462. Maare	Kümnik	Tartu Ülikooli Raamatukogu	09.06.88
463. Reet	Laan	Tartu Tamme Gümnaasiumi raamatukogu	25.01.90
464. Helgi	Laanes	Tartu Ülikooli Raamatukogu	05.02.91
465. Helje	Laas	Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu	09.06.88
466. Mare	Laos	Tartu Linna Keskraamatukogu	19.04.93
467. Alla	Liias	Emajõe Kooli raamatukogu	06.09.94
468. Helle	Liias	Tartu Linna Keskraamatukogu	02.11.88
469. Toomas	Liivamägi	Tartu Ülikooli Raamatukogu	22.01.97
470. Elsa	Loorits	Tartu Ülikooli Raamatukogu	06.02.91

471. Siiri	Luts	Tartu Ülikooli Raamatukogu	09.06.88
472. Marika	Meltsas	Tartu Ülikooli Raamatukogu	30.04.98
473. Kärt	Miil	Sihtasutus Eesti Õiguskeskus	25.01.90
474. Ülle	Must	Tartu Ülikooli Raamatukogu	29.08.94
475. Hele-Kaja	Mäesepp	Tartu Linna Keskraamatukogu	09.06.88
476. Mare	Mägi	Annelinna harukogu	25.01.90
477. Aina	Märdla	Tartu Linna Keskraamatukogu	09.04.92
478. Ädu	Neemre	Tartu Linna Keskraamatukogu	09.06.88
479. Epp	Nöges	Tartu Linna Keskraamatukogu	13.10.88
480. Kaja	Noodla	pensionär, ERÜ auliige	09.06.88
481. Margit	Oja	Annelinna harukogu	14.02.89
482. Eha	Oks	Eesti Ajalooarhiiv	12.03.98
483. Peeter	Olesk	Tartu Ülikooli Raamatukogu	09.02.96
484. Mare	Pikkel	Tartu Ülikooli Raamatukogu	08.02.94
485. Sigrid	Prank	Tartu Ülikooli Raamatukogu	20.05.98
486. Leida	Punning	Tartu Raatuse Gümnaasium	02.04.98
487. Iivi	Purje	Tartu Linna Keskraamatukogu	27.10.88
488. Tiia	Puusepp	Füüsika Instituudi raamatukogu	09.06.88
489. Maire	Rahi	Astrofüüsika Instituudi raamatukogu	09.06.88
490. Mare	Rand	Tartu Ülikooli Raamatukogu	23.11.90
491. Helgi	Ratnik	Tartu Linna Keskraamatukogu	05.05.90
492. Viivika	Reimand	Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu	26.01.90
493. Kandle-Loide	Rekand	Tartu Ülikooli Raamatukogu	07.05.98
494. Helgi	Rootslane	Miina Härma Gümnaasiumi raamatukogu	26.02.98
495. Ene	Ruder	Tartu Linna Keskraamatukogu	09.06.88
496. Heino	Räim	Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu	26.10.88
497. Hele	Saal	Tartu Kivilinna Gümnaasiumi raamatukogu	03.04.98
498. Ingrid	Saare	Tartu Ülikooli Raamatukogu	16.02.95
499. Meeri	Salu	Tartu Linna Keskraamatukogu	18.05.94
500. Rita	Semjonova	Annelinna haruraamatukogu	17.02.95
501. Lea	Sirk	Annelinna haruraamatukogu	17.01.95
502. Lea	Sisas	Tartu Herbert Masingu Kooli raamatukogu	15.04.98
503. Ilona	Smuškina	Tartu Ülikooli Raamatukogu	15.04.89
504. Riina	Somson	Tartu Ülikooli Raamatukogu	27.01.98
505. Sirje	Suun	Tartu linna Keskraamatukogu	03.05.96
506. Ruth	Tammeorg	Tartu Ülikooli Raamatukogu	20.05.98
507. Öie	Tammissaar	Tartu Linna Keskraamatukogu	12.10.88
508. Helju	Tapper	Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu	22.03.89
509. Elle	Tarik	Tartu Linna Keskraamatukogu	09.06.88
510. Tiina	Tarik	Tartu Linna Keskraamatukogu	09.06.88
511. Lea	Teedema	Tartu Ülikooli Raamatukogu	23.08.95
512. Kulla	Tiismaa	Tartu Linna Keskraamatukogu	10.05.93
513. Ülle	Tõnissoo	Tartu Linna Keskraamatukogu	25.10.88
514. Asta	Traksmaa	Tartu Kommertsgümnaasium	02.04.98
515. Ester	Urbas	Tartu Linna Keskraamatukogu	25.10.88
516. Eha	Valge	Tartu Forseliuse Gümnaasium	02.04.98
517. Jelena	Vammus	Eesti Ajalooarhiiv	11.03.98
518. Maret	Vanamb	Tartu Ülikooli Raamatukogu	22.11.90
519. Milvi	Veedler	Tartu Linna Keskraamatukogu	03.02.92
520. Ave	Vigel	Ülenurme Gümnaasium	30.03.95
521. Heljo	Virro	Tartu Ülikooli Raamatukogu	13.11.90

TARTUMAA

522. Vaiki	Agarmaa	Kambja raamatukogu	09.06.88
523. Elga	Alberi	Uula raamatukogu	01.09.88
524. Aili	Annast	Alatskivi raamatukogu	02.09.88
525. Tiina	Arike	Võõpste raamatukogu	02.09.88
526. Sirje	Dementjeva	Ulila raamatukogu	01.09.88
527. Hele	Ellermaa	Kureküla raamatukogu	02.09.88
528. Tiiu	Erlemann	Tartu Maakonna Keskraamatukogu	09.06.88
529. Anne	Freienthal	Kokora raamatukogu	09.06.88
530. Riina	Gordejeva	Lääniste raamatukogu	02.09.88
531. Ene	Hansen	Tartu Maakonna Keskraamatukogu	06.09.88
532. Imbi	Härson	Elva Linnaraamatukogu	05.09.94
533. Marje	Jokk	Tõrvandi raamatukogu	02.09.88
534. Heli	Jürgenson	Tammistu raamatukogu	02.09.88
535. Öilme	Kasetalu	Konguta raamatukogu	01.09.88
536. Aino	Kopp	Suure-Konguta raamatukogu	01.09.88
537. Elle	Kruus	Roiu raamatukogu	01.09.88
538. Florelli	Kõiv	Koosa raamatukogu	01.09.88
539. Maie	Loot	Koruste raamatukogu	02.09.88
540. Maret	Lukken	Ilmatsalu raamatukogu	09.06.88
541. Laine	Meos	Rõngu raamatukogu	02.09.88
542. Aime	Naanuri	Tartu Maakonna Keskraamatukogu	02.09.88
543. Ülla	Napp	Elva Gümnaasiumi raamatukogu	04.02.98
544. Kersti	Neemeste	Ülenurme raamatukogu	02.09.88
545. Linda	Pajur	Teedla raamatukogu	08.04.88
546. Ilme	Paris	Elva lasteraamatukogu	02.09.88
547. Helju	Peterson	Kallaste raamatukogu	04.12.88
548. Heino	Porgassaar	Kallaste raamatukogu	01.09.88
549. Renna	Rebane	Võnnu raamatukogu	02.09.88
550. Ene	Runtel	Järvselja raamatukogu	02.09.88
551. Tiiu	Rõžova	Meeksi raamatukogu	02.09.88
552. Marika	Soots	Sangla raamatukogu	02.09.88
553. Aasa	Sulg	Melliste raamatukogu	02.09.88
554. Heili	Tali	Nõo Põhikooli ja Reaalgümnaasiumi raamatukogu	04.02.98
555. Lea	Tali	Tartu Maakonna Keskraamatukogu	09.06.88
556. Eve	Toots	Lähte raamatukogu	02.06.88
557. Tiina	Tuvi	Luunja Keskkooli raamatukogu	19.10.89
558. Eva	Viira	Tartu Maakonna Keskraamatukogu	10.10.88
559. Viive	Vink	Rannu raamatukogu	04.10.91
560. Helle	Voore	Nõo raamatukogu	02.09.88

VALGAMAA

561. Heigi	Aaviste	Valga Keskraamatukogu	30.08.89
562. Etna	Ansi	Lüllemäe külaraamatukogu	05.12.88
563. Ly	Haaviste	Pühajärve külaraamatukogu	23.08.89
564. Erja	Liivson	Taagepera külaraamatukogu	30.05.95
565. Mare	Lillemets	Kaagjärve külaraamatukogu	05.12.88
566. Ene	Markov	Puka külaraamatukogu	05.01.96
567. Liivia	Mäerand	Valga Gümnaasiumi raamatukogu	09.12.88
568. Kaie	Männik	Sangaste külaraamatukogu	05.12.88

569. Õne	Paimre	Kuigatsi külaraamatukogu	09.06.88
570. Ülle	Paul	Otepää linnaraamatukogu	18.11.89
571. Evi	Pikas	Riidaja külaraamatukogu	23.01.90
572. Saima	Puusepp	Õru külaraamatukogu	27.07.92
573. Tiiu	Rebane	Tõrva lasteraamatukogu	08.12.88
574. Hele	Reimaa	Tsireguliina raamatukogu	05.12.88
575. Tiina	Rillo	Tõrva linnaraamatukogu	29.05.96
576. Silva	Schütz	Tõrva lasteraamatukogu	05.12.88
577. Riina	Siik	Aakre külaraamatukogu	05.01.96
578. Meeta	Sõna	pensionär	20.10.89
579. Marge	Sulev	Hargla külaraamatukogu	05.12.88
580. Taimi	Suskevičs	Valga Keskraamatukogu	06.12.88
581. Ljudmilla	Žukovskaja	Valga Keskraamatukogu	22.08.89
582. Salme	Vainlo	Valga Keskraamatukogu	05.12.88
583. Maret	Viigimets	Otepää linnaraamatukogu	18.11.89
584. Vaike	Viks	Nõuni külaraamatukogu	28.05.98
585. Riina	Virks	Tõrva linnaraamatukogu	09.06.88

VILJANDIMAA

586. Lembe	Allik	Pilistvere raamatukogu	02.12.88
587. Aita	Arula	Oiu raamatukogu	14.08.96
588. Raja	Hallik	Viljandi Linnaraamatukogu	18.24.89
589. Vaike	Hantson	Ramsi raamatukogu	18.11.88
590. Aita	Härm	Tänassilma raamatukogu	18.11.88
591. Anne	Järvis	Uue-Kariste raamatukogu	14.08.96
592. Ene	Karu	Holstre raamatukogu	02.10.96
593. Maire	Killar	Viljandi Linnaraamatukogu	05.05.92
594. Eha	Klamp	Võhma raamatukogu	09.06.88
595. Maia	Kolk	Viljandi Linnaraamatukogu	09.06.88
596. Ina	Kümmel	Viljandi Linnaraamatukogu	09.11.88
597. Mall	Moorits	Kolga-Jaani raamatukogu	01.12.91
598. Evi	Murdla	Viljandi Linnaraamatukogu	09.06.88
599. Mati	Muru	Viljandi Kultuurikolledž	23.03.92
600. Hille	Muska	Lilli raamatukogu	01.12.88
601. Virge	Mürk	Paistu raamatukogu	02.12.88
602. Ingrid	Neppo	Uusna raamatukogu	18.11.88
603. Tiina	Nirk	Mustla raamatukogu	18.11.88
604. Heidi	Orasmaa	kodune	25.10.94
605. Merle	Rang	Vastemõisa raamatukogu	19.02.97
606. Ülle	Rüütel	Viljandi Linnaraamatukogu	03.11.98
607. Sirje	Saard	Päri raamatukogu	18.11.88
608. Hilja	Sakk	Uue-Kariste raamatukogu	02.12.88
609. Linda	Sarapuu	Viljandi Linnaraamatukogu	29.08.89
610. Ellen	Sarv	Abja-Paluoja raamatukogu	09.06.88
611. Tõnu	Sild	Meleski raamatukogu	18.11.88
612. Olga	Sööt	Pärsti raamatukogu	02.12.88
613. Mare	Torim	Karksi-Nuia raamatukogu	01.12.88

VÖRUMAA

614. Alli	Antzov	Linnamäe raamatukogu	21.10.88
615. Maie	Elstein	Võrumaa Keskraamatukogu	24.10.88
616. Milja	Heljula	Võrumaa Keskraamatukogu	16.10.96
617. Juta	Jeedas	Säre raamatukogu	21.10.88
618. Kaja	Kalda	Loosi raamatukogu	20.01.89
619. Merike	Kender	Varstu raamatukogu	21.10.88
620. Eva	Kivi	Võrumaa Keskraamatukogu	24.10.88
621. Helgi	Kõivumägi	Kuutsi raamatukogu	21.10.88
622. Kristel	Kons	Haanja raamatukogu	21.10.88
623. Inga	Kuljus	Võrumaa Keskraamatukogu	09.06.88
624. Juta	Külaots	Kääpa raamatukogu	21.10.88
625. Helle	Laanpere	Võrumaa Keskraamatukogu	10.10.89
626. Anni	Lahe	Meremäe raamatukogu	21.10.88
627. Helve	Lepp	Tsolgo raamatukogu	21.10.88
628. Tiina	Lillmaa	Obinitsa raamatukogu	19.07.96
629. Riina	Lõhmus	Võrumaa Keskraamatukogu	20.01.89
630. Jaan	Loog	Luutsniku raamatukogu	21.10.88
631. Sirje	Moorus	Ruusmäe raamatukogu	15.09.93
632. Valentine	Mägi	Palometsa raamatukogu	09.06.88
633. Evi	Mändik	Haabsaare raamatukogu	21.11.88
634. Elvi	Määr	Raiste raamatukogu	16.10.91
635. Ene	Ojam	Linda raamatukogu	21.10.88
636. Hele	Ojamaa	Võrumaa Keskraamatukogu	21.10.88
637. Külli	Ossul	Võrumaa Keskraamatukogu	21.10.88
638. Maie	Ots	Võrumaa Keskraamatukogu	25.10.88
639. Helve	Pai	Võrumaa Keskraamatukogu	21.10.88
640. Tiiu	Pihla	Vahtseliina raamatukogu	21.10.88
641. Mare	Poll	Võrumaa Keskraamatukogu	22.10.88
642. Ere	Raag	Võrumaa Keskraamatukogu	20.01.89
643. Matti	Russ	Võrumaa Keskraamatukogu	24.10.88
644. Sirje	Saarniit	Nursi raamatukogu	21.10.88
645. Ülle	Siska	Rõuge raamatukogu	21.10.88
646. Ene	Sõmer	Tsooru raamatukogu	21.10.88
647. Eha	Tillmann	Võrumaa Keskraamatukogu	09.06.88
648. Ene	Toom	Võrumaa Keskraamatukogu	24.10.88
649. Liilia	Veber	Mõniste raamatukogu	21.10.88
650. Katrin	Vijask	Võrumaa Keskraamatukogu	20.06.95

VÄLISLIHKMED

651. Eda	Ekendahl	Rootsi	28.08.94
652. Ly	Lehtmets	USA	29.08.94
653. Eha	Pöhl	Rootsi	13.06.94
654. Helgi	Rosen	Kanada	29.08.94
655. Mall	Seim	Rootsi	28.08.94
656. Valdemar	Vilder	Austraalia	06.09.89

ÕNNITLEME ERÜ LIIKMEID – 1998. AASTA JUUBILARE!

80. sünnipäev

ERÜ teenetepreemia laureaat **Elfriede Kristal** 15.07.1918

75. sünnipäev

ERÜ auliige **Hans Jürman** 28.02.1923

70. sünnipäev

ERÜ välisliige **Ly Lehtmets** 18.08.1928

65. sünnipäev

Tiiu Erlemann 20.02.1933	Siiri Luts 24.11.1933
Maret-Ene Klaus 29.11.1933	Heino Räim 29.03.1933
Florelli Kõiv 26.03.1933	Ellen Sarv 28.09.1933
Jaan Loog 17.06.1933	

60. sünnipäev

Mall Aunver 17.02.1938	Viive Põld 23.06.1938
Elga Beljavskaja 20.02.1938	Tiiu Rebane 12.06.1938
Maie Gross 11.04.1938	Elma Reimus 20.11.1938
Tiiu Hindriks 11.11.1938	Neida Rõuk 18.05.1938
Kulla Jentson 20.06.1938	Juta Siitam 25.01.1938
Larissa Kovaljova 19.09.1938	Anne Sokko 23.11.1938
Tiina Kraav 10.10.1938	Millitsa Starovoitova 27.05.1938
Lembi Lahemaa 22.10.1938	Elle Tarik 10.06.1938
Milvi Leidur 07.09.1938	Laidi Tinnuri 09.11.1938
Kadri Peep 31.07.1938	

50. sünnipäev

Rutt Enok 18.05.1948	Hele Reimaa 29.10.1948
Ljudmilla Hahhajeve 12.07.1948	Milvi Sihv 07.09.1948
Ene Kiil 25.07.1948	Ilona Šmuškina 20.11.1948
Maire Killar 06.08.1948	Liina Sooväli 15.02.1948
Aala Liias 15.02.1948	Krista Talvi 25.04.1948
Tiina Markus 27.02.1948	Anne Ütt 30.12.1948
Peeli Mikelsaar 16.01.1948	Elviine Uverskaja 16.12.1948
Hele Ojamaa 02.09.1948	Tamara Velitško 17.07.1948
Margarita Paukson 11.08.1948	

ERÜ auliige **Helene Mugasto-Johani** tähistas oma 95. sünnipäeva 26. veebruaril. Tema elutee lõppes 19. mail 1999. aastal.

SEADUSED JA JUHENDDOKUMENDID

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHINGU PÕHIKIRI

1 Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing (ERÜ) on vabatahtlik organisatsioon, mis ühendab raamatukogu- ja infotöötajaid ning raamatukogundusest huvitatud isikuid. ERÜ seab oma eesmärgiks raamatukogunduse arendamise, raamatukoguhoidjate kutsehariduse edendamise ning kutsehuvide kaitsmise Eesti Vabariigis. Ühingu juhatus asub Tallinnas.

2. ERÜ on asutatud 1923. aastal, taasasutatud 1988. aastal.

3. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevus rajaneb demokraatia põhimõtetel, liikmete omaalgatusel ja ühistegevusel, juhtkonna valitavusel ja valitud juhtide korrapärasel aruandlusel ühingu liikmete ees.

4. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing juhindub oma tegevuses Eesti Vabariigi seadustest, käesolevast põhikirjast ning arvestab UNESCO ja IFLA poolt tunnustatud põhimõtteid.

5. ERÜ teeb koostööd riigi-, teadus- ja kultuuriasutustega, ühiskondlike organisatsioonide, loomeliitude ning teiste raamatukogunduse arendamisest huvitatud asutuste, organisatsioonide ja üksikisikutega.

6. Oma ülesannete lahendamiseks korraldab Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing kursusi, näitusi ja muid üritusi, annab välja kirjandust ja oma häälekandjat. Ühingul on kirjastamisõigus.

7. Ühingul on õigus:

avada ja sulgeda pankades arveldus-, jooksvaid ja eriarveid ning sooritada finantsoperatsioone;

sõlmida lepinguid juriidiliste ja üksikisikutega nii kodu- kui välismaal;

võtta vastu pärandusi, kingitusi ja annetusi;

organiseerida oma eesmärgi silmas pidades kooperatiivseid ja teisi ettevõtteid;

rakendada oma tegevuse kindlustamiseks palgalisi töökohti;

omada, omandada ja võõrandada vallas- ja kinnisvara;

anda välja stipendiume, preemiaid ning toetusi.

8. ERÜl on eraõigusliku juriidilise isiku õigused, oma nimega pitsat, nurgatempel ja sümbolika.

9. Liikmeks võtab ühingu juhatus raamatukogu- ja infotöötajaid ning raamatukogundusest ja informatsioonindusest huvitatud isikuid nende sooviavalduse põhjal. Liikmel on sõna- ja hääleõigus ühingu tegevuses. Liikmed on kohustatud maksma sisseastumismaksu ja iga-aastast liikmemaksu. Sisseastumismaksu määraks ja liik-

memaksu määraks on 2 protsenti maksmisele eelneva kahe viimase kuu keskmisest brutosissetulekust. Liikmemaks tuleb tasuda I poolaasta jooksul.

10. Auliikmeks valib üldkoosolek juhatuse ettepanekul isikuid, kel on erilisi teeneid ERÜ tegevuses või raamatukogunduse arendamises. Auliikmel on kõik ühingu liikme õigused. Auliikmed ei maksa liikmemaksu.

11. Liige loetakse ühingust lahkunuks juhatusele esitatud kirjaliku soovi alusel. Ühingust lahkunud või välja arvatud liikmele sisseastumis- ja liikmemakse ei tagastata.

12. Liige arvatakse ERÜst välja juhatuse otsusega kahe aasta liikmemaksu tasumata jätmisel. Liikmed, kes tegutsevad ühingu huvide ja eesmärkide vastu, arvatakse ühingust välja üldkoosoleku otsusel käesoleva põhikirja p. 21 tingimustel.

13. ERÜ vara tekib sisseastumis- ja liikmemaksudest, ühingu majandustegevusest ja ürituste korraldamisest, varalistest annetustest ja eraldistest ning muust põhikirjalise tegevuse arendamisega saadavast tulust.

14. ERÜ on mittetulundusühing ning kulutab oma tulusid üksnes põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks.

15. Ühingu juhtiv organ on üldkoosolek, kes valib esimehe, juhatuse ja revisjonikomisjoni.

16. Üldkoosolek peetakse vähemalt kord aastas, millest liikmeile teatatakse vähemalt kaks nädalat ette kirja teel või oma häälekandjas.

17. Üldkoosoleku kutsub juhatus kokku kas omal algatusel, revisjonikomisjoni või vähemalt ühe kümnendiku liikmete nõudmisel. Kui juhatus sellekohase kirjaliku nõudmise korral kuu jooksul üldkoosolekut kokku ei kutsu, võivad nõudjad teha seda ise.

18. Üldkoosolek on otsustusvõimeline, kui kohal või esindatud on vähemalt pool liikmete üldarvust. Ühingu liige võib lihtvolikirja alusel volitada teist ühingu liiget end üldkoosolekul esindama.

19. Kui üldkoosolek jääb kohalviibivate liikmete vähesuse tõttu ära, peetakse järgmine üldkoosolek pool tundi hiljem ja see on osavõtjate arvust olenemata otsustusvõimeline.

20. Üldkoosolek kinnitab ühingu majandusaasta (1. jaanuarist 31. detsembrini) aruande, eelarve ja revisjonikomisjoni aruande ning otsustab teisi päevakorras eelnevalt esitatud või kohapeal tõstatatud küsimusi.

21. Üldkoosoleku otsus loetakse vastuvõetuks, kui selle poolt hääletab üle poole koosolekul osalenud liikmetest või nende esindajatest. Ühingu põhikirja muutmiseks, liikmete väljaarvamiseks ja ühingu tegevuse lõpetamiseks on vaja vähemalt kahte kolmandikku kohalolijate häältest.

22. Ühingu juhatuse esimehe valib üldkoosolek salajasel otsesel hääletamisel kaheks kalendriaastaks. Ühte isikut võib esimeheks valida mitte kauemaks kui kolmeks üksteisele järgneva perioodiks. Ühingu juhatuse liikmed ja kandidaadid valitakse samas korras kaheks kalendriaastaks. Valitud isikute volitused algavad aastakoosolekule järgneva kuu alguses. Juhatuse liikmete minimaalne arv on 7. Juhatuse liikmete ja kandidaatide arvu otsustab üldkoosolek. Juhatuse liikme väljalangemisel astub tema asemele kõige enam hääli saanud kandidaat. Ametid jaotab juhatus oma liikmete vahel ise.

23. Juhatuse ülesandeks on üldkoosoleku otsuste elluviimine, ühingu vara haldamine ja käsutamine eelarve kohaselt, ühingu esindamine ja ühingu huvide kaitsmine kohtus ja muudes ametiasutustes, üldkoosolekute kokkukutsumine, aruannete, eelarvete ja tegevuskavade koostamine ja esitamine üldkoosolekule. Ühingu tegevuse aruande esitab juhatus üldkoosolekule. Õigustoimingutes on Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu õigus esindada juhatuse esimehel ja aseesimeestel.

24. Juhatuse koosoleku kutsub kokku ja koosolekut juhatab esimees või aseesimees.

25. Juhatuse koosoleku otsused võetakse vastu lihthäälteenamusega. Häälte pooleks jagunemisel on otsustav juhataja hääl. Juhatuse koosolek on otsustusvõimeline, kui kohal on üle poole juhatuse liikmetest.

26. Ühingu asjaajamist ja vara revideerib revisjonikomisjon. Revisjonikomisjoni valib üldkoosolek salajasel otsesel hääletamisel kaheks kalendriaastaks. Revisjonikomisjoni liikmete arvu määrab üldkoosolek.

27. Juhatus moodustab ühingu eesmärkide saavutamiseks vajaduse korral sektsioone, toimkondi, töörühmi jms.

28. Ühingu liikmed võivad moodustada piirkondlikke osakondi. Need ühendused valivad oma äranägemisel juhatuse või voliniku, kes neid esindab.

29. Kui ühingu tegevus osutub võimatuks või ta ei suuda oma eesmärgi saavutada, likvideeritakse ühing üldkoosoleku otsusel käesoleva põhikirja p.21 tingimustel. Teinud sellise otsuse, valib üldkoosolek vähemalt kolmeliikmelise likvideerimiskomisjoni. Võlgadest ja kohustustest vaba ühingu vara antakse üle samasihilisele asutusele või organisatsioonile.

Vastu võetud ERÜ aastakoosolekul 12. veebruaril 1998. a.

RAHVARAAMATUKOGU SEADUS

Vastu võetud 12. novembril 1998. a.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Seaduse reguleerimisala

Käesolev seadus sätestab rahvaraamatukogude tegevuse, kogude, teeninduse, juhtimise ja finantseerimise korralduse alused.

§ 2. Rahvaraamatukogu

(1) Rahvaraamatukogu eesmärk on tagada elanikele vaba ja piiramatult juurdepääs informatsioonile, teadmistele, inimõtte saavutustele ning kultuurile, toetada elukestvat õppimist ja enesetäiendamist.

(2) Rahvaraamatukogu käesoleva seaduse tähenduses on munitsipaalraamatukogu, kes kogub, säilitab ja teeb lugejale kättesaadavaks temale vajalikud trükised, auvised ja teised teavikud (edaspidi *teavikud*) ning avalikud andmebaasid.

§ 3. Rahvaraamatukogu õiguslik seisund

(1) Rahvaraamatukogu on kohaliku omavalitsuse asutus.

(2) Rahvaraamatukogu juhindub oma tegevuses käesolevast seadusest, teistest õigusaktidest, UNESCO rahvaraamatukogude manifestist ja oma põhimäärusest.

2. peatükk

RAHVARAAMATUKOGU TEGEVUSE KORRALDUS

§ 4. Rahvaraamatukogu asutamine

(1) Rahvaraamatukogu asutamise otsustab kohaliku omavalitsuse volikogu.

(2) Rahvaraamatukogude võrgu loomisel tuleb lähtuda järgmisest põhimõttest:

1) igas kuni 10 000 elanikuga linnas vähemalt üks rahvaraamatukogu;

2) üle 10 000 elanikuga linnas vähemalt üks rahvaraamatukogu keskmiselt iga 15 000 elaniku kohta;

3) mujal vähemalt üks rahvaraamatukogu keskmiselt kuni 500 elanikuga teeninduspiirkonna kohta.

(3) Rahvaraamatukogu asutamisest teatab valla- või linnavalitsus kirjalikult Kultuuriministeriumile. Teates näidatakse ära rahvaraamatukogu nimetus, asukoht, sidevahendite numbrid.

§ 5. Maakonnaraamatukogu ja linna või valla keskraamatukogu

(1) Igas maakonnas peab olema maakonnaraamatukogu. Maakonnaraamatukogu on rahvaraamatukogu, kes täidab täiendavalt raamatukoguteeninduse maakondliku koordineerimise ülesandeid.

(2) Kultuuriminister nimetab maakonnaraamatukogu maavanema ettepanekul. Ettepaneku tegemisel maakonnaraamatukogu nimetamiseks lähtub maavanem käesoleva paragrahvi lõikes 5 loetud ülesannete täitmiseks vajalike tingimuste olemasolust ja vastava valla- või linnavolikogu nõusolekust.

(3) Linnas või vallas, kus on mitu rahvaraamatukogu, võib linna või valla-
volikogu raamatukoguteeninduse koordineerimiseks nimetada ühe rahvaraamatu-
kogudest linna või valla keskraamatukoguks.

(4) Maakonnaraamatukogu ja keskraamatukogu ülesandeid võib täita sama
raamatukogu.

(5) Maakonnaraamatukogu ja keskraamatukogu ülesanded raamatukogutee-
ninduse koordineerimisel on:

- 1) raamatukogudevahelise laenutuse korraldamine;
- 2) raamatubussi teeninduse korraldamine;
- 3) kogude komplekteerimine ja raamatukogulik töötlemine, keskkataloogi
koostamine;
- 4) töö arvestuse, aruandluse ja analüüsi korraldamine;
- 5) teatme-bibliograafilise töö korraldamine;
- 6) kodulookirjanduse andmebaasi pidamine;
- 7) vahetuskogu korraldamine;
- 8) erialane nõustamine ja raamatukogutöötajate täienduskoolituse korral-
damine.

§ 6. Rahvaraamatukogu põhimäärus ja töökorraldus

(1) Rahvaraamatukogu ülesanded, juhtimise korraldus, juhi õigused ja kohus-
tused, raamatukogu struktuur ning muud tegevuse korraldamise olulised küsimused
sätestatakse põhimääruses, mille kinnitab kohaliku omavalitsuse volikogu.

(2) Rahvaraamatukogu töökorralduse juhendi kinnitab kultuuriminister mää-
rusega.

§ 7. Rahvaraamatukogu juhataja ja töötajad

(1) Rahvaraamatukogu tööd juhib juhataja (direktor), kelle kinnitab ametisse
valla- või linnavalitsus vallavanema või linnapea ettepanekul. Rahvaraamatukogu
juhatajal peab olema raamatukogunduslik haridus.

(2) Raamatukoguhoidjakutset nõudvate ametikohtade loetelu, raamatukogu-
hoidjatele esitatavad kutsenõuded ja vastava kutseeksami sooritamise korra kehtes-
tab kultuuriminister määrusega.

§ 8. Rahvaraamatukogu nõukogud

(1) Kohalikule omavalitsusele raamatukoguteeninduse korraldamise kohta
ettepanekute tegemiseks moodustatakse rahvaraamatukogu töö hindamiseks ja
muude rahvaraamatukogu tegevust puudutavate oluliste küsimuste läbiarutamiseks
vähemalt kolmeliikmeline rahvaraamatukogu nõukogu. Rahvaraamatukogu nõu-
kogu moodustamise kord, pädevus ja töökorraldus sätestatakse rahvaraamatukogu
põhimääruses.

(2) Rahvaraamatukogude arengusuundade ja sihtprogrammide läbiarutami-
seks ning koostöö korraldamiseks moodustab kultuuriminister nõuandva koguna
Rahvaraamatukogude Nõukogu ja kinnitab selle põhimääruse.

§ 9. Rahvaraamatukogu vara

Rahvaraamatukogu valduses oleva vara valdamine, kasutamine ja käsutamine
toimub vastavalt kohaliku omavalitsuse volikogu kehtestatud korrale.

§ 10. Rahvaraamatukogu finantseerimine

- (1) Rahvaraamatukogu finantseeritakse:
- 1) kohaliku omavalitsuse eelarvest;

- 2) riigieelarvest;
- 3) annetustest;
- 4) tema põhitegevusega seotud tasulistest teenustest;
- 5) laekumistest sihtasutustelt ja sihtkapitalidelt.

(2) Kohalik omavalitsus tagab:

1) töötajate töötasud, välja arvatud käesoleva paragrahvi lõike 3 punktis 3 nimetatud töötajate puhul;

2) kogude regulaarse varustatuse teavikutega, lähtuvalt rahvaraamatukogu teeninduspiirkonna elanike arvust;

3) rahvaraamatukogu eripärale vastavad ruumid, sisustuse ja majanduskulud.

(3) Toetusena riigieelarvest finantseeritakse Kultuuriministeeriumi ettepanekul kulud:

1) teavikute soetamiseks;

2) riiklike programmide realiseerimiseks;

3) maakonnaraamatukoguks oleva rahvaraamatukogu nelja töötaja töötasudeks ja ülalpidamiseks.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud kulude jaotamise korra kehtestab kultuuriminister määrusega.

§ 11. Kontroll, järelevalve ja aruandlus

(1) Kontrolli rahvaraamatukogu tegevuse üle teostab kohalik omavalitsus.

(2) Järelevalvet rahvaraamatukogude võrgu üle teostab Kultuuriministeerium.

(3) Järelevalvet maakonnaraamatukogu ülesannete täitmise üle teostab maa- vanem.

(4) Rahvaraamatukogu esitab oma tegevuse kohta õigusaktides ettenähtud aruanded, sealhulgas Kultuuriministeeriumile aruanded riigieelarvest finantseeritud summade kohta.

§ 12. Rahvaraamatukogu ümberkorraldamine ja tegevuse lõpetamine

(1) Rahvaraamatukogu ümberkorraldamine või tegevuse lõpetamine toimub kohaliku omavalitsuse volikogu otsusel.

(2) Rahvaraamatukogu ümberkorraldamisest või tegevuse lõpetamisest teatab valla- või linnavalitsus Kultuuriministeeriumile vähemalt üks kuu enne kavandatavat tähtaega.

3. peatükk

KOGUD, TEENINDUS JA LUGEJA

§ 13. Kogud

(1) Rahvaraamatukogu kogud on koostiselt universaalsed, sisaldades teeninduspiirkonna elanike põhivajadustele vastavaid erinevates keeltes, eri tüüpi ja laadi teavikuid.

(2) Rahvaraamatukogu võib oma lugejatele mittevajalikke teavikuid tasuta üle anda teistele raamatukogudele või müüa kultuuriministri määrusega kehtestatud korras.

(3) Rahvaraamatukogus asuvate ajaloolise ja suure kultuuriväärtusega teavikute arvestus ja säilitamine toimub õigusaktides kultuurimälestiste kohta kehtestatud tingimustel ja korras.

§ 14. Raamatukoguteeninduse korraldus omavalitsuse territooriumil

(1) Rahvaraamatukogu teeninduspiirkonna määrab kohalik omavalitsus arvestusega, et ükski paikkond ei jääks raamatukogu teenindusest välja.

(2) Kui koolis, väeosas, ravi-, hoolekande- või kinnipidamisasutuses puudub raamatukogu, tagab seal raamatukoguteeninduse rahvaraamatukogu.

(3) Rahvaraamatukogu koordineerib raamatukoguteenindust oma teeninduspiirkonnas asuvate teiste raamatukogudega.

§ 15. Lugeja ja teenused

(1) Rahvaraamatukogu teenuseid võib kasutada igapäev, välja arvatud käesoleva seaduse § 17 lõikes 3 nimetatud juhul.

(2) Rahvaraamatukogu põhiteenused on teavikute kohapeal kasutamine ja kojulaenus. Rahvaraamatukogu põhiteenused on tasuta.

(3) Eriteenused (kopeerimine, andmebaaside kasutamine, tõlked ja muu) võivad olla tasulised. Eriteenuste eest võetava tasu suuruse kinnitab valla- või linnavalitsus.

(4) Rahvaraamatukogu kogudes puuduvad teavikud tellitakse lugeja soovil ja kulul raamatukogudevahelise laenutuse kaudu kas kodu- või välismaa raamatukogudest. Raamatukogudevahelise laenutuse korra kinnitab kultuuriminister määrusega.

(5) Lugejalt, kelle elukohaks ei ole rahvaraamatukogu asukohajärgne vald või linn, võib võtta teavikute kojulaenutamisel tagatist, kuid mitte rohkem, kui on teavikute hind.

(6) Elanikele, kes tervisliku seisundi tõttu ei ole võimelised raamatukogu külastama, korraldab rahvaraamatukogu nende soovil tasuta koduteeninduse.

§ 16. Rahvaraamatukogu kasutamise eeskiri

Rahvaraamatukogu teeninduse korraldus, lugejate õigused ja kohustused kehtestatakse kohaliku omavalitsuse volikogu kinnitatud raamatukogu kasutamise eeskirjas, mis tehakse teatavaks igale lugejale.

§ 17. Lugeja vastutus

(1) Kui lugeja ei tagasta laenatud teavikuid tähtajaks, võib rahvaraamatukogu võtta viivist, kuid mitte rohkem kui üks kroon iga viivitatud päeva kohta.

(2) Teaviku rikkumise või tagastamata jätmise korral on lugeja kohustatud selle asendama või tasuma selle hinna kuni 10-kordses suuruses.

(3) Lugejalt, kes ei ole käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud kohustust rahvaraamatukogu antud tähtajaks täitnud, võetakse rahvaraamatukogu kasutamise õigus ära kuni üheks aastaks.

(4) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud summad laekuvad kohaliku omavalitsuse eelarvesse.

4. peatükk

SEADUSE RAKENDAMINE

§ 18. Põhimäärused

Rahvaraamatukogude põhimäärused kinnitatakse vastavalt käesoleva seaduse sätetele kolme kuu jooksul seaduse jõustumisest arvates.

§ 19. Maakonnaraamatukogud

Käesoleva seaduse jõustumisel võib lugeda maakonnaraamatukogudeks rahvaraamatukogud, mis on maakonnaraamatukogudeks nimetatud enne käesoleva seaduse jõustumist.

§ 20. Kultuuriministri määrused

Rahvaraamatukogu seaduse (RT 1992, 17, 250; RT I 1993, 41, 606; 79, 1180; 1996, 49, 953) rakendamiseks antud kultuuriministri määrused tuleb viia vastavusse käesoleva seadusega kolme kuu jooksul seaduse jõustumisest arvates.

§ 21. Seaduse kehtetuks tunnistamine

Rahvaraamatukogu seadus (RT 1992, 17, 250; RT I 1993, 41, 606; 79, 1180; 1996, 49, 953) tunnistatakse kehtetuks.

Riigikogu esimees Toomas SAVI

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU SEADUS

Vastu võetud 19. märtsil 1998. a.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Seaduse otstarve

Käesolevas seaduses sätestatakse Eesti Rahvusraamatukogu (edaspidi *Rahvusraamatukogu*) õiguslik seisund, ülesanded rahvus- ja parlamendiraamatukoguna, juhtimise korraldus ja riiklik järelevalve.

§ 2. Rahvusraamatukogu eesmärk

Rahvusraamatukogu eesmärk on rahvuslike kultuuriväärtuste ja inforessursside kogumine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine.

§ 3. Rahvusraamatukogu õiguslik seisund

(1) Rahvusraamatukogu on avalik-õiguslik juriidiline isik, kes tegutseb käesoleva seaduse, teiste õigusaktide ja oma põhikirja alusel.

(2) Rahvusraamatukogu põhikirja kinnitab Rahvusraamatukogu Nõukogu.

(3) Rahvusraamatukogu on käesoleva seadusega sätestatud ulatuses autonoomne ning juhindub oma eesmärgi täitmisel *UNESCO* soovitustest rahvus- ja parlamendiraamatukogudele.

(4) Rahvusraamatukogu tegevus lõpetatakse seadusega.

2. peatükk ÜLESANDED

§ 4. Rahvusraamatukogu ülesanded rahvusraamatukoguna

Rahvusraamatukogu ülesanded rahvusraamatukoguna on:

1) eesti keeles ja Eestis ilmunud teavikute ning Eestit käsitlevate või Eesti kohta informatsiooni sisaldavate teavikute komplekteerimine, alaline säilitamine ja üldkättesaadavaks tegemine;

2) humanitaar- ja sotsiaalteaduste alase informatsiooni ammendav, muude alade valikuline kogumine, säilitamine ja üldkättesaadavaks tegemine;

3) Eesti jooksva rahvusbibliograafia andmebaaside loomine ja levitamine kõikidel andmekandjatel;

4) Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia ühisprogrammis osalemine;

5) trükiteaduse- ja raamatukogustatistika rahvusliku keskusena tegutsemine;

6) raamatute järjenumbrilise rahvusvahelise süsteemi (*ISBN*) ja jadaväljaannete järjenumbrilise rahvusvahelise süsteemi (*ISSN*) rahvusliku agentuurina tegutsemine;

7) raamatukogundusliku infotehnoloogia arendamine, vastavate infosüsteemide projekteerimine, arvutiprogrammide väljatöötamine ja andmebaaside loomine;

8) raamatukogunduse-, bibliograafia-, raamatuteaduse- ning informaatika-alaste ja nendega piirnevate valdkondade teadus- ja arendustööde tegemine, kõikide raamatukogude vastavaalane nõustamine ning osavõtt rahvusvahelistest ja riiklikest arengu-, teadus- ja koostööprogrammidest;

9) maailmakultuuri vahendamine ja kultuurikeskusena tegutsemine.

§ 5. Rahvusraamatukogu ülesanded parlamendiraamatukoguna

Rahvusraamatukogu ülesanded parlamendiraamatukoguna on:

1) Riigikogule, Riigikogu Kantseleile, Vabariigi Valitsusele, ministeeriumidele ja Riigikantseleile informatsiooni hankimine, säilitamine, töötlemine, analüüsimine ja kättesaadavaks tegemine ning teavikute koostamine ja kirjastamine;

2) Eesti Vabariigi ametlike väljaannete registreerimine ja nende vahetamine õigusaktides kehtestatud korras;

3) rahvusvaheliste organisatsioonide hoiuraamatukoguna (depooraamatukoguna) tegutsemine vastavalt rahvusvahelistele kokkulepetele;

4) Riigikogu arhiivi pidamine arhiivindust reguleerivate õigusaktide ja Riigikogu Kantselei poolt sõlmitavate lepingute alusel;

5) õigus-, ajaloo- ja politoloogiaalase kirjanduse, samuti muude ühiskonna-teaduslike teavikute ning õigusaktide komplekteerimine ja andmebaaside loomine riikliku infovajaduse tarbeks;

6) Eesti õigusbibliograafia koostamine ja kirjastamine.

§ 6. Kogud

(1) Rahvusraamatukogu kogud ja andmebaasid moodustavad terviku ja on jagamatud.

(2) Rahvusraamatukogu kogud ja andmebaasid on üldkasutatavad, kui seadus või leping ei sätesta teisiti.

(3) Rahvusraamatukogus asuvate kultuuriväärtusega teavikute arvestus ja säilitamine toimub õigusaktides kultuurimälestiste kohta kehtestatud tingimustel ja korras.

§ 7. Teenused

(1) Rahvusraamatukogu põhiteenused on:

1) teavikute laenutamine kasutamiseks kohapeal;

2) Rahvusraamatukogus olevatest teavikutest koopiade tegemine kooskõlas autoriõiguse seadusega (RT 1992, 49, 615; RT I 1996, 49, 953);

3) teavikute ja nende koopiade tellimine nii Eesti kui ka välisriikide raamatukogudest;

4) teavikute ja koopiade laenutamine nii Eesti kui ka välisriikide raamatukogudele nende soovil;

5) avalike andmebaaside kasutamise võimaldamine;

6) ülevaadete ja nimestike koostamine vastavalt tellimustele;

7) valikteadistus soovitud teemal koos tarbija poolt valitud teavikutest koopiade edastamisega;

8) infobibliograafilised otsingud;

9) eksperthinnangute andmine vastavalt Rahvusraamatukogu ülesannetele.

(2) Rahvusraamatukogu teenuseid võivad kasutada kõik juriidilised ja füüsilised isikud ning riigi ja kohaliku omavalitsuse asutused.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 1 nimetatud teenused on tasuta, muud teenused võivad olla tasulised.

(4) Riigikogu liikmetele ja Riigikogu Kantseleile on teenused tasuta.

§ 8. Riigikogu arhiiv

(1) Riigikogu arhiiv moodustub Riigikogu täiskogu, komisjonide ja juhatuse ning Riigikogu Kantselei dokumentidest.

(2) Riigikogu arhiivi pidamise korra määrab Riigikogu juhatus.

3. peatükk JUHTIMINE

§ 9. Nõukogu

(1) Rahvusraamatukogu kollegiaalne otsustuskogu on Rahvusraamatukogu Nõukogu (edaspidi *nõukogu*).

(2) Nõukogusse kuuluvad:

- 1) neli Riigikogu liiget Riigikogu kultuurikomisjoni otsusel;
- 2) Riigikogu Kantslei direktor;
- 3) kultuuriministri nimetatud esindaja;
- 4) Tartu Ülikooli Raamatukogu esindaja;
- 5) Riigiarhiivi esindaja;
- 6) Riigikantslei Riigi Infosüsteemide osakonna juhataja;
- 7) Eesti Akadeemilise Raamatukogu esindaja.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 1, 3, 4, 5 ja 7 sätestatud institutsioonid määravad ise oma esindajate volituse kestuse. Riigikogu volituste lõppemisel jäävad Riigikogu liikmetest nõukogu liikmed nõukogusse kuni uute liikmete nimetamiseni Riigikogu uuest koosseisust.

(4) Nõukogu istungit juhatab kuni nõukogu esimehe valimiseni nõukogu vanim liige.

(5) Nõukogu on otsustusvõimeline, kui istungist võtab osa vähemalt viis liiget, sealhulgas esimees või aseesimees.

(6) Nõukogu otsused võetakse vastu istungist osavõtvate nõukogu liikmete häälteenamusega. Häälte võrdse jaotumise korral on otsustav nõukogu esimehe või tema äraolekul aseesimehe hääl. Nõukogu otsusele kirjutab alla nõukogu esimees või tema äraolekul aseesimees.

(7) Nõukogu istungitest võtab sõnaõigusega osa Rahvusraamatukogu peadirektor (edaspidi *peadirektor*).

(8) Nõukogu istungid toimuvad vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui neli korda aastas.

(9) Tööd nõukogu liikmena ei tasustata.

§ 10. Nõukogu pädevus

(1) Nõukogu:

- 1) valib peadirektori avaliku konkursi korras;
- 2) valib nõukogu esimehe ja aseesimehe;
- 3) kinnitab Rahvusraamatukogu põhikirja ja teeb selles muudatusi;
- 4) kinnitab Rahvusraamatukogu arengu- ja tegevussuunad ning tegevusaruanded;
- 5) kinnitab Rahvusraamatukogu peadirektori taotluse kulutuste finantseerimiseks riigieelarvest;
- 6) kinnitab Rahvusraamatukogu koosseisu ning töötajate töötasustamise korra;
- 7) kinnitab Rahvusraamatukogu eelarve ja selle täitmise aruande;

8) määrab Rahvusraamatukogu sisekontrolli läbiviimise korra ja kuulab ära kontrolli tulemused;

9) kinnitab Rahvusraamatukogu tasuliste teenuste loetelu;

10) kuulab ära peadirektori, teadussekretäri, direktorite ja struktuuriüksuste juhtide aruanded;

11) arutab ja annab hinnangu Rahvusraamatukogu tegevusele;

12) kinnitab Rahvusraamatukogu vara valdamise, kasutamise ja käsutamise korra;

13) otsustab käesoleva seadusega ja Rahvusraamatukogu põhikirjas sätestatud ulatuses ja korras Rahvusraamatukogu varaga seotud küsimusi;

14) otsustab Rahvusraamatukogu astumise rahvusvahelistesse organisatsioonidesse;

15) otsustab käesoleva seaduse ja Rahvusraamatukogu põhikirja alusel oma pädevusse kuuluvate teiste küsimuste üle, mida nõukogu liikmed või peadirektor on nõukogule seisukoha võtmiseks esitanud.

(2) Nõukogu otsused on Rahvusraamatukogu töötajatele täitmiseks kohustuslikud.

§ 11. Nõukogu esimees

(1) Nõukogu esimees ja aseesimees valitakse nõukogu liikmete hulgast üheks aastaks iga kalendriaasta esimesel nõukogu istungil.

(2) Nõukogu esimees:

1) korraldab nõukogu tegevust;

2) juhatab nõukogu istungeid;

3) kontrollib nõukogu otsuste täitmist;

4) sõlmib peadirektoriga töölepingu;

5) esindab nõukogu.

(3) Nõukogu esimehe äraolekul asendab teda aseesimees.

§ 12. Peadirektori valimine ja ametist vabastamine

(1) Peadirektori valib viieks aastaks nõukogu Rahvusraamatukogu põhikirjas ettenähtud korras.

(2) Peadirektori valimiseks korraldatakse avalik konkurss mitte varem kui kaks kuud enne peadirektori ametiaja lõppu ja mitte hiljem kui kaks kuud pärast peadirektori töölepingu lõppemist.

(3) Peadirektoriga sõlmib töölepingu esimees, tema äraolekul aseesimees.

(4) Peadirektor vabastatakse enne lepingutähtaja möödumist ametist:

1) kui nõukogu on avaldanud oma koosseisu kahekolmandikulise häälteenamusega peadirektorile umbusaldust;

2) omal soovil;

3) tema asumisel teisele tööle avaliku teenistuse seaduse või töölepingu-seaduse alusel;

4) tema asumisel mõnele teisele valitavale või nimetatavale ametikohale;

5) tööseadustes ettenähtud muul alusel.

§ 13. Peadirektori pädevus

(1) Rahvusraamatukogu toimimise ja arengu eest vastutab peadirektor, kes täidab käesolevast seadusest, Rahvusraamatukogu põhikirjast ja nõukogu otsustest tulenevaid sidustus-, valitsemis-, haldamis- ja juhtimisalaseid ülesandeid.

(2) Peadirektor:

- 1) teostab Rahvusraamatukogus oma pädevuse piires kõrgemat haldus- ja distsiplinaarvõimu;
- 2) kinnitab Rahvusraamatukogu sisekorraeskirjad;
- 3) kinnitab Rahvusraamatukogu asjaajamise korra;
- 4) teeb korraldusi ja annab käskkirju, mis on Rahvusraamatukogu töötajatele kohustuslikud;
- 5) nimetab ametisse teadussekretäri, direktorid ja struktuuriüksuste juhid;
- 6) tagab nõukogu otsuste täitmise;
- 7) tagab Rahvusraamatukogu eelarveprojekti ja finantseerimistaotluse koostamise;
- 8) tagab Rahvusraamatukogu eelarve täitmise ja esitab selle kohta aruande nõukogule;
- 9) esindab Rahvusraamatukogu ja teostab Rahvusraamatukogu nimel tehinguid käesoleva seaduse ja Rahvusraamatukogu põhikirjaga antud volituste ulatuses;
- 10) annab aru nõukogule;
- 11) esitab igal aastal Kultuuriministeeriumile Rahvusraamatukogu tegevuse aastaaruande;
- 12) lahendab teisi seaduse ja Rahvusraamatukogu põhikirjaga tema pädevusse antud küsimusi.

4. peatükk

VARA JA FINANTSEERIMINE

§ 14. Rahvusraamatukogu vara

- (1) Rahvusraamatukogu valdab, kasutab ja käsutab oma vara käesoleva seaduse alusel kehtestatud korras oma põhikirjaliste ülesannete täitmiseks.
- (2) Rahvusraamatukogu vara on:
  - 1) vara, mille riik annab käesoleva seaduse alusel Rahvusraamatukogu omandisse;
  - 2) vara, mille teine isik võõrandab Rahvusraamatukogu kasuks;
  - 3) vara, mis on tekkinud Rahvusraamatukogu enda tegevuse tulemusena.
- (3) Rahvusraamatukogu võõrandab vara, mis ei ole vajalik Rahvusraamatukogu ülesannete täitmiseks, nõukogu otsuse alusel.
- (4) Rahvusraamatukogule kuuluvat kinnisvara võõrandada ja laenu võtta on Rahvusraamatukogul õigus Vabariigi Valitsuse loal.
- (5) Rahvusraamatukogul ei ole õigust oma varaga tagada teise isiku kohustusi, anda laenu, osutada sponsortoetust või olla äriühingu aktsionär või osanik.
- (6) Rahvusraamatukogul on õigus asutada eraõiguslikke juriidilisi isikuid.

§ 15. Finantseerimine

- (1) Rahvusraamatukogu kasutab oma tegevuse finantseerimiseks riigieelarvest, tasulistest teenustest ja muudest allikatest saadud vahendeid.
- (2) Rahvusraamatukogu finantseeritakse riigieelarvest vastavalt riigieelarve seaduses (RT I 1993, 42, 614; 1994, 30, 464; 69, 1194; 1996, 22, 436; 49, 953) sätestatud korrale.

(3) Rahvusraamatukogu rahalisi vahendeid käsutab peadirektor nõukogu kehtestatud tingimustel ja korras.

§ 16. Eelarve

(1) Rahvusraamatukogu kõigi tulude ja kulude kohta koostatakse eelarve.

(2) Riigieelarveväliselt laekunud tulud jaotatakse Rahvusraamatukogu eelarve kaudu üldistel alustel, kui seda ei piira seadus või laekuvate tulude kohta seatud eritingimused.

§ 17. Kontroll, järelevalve ja aruandlus

(1) Rahvusraamatukogu peab oma varade ja vahendite kasutamise kohta raamatupidamise ja statistilist arvestust seadusega kehtestatud korras.

(2) Rahvusraamatukogu majandustegevust kontrollib Riigikontroll.

(3) Kultuuriministril on õigus peatada nõukogu ning peadirektori seadusevastase toimingu sooritamine või õigusakti kehtivus ja teha ettekirjutus õigusakti või toimingu puuduste kõrvaldamiseks.

(4) Rahvusraamatukogu annab oma tegevusest aru seaduses või seaduse alusel sätestatud mahus ja korras.

5. peatükk

SEADUSE RAKENDAMINE

§ 18. Üleminekusätted

(1) Peadirektor tagab Rahvusraamatukogu põhikirja vastavusse viimise käesoleva seadusega kolme kuu jooksul seaduse jõustumisest arvates.

(2) Ühe kuu jooksul pärast põhikirja vastavusse viimist käesoleva seadusega korraldatakse konkurss peadirektori koha täitmiseks käesoleva seaduse §-s 12 sätestatud korras.

(3) Teised enne käesoleva seaduse jõustumist Rahvusraamatukogus moodustatud otsustuskogude liikmed ja ametisse määratud isikud tegutsevad oma volituste lõpuni.

(4) Vabariigi Valitsuse määratud riigivara valitseja annab Rahvusraamatukogu valduses ja kasutuses oleva ning tema tegevuseks vajaliku vallasvara Rahvusraamatukogu omandisse kuue kuu jooksul käesoleva seaduse jõustumisest arvates. Rahvusraamatukogu valduses ja kasutuses oleva kinnisvara võõrandamine Rahvusraamatukogule toimub riigivaraseaduses (RT I 1995, 22, 327; 1996, 36, 738; 40, 773; 48, 942; 81, 1446; 1997, 45, 724; 1998, 30, 409) ettenähtud korras.

(5) Käesolevas seaduses käsitletakse kinnisvarana ka ehitisi, nende reaalosi ning rajatisi kuni nende aluse ja nende teenindamiseks vajaliku maatüki kandmiseni kinnistusraamatusse.

§ 19. Seaduse kehtetuks tunnistamine

Eesti Rahvusraamatukogu seadus (RT I 1994, 31, 495; 1996, 49, 953) tunnistatakse kehtetuks.

Riigikogu aseesimees Ants KÄÄRMA

SUMMARIES

THE 7th CONGRESS OF ESTONIAN LIBRARIANS “LIBRARIES IN AN OPEN SOCIETY”

Malle Ermel

The 7th Congress of Estonian Librarians organized by the ELA and Tartu University Library took place in Tartu, on 22-23 October 1998. By this event our librarians celebrated the 80th anniversary of the Republic of Estonia, the 75th anniversary of their professional association and the 10th anniversary of its re-establishment. Though dedicated to those important dates, the Congress was not essentially retrospective but concentrated on the present situation and future perspectives of Estonian librarianship.

191 librarians, including 14 from foreign countries, participated in the Congress. Special topics were discussed in Research, Public and School Libraries Sections, general issues treated on Plenary Sessions.

PLENARY SESSIONS

Krista Talvi, the president of the ELA, noted in her opening address to the Congress that after the restoration of independent Estonian state libraries have been challenged to face great changes due to the rapid development of information technology and movement towards information society. But books, readers and libraries are still those “three whales” that carry today’s librarianship.

In her congress paper *Libraries, Information and Society – Together or Apart* Tiiu Valm, the director general of the National Library of Estonia, challenged the audience to ponder upon the position of libraries in the social informational infrastructure and to make every effort to provide all local inhabitants with access to information. Tiiu Valm stated that the libraries are still considered to be entertainment institutions, not parts of the modern learning environment as their modest financing shows.

Peeter Olesk, the director of Tartu University Library, stressed that legislative body should act responsively towards libraries and regulate not only financing of public libraries and the National Library, but also providing library services everywhere in Estonia.

The session ended with the opening ceremony of INNOPAC Integrated Library System for Estonian research libraries.

Mihkel Reial, the director of technology services of the National Library of Estonia and the chairman of ELNET Consortium’s Board, noted in his congress paper *Estonian Libraries in the Innovating Information Environment* that information technology does not provide library users with information, this is the duty of learned specialists. Libraries’ advantage on the information market are their wide experiences in organizing huge bulk of information and providing access to those resources. Need for acquiring additional knowledge and skills is becoming crucial

in every field of life. Libraries are not only parts of learning Estonian society, they also have to change into learning organizations.

Aira Lepik, professor of the Information Sciences Department of Tallinn University of Educational Sciences, stressed in her congress paper *Librarian's Role in a Learning Society* that there exist several such roles and they are still multiplying. Traditional role of an information mediator is still primary, the role of a tutor is gaining importance, and the role of a social worker is increasing. Public knows and acknowledges us by the services we provide.

Peeter Olesk, the director of Tartu University Library, defined in his congress paper *Why does the Learning Estonia not Understand Libraries?* learning society as a society where learning is fashionable and individuals who do not learn are viewed as persons who do not use their possibilities. He stated that the constructors of the learning Estonia have not considered the fact that in this context every library becomes automatically a learning environment. And polyfunctional central research libraries should be financed otherwise – by grants for scholarly activities, turning them into foundations, procured by the state, or make the library users to pay for the services they use.

Urve Tõnnov

IN RESEARCH LIBRARIES SECTION

The issues discussed in this section can be divided into four major topics, all emerging from the present and future development problems of research libraries:

- 1) The present situation, problems and future perspectives of INNOPAC ILS: the methodics and organization of and suggestions for INNOPAC training; the organization, structure and generation of the integrated database; the implementation of different INNOPAC modules; the system's safety problems.
- 2) Co-ordinated collection development: a retrospective overview; principle matters to resolve; INNOPAC as a promoter of co-ordination possibilities; introduction of the USA *Conspectus* method. Implementation of the Estonian version of INNOPAC and *Conspectus* should enable to target the Estonian research libraries' collection development.
- 3) Development and quality of information services: general principles; provision of information services in Estonian libraries of different type and number of items in collections – from the National Library to the Medical Information Centre of Tartu University Clinicum used only by several thousands of clients. For revealed experience, this discussion turned out to be one of the section's most interesting topic.
- 4) Training librarians and information officers in the new learning environment: both theoretical and practical approaches were given. A possibility to participate in London-Tartu-Tallinn audio and video conference arouse great interest among the Conference audience.

IN PUBLIC LIBRARIES SECTION

Discussion on co-ordinated collection development

The papers reported on the research on Estonian rural libraries and dealt with rural libraries main acquisition problems. It was stated that the present situation in rural libraries collection development does not satisfy actual needs. As libraries are evaluated on the basis of their collection value, the present attitude must be altered and the principles of rural libraries acquisition policy defined. Vital issues are the essentially right selection of acquisition items, and the professionalism and professional training of librarians. Interlibrary loan possibilities must be used more effectively. Even today libraries do not have enough information about items published. A necessity to establish a special committee to solve the abovementioned burning problems was stressed during the discussion.

Discussion on public libraries information systems development

First and foremost the co-operation possibilities of public and research libraries were considered. INNOPAC ILS for research libraries was introduced, and the differences between public and research libraries information systems examined listing also the factors that favour the integrated use of the systems and the preconditions that need to be followed to make it possible.

Discussion on public libraries PR activities

Rapla Central Library and Kose-Uuemõisa library in Harju County shared their PR experiences. The libraries' new and more appropriate premises have made it possible to organize comprehensive events. The literary events of the libraries are still popular among library users.

Estonian public libraries have improved their position in relations with local authorities. They participate in drawing up local development plans and join in discussions on vital matters. The materialistic bases of libraries, both the quality of their premises as well as as their library equipment and technology, has improved during the period between the congresses. Today, in several regions of Estonia, the interrelation of local authorities and libraries is based on co-operation principles of two equal partners.

Ester Sõrmus

IN SCHOOL LIBRARIES SECTION

The School Libraries Section of the ELA was established on 17 April 1998. On the 7th Congress of Estonian Librarians the problems of Estonian school librarianship were discussed jointly in the School Libraries Section. This was the first time the School Libraries Section of the ELA held a meeting on such level.

On the first session we discussed the present situation and future perspectives of Estonian school libraries. In 1998 we questioned school librarians to review the present situation. 41 per cent of the libraries provided their data that was

analysed on the first level. The analyse results were presented on the section meeting. Our future perspectives were considered both from the aspects of today's school libraries system as well as of establishing modern learning centres at schools.

On the second session we discussed financing of school libraries. The expert on learning resources of the Ministry of Education reported on the present situation. She was opposed by the representatives of publishing houses *Avita* and *Koolibri*.

The school librarians of different counties participating in the Congress addressed the chairpersons of the Estonian Local Authorities Association and *Riigikogu* (the Estonian Parliament) and the Minister of Education with a public letter where they informed the abovementioned persons of the circumstances that hinder the modernization of school libraries and asked for their position how to improve the present situation.

10 YEARS OF THE ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION A RETROSPECTIVE

Evi Rannap

1988-1991

After its re-establishment, the ELA concentrated on strengthening the materialistic basis of Estonian libraries and librarians as well as improving the country's book distribution system.

The ELA members were active in drawing there future plans. They organized numerous workshops and discussion meetings on the organization of the ELA's structure and activities as well as on library education and legislation in Estonia. A team of the ELA members drew up a project of the development conception for libraries on which basis the further development plans were made.

The structure of the ELA developed in the first years of its activities. Various sections, committees and task groups were established to cover the fields of ELA's activities and solve burning issues. In 1989 the association founded branches in towns and counties in addition to already existing special committees.

At its re-establishment in 1988 the ELA registered 191 members. In 1990 its membership had expanded to 659 members.

In 1990 the ELA annual prize was founded. It is awarded to library staff members for their remarkable working results.

In 1989 the ELA got IFLA institutional membership. The ELA also developed relations with library associations of other countries. The association needed their support and help to develop its organizational structure, organize training for Estonian librarians and find a solution to several Estonian librarianship problems.

In re-establishing the ELA, the support and financial aid from the Ministry of Culture and the National Library of Estonia were of major importance.

The ELA Newsletter, from 1989 also the ELA annual, and jointly with the National Library Estonian professional library journal *Raamatukogu* has been published.

Ivi Tingre

1992-1993

In 1992-1993 ELA succeeded in solving special LIS issues – several special committees were founded. The committees also contribute to the co-operation of Estonian libraries.

The ELA initiated the generation of integrated subject register of Estonian research libraries. The association completed the list of foreign periodicals the Estonian research libraries had subscribed for in 1993. Preparations were made for translating UDC classification tables into Estonian. The 6th Congress of Estonian Librarians took place. Library Days, a traditional annual event of Estonian librarians, were held. The ELA organized also several discussion meetings and workshops. Training of librarians was considered a key issue. Furthering international co-operation was under special attention – the members of ELA participated in the IFLA Annual Conferences; the association signed a co-operation agreement with The Library Association (UK). 1992 marked also the beginning of close relations with the External Relations Office of *Deutsches Bibliotheksinstitut*. Close co-operation with Finnish library associations continued.

The ELA did not succeed in protecting the interests of Estonian librarians. The efforts to strengthen the material basis of the association did also bear little fruit. The PR activities of the association were not satisfying.

Anne Valmas

1994-1998

An important field of the ELA's activities concerned legal deposit. The association made it clear that there is a need for a legal act to regulate this field of library acquisition. The ELA established a working group that draw up a draft for the legal act. *Riigikogu* passed the Legal Deposit Copy Act in 1997. The ELA initiated co-operation with professional associations of Estonian publishers and booksellers. It resulted in joint discussion meetings, and conferences on Estonian print production in 1995 and 1997.

The ELA prepared documents on which basis the Minister of Culture defined Estonian central research libraries and their acquisition fields at the end of 1994. The translation of the UDC Medium Edition into the Estonian language began. Estonian public libraries started to implement an automated library system. The ELA signed the contract to purchase library software *Kirjasto 3000*.

The ELA also focused on protecting interests of Estonian librarians. First and foremost the association fought for their work being more generously payed for. Several workshops were organized jointly with library organizations of other countries to develop professional skills of librarians.

The ELA initiated a tradition to held speech meetings. On meetings, librarians, politicians and public figures discuss various aspects of the role of libraries in the Estonian society. It is positive to note that Estonian public has been well informed of the problems of librarianship as for attention of the writing press and other media to our events. Establishing a foundation for libraries, archives and museums within the framework of the Cultural Endowment of Estonian, though not realized, has also been under discussion.

Lea Lumi

COMMITTEE ON COLLECTION MANAGEMENT

Important issues for the ELA have also been different aspects of collection formation (amounts for acquisition, selection and essential value of literature, exchange of titles, etc.).

Since the end of 1960ies, the State Library Committee has also coordinated subscription for journals for foreign currency, acquisition of journals in Russian and special kinds of educational and technical literature as well as maintenance of relevant collections. An acquisitions working group, that has now become a Committee on Collection Management, was created in order to find solutions to the problems that have and will come up in the libraries.

The working group started its work on 1 June 1992. Its goal was to draw up an acquisitions plan for research libraries, in order to define their acquisition profiles and to coordinate subscriptions for foreign journals. As a result of this work, the Minister of Culture and Education approved in 1994 and in 1995 the integrated acquisitions plan and basis for acquisitions of research libraries, and the list of eleven central research libraries, each of which responsible for acquisitions in certain fields of sciences.

The list of foreign journals helps to co-ordinate subscribing and avoid unnecessary doubling. In order to solve problems in Estonian literature acquisition, in 1995 and 1996 several discussions were held jointly with the representatives of publishing houses and booksellers focusing mostly on the difficulties in legal deposit copy acquisition and incomplete information on what is going on in Estonian book market.

The 1990ies have changed a lot in the acquisitions policy of Estonian libraries. Special attention has been paid on details of acquiring foreign literature, and training of acquisition librarians.

In 1997, in co-operation with the German Library Institute, a workshop *Formation and acquisition of collections* was held, and in 1998, an international workshop *World Book Market – Co-operation, Comparison, Analysis* with lecturers from the Unites States, the Netherlands, Germany and the United Kingdom. In

1998, 46 Estonian librarians took part in the Frankfurt Book Fair and visited also the city and university libraries of Frankfurt.

The committee has also discussed the necessity for an integrated automated information system, the application of INNOPAC system and *Conspectus* acquisition methods, acquisition of electronic journals and databases, as well as acquisition guidelines for Estonian libraries.

Tiiu Reimo

FIVE YEARS OF CO-OPERATION IN THE FIELD OF OLD BOOKS

A group of librarians who work in the departments of old books and manuscripts gathered for the first time on 3 March 1994. In order to co-ordinate everyday work, to exchange information and to enhance professional education they decided to form a special Committee of Old and Rare Books by the Estonian Librarians Association. Tiiu Reimo, the head of the Department for Baltica and Rare Books of the Estonian Academic Library was elected a chairman of the committee. The number of members has changed over years. In 1998 the committee had 19 active members from various libraries and archives. The main tasks are as follows:

- to discuss problems in the field of acquisition, bibliographic description and preservation of old books and special collections, to coordinate activities in that sphere;
- to discuss problems in the field of acquisition and preservations of books printed in Estonia up to 1944, to coordinate activities in that sphere;
- to enliven exchange of information between librarians from various libraries, archives and museums;
- to enhance professional education.

During the first years the members of the committee got acquainted with special collections in the Estonian Academic Library, in the Tartu University Library, in the Archive Library of the Estonian Literary Museum, in the National Library of Estonia, in Tallinn City Archives, in the Estonian History Archive and in the Estonian History Museum. In autumn 1995 the results were presented at the meeting of the ELA office. During two previous years our committee has visited county museums and their libraries in Kuressaare (Saaremaa) and in Viljandi in order to get a survey about smaller collections, to discuss their problems and to offer professional help.

The committee has organized two seminars to enhance professional education. In 1996, in co-operation with the Chair of Book Science of the Tallinn Pedagogical University and the Estonian Academic Library, it prepared the workshop *Old and Rare Books: Bibliographical Description, Use and Preservation*. In 1997 followed the seminar dealing with theological literature and church organization in Estonia. The next seminar has been planned for librarians from county libraries and museums. It will deal with regional studies and literature about it.

In January 1998 the committee presented its first publication *Old and Rare Books from the XV-XIX century: Bibliographies and Catalogues in Estonian Libraries*. It gives a survey about reference books and makes it easier for librarians to find materials for further research.

Celebrating the 5th anniversary of the committee in 1999, we can say that one of our main tasks - a lively professional communications between old book librarians - has been achieved.

Marge Tiidus

COMMITTEE ON THE PRESERVATION OF LIBRARY AND ARCHIVE MATERIALS

In 1998 seven major Estonian libraries and archives – the National, Academic and Tartu University Libraries, the library of Literary Museum, Tallinn City Archives, the History and State Archives – initiated a *Project for Preservation of and Access to Estonian Library and Archive Materials*. The project was financed by the Open Estonia Foundation and Open Society Institute (Hungary).

On the first stage, a security fund was raised. All the participating institutions have their own microfilming camera. The microfilms are developed jointly at Tartu and Tallinn laboratories.

Plans for the second stage include copying of the microfilms for service purposes at common laboratories. We have designed a new digital network to provide access to the documents which introduce our culture for as many potential users as possible.

Arda-Maria Kirsell

COMMITTEE ON CLASSIFICATION AND SUBJECT INDEXING

The Committee on Classification and Subject Indexing of the ELA (established in 1992) coordinates and promotes the classification and subject indexing of Estonian libraries collections. Its major task has been the creating of UDC Estonian version on the basis of the UDC Master Reference File (1993). 40 persons have participated, mainly the classifiers of major Estonian libraries, in the translation work. All classes have been revised by experts of corresponding specialties from universities and research institutions, all in all 114 persons. An editorial board of five has diligently worked with the text so that every part of it has been controlled by two or three persons.

The Estonian UDC version is not designed to be an exact copy of the UDC MRF – in a national edition, accents have to be placed somewhat differently. So a system of place auxiliaries for Estonian administrative subdivisions has been worked out and accepted by the UDC editors in London. A number of examples have

been replaced by more convenient ones to Estonia. In class 8 all Finno-Ugric languages and literatures and also all European ones are given with their full class numbers instead of deriving them from the auxiliaries of language. The same has been done in class 94. Cuttings have been made in the auxiliaries of language (mainly African and Asian languages) and of place (the administrative subdivisions of foreign countries).

The UDC tables do not in itself guarantee unity of classification decisions of different libraries. But the use of integrated library systems INNOPAC and *Kirjasto 3000* in Estonian libraries demand more unified decision-making. Unfortunately the systems do not allow to create a UDC authority file today. So, the committee has started work at unifying the classification methodology, too. The use of common auxiliaries has been discussed and a number of concrete decisions made; classes 8 and 004 have been overviewed in detail, etc.

On the agenda there has also been solving the problems of subject indexing (the generation of the Estonian Universal Subject Headings List, subject indexing in the Medical Library and in public libraries). Lately, the problems of subject indexing have been dealt jointly with the corresponding working group of the ELNET Consortium.

Ene Vilipus

WORKING GROUP OF BIBLIOGRAPHIC DESCRIPTION

The Working Group of Bibliographic Description was formed at the ELA in 1993. As Estonian libraries are in the middle of the shift to electronic catalogues the main objectives of the working group are as follows:

- to implement international bibliographic description standards in Estonia and define the depth of bibliographic data on the National Bibliography level and on the "medium" level;
- to provide training on new cataloguing rules for librarians practicing at different Estonian libraries;
- to introduce the possibilities of electronic catalogues and databases to library staff and users.

Anne Ainz

COMMITTEE ON BIBLIOGRAPHY

The meeting of the bibliography working group in 1995 was brought about by the need to touch upon the special problems on a scale wider than within one library. Bibliographers from research libraries, representatives of LIS faculties, also, book researchers, if necessary, participated in the working group. The years under discussion are characterised by the rapid, and contradictably, quite uneven shift to computer technology in the Estonian society and libraries. The working group, now

the Committee on Bibliography, has aimed to provide support and offer practical solutions at the period of transition from the use of personal computers into integrated library systems.

The problems of the generation of a current database of articles in the National Library that resulted in the decision to compile joint database of articles in INNOPAC can serve as an example of this.

The next large circle of problems arose with the beginning of the generation of an old book (published before 1944) electronic catalogue.

The Committee aims to inform Estonian libraries of the current state of bibliography work and key issues and provide readiness to solve them jointly.

Heljo Järvelaid

SECTION OF RURAL LIBRARIES

Section of Rural Libraries aims to establish a current information flow on the activities of Estonian rural libraries, to provide exchange of practical know-how, to participate in the decision-making process on the burning issues of rural libraries, to stress and enhance the role of rural libraries in the society.

To reach these objectives, the section has held several meetings and summer workshops for rural libraries. The section has focused on the following key issues:

- collection development, organization and financing of rural libraries;
- the children's literature collections in rural libraries of various service area size;
- collecting, analyzing and summarizing data on the amount of reference literature in rural libraries' collections.

Jüri Järs

ELA AND THE CREATION OF THE BASIS FOR IMPLEMENTING INFORMATION SYSTEMS IN ESTONIAN LIBRARIES

A short overview with references to more detailed sources is given about the technological and organizational background of the implementation process of the information systems in Estonian libraries.

First attempts to use the Soviet mainframe computers in library data processing were made in the middle of 1970ies. These attempts gave some experience but not expected results because there was no special software available, the hardware was inadequate and the communication lines between library and computing centre were unsuitable for data transfer. At the end of 1980ies the major Estonian research libraries obtained first personal computers, which were technically primitive, but principally opened the new era in library automation because they were located in libraries – the ability to use them and the responsibility for creating information system were moved from computing centres to libraries. At the beginning of

1990ies it became clear, that it is impossible to create integrated library system, if each library is using it's own database applications and data structures, but insufficient funding, know-how and programming skills did not allow to standardize the solutions.

The ELA started activities on library automation immediately after its re-establishment. In 1989 it initiated the preparation of *Development Conception of Estonian Libraries*, which agenda included also library automation. In 1990 a working group was formed for generating Estonian Communication Format, based on CCF. In 1992 the Working Group of Library Automation was formed including the representatives of National, Academic, Tartu University and Technical University Libraries. Soon, the representatives from the libraries of Pedagogical and Agricultural University and Literary Museum joined in. The first version of the project *Information System of Estonian Libraries* was worked out by this group in 1993. The next year, the joint automation project of 7 research libraries was introduced. On the basis of this working group a non-profit legal body corporate – Consortium of ELNET – was established in 1995 for the supply and implementation of integrated library system. As a result, INNOPAC library software was selected, obtained and tested during 1996-1998, and accepted for data entry at the end of 1998.

The Committee of Public Library Automation was formed by ELA in 1995. The main goal of the committee is to support from all aspects the implementation of an information system in public libraries. By the grants from Open Estonia Foundation and Open Society Institute (Hungary) an automation project of county and town central libraries was initiated in 1996. The committee has worked hard for testing *Kirjasto 3000* software which was selected for central libraries, and made proposals to software producer for adapting it to the requirements of Estonian libraries. In 1998 the implementation of library software in small community libraries was started. The activities of the committee and the problems concerning the lack of library software for different requirements are described.

The overview includes chronological list of selected events and activities (1989-1998) that illustrate the role of ELA in the implementation process of the information systems in Estonian libraries, and a selection of more detailed sources (8 references).

Kalju Tammaru

COMMITTEE ON TERMINOLOGY

The first committee on library terminology active on social grounds was established in 1926. From 1960ies to 1980ies the State Library committee to settle also those issues was active at the Ministry of Culture. On 1 January 1993 the committee was re-arranged and subordinated to the ELA. Since then, the committee has met at random, all in all for 17 times, and developed close co-operation with the terminology unit of the National Library.

It has reviewed the manuscripts of 3 thematical volumes of library dictionary: *Raamat. Raamatukogu // Book. Library* (published in 1993), *Lugejateenindus //*

User Service (1995) and *Kogud. Komplekteerimine // Collections. Acquisition* (1996).

Formulation of Estonian vocabulary related to the automation of library work processes has been on the agenda. In 1993 the translating of FINMARC into Estonian was initiated and terms emerging from the implementation of integrated library system KIRI were discussed. In 1997 the discussion of INNOPAC terms was initiated. In 1998 the committee focused on information technology terms for librarians, reviewing the selection of terms included in the manuscript of the relevant library dictionary.

In 1997 the Estonian library community discussed the future of terminology work as well as the committee's part in it. The National Library established as its top priorities of terminology work the librarians' vocabulary related to information technology and the preparations for such library dictionary to be published. The committee stated a need for universal library dictionary. The preparations for compiling the dictionary were started in 1998. On its meetings, the committee discussed the basic principles of the planned dictionary.

In 1998 the committee also focused on the terms of marginal LIS fields. Due to the vast capacity of the material under discussion, the work continues also in 1999. In 1999 the names of Estonian libraries and their official translations into foreign languages as well as the Estonian versions of the names of international library organizations and major foreign libraries are planned to be reviewed.

Estonian libraries and the Information Sciences Department of Tallinn University of Educational Sciences should take more active part in terminology work, as well as terminology issues should be more widely introduced to Estonian librarians.

Aivi Sepp, Evi Rannap

COMMITTEE ON EDUCATION

In November 1988, on the basis of the Staff Issues Group of the State Library Committee, a committee was established at the ELA that aimed to enhance the educational level of library staff and protect their professional interests as well as focused on the image of library work.

In 1991 the committee analyzed the training programmes and curricula for librarians at the LIS educational institutions. In 1992 two development programmes were followed concerning professional demands and further education for librarians. In 1993 the work continued in three working groups which activities focused on further education, professional demands for librarians and ethics of library work. In 1994 the draft projects on professional demands for librarians were drawn up. The discussion on the drafts continued on the workshops in 1995.

In 1996-1997 the committee focused on defining the current demand for further training of librarians as well as areas to be covered by remote training. In 1997 the world LIS education trends were also examined. In addition to covering the abovementioned working areas of 1996-1997, the committee focused in 1998

also to information exchange on the LIS field. The committee's activities go by the guidelines of the IFLA Section on Education and Training.

Aivi Sepp

EVALUATIONS OF PUBLIC LIBRARIANS TO LIBRARY AND INFORMATION SCIENCES CURRICULA

LIS educational institutions have been challenged by a task to train the future LIS specialists under the present circumstances and having today's knowledge so that they will cope tomorrow in the work situation.

To evaluate their own work, library schools need to examine how the persons with LIS diploma cope in work situation and how useful do they find the knowledge provided to them as a basis for practical work. In 1996-1997 Estonian public libraries' staff was questioned in order to review their evaluations to the subjects included in LIS curricula considering different library work fields.

The evaluations given were analyzed from two aspects: the evaluation to the subjects in the context of different work fields, and the evaluation to the subjects from the aspect of total library work.

Estonian libraries' staff was most positive on the reference and information services training, followed by the collection and information management and acquisitions training, and training for the work with children and for compiling information publications. The librarians found the knowledge of information technology, of organization management and of public and foreign relations provided at library school less satisfying, and considered training for collection preservation as well as analyzing, research on and planning of library work processes to be the weakest side of Estonian LIS curricula.

Analyzing the evaluations to the subjects included in Estonian LIS curricula from the aspect of total library work, the high-assay of the subjects corresponded to the degree of their universality. The libraries' staff evaluated most highly the training provided for using information technology as well as for library and information services.

The results proved the fact that usually the curricula of LIS educational institutions include mainly LIS subjects and other, e.g. liberal arts and social sciences are of marginal importance.

ABOUT ACQUISITION PROBLEMS IN VILLAGE LIBRARIES ON THE BASIS OF NON-FICTION AVAILABILITY ANALYSIS

The functioning of public libraries is particularly influenced by the accession of new books and the opportunities to acquire them. Book output in Estonia is constantly increasing. Village libraries face various problems concerning their acquisition sums as well as getting information about newly published books, finding sources of acquisition, making a selection of new literature and defining the role of librarian as a developer of library collection.

On the initiative of the ELA's Section of Rural Libraries an analysis of non-fiction availability in village libraries was carried out. Out of the 1954 non-fiction books published in 1996 a group of experts chose 207 books without which a village library cannot fulfil the role of an information centre. The analysis brought out the following conclusions:

- Barely about 25% of the necessary non-fiction books find their way into a village library;
- The acquisition of literature on Estonian history and culture is sadly inadequate;
- The acquisition of literature in village libraries with a small service area (up to 300 residents in the area) is at the most inadequate level.

The answers to the questionnaire indicated that there are several frequent acquisition problems. They run as follows:

- **LACK OF MONEY** - acquisition allocations fall behind the growth of book price. The state allocations are too small, the share of local governments twice exceeds the share of the state;
- **LACK OF INFORMATION** - publishers fail to compile annotated catalogues;
- **THE ROLE OF THE LIBRARIAN** as a stock composer is more responsible than ever. While financial opportunities are similar everywhere the principles of collection development differ greatly. A tendency to prefer easy reading items can be discerned. But the value of a library is determined by its stocks. Thus the top priority of a librarian is to procure the money necessary for acquiring literature and to purposefully develop the stock so that the library could meet the requirements of an information centre.

On the basis of the non-fiction availability analysis a discussion on acquisition problems was held at the 7th Congress of Estonian Librarians and the decision was made to create a task force to work out acquisition policy for public libraries.

LIBRARIES AS A PART OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT

The organizing of Library Days is a long tradition in Estonia. They have been carried out under different devices. In 20–30 October 1998 the Library Days were organized under the theme “Libraries as a Part of the Educational Environment”. So the libraries places for lifelong learning were acknowledged.

A part of Estonian events were planned for librarians to improve their knowledge and to exchange experience. In 1998 the Lääne County Central Library organized important undertakings in Haapsalu. The meeting “A Man – a Library – a Librarian” as an opening event and the competition on knowing the literature were held. At the meeting, the problems of how the environment influences the formation process of an educated citizen were discussed.

The research libraries were also very active last year. In 26-30 October the electronic information carriers were introduced to the public in Tallinn Technical University Library and in the National Library of Estonia. On 30 October a competition of research librarians *Information Retrieval in Internet* was organized.

In 1999 the library Days *Libraries in Rapidly Changing Environment* will take place.

Marje Aasmets

YEARBOOKS OF ESTONIAN LIBRARIES

Various institutions publish yearbooks to inform the public about the most essential aspects of their activities. Estonian libraries have a tradition of publishing annual reports. The compiling and publication of yearbooks is a new trend at our research libraries.

The article reviews the yearbooks of Tartu University Library (TUL) and Estonian Academic Library (EAL). The activities of TUL are reflected in the yearbooks of 1995, 1996 and 1997; the EAL published a yearbook in 1996 and in 1997. The yearbooks present an annual report, contain information about library staff as well as interesting research papers.

The yearbooks provide data on the collections and various aspects of collection development at TUL and EAL. The data about the clients of TUL and EAL demonstrates the important role of the libraries in the information delivery process, especially as for serving the academic public. The yearbooks have a noteworthy part in the modern culture life and in the perspective as historical documents. The analysis of the yearbooks proves that the libraries' staff are the best experts on library and information issues.

AUTORID * AUTHORS

- Marje AASMETS Eesti Akadeemilise Raamatukogu süstematiseerimise sektori juhataja
Estonian Academic Library, Head of the Section of Classification
- Anne AINZ Eesti Rahvusraamatukogu rekataloogimise talituse juhataja
National Library of Estonia, Head of the Recataloging Group
- Rutt ENOK Harju Maakonnaraamatukogu direktor
Harju County Central Library, Director
- Mare EKTERMANN Lääne Maakonna Keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja
Lääne County Central Library, Chief Librarian
- Malle ERMEL Tartu Ülikooli Raamatukogu pearaamatukoguhoidja
Tartu University Library, Research Librarian
- Jüri JÄRS Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu direktor
Library of Tallinn Technical University, Director
- Heljo JÄRVELAID Kose raamatukogu juhataja
Kose library, Head
- Arda-Maria KIRSEL Eesti Akadeemilise Raamatukogu vanemraamatukoguhoidja
Estonian Academic Library, Senior Librarian
- Lea LUMI Eesti Rahvusraamatukogu väliskirjanduse osakonna juhataja
National Library of Estonia, Head of the Foreign Literature Acquisition and Exchange Department
- Reet OLEVSOO Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu büroojuhataja
Estonian Librarians Association, Secretary
- Evi RANNAP Emeriitprofessor, ERÜ auliige
ERÜ esinaine 1988-1991
*Prof. emeritus, honorary member of ELA
President of the ELA in 1988-1991*
- Tiiu REIMO Eesti Akadeemilise Raamatukogu baltikaosakonna juhataja
Estonian Academic Library, Head of the Department of Baltica Literature and Rare Books
- Aivi SEPP Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse kateedri õpetaja
Viljandi College of Culture, Department of Librarianship, Lecturer

- Ester SÕRMUS Tallinna Pedagoogilise Seminari raamatukogu juhataja
Tallinn Pedagogical College, Head of the library
- Krista TALVI Eesti Rahvusraamatukogu raamatukogunduse osakonna täienduskoolituse peaspetsialist
Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatuse esinaine National Library of Estonia, Library Science and Development Department, Chief Specialist in Continuing Professional Development Estonian Librarians Association, President
- Kalju TAMMARU Eesti Hoiuraamatukogu peavarahoidja
Estonian Deposit Library, Collection Development Officer
- Asko TAMME Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi tegevdirektor
The Consortium of Estonian Libraries Network, Executive
- Elle TARIK Tartu Linna Keskraamatukogu raamatukoguhoidja
Tartu City Central Library, Librarian
- Marge TIIDUS Rahvusarhiivi Põhja Regionaaldirektori k.t.
National Archives of Estonia, Acting Deputy Director General
- Ivi TINGRE ERÜ auliige, ERÜ esinaine 1988-1991
Honorary member of ELA, President of the ELA in 1992-1993
- Urve TÕNNOV Tartu Ülikooli Raamatukogu teadusosakonna juhataja
Tartu University Library, Head of the Research Department
- Anne VALMAS Eesti Akadeemilise Raamatukogu direktor
Estonian Academic Library, Director
- Ene VILIPUS Eesti Rahvusraamatukogu kataloogitalituse juhataja
National Library of Estonia, Head of the Catalogue Group

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing
Estonian Librarians Association

Tõnismägi 2, Tallinn 10122

ela@nlib.ee

telefon/telephone (372 2) 450 929

faks/fax (372) 6 307 429

LÜHENDID * ABBREVIATIONS

AACR ₂	Anglo-American Cataloguing Rules. 2 nd edition
AEF	Avatud Eesti Fond
AS	Aktsiaselts
ATP	Akateemiline Tietopalvelu
CD-R	Compact disk-recordable
DVD	Digital Versatile Disk
EAA	Eesti Ajalooarhiiv
EAR	Eesti Akadeemiline Raamatukogu
EBA	Eesti Bibliograafia Asutis
EHR	Eesti Hoiuraamatukogu
EII	Eesti Infoinstituut
EKF	Eesti kommunikatiivformaad
EKI	Eesti Keele Instituut
ELA	Estonian Librarians Association
ELNET	Eesti Raamatukoguvõrgu /Konsiortsium/
EPMÜR	Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu
ERA	Eesti Riigiarhiiv
ERAK	Eesti raamatukogude arengukontseptsioon
ERÜ	Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing
EÜM	Eesti Üldine Märksõnastik
HPB	Handpress Book Database
IFLA	Rahvusvaheline Raamatukoguühingute Liit
ILS	Integrated Library System
IME	Isemajandav Eesti
ISBN	International Standard Book Number
KHM	Kultuuri- ja Haridusministeerium
KM	Kirjandusmuuseum
KMAR	Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu
KR	Keskraamatukogu
LIS	Library and Information Sciences
MKR	Maakonna keskraamatukogu
OSI	Open Society Institute
OSI RLP	Open Society Institute Regional Library Program
OY	Osayhtye
RR	Eesti Rahvusraamatukogu
TALO	Teenistujate Ametiliitude Organisatsioon
TPÜ	Tallinna Pedagoogikaülikool
TPÜR	Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu
TTÜR	Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu
TÜR	Tartu Ülikooli Raamatukogu
UDK	Universaalne detsimaalklassifikatsioon
UDK MRF	UDK Master Reference File
VARIS	Vabariiklik automatiseeritud raamatukogude infosüsteem
VATTIS	Vabariiklik automatiseeritud teadus- ja tehnikainformatsionisüsteem

